

ἩΠΕΙΡΩΤΙΚῆ ἙΣΤΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΟΣ ΙΑ'

ΙΟΥΛΙΟΣ 1962

ΤΕΥΧΟΣ 128ον

Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ

μ. τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

ἩΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΣΤΑΧΥΟΛΟΓΗΜΑΤΑ*

(Κρατικὸν Ἀρχεῖον Βενετίας—Γενικὸς κατὰ Θάλασσαν Προβλεπτής—Δέσμη 1042)

ΤΑ ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ ΥΠΟ ΤΗΝ ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑΝ

Ἡ Ἐκκλησις τῶν Πρεβεζάνων πρὸς τὸν Δόγην (ἐν πιστῇ μεταφράσει)
Γαληνότατε Πρίγκηψ, (Δέσμη 992—Γερούσια)

«Ἡ χώρα καὶ τὸ κάστρον τῆς Πρεβέζης ἀναπέμπουν ἀκαταπαύστως εἰς τοὺς οὐρανοὺς χιλίους ὕμνους δόξης καὶ γηθοσύνης διὰ τὸ μέγα καὶ ὑψηλὸν εὐεργέτημα πού τῆς παρεχωρήθη μετὰ τὸ νὰ ἔγιναν ὑπήκοοι τῆς λατρευτῆς ταύτης Ἑλικρατείας. Ὅμως οἱ κάτοικοι πού εὐρίσκονται νὰ ἔχουν εἰς τὰ σύνορα τὸ Κράτος τῶν βαρβάρων, εἶναι συνεχῶς ἄγρυπνοι καὶ ἐκθέτουν κάθε στιγμήν εἰς κίνδυνον τὴν ζωὴν καὶ τὰ ὑπάρχοντά των. Θέλοντες νὰ παραμείνουν ὑπήκοοι τῆς προσφιλεστάτης Ἑνετικῆς Δημοκρατίας. Καίτοι ἡ διοίκησις εἶναι ἀνεξίκακος καὶ λαοφιλής, ἐν τούτοις ὁ πληθυσμὸς ὑφίσταται ἐνίοτε ἐπιβαρύνσεις ἐξ αἰτίας τῆς κακῆς συμπεριφορᾶς μερικῶν κακοποιῶν, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἀναγκάζονται οἱ ἀτυχεῖς ὑπήκοοι, εἰς παρομοίας περιπτώσεις, νὰ προσφεύγουν εἰς τοὺς πόδας τοῦ Πρίγκηπος ἢ εἰς τοὺς Δημοσίους Ἀντιπροσώπους πρὸς ἀνακούφισίν των. Αἱ προσφυγαὶ αὗται δὲν γίνονται ἀπὸ ὀλόκληρον τὸ Κοινὸν καθόσον δὲν ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού νὰ ἀντιπροσωπεύουν τὸ Κοινοτικὸν Σῶμα, ἀλλὰ εἶνε ὅλοι διηρημένοι καὶ διεσπαρμένοι χωρὶς καμίαν τάξιν, οὔτε καὶ ἔχουν ἔνδυμά τι ἐπίσημον ἢ τίτλον. Ὡς ἐκ τούτου ὁ λίαν ἀφωσιωμένος λαὸς τῆς Πρεβέζης ἔχει λόγους νὰ πικραίνεται καὶ τοῦτο συμβαίνει εἰς τὴν εὐτυχεστέραν ὑπηκοότητα πού οἱ οὐρανοὶ ἠμποροῦν νὰ χαρίσουν εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος.

Ἡ σοβαρὰ αὕτη ἀταξία πού εἶναι τελείως ἐναντία εἰς τὰς εὐμενεῖς διαθέσεις τοῦ Γαληνοτάτου Πρίγκηπος, παρεκίνησε πολλὰς οἰκογενείας τοῦ ταπεινοτάτου τούτου πληθυσμοῦ νὰ προσπέσουν εἰς τὸ σεβάσμιον κατῶφλι τῆς Ὑμετέρας Γαληνότητος, διὰ μέσου ἡμῶν τῶν ἀφωσιωμένων ἀντιπροσώπων» (α) καὶ λαμβάνοντες

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 377.

α) Ἄγνοοῦμεν τὰ ὀνόματα τούτων.

ἡμεῖς ὡς παράδειγμα τὰς ἄλλας πόλεις αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὴν καλὴν τύχην νὰ ζοῦν ὑπήκοοι τῆς ἐκλάμπρου ταύτης Δημοκρατίας, ἱκετεύομεν νὰ δοθῇ τὸ δικαίωμα καὶ εἰς τὴν πατρίδα μας νὰ σχηματισθῇ ἐν Συμβούλιον ἐκ τῶν καλλιτέρων γηγενῶν οἰκογενειῶν αἱ ὁποῖαι θὰ γίνουσι ἀποδεκταὶ ἀπὸ τὸν Ἐξοχώτατον Προβλεπτὴν τοῦ εἰρημένου τόπου ἢ ἀπὸ ἄλλον Δημόσιον ἀντιπρόσωπον, ὅπως ἤθελεν ἐγκρίνη ἡ Ἑμετέρα Γαληνότης. Τὸ Σῶμα τοῦτο τῶν οἰκογενειῶν νὰ δύναται νὰ ἐκλέγη, κατ' ἔτος, τοὺς Συνδίκους, τοὺς Ὑγειονομικοὺς Ἐπιθεωρητὰς καὶ τοὺς Προϊστομένους ἐπὶ τῶν τροφίμων.

Πάντα ταῦτα τὰ ἀξιώματα ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὰ ἐκλέγη καὶ ἡ γειτονικὴ Κοινότης τῆς Ἀγίας Μαύρας. Οἱ οὕτως ἐκλεγόμενοι ἀπὸ τὸ Συμβούλιον, νὰ δύνανται νὰ ἀναλάβουν τὴν υπερασπίσιν τῶν Κοινοτικῶν συμφερόντων εἰς κάθε περίπτωσιν, νὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ προφυλάσσουν τὸν τόπον ἀπὸ τὰ φάσματα τῆς πείνης καὶ ἐπιδημίας καὶ νὰ υπερασπίζουσι τὴν Κοινότητα ἀπὸ οἰανδήποτε ἐπιβουλήν κακῶν ἀνθρώπων.

Ἐπειδὴ ἡ αἰτουμένη χάρις εἶναι δι' ἡμᾶς μεγάλη παρηγορία, τιμητικὴ διάκρισις διὰ τὴν πατρίδα ἡμῶν τῶν πιστοτάτων ὑπηκόων, ἀπολύτως δὲ εὐεργετικὴ εἰς τὴν δυστυχῆ κατάστασιν μας, ἐλπίζομεν ὅτι θὰ εἰσακουσθῇ καὶ θὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ἡ ταπεινοτάτη αὕτη ἔκκλησις μας καὶ οὕτω θὰ ἀυξηθῇ ὁ σεβασμὸς μας καὶ θὰ ἐνισχυθῇ ἡ στερεὰ ἀπόφασίς μας νὰ ζήσωμεν καὶ νὰ ἀποθάνωμεν ὑπήκοοι εὐπειθέστατοι τῆς Γαληνοτάτης ταύτης Δημοκρατίας. Εὐχαριστοῦμεν».

1740 23 Αὐγούστου

Νὰ διαβιβασθῇ εἰς τοὺς Σαβίους τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης Χειρὸς (β)

Οἱ Σύμβουλοι :

Θωμᾶς Μοροζίνι, Γιάκομο Καβάλλι, Τζονὰν Τέπολο, Ἀντώνιος Σαβορνιάν, Γάσπαρο Δολφίν, Πέτρος Κουερίνι.

τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ

Νὰ μᾶς πληροφορήσῃ ὁ Γενικὸς κατὰ θάλασσαν Προβλεπτὴς

* * *

Δέση 992—Γερουσία κατὰ θάλασσαν (SENATO MAR)

Ὁ Γενικὸς κατὰ θάλασσαν Προβλεπτὴς Ἀντώνιος Λορεδάν, ἀπαντῶν εἰς τὴν ὡς ἄνω διαταγὴν γράφει εἰς τὸν Δόγην:

Ζάκυνθος 3 Ὀκτωβρίου 1740 «...Τὸ φρούριον καὶ ἡ τοποθεσία τῆς Πρεβέξης ποὺ δεσπόζουσι τῆς εἰσόδου τοῦ Κόλπου τῆς Ἄρτας ἀξίζει δικαίως τὴν εὐνοίαν τῆς Δημοσίας προστασίας. Εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ὀξωχώτατος, ἀείμνητος Καπιτὰν Τζενεράλ Πιζάνι εἶχεν ἀναγνωρίσει τὴν σπουδαιότητα τῆς στρατηγικῆς ταύτης θέσεως τὴν ὁποῖαν ἔπρεπε νὰ κρατήσῃ ὅπωςδήποτε ἡ Δημοκρατία. Δὲν εἶναι καθόλου διαφορετικὴ ἡ γνώμη μου σήμερον ὅποτε διατάσσομαι, εἰς ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς τῆς Ἐξοχωτάτης Γερουσίας, νὰ δώσω πληροφορίας ἐπὶ τοῦ ὑπομνήματος ποὺ ὑπέβαλον ἐκεῖνοι οἱ κάτοικοι. Οὗτοι ἠυξήθησαν ἀριθμητικῶς ἀλλὰ δὲ ἔχουν διευθύνοντας, ἐξαιρέσει τῶν δημογερόντων οἱ ὁποῖοι αἰτιοβούλως παρεμβαίνουν εἰς διάφορα ζητήματα ἐνδιαφέροντα τὸ Κοινόν, πλὴν ἡ παρέμβασίς των δημιουργεῖ σύγχυσιν. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον οἱ κάτοικοι ἔλαβον τὴν ἀπόφασιν νὰ προσπέσουν εἰς τοὺς πόδας τῆς Ἑμετέρας Γαληνότητος καὶ νὰ τὴν ἐκλιπαρήσουν ὅπως τοῖς ἐπιτραπῇ νὰ σχηματίσῃ Κοινότητα, τὴν ὁποῖαν θὰ ὀφθαλμοφαντῶς παρτίσουν αἱ καλλίτεροι οἰκογένειαι. Τοιοῦτοτρόπως εἶνε βέβαιοι ὅτι θὰ ἀποκατα-

β) Savii del Consiglio καὶ Savii di terraferma.

σταθῆ μία τάξις εἰς τὴν καλὴν διοίκησιν διὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀξιωματούχων ὑπὸ τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου. Οἱ λόγοι ποὺ συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ἀποδοχῆς τῆς ἐκκλησιᾶς τῶν δὲν εἶνε διαφορετικοὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ παρώθησαν, εἰς ἄλλους καιροὺς, τὴν Ἐξοχωτάτην Γερουσίαν ὅπως παραχωρήσῃ τὰ αὐτὰ προνόμια εἰς διυφόρους πόλεις τοῦ Μορέως. Καὶ ἡ Πάργα ἀκόμη ποὺ ἔχει ἐλαχίστην περιφέρειαν ἔχει γίνῃ Κοινότης. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ τὴν Ἀγίαν Μαύρην ποὺ ἀνεγνωρίσθη ὡς Κοινότης ἅμα τῇ καταλήψει τῆς. Οὕτω καὶ ἀπὸ τὴν συσταθησομένην Κοινότητα Προβέξης θὰ ἐκλεγοῦν οἱ ἀξιωματοῦχοι ποὺ θὰ φροντίζουν διὰ τὰ συμφέροντά της ἤτοι οἱ Σύνδικοι, οἱ δικασταί, οἱ ἀγορανόμοι, οἱ ὑγειονομικοὶ καὶ οἱ ὑποτακτικοὶ τούτων καὶ θὰ εἶνε ὅλοι δημόσιοι ἄνθρωποι ἀνεγνωρισμένοι καὶ ὄχι πλέον αὐτόβουλοι ἰδιωτικοὶ μεσάζοντες.

Ἐκ τῆς ἀπογραφῆς ποὺ μοῦ ἔστειλεν ὁ ἐκεῖ Προβλεπτής προκύπτει ὅτι οἱ οἰκογένειαι Προβέξης εἶνε 200 καὶ αἱ ψυχαὶ 900. Εἶνε ὅλοι γηγενεῖς. Δὲν περιλαμβάνονται εἰς τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν οἱ ἔξ ἄλλων μερῶν προσελθόντες οἱ ὅποιοι ἀνεγείρουν σπίτια λιθόκτιστα καὶ ἐσχημάτισαν ἓν προάσιον (borgo) μὲ ἀρχετὸν πληθυσμὸν καὶ τὸ ὅποιον κεῖται εἰς ὠραίαν θέσιν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Κόλπου. Νομίζω ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ἡ ἐκκλησίς των διότι θὰ καταστοῦν οὕτω πλέον ἀφωσιωμένοι οἱ ὑπήκοοι ἐκεῖνοι, εἰς τὸ Δημόσιον ὄνομα, καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἀναλάβουν ὑπευθύνως τὴν φύλαξιν τῶν συνόρων ἀπὸ ἐπιδρομὰς κακοποιῶν καὶ νὰ παρεμποδίσουν τὴν εἰσχώρησιν ἄλλων οἰκογενειῶν ἀπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν Ἐπικράτειαν, πρᾶγμα διὰ τὸ ὅποιον πολλάκις διεμαρτυρήθησαν οἱ Ὀθωμανοὶ Διοικηταί. Ἡ συνεργασία, ἀφ' ἑτέρου, τῶν ἐκλεγησομένων ἀξιωματούχων μετὰ τοῦ ἐκεῖ Προβλεπτοῦ θὰ συντελέσῃ πάρα πολὺ εἰς τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν τοῦ τόπου...».

Ἄμα τῇ λήψει τῆς ὡς ἄνω ἀπαντήσεως τοῦ Γενικοῦ κατὰ θάλασσαν Προβλεπτοῦ, συνῆλθεν ἡ Γερουσία καὶ ἐξέδωκε τὸ κάτωθι Ψήφισμα (Κατάσειχον 206 φύλλον 159) 31 Δεκεμβρ. 1740.

Πρὸς τὸν Γενικὸν κατὰ θάλασσαν Προβλεπτήν

«Αἱ ὑμέτεραι ἐνορκοὶ διαβεβαιώσεις τῆς 3ης παρελθόντος Ὀκτωβρίου χαρακτηρίζουν ὡς λογικὰς τὰς αἰτήσεις ποὺ ὑπέβαλον εἰς τὴν ἡμετέραν ἀθθεντίαν διὰ τῶν ἀντιπροσώπων των οἱ κάτοικοι Προβέξης. Ἐξαιτοῦνται οὗτοι νὰ γίνουν ἀνεγνωρισμένη Κοινότης καὶ ἐπειδὴ διαβλέπομεν ὅτι θὰ προκύψουν πολλὰ γενικὰ ὀφέλη, ἡ δὲ Γερουσία εἶναι διατεθειμένη νὰ ἀποδεχθῇ τὸ αἴτημά των, ἐπιφορτίζει ὑμᾶς ὅπως λάβητε τὴν ἐπιβαλλομένην ἀπόφασιν καὶ διατυπώσητε τοὺς ὅρους ὑφ' οἷς θὰ καταστῇ Κοινότης ἡ Προβέξα καὶ θὰ αὐτοδιοικῆται ἐν πλήρει τάξει, ὡς τοῦτο γίνεται καὶ ἀλλαχοῦ καὶ εἰδικῶς ὡς πρὸς τὸ σπουδαῖον ζήτημα τῆς φυλάξεως τῶν συνόρων».

Ἐψήφισαν, ὑπέρ: 83. Κατὰ 1 καὶ μία ψῆφος ἀποχῆς.

(Ὁ Γενικὸς Προβλεπτής κατόπιν τῆς ὡς ἄνω ἐξουσιοδοτήσεως, συνέταξε τὸν Κανονισμὸν τῆς Κοινότητος ἐξ 11 ἄρθρων καὶ τὸν ὑπέβαλεν εἰς τὴν Γερουσίαν δι' ἐγγράφου τῆς 26 Ἰουλίου 1741).

(Δέση 987—Γενικὸς κατὰ θάλασσαν Προβλεπτής). Ἴδου τὸ ἐγγράφον ἐν περιλήψει:

«...ἡ Προβέξα ἀπλώνεται κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς ὅπου ὑπάρχουν πολλὰ σπίτια. Αἱ οἰκογένειαι ποὺ κατοικοῦν εἰς αὐτὰ εἶναι πολλῶν εἰδῶν. Μερικαὶ ἔμειναν ἢ ἦλθον ἀμέσως μετὰ τὴν κατάληψιν, ἄλλαι ἦλθον ἀπὸ τὴν Κρήτην, τὸν Μορέαν καὶ ἄλλους τόπους ποὺ ἦσαν κάποτε Ἐνετικαὶ κτήσεις, καὶ κατέφυγον ἐκεῖ, καταδιωκόμενοι, ὡς πρόσφυγες. Ὁ τόπος εὑρίσκεται εἰς κατάλληλον θέσιν καὶ θὰ προ-

οδεύση, ἂν ἀρχίσῃ τὸ ἐμπόριον καὶ ἂν ἰδρῶθῃ μικρά τις βιομηχανία... Κατόπιν τοῦ Διατάγματος τῆς Ἐξοχωτάτης Γερουσίας προέβην εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν ἀρθρῶν τοῦ Κανονισμοῦ ἔχων ὑπ' ὄψιν μου τὸν τῆς Ἀγίας Μαύρας...συνημμένως ὑποβάλλω εἰς τὴν Ὑμιτέραν Γαληνότητα ἀντίγραφον τοῦ καταρτισθέντος Κανονισμοῦ.....».

* * *

«Ἡμεῖς Ἀντώνιος Λορεδὰν Γενικὸς κατὰ θάλασσαν Προβλεπτῆς τῆς Γαληνοτάτης Δημοκρατίας τῆς Βενετίας,

«Λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὸ θέσπισμα τῆς Ἐξοχωτάτης Γερουσίας ὑπὸ χρονολογίαν 31 Δεβεμβρίου 1740 κλπ. κλπ.

Ἀποφασίζομεν

1) Ἐξετάσαντες τὰς οἰκογενεῖας ποὺ κατοικοῦν εἰς Πρεβέζαν ἐκ τῶν ὁποίων μέρος μὲν εὐρέθη ἐκεῖ κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου στρατηγοῦ Ἀνδρέα Πιζάνη, Ἰππότη, Καπιτὰν Τζενεράλ ντὶ Μάρ, ἄλλο δὲ μέρος ἤλθεν ἀπὸ τὴν Κρήτην, τὸν Μορέαν καὶ ἀλλαχόθεν—παλαιοὶ ἀφωσιωμένοι ὑπήκοοι τῆς Γαληνοτάτης Δημοκρατίας—προὔτιμήσαμεν ἀπὸ τὰς μὲν καὶ ἀπὸ τὰς δέ, τὰς καλλιτέρας οἰκογενεῖας τὰς ὁποίας ἐθεωρήσαμεν ἀξίας ὅπως ἐγγραφῶν ὡς μέλη τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου.

(Ἐπεται ὁ κατάλογος τῶν οἰκογενειῶν) (1)

2) Καθορισθέντος οὕτω τοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκογενειῶν τῶν ἀποτελουσῶν τὴν Κοινότητα, αὗται θὰ ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὰς ἀγγραφεῖς, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀρμόζουσι εἰς τὰ Κοινοτικά μέλη. Προσθήκη ἄλλων οἰκογενειῶν εἰς τὸ Συμβούλιον δὲν δύναται νὰ γίνῃ παρὰ τῶν μελῶν, χωρὶς προηγουμένην ἔγκρισιν τοῦ Γενικοῦ κατὰ θάλασσαν Προβλεπτοῦ καὶ τῶν Γενικῶν Προβλεπτῶν τῶν Νήσων ποὺ θὰ ἐναλλάσσονται εἰς τὸ ἀξίωμα. Εἰς αὐτοὺς καὶ μόνον ἐπαφίεται ἡ κρίσις ἂν κατὰ πόσον θὰ τυγχάνουν τοιαύτης τιμῆς αἱ προταθησόμεναι οἰκογένειαι καὶ οἱ ἴδιοι θὰ ἀποφασίζουσι τὴν εἰσοδὸν τῶν εἰς τὸ Κοινοτικὸν Σῶμα.

3) Τὸ οὕτως ἐκλεγησόμενον Συμβούλιον θὰ συνέρχεται παρουσίᾳ, πάντοτε τοῦ εὐγενοῦς τακτικοῦ Προβλεπτοῦ καὶ διαδόχων του ἐν Πρεβέζῃ, ὡς ἐπίσης καὶ παρουσίᾳ τοῦ Ἐκτάκτου Προβλεπτοῦ τοῦ ἐδρεύοντος ἐν Ἀγίᾳ Μαύρᾳ εἰς ἣν περιπτώσιν ἤθελεν εὐρεθῆν ἐν Πρεβέζῃ καὶ θὰ συνέρχεται ἐντὸς μιᾶς εὐρυχώρου καὶ καταλλήλου οἰκίας εἰς τὸ προάστιον, κάτωθι τοῦ Κάστρου, ἡ ὁποία θὰ ἀνεγερθῆ δαπάναις τῆς Κοινότητος.

4) Δίδεται τὸ δικαίωμα εἰς τὸ Κοινοτικὸν Σῶμα νὰ ἐκλέγῃ τρεῖς Συνδίκους—ὡς τοῦτο γίνεται καὶ εἰς ἄλλας Κοινότητας—οἱ ὁποῖοι θὰ φροντίζουν διὰ τὸ συμφέροντα τοῦ Κοινοῦ μὲ πᾶσαν προσοχὴν καὶ ἀκρίβειαν ποὺ ἀπαιτοῦν αἱ διάφοροι ὑποθέσεις καὶ θὰ μεριμνοῦν διὰ πᾶν ὅ,τι ἤθελε παρουσιασθῆ ἀφορῶν τῆς Δημοσίας ὑπηρεσίας. Ἐπιβάλλεται εἰς αὐτοὺς ἡ ρητὴ ὑποχρέωσις νὰ ἐπαγρυπνοῦ ὥστε νὰ μὴ εἰσέρχονται ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ, φανερᾷ ἢ κρυφᾷ, νέαι οἰκογένειαι, συμφώνως μὲ τὴν ἀπαγορευτικὴν προκήρυξιν τοῦ Ἐξοχωτάτου Γενικοῦ Προβλεπτοῦ κατὰ θάλασσαν, Ἐρίτσο, καὶ ἐν ἣ περιπτώσει ἤθελεν εἰσχωρήσει εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Πρεβέζης οἰκογένειά τις, νὰ εἰδοποιεῖται ἀμέσως ὁ τακτικὸς Προβλεπτῆς ἵνα φροντίξῃ διὰ τὴν ἄμεσον ἀπέλασίν τῆς ἔξω τῶν συνόρων. Ταῦτοχρόνως νὰ δίδεται ἐπισημαστικαί καὶ εἰς τὸν Ἐκτάκτον Προβλεπτῆν. Ἐπὶ πλέον δέ, κατὰ διμηνίαν, οἱ Συνδικοὶ ὀφείλουσι νὰ συντάσσουσιν ἐνορκον βεβαίωσιν περὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως τῆς χώρας, περιγράφοντες τὰ κατὰ τοὺς δύο τούτους μῆνας διάφορα συμβάντα.

I. Δὲν εὐρίσκειται εἰς τὰ ἔγγραφα ταῦτα οὔτε καὶ ἀνευρέθη ἀλλαχοῦ.

αί να τὴν ὑποβάλλουν εἰς τὸν Γενικὸν κατὰ θάλασσαν Προβλεπτήν. Καὶ τοῦτο τὰ κάμνουν μέχρις οὗτος λήξη ἢ θητεία των. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, θὰ εἶνε οὗτοι οἱ μόνοι ὑπεύθυνοι ἐνδεχομένων ἀτοπημάτων, ζημιῶν καὶ ἀταξιῶν καὶ οἱ ὑπεύθυνοι θὰ ὑποστοῦν τὰς δεούσας κυρώσεις παρὰ τῆς Ἀνωτάτης κατὰ θάλασσαν Ἀρχῆς.

5) Ἐπιτρέπεται ὁμοίως εἰς τὸ Συμβούλιον νὰ ἐκλέγη τρεῖς δικαστὰς οἱ ὁποῖοι θὰ δικάζουν τὰς μεταξὺ τῶν κατοίκων διαφορὰς μέχρι τοῦ ποσοῦ τῶν 15 ρεαλίων ὡς καθωρίσθη καὶ διὰ τὴν Ἀγίαν Μαύραν, αἱ δὲ ἀποφάσεις των θὰ ἐφεσιβάλλωνται εἰς τὸ Δικαστήριον τοῦ τακτικοῦ Προβλεπτοῦ.

6) Τὸ Συμβούλιον θὰ δύναται νὰ ἐκλέγη ἓνα Γραμματέα ὅστις θὰ συντάσῃ τὰς ἀποφάσεις τῶν Συνδίκων καὶ ἄλλας ἐνδεχομένας πράξεις τῶν ἰδίων.

7) Τὸ Συμβούλιον θὰ ἐκλέγη δύο ἐντίμους δικαστὰς—ἐκτιμητὰς οἱ ὅποιοι θὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ διατιμῶσι πάντα τὰ τρόφιμα ὡς καὶ τὰ κρασιὰ πού θὰ εἰσάγονται εἰς τὸ Προάστιον καὶ θὰ ἔχουν ὡς ἀνταμοιβὴν τῆς ὑπηρεσίας των ἕκαστος πού λαμβάνουν καὶ ἄλλοι ἐκτιμηταὶ τῶν ἄλλων Κοινοτήτων τῶν Νήσων. Ἐὰν ἤθελον ἀποκαλυφθῆ παραβάσεις ὀφείλουν ἀμέσως νὰ ὑποβάλλουν λεπτομερῆ ἐκθέσεις εἰς τὴν Γραμματείαν τοῦ εὐγενοῦς Προβλεπτοῦ ὅστις καὶ θὰ ἐπιβάλλῃ τὰς ἀναγκαῖας κυρώσεις.

8) Θὰ ἐκλέγη ὡσαύτως τρεῖς ὑγειονόμους οἱ ὅποιοι θὰ φροντίζουν ἀγρόπνως εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ὑγείας· ἂν δὲ ἤθελεν ἐμφανισθῆ ἔκτακτόν τι συμβάν, ὀφείλουν νὰ ἀναφέρουν ἀμέσως εἰς τὸν εὐγενῆ Προβλεπτήν ἵνα λαμβάνῃ τὰ κατάλληλα μέτρα. Καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν Ἐξοχωτάτην Ἀρχὴν τῶν Προέδρων ἐν Βενετία, ἐδόθη διαταγὴ καὶ ἀνετέθη ἤδη τὸ ἀξίωμα τοῦ Καγκελλαρίου τοῦ Γραφείου τῆς Ὑγείας εἰς τὸν κύριον Ἀντώνιον Κονσολάτον, ὀφείλουν νὰ τὸν διατηρήσουν εἰς τὴν θέσιν του, μέχρι νεωτέρας ἀποφάσεως τῆς Ἐξοχωτάτης Γερουσίας. Ὡς πρὸς δὲ τὸ ζήτημα τοῦ Ὑγειονομικοῦ Καταστήματος, θὰ τοῖς παραχωρηθῆ κατάλληλον οἰκόπεδον διὰ τὴν ἀνέγερσίν του.

9) Ἐπιτρέπεται ὁμοίως εἰς τὸ Κοινοτικὸν Σῶμα νὰ ἐκλέγη δύο δικαστὰς—ἐκτιμητὰς τῶν ἀγροζημιῶν πού ἤθελον προξενηθῆ ἀπὸ χονδρὰ καὶ μικρὰ ζῶα. Χωρὶς τὴν πραγματογνωμοσύνην τούτων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποβληθῆ καταγγελία παρ' οἰουδήποτε, συμφώνως τῷ νόμῳ, κατὰ τῶν ὑπαιτίων τῶν ἀγροζημιῶν.

10) Τὰ ἀξιώματα τῶν Συνδίκων, δικαστῶν, γραμματέων καὶ οἰονδήποτε ἄλλο ἤθελε δημιουργηθῆ ἀπὸ τὸ Συμβούλιον, δὲν θὰ διαρκοῦν πλέον τοῦ ἔτους, πρὸ τῆς λήξεως τοῦ ὁποίου δέον νὰ ἐκλέγωνται οἱ διάδοχοι, οἱ δὲ ὑπηρετήσαντες ἀξιωματοῦχοι δὲν θὰ δύναται νὰ ἐπανεκλεγοῦν ἂν δὲν μεσολαβήσῃ ἓν ἔτος ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς θητείας καὶ τοῦτο θὰ τηρῆται πάντοτε.

Γίνεται ρητὴ δήλωσις ὅτι αἱ συνεδριάσεις τοῦ Συμβουλίου δὲν θὰ θεωρῶνται ἔγκυροι καὶ ἐν ἀπαρτίᾳ ἂν δὲν μετέχουν εἰς ταύτας τὰ 3/4 τῶν ἐγγεγραμμένων μελῶν τοῦλάχιστον καὶ ὅτι πᾶσαι αἱ ψηφοφορίαι πού θὰ ἐγίνοντο μὲ ὀλιγώτερα μέλη τῶν 3/4 θὰ λογίζονται ἄκυροι.

11) Ἄν τὸ μεγαλείτερον μέρος τῶν Συνδίκων ζητήσουν ἀπὸ τὸν εὐγενῆ Προβλεπτήν τὴν σύγκλησιν τοῦ Συμβουλίου, οὗτος δὲν θὰ δύναται νὰ τὴν ἀρνηθῆ.

Ἐπιτρέπεται τόσον εἰς τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου τῆς Κοινότητος ὅσον καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς κατοίκους ἢ χρῆσις τῶν πυροβόλων ὄπλων ἵνα ἐξασκῶνται εἰς τὴν χρῆσιν τούτων καὶ ὅσιν ἔτοιμοι εἰς κάθε περίστασιν.

Ἡ παρούσα νὰ καταγραφῆ εἰς τὰ Βιβλία τῆς Γραμματείας τοῦ Ἐξοχωτάτου Ἐκτάκτου Προβλεπτοῦ καὶ τοῦ τακτικοῦ Προβλεπτοῦ Πρεβέξης διὰ τὴν ἀκριβῆ τήρησιν καὶ ἐκτέλεσιν».

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Και ἄλλοτε ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ γράψω ὅτι τὰ εἰς τὰ Ἄρχεῖα τῆς Βενετίας εὐρισκόμενα στοιχεῖα εἶνε ἐλάχιστα καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὰ τῶρα ἀποκαλυφθέντα καὶ δημοσιευόμενα εἶναι πολὺ ἐνδιαφέροντα καὶ πολύτιμα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐνετοκρατίας ἐν Πρεβέζῃ.

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα μᾶς δίδουν πληροφoρίας διὰ τὸν πληθυσμὸν κατὰ τὸ ἔτος 1740 καὶ πῶς οὗτος ἀπληροῖτο. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ κάτοικοι ἐζήτησαν καὶ ἐπέτυχον νὰ γίνῃ καὶ ἡ Πρέβεζα Κοινότης καὶ νὰ αὐτοδιοικεῖται, τρόπον τινά. Καίτοι πολλὰ καὶ διάφορα ἐγράφησαν μέχρι σήμερον ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς διοικήσεως τῶν Βενετσιάνων καὶ τὰ ὁποῖα ἐν πολλοῖς ἀνεξέλεγκτα καὶ ὑπερβολικά, ὡς ἀπὸ τὰ ἄρθρα τοῦ Κανονισμοῦ ποὺ δημοσιεύονται παραπάνω, καταφαίνεται ὅτι ἡ Βενετία ἔδιδεν εἰς τὰς Κοινότητας πολὺ μεγαλειότερα δικαιώματα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ παραχωρεῖ σήμερον ἡ Βασιλευομένη Δημοκρατία. Τότε αἱ ὑπὸ τὴν Βενετικὴν Δημοκρατίαν Κοινότητες εἶχον τοὺς Συνδίκους τῶν ἢ Δημάρχους, ὅπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο εἰς συχνὴν ἐπαφὴν μὲ τὸν τοπικὸν Προβλεπτήν ἢ τοὺς σημερινὸν Νομάρχην. Τότε εἶχον τὸ δικαίωμα αἱ Κοινότητες νὰ ἐκλέγουν, μεταξὺ τῶν μελῶν τῶν, τρεῖς δικαστὰς οἱ ὁποῖοι ἐδίκαζον τὰς μεταξὺ τῶν κατοίκων διαφορὰς μέχρι τοῦ ποσοῦ τῶν 15 ρεαλίων. Τὰ ρεάλια ποὺ εἶχαν ἀξίαν μεγαλειτέραν κατὰ 10 τοῖς ἑκατὸν τῶν Δουκάτων, ἀντιστοιχοῦν σήμερον—ὡς καὶ ἄλλοτε ἔγραψα—πρὸς χρυσᾶ εἰκοσόφραγκα. Μὲ ἄλλα λόγια οἱ Κοινοτικοὶ οὗτοι δικασταὶ ἐξήσκουν χρέη Εἰρηνοδίκου!!

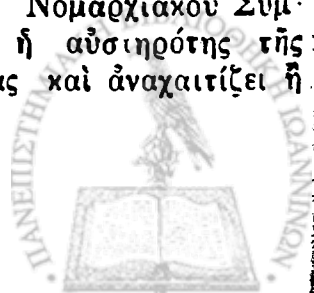
Ὡσαύτως ἡ Κοινότης ἐξέλεγε καὶ δύο Ἄγορανόμους, ἀξίωμα δηλαδὴ ποὺ τὸ ἔχει σήμερον ἡ Ἀστυνομία ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι, καίτοι εἰς ὅλα τὰ προηγμένα ἐλεύθερα Κράτη ἡ ἀγορανομία ὑπάγεται εἰς τοὺς Δήμους.

Καὶ ἄλλο ἀκόμη προνόμιον εἶχε παραχωρηθῆ παρὰ τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας εἰς τὰς Κοινότητας ἢ τοῖς τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας. Μὲ ἄλλα λόγια οἱ τρεῖς Κοινοτικοὶ Ὑγειονόμοι ἐμερίμνον διὰ τὴν ὑγίαν τῶν κατοίκων, ἤλεγχον τὰ καταρθάνοντα καράβια καὶ τὰ πληρώματα, τὰ ὁποῖα ἐφωδίουζον μὲ ὑγειονομικὰ πιστοποιητικά.

Καὶ τέλος ἡ ἴδια Κοινότης εἶχεν ἀναλάβει καὶ τὴν ἀγροφυλακὴν καὶ διώριζε καὶ πραγματογνώμονας διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν ζημιῶν.

* *

Ἐναντι τῶν ὡς ἄνω προνομίων, ποὺ ἀπῆλθον τότε ὑπὸ τὴν Ἐνετοκρατίαν, αἱ ἀνεγνωρισμένοι Κοινότητες, ἡμεῖς ποὺ συχνὰ κατηγοροῦμεν τὴν διοίκησιν τῶν Βενετῶν, τί ἔχομεν σήμερα νὰ ἐπιδείξωμεν, σήμερα ποὺ εἴμεθα ἐλεύθεροι; Κάμνομεν συχνὰ κατάχρησιν τῶν λέξεων αὐτοδιοίκησις καὶ ἀποκέντρωσις, ἀλλὰ ἐν τῇ οὐσίᾳ δὲν ἔχομεν οὔτε τὸ ἓν οὔτε τὸ ἄλλο. Ποῖα π.χ. εἶνε σήμερον τὰ δικαιώματα τῶν Δημάρχων; Εἰς ὅλα τὰ ἐλεύθερα, πολιτισμένα Κράτη, ὁ Δήμαρχος εἶναι ὁ Ἄρχων τῆς πόλεως. Αὐτὸς προεδρεύει τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου καὶ διὰ τῶν μελῶν τῆς Δημοκρατικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπιβλέπει καὶ κανονίζει τὰ πάντα ἐντὸς τῆς πόλεως. Δηλαδὴ ὁ Δήμος ἔχει τὴν ἀστυνομίαν του καὶ ἐποπτεύει εἰς τὴν καθαριότητα, ἐλέγχει τὰ τρόφιμα, καταρτίζει διατιμήσεις, ἐλέγχει τὰ μέτρα καὶ σταθμά, ἐφαρμόζει τὸ πολεοδομικὸν σχέδιον καὶ ἐνασκαεὶ καὶ τὴν ὑγειονομικὴν ὑπηρεσίαν. Οὐδεμίαν Διοικητικὴν Ἄρχὴν ἀναμειγνύεται εἰς τὰ τοῦ Δήμου, ὁ δὲ ἐλεγχος ἐπὶ τῶν Δημοτικῶν πραγμάτων παρὰ τοῦ Νομαρχιακοῦ Συμβουλίου εἶναι τυπικός. Δὲν παρατηρεῖται δηλαδὴ ἐκείνη ἡ αὐσιμότης τῆς προϊσταμένης ἀρχῆς ἢ ὁποῖα ἴσεται μὲ τὸ ὄπλον παρὰ πόδας καὶ ἀναχαιτίζει ἢ ἐξουδετερώνει κάθε πρωτοβολίαν τῆς Δημοτικῆς Ἀρχῆς.

Εἶπον ὅτι εἰς ὅλας τὰς πόλεις τοῦ ἐλευθέρου κόσμου ὁ Δήμαρχος εἶναι ὁ Ἄρχων τῆς πόλεως, ἡ ὑπερτάτη αὐτῆς ἐξουσία καὶ ὁ ἴδιος κανονίζει καὶ ἐλέγχει τὰ πάντα.

Παρ' ἡμῖν ὁ Δήμαρχος τί εἶναι;

Ἐνα διοικητικὸν πρόσωπον διὰ τὰς τελετὰς καὶ τὰς ὑποδοχάς. Καὶ ἐνῶ αἱ ἄλλαι ὑπηρεσίαι πρὸς ἀνέφερα παραπάνω ἐνασκουῦνται ἀπὸ ἄλλους κρατικούς παράγοντας ἢτοι ἐπίβλεψις ἐπὶ τῆς καθαριότητος, ἀγορανομικά, πολεοδομικὴ ὑπηρεσία, εἰς τὸν Δήμαρχον τί ἀπομένει; Τὸ καθῆκον καὶ ἡ ὑποχρέωσις νὰ περισυλλέγη τὰ σκουπίδια καὶ νὰ μεταφέρει ἔξω τῆς πόλεως;

* *

Ἄλλα ἕως πότε θὰ παύσωμεν νὰ κάμνωμεν κατάχρησιν τῶν λέξεων «αὐτοδιοικήσις» καὶ «ἀποκέντρωσις»;

Δὲν θὰ ἀνατείλῃ καὶ παρ' ἡμῖν ἡ ἡμέρα ἐκεῖνη καθ' ἣν οἱ Δήμοι καὶ οἱ Δήμαρχοι θὰ ἀποκτήσουν ἂν ὄχι τὰ προνόμια πρὸς τοῖς εἶχον παραχωρήσει πρὸς δύο αἰῶνων οἱ κατακτηταὶ Βενετσιάνοι, τοῦλάχιστον, ὅμως τὰ δικαιώματα πρὸς ἔχουν ὅλοι οἱ Δήμαρχοι τῶν ἐλευθέρων πολιτισμένων πόλεων τοῦ ἐξωτερικοῦ;

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

110v

Καμμία ὅμως λεηλασία καὶ καμμία καταστροφή δὲν δύναται νὰ παραβληθῆ καὶ νὰ συγκριθῆ μ' ἐκείνην, τὴν ὅποιαν ὑπέστη τὸ πολυπαθὲς Μέτσοβον τὴν 27ην Μαρτίου τοῦ 1854 ἀπὸ τοὺς Τουρκαλβανοὺς τοῦ Ἀβδῆ Πασσᾶ. Ἀνάγκη ὅμως νὰ ἀνατρέξω εἰς τὴν μεμακρυσμένην ἐκείνην ἐποχὴν καὶ νὰ ἀσχοληθῶ ἐν συντομίᾳ μὲ τὰ συνταρακτικὰ ἐκεῖνα γεγονότια, τὰ ὁποῖα ἡ λαϊκὴ παράδοσις τοῦ Μετσοβίου δὲν παρέλειπε νὰ μεταδώσῃ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Εὐρισκόμεθα εἰς τὸ Σωτήριον ἔτος 1853, κατὰ τὸ Φθινόπωρον, τοῦ ὁποῖου ἐξεργάγη ὁ μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας πόλεμος, ὃ ἐπονομασθεῖς Κριμαϊκὸς καὶ εἰς τὸν ὁποῖον εἰσῆλθον μετ' ὀλίγον ὡς σύμμαχοι τῆς Τουρκίας ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία καὶ τὸ Κράτος τοῦ Πεδεμοντίου, διότι ἡ Ἰταλία τότε ἦτο διηρημένη εἰς μικρὰ καὶ μέχρις ἐξοντώσεως ἀλληλομισούμενα καὶ ἀλληλοσπαρασσόμενα κρατίδια, ἐνωθέντα ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἰταλοῦ Πολιτικοῦ Καβούρ τοῦ 1856 εἰς ἐνιαῖον Ἰταλικὸν Κράτος. Ὁ πόλεμος ἐναντίον τῆς Ρωσίας, ἡ ὁποία ἐθεωρεῖτο ὃ μοναδικὸς προστάτης τῶν Χριστιανικῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἐπροκάλεσε θύελλαν πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐλπίδες μεγάλαι συνεδέθησαν μὲ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου καὶ τὴν ἐπιζομένην νίκην τῶν Ρώσων. Ἐν Ἀθήναις τότε ἡ ὑπὸ τὸν Κριεζῆν Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος Ὁθων καὶ Ἀμαλία ἐπρωτοσιاتیησαν εἰς τὸν πολεμικὸν ὄργανον καὶ παρὰ τὰς ζωνρὰς συστάσεις καὶ συμβουλὰς τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν νὰ παραμείνῃ οὐδετέρα ἢ Ἑλλὰς εἰς τὸν ἀρξάμιον πόλεμον καὶ παρὰ τὰ σκληρὰ διδάγματα τοῦ παρελθόντος, ὅποτε ἡ ταλαίπωρος Ἑλλὰς ἐπλήρωσεν ἀκριβὰ τὴν τυφλὴν ἐμπιστοσύνην τῆς πρὸς τὰς ὑποσχέσεις τῆς Ρωσίας, Βασιλεῖς καὶ Κυβέρνησις ἐτάχθησαν μὲ τὸ μέρος τῶν Ρώσων. Πράγματι τὸ Ἑλληνικὸν ἐπαναστατικὸν κίνημα ἐξεδηλώθη ἀρχὰς τοῦ 1854 τόσον ἐν Θεσσαλίᾳ— Πηλῖφ καὶ Ἀσπροποτάμῳ—ὅσον καὶ ἐν Ἡπειρῷ καὶ τὰ ἀνταρτικὰ σώματα ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν ἐσημείωσαν ἐπιτυχίας εἰς τὰς ἐναντίον τῶν Τούρκων ἐπιχειρήσεις. Σῶμα ἀνταρτῶν καταρτισθὲν ὑπὸ τὸν παλαίμαχον Ἡπειρωτικῆς καταγωγῆς Θεοδωράκην Γρίβαν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἄρταν—ὃ νομὸς Ἄρτης καὶ ἡ Θεσσαλία διετέλουν τότε ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν καὶ μόλις τὸ 1881 προσηρητήθησαν δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου 1878 εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Βασίλειον—καὶ ἀφοῦ περιώρισε τὴν μικρὰν Τουρκικὴν Φρουρὰν εἰς τὸ Φρούριον τῆς πόλεως, προήλασε καὶ μετὰ πολλὰς συγκρούσεις μετὰ τῶν Τούρκων ἔφθασεν εἰς τὸ χωρίον Κουτσελιὸ καὶ ἐγκατέστησεν ἐκεῖ τὸ στρατηγεῖον του. Ἐδέχθη ὅμως ἐκεῖ τὴν ἐπίθεσιν Τουρκικῶν στρατευμάτων, σταλέντων ἐξ Ἰωαννίνων ὑπὸ τὸν Ἀβδῆ Πασσᾶν. Μετὰ σκληρὰν μάχην, διαρκέσαν μίαν ὀλόκληρον ἡμέραν—26 Φεβρουαρίου 1854—καὶ κατὰ τὴν ὅποιαν ἐτραυματίσθη σοβαρῶς ὃ υἱὸς τοῦ Δημήτριος, ὃ Θεοδωράκης ἐξηναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ διὰ νυκτὸς τὸ Κουτσελιὸ καὶ νὰ τραπῆ πρὸς τὸ Λοζέτσι καὶ ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὸ Μέτσοβον, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι προσκλήθη ἀπὸ μίαν πολιτικὴν μερίδα τῶν Μετσοβιτῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι τὸ

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 885.

Μέτσοβον, ὡς ἐπικαιρὸς στρατηγικὴ θέσις, θὰ προσεπόριζε μεγάλην ὠφέλειαν εἰς τὸν ἀνταρτικὸν ἀγῶνα. Ἐὰν οἱ ἀνιάρται κατώρθωναν νὰ καταλάβουν καὶ νὰ κρατήσουν ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν των τὸ Μέτσοβον, θὰ ἠδύναντο νὰ ὀργανώσουν εὐκολώτερον τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὰ βόρεια διαμερίσματα τῆς Ἡπείρου καὶ διὰ συνδυαστικῶν ἐπιχειρήσεων νὰ καταστήσουν αὐτὸ σπουδαίαν στρατηγικὴν βάσιν. Ἀνάγκη ὅμως νὰ ἀσχοληθῶ δι' ὀλίγων καὶ μὲ τὴν ἐπικρατοῦσαν κατάστασιν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Μετσόβῳ, τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι ἦσαν διηρημένοι εἰς δύο ἀντιμαχομένας καὶ ἐχθρικότατα πρὸς ἀλλήλας διακειμένας πολιτικὰς μερίδας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν λοιπὸν αὐτὴν ὑπῆρχον ἐν Μετσόβῳ δύο ἀλληλομισούμεναι φατρίαι, αἵτινες δι' ἠθικῶν καὶ ἀνηθικῶν μέσων διεκδικοῦσαν τὴν διαχείρισιν τῶν πλουσιῶν κληροδοτημάτων τῆς πόλεως καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων τοῦ Μετσόβου, μία ὑπὸ τὸν Κυριάκον Τσανάκαν, ἐκπροσωποῦσα τὴν τάξιν τῶν πλουσιῶν καὶ διαθέτουσα ἄφθονα χρήματα διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν κατὰ τὰς ἀνὰ τετραετίαν διεξαγομένας ἐκλογὰς τῶν μελῶν τῆς Ἐφορείας—ἀποτελουμένης ἐκ τεσσάρων μελῶν μὲ Πρόεδρον τὸν ἐκάστοτε Πατριαρχικὸν Ἐξαρχον—καὶ μία ὑπὸ τὸν ἐκ Συρρακοῦ καταγόμενον Συρρακιώτην ἢ Σαρακιώτην, ἧτις ἐκπροσωποῦσε τὰς λαϊκὰς τάξεις καὶ διέθετε τὸν ὄπλαρχηγὸν Δημήτριον Τσάπον ἐπὶ κεφαλῆς ὀμάδος ὀπλισμένων Μετσοβιτῶν. Τὸ κόμμα τοῦ Τσανάκα, τοῦ ὁποίου ὁ ἀδελφός του Νικόλαος ἦτο ἀνώτερος ἀξιωματοῦχος τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους, φέρων τὸν τίτλον τοῦ Πασσᾶ καὶ διέμενε ἐν Ἰωαννίνοις, διὰ δωροδοκιῶν, ραδιουργιῶν καὶ παρομοίων ἄλλων μέσων ὑπερίσχυεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη μὲ τὴν προστασίαν τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν καὶ ἐξηκολούθει νὰ τηρῇ τὴν ὑπεροχὴν του ἔναντι τῆς ἀντιπάλου μερίδος τοῦ Σαρακιώτη, ἡ ὁποία ἐπωφελήθη τῆς Ἡπειρωτικῆς ἐπαναστάσεως διὰ νὰ ἀναλάβῃ αὐτὴ τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων ἐν Μετσόβῳ. Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ ὁ Σαρακιώτης βοηθούμενος ἀπὸ τὸν ὄπλαρχηγὸν Τσάπον ἠπειλήσε καὶ ὑπεχρέωσε τὸν Δερβέναγαν τοῦ Μετσόβου μασὶ μὲ τὴν ὀλιγάριθμον στρατιωτικὴν δυνάμιν του νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ Μέτσοβον καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν Ζυγόν. Γενόμενος οὕτω κύριος τῆς καταστάσεως ἐκάλεσε τὸν λαὸν τοῦ Μετσόβου εἰς συγκέντρωσιν καὶ ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ καθεστῶτος. Ταῦτοχρόνως ἀπεφασίσθη νὰ σταλῇ ἀμέσως εἰς τὸν Γρίβαν τριμελὴς Ἐπιτροπὴ καὶ ὁ ὄπλαρχηγὸς Τσάπος διὰ νὰ τὸν καλέσῃ ἐπισήμως νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ καταλάβῃ τὸ Μέτσοβον. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπετελέσθη ἀπὸ τὸν Μιχαὴλ Παλμούτην, τὸν ἱατρὸν Πέτρον Σιλάκον (1) καὶ τὸν Στέργιον Βοΐλαν. Πρὶν ὅμως ἀναχωρήσῃ ἡ Ἐπιτροπὴ πρὸς συνάντησιν τοῦ Γρίβα, ἀπεφασίσθη εἰς κοινὴν σύσκεψιν, νὰ ἐκδιωχθῇ ὁ Δερβέναγας ἀπὸ τὸν Ζυγόν, διότι ἡ παρουσία του ἐκεῖ ἦτο ἐπικίνδυνος ἐνεκα τῆς ἐπικαίρου θέσεως, τὴν ὁποίαν κατεῖχε. Συνεκέντρωσε τότε περὶ τοὺς 100 ἐνόπλους Μετσοβίτας, οἱ ὁποιοὶ μετέβησαν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ζυγοῦ καὶ ἤρχισαν νὰ πυροβολοῦν ὀμαδικῶς. Οἱ Τούρκοι ἀκούσαντες τοὺς πυροβολισμοὺς τόσον πλησίον των, ἐνόμισαν ὅτι ἔφθασεν ὁ Γρίβας μετὰ τῶν ἀνδρῶν του καὶ ἐγκαταλείψαντες ἀμέσως τὰς θέσεις των ἀνεχώρησαν ἐκεῖθεν ἔντρομοι. Ἡ ἀνωτέρω Ἐπιτροπὴ καὶ ὁ Τσάπος μὲ τὸ ἐξ ἐπιλέκτων σώμα του μετὰ πολλὰ περιπετείας καὶ περιπλανήσεις συνήντησαν τὸν Γρίβαν εἰς τὸ χωρίον Λοζέτσι, ὅπου εἶχε καταφύγῃ μετὰ τὴν μάχην τοῦ Κουτσελιοῦ καὶ τὸν προσεκάλεσαν ἐξ ὀνόματος τῆς πολιτικῆς μερίδος τοῦ Δημ. Σαρακιώτη νὰ σπεύσῃ πρὸς κατάληψιν τοῦ Μετσόβου καὶ ἀπελευθέρωσιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ. Ὁ Γρίβας ἀποδεχθεὶς τὴν πρόκλησιν ἔσπευσε νὰ ἀποστείλῃ τὸν ὑπαρχηγὸν του Δημ. Κόκκαλην μὲ 60 παλληκάρια πρὸς στρατολογίαν εἰς τὰ χωριὰ Γότιστα, Κράψι καὶ Προσγόλι καὶ πολιορκίαν μετὰ τοῦ σώματος τοῦ Τσάπου τοῦ Καραφίλ-μπεη Φράσσαρη, ὁ

1. Σιλάκος καὶ Σιλάκης ὑποκοριστικά τοῦ Βασίλειος, Βασιλάκος καὶ Βασιλάκης.

στις ἀποσταλείς ὑπὸ τῆς Στρατιωτικῆς Διοικήσεως Ἰωαννίνων κατέλαβε καὶ κατεῖχε τὴν θέσιν Τρία Χάνια ἐπὶ κεφαλῆς πεντακοσίων Ἀλβανῶν διὰ τὴν πορευομένην τὴν κατὰ τοῦ Μετσόβου ἐπιδρομὴν τῶν ἀνταρτῶν. Ὁ Γρίβας ἐπὶ κεφαλῆς 150 ἀνδρῶν διέρχεται ἀπὸ τὸ Κοντοβράκι καὶ τὴν μονὴν Τζιώρα καὶ φθάνει εἰς τὴν θέσιν Μπαλτούμα. Ἐκεῖθεν προχωρεῖ πρὸς τὰ Τρία Χάνια καὶ ἐνοῦται μὲ πολιορκοῦντας τοὺς Τουρκαλβανοὺς ὄπλαρχηγοὺς Κόκκαλην καὶ Τσάπον, καὶ δι' ἑνὸς τολμηροῦ καὶ ἐπιτηδείου ἐλιγμοῦ ἐγένετο κύριος τῆς ὑπερκειμένης τῶν Τριῶν Χανίων στενῆς διόδου, διὰ τῆς ὁποίας προχωρεῖ καὶ στρατοπεδεύει ἀπὸ τῆς γεφύρας Μπουϊάννου μέχρι τοῦ Μετσόβου, τὸ ὅποιον καταλαμβάνει ἐξ ὀνόματος τῆς ἐπαναστάσεως, γενόμενος ἐνθουσιωδῶς δεκτὸς ὑπὸ τῶν κατοίκων του.

Εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ἐτελέσθη τότε 23ην Μαρτίου 1854 πάνδημος δοξολογία καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ Μετσόβου ὠρκίσθησαν νὰ ἀγωνισθοῦν καὶ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ἐθνικὴν ὑπόθεσιν καὶ νὰ μείνουν πιστοί, συσταθείσης ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν Γ. Σαρακιώτη, Δημ. Μηλιάτη, Δημ. Τζωαννοπούλου καὶ Χρ. Καπέτη. Ἡ ἐν Μετσόβῳ μερὶς τοῦ Τσανάκα Κυρ., ἐφόσον ἡ Στρατιωτικὴ ἀρχὴ Ἰωαννίνων δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντιτάξῃ ἀντίστασιν κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως, παρέμεινε ἡσυχὸς καὶ ἀδρανῆς. Ὅταν ὅμως ἐνισχύθη ἡ φρουρὰ Ἰωαννίνων δι' Ἀλβανῶν καὶ ὁ Ἀβδῆ Πασσᾶς εὐρέθη εἰς θέσιν νὰ ἀναλάβῃ ἐπιθεσιν, ὁ Κυρ. Τσανάκας διὰ τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις διαμένοντος ἀδελφοῦ του Νικολάου Τσανάκα, συνεπέα Ἀγγλογαλλικῆς Προξενικῆς διαμαρτυρίας πρὸς τὸν Γρίβαν, προσέφερεν ἐξ ὀνόματος ὀλοκλήρου τῆς Κοινότητος Μετσόβου τὴν ὑποταγὴν τῆς εἰς τὰς Στρατιωτικὰς Ἀρχὰς Ἰωαννίνων ζητήσας μάλιστα καὶ τὴν ἀποστολὴν στρατιωτικῆς βοηθείας εἰς Μέτσοβον. Ὁ Ἀβδῆ Πασσᾶς φθάσας μὲ τὰ στρατεύματά του εἰς τὰ Τρία Χάνια, παρέμεινε ἐκεῖ ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἀδρανῆς, λόγῳ τῶν μεγάλων δυσχερειῶν, τὰς ὁποίας παρουσίαζεν ἡ διάπλασις τοῦ ἐδάφους διὰ μίαν περαιτέρω προέλασιν μὲ ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγωτέρους κινδύνους. Εἰς τὴν ἐπιχείρησιν αὐτὴν τὸν Ἀβδῆ Πασσᾶν συνώδευσε καὶ ὁ ἐν Ἰωαννίνοις διαμένων τότε γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἀγγλίας Longworth κατελθὼν ἐκ Βιτωλίων εἰς Ἰωάννινα εὐθύς ὡς ἐξεδηλώθη ἡ Ἡπειρωτικὴ ἐπανάστασις. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ὁ Longworth ἐλάχιστα ἐλπίζων καὶ ὑπολογίζων εἰς τὸν ἡρωϊσμόν τῶν ἀπειθάρχων Τουρκικῶν στρατευμάτων, ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐν Μετσόβῳ ἐγκατεστημένον Ἰταλικῆς καταγωγῆς Δημ. Τζωαννόπουλον, πατέρα τοῦ Μιχαὴλ Τζωαννοπούλου, διερμηνέως ἀργότερον τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις Ἰταλικοῦ Προξενείου, καὶ τῷ ὑπεσχέθη μίαν πλουσίαν ἀμοιβὴν ἐὰν ἤθελεν ἐνεργῆσαι καταλλήλως ὥστε οἱ κάτοικοι τοῦ Μετσόβου νὰ στασιάσουν κατὰ τοῦ Γρίβα καὶ ἐὰν ἠδύνατο νὰ καταπέισῃ αὐτοὺς συγχρόνως νὰ ὀδηγήσουν τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀβδῆ Πασσᾶ εἰς τὸ Μέτσοβον διὰ μιᾶς ὁδοῦ ἀγνώστου εἰς τοὺς ἐπαναστάτας. Κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐν λόγῳ διαπραγματεύσεων ὁ ἐπιτηδείος Τζωαννόπουλος διὰ ποικίλων δολοπλοκιῶν καὶ μηχανορραφιῶν—εἰς τοιούτου εἴδους ἔργα ἠσχολεῖτο κυρίως καὶ ἀποζοῦσε ἀπὸ αὐτῶν—κατώρθωσεν ὥστε οἱ κάτοικοι τοῦ Μετσόβου, ὄχι μόνον νὰ διχονοήσουν μεταξύ των, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν Γρίβαν καὶ συνεπῶς νὰ ματαιώσῃ κάθε ἀπόδρασιν τῶν ἀνταρτῶν. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν καταχθονίων αὐτῶν ἐνεργειῶν τοῦ ὁ Τζωαννόπουλος δὲν παρέλειπε νὰ μεταδίδῃ δι' ἀνθρώπων του εἰς τὸν Ἀβδῆ Πασσᾶ ἐν ἀγνοίᾳ βεβαίως τοῦ Γρίβα. Οἱ ὑπὸ τὸν Γρίβαν ἀνιάρται, κινδυνεύοντες νὰ κυκλωθοῦν ὑπὸ τῶν Τουρκαλβανῶν τοῦ Ἀβδῆ Πασσᾶ, ὀδεύοντες διὰ τοῦ ροῦ τοῦ Μετσοβίτικου ποταμοῦ κατὰ τοῦ Μετσόβου, ἀπεσύρθησαν ἀπὸ τὸ Ἐυλογέφυρον Μπουϊάννου εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, εἰς θέσιν Γκρίζου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μετσόβου—Ἰωαννίνων, ὅπου ἐπὶ 24 ὥρας διεξήχθη φονικωτάτη μάχη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐφονεύθησαν καὶ ἐτραυματίσθησαν 500 Τούρκοι καὶ Ἀλβανοὶ καὶ 100 ἀπὸ τοὺς ἀνιάρτας τοῦ Γρίβα, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ πολλὰ

Μετσοβιόπουλα τοῦ σώματος Δημ. Τσαόπου. Εἰς τὴν αἵματηρὴν ἐκείνην μάχην διεκρίθησαν διὰ τὸν ἡρωϊσμόν των καὶ τὴν αὐταπάρνησιν αἱ μαχητικαὶ ὀμάδες τῶν Μετσοβιτῶν Σαρακιώτη, Βοῦλα καὶ Παλμούτση. Ἐφονεύθη τότε καὶ εἰς ἀνεπιδὸς τοῦ Καραφίλ Μπέη, ὅλοι δὲ οἱ φονευθέντες Τοῦρκοι καὶ Ἄλβανοὶ ἐτάφησαν εἰς τὸν ἀριστερὰ τοῦ δρόμου καὶ ἔναντι τῆς ἐκκλησίας μεγάλον ἀγρόν, ὅστις ἔκτοτε περιτοιχίσθη ὑπὸ τῶν Τοῦρκων καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς Τουρκικὸν Νεκροταφεῖον μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Μετσόβου 31—10—1912. Τὰ ἀποτελοῦντα τὴν ἀμυναν τοῦ Μετσόβου σώματα ἦσαν: Τοῦ Δημ. Κόκκαλη ἐκ 250 ἀνδρῶν, τοῦ Δημ. Τσαόπου ἐκ 200 ἀνδρῶν καὶ ἀνὰ 100 ἀνδρας εἰς Μέτσοβον καὶ Ἀνήλιον ὑπὸ τὸν Γρίβαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως Τουρκικαὶ δυνάμεις ὀδηγούμεναι ἀσφαλῶς ἀπὸ ἀνθρώπους τοῦ Τζωαννοπούλου κατέφθασαν εἰς τὸ ὄροπεδιον Πολιτισῆς ἀπὸ τὴν θέσιν Πλάκα καὶ τοιουτοτρόπως ὁ Γρίβας εὔρεθεις μεταξὺ δύο πυρῶν ἀπὸ βορρᾶ καὶ νότου καὶ κινδυνεύων προφανῶς, ἀφ' οὗ εἰσέπραξε τρεῖς χιλιάδας Τουρκικῶν λιρῶν ἀπὸ τοὺς εὐπωροτέρους τοῦ Μετσόβου χάριν τοῦ ἀγῶνος, τὴν πρωτίαν τῆς 27ης Μαρτίου διὰ τοῦ ἀνθένους τοῦ ὄρους Ζυγοῦ ἐτράπη πρὸς Μαλακίσιον καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Καλαμπάκαν. Ὁ Γρίβας κατὰ τὴν ὀλιγοήμερον ἐν Μετσόβῳ παραμονὴν του, ἐγκατέστησε τὸ στρατηγεῖον του εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ οἰκίαν τοῦ βιθυπλοῦτου Νικολέιτα Λιώλιου, ἣτις ἦτο κλισμένη παρὰ τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν ἐπὶ λόφου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὕρισκετο καὶ ἡ ἀρχοντικὴ οἰκία τοῦ περιωνύμου Φλόκα, τοῦ πρώτου μεγάλου εὐργέτου τοῦ Μετσόβου.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν ἀνταρτῶν εἰσῆλθον εἰς τὸ Μέτσοβον οἱ ἄτακτοι Ἄλβανοὶ ὄπῳ, καίτοι ἐκλήθησαν ὑπὸ τῆς μερίδος τοῦ Τσανάκα πρὸς προστασίαν, ἤρχισαν νὰ λεηλατοῦν ὅλας τὰς κατοικίας καὶ ἐν τέλει παρέδωσαν αὐτὰς εἰς τὸ πῦρ, εἰς σημεῖον ὥστε τετρακόσiai οἰκίαι ἐκ τῶν ὠραιότερων ἀπετεφρώθησαν. Οἱ δυστυχεῖς Μετσοβῖται ἔντρομοι ἔσπευσαν ἄλλοι νὰ καταφύγουν εἰς τὰς ὄρεινὰς θέσεις Φατζέτου τοῦ Ἀνηλίου, Βρύσες καὶ Κατάρρα καὶ ἄλλοι μὲ τὰς γυναῖκας των καὶ τὰ παιδιὰ των νὰ ἐγκλεισθῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ἡ ὁποία περιεβάλλετο ἀπὸ πανύψηλον περιτοιχισμα. Πολλοὶ ἄνδρες, ἰδίως νέοι, ἠναγκάσθησαν νὰ φορέσουν γυναικεῖα φορέματα διὰ νὰ σωθῶν ἀπὸ τὸ μαχαῖρι τοῦ Ἀρβανίτη καὶ πολλαὶ νεαραὶ γυναῖκες καὶ κορίτσια ὑπεχρεώθησαν νὰ φορέσουν τὰ χειρότερα παληόρρουχα ποὺ εἶχαν καὶ νὰ βᾶσουν τὰ πρόσωπά των μὲ καπνιῆς ἀπὸ ἄγιοκέρια! γιὰ νὰ ἀποφύγουν ὡς ἄσχημες τὰς κτηνώδεις ὀρέξεις τῶν Τουρκαλβανῶν. Κάθε οἰκογένεια ἔχει νὰ διηγῆται μέχρι σήμερον ἀπὸ ἐν ἧ καὶ περισσότερα δραματικὰ ἐπεισόδια. Οἱ Ἄλβανοὶ ἐξετράπησαν εἰς παντὸς εἴδους βιοπραγίας κατὰ τῶν ἀτυχῶν κατοίκων, τοὺς ὁποίους εὔρον εἰς τὰς οἰκίας των. Βιασμοὶ γυναικῶν καὶ ἐκτελέσεις ἀνδρῶν διὰ μαχαίρας ἐσημειώθησαν εἰς πολλὰς οἰκίας. Εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ εἰς τὴν οἰκίαν Ἀθανασούλη, ὅπου εἶχον καταφύγει πολλαὶ οἰκογένειαι, ἐξετελέσθησαν διὰ μαχαίρας ἀρκετοὶ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπρόλαβαν νὰ ἀπομακρυνθῶν εἰς τὰ ὄρη. Εἰς τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν, ὅπου σώζονται μέχρι σήμερον δύο γηραιοὶ πλάτανοι, ἀπηγγονίσθησαν περὶ τοὺς δέκα νέοι τοῦ Μετσόβου, ὡς λαβόντες δῆθεν μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Γκριζου καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἓνας ἀπὸ τοὺς πέντε ἀδελφοὺς τῆς ἀρχοντικῆς οἰκογενείας Τζήμα, τῆς ὁποίας μεγάλη οἰκία διατηρεῖται πλησίον τῶν ἑρειπίων τῆς οἰκίας Μιχάλη Ἀποστολάκα, ὅπου ἐγεννήθη τὸ 1815 ὁ μέγας Ἐθνικὸς Εὐεργέτης Γεώργιος Μιχ. Ἀβέρωφ ἢ Ἀποστολάκας. Ζῶα μικρὰ καὶ μεγάλα ἀνηρπάγησαν ὑπὸ τῶν ἀγρίων Ἄλβανῶν, εἶδη ρουχισμοῦ καὶ ἐπιπλώσεως, τιμαλφῆ ἀντικείμενα, μαγειρικὰ σκευῆ διηρπάγησαν, ὅλαι αἱ Ἐκκλησίαι ἐσυλήθησαν καὶ ἀφηρέθησαν ἐξ αὐτῶν ἅγαι εἰκόνες, ἱερὰ σκευῆ, πολύτιμα ἱερὰ ἄμφια, βιβλία καὶ εὐαγγέλια χρυσόδετα. Τὰ ὑπὸ τῶν Ἄλβανῶν διαρπαγέντα λάφυρα ὑπελογίσθησαν εἰς 500.000 γρόσια καὶ ἡ συνολικὴ καταστροφὴ ὑπερέβη τὰ εἴκοσι ἑκατομμύρια ἀργυρᾶ γρόσια! Θὰ ὦλο·

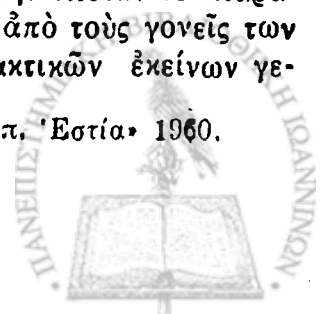

κληροῦτο δὲ ἡ καταστροφή τοῦ Μετσόβου ἀπὸ τὰς ἀπειθαρχήτους Ἀλβανικὰς ὀρδὰς, ἐὰν δὲν ἐμεσολάβουν ὁ παρευρισκόμενος πλησίον τοῦ Ἀβδῆ Πασσᾶ γενικὸς πρόξενος τῆς Ἀγγλίας Longworth καὶ ὁ ἐν Ἰωαννίνοις διαμένων Μετσοβίτης Νικόλαος Τσανάκας Πασσᾶς διὰ τὴν σταματήσῃ τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς. Ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι τῶν Τούρκων ἐπληρώθησαν καταλλήλως, διότι αἱ οἰκίαι των διηρπάγησαν καὶ πλείστοι ἐξ αὐτῶν ἐκακοποιήθησαν. Ὁ δὲ ἀρχηγὸς τῆς φατρίας αὐτῆς τῶν φιλοτούρκων Κυριάκος Τσανάκας συλληφθεὶς μετὰ 47 ἑτέρων (1) προυχόντων τοῦ Μετσόβου ἐφορτώθη ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν μὲ «π λ ι ἄ τ σ ι κ α» καὶ ὠδηγήθη εἰς Ἰωάννινα, καθὼς καὶ ὁ Σαρακιώτης, ὁ Κωστάκης, ὁ Νικόλαος Μιχ. Ἀβέρωφ, ὁ Βενέτης καὶ ἄλλοι. Τὴν Κώσταν Κατούλαν (Μπαρόσιον) ἀφοῦ ἐπυρπόλησαν τὴν οἰκίαν του, ἐτύφλωσαν, τοῦ δὲ Γιώργη Χρόνη ἔκοψαν τὰ αὐτιά, ἀφοῦ προηγουμένως τὸν ἐκακοποίησαν. Ὁ Ἀβδῆ Πασσᾶς εἰσελθὼν εἰς τὸ Μέτσοβον κατέλυσε εἰς τὴν ἀρχοντικὴν οἰκίαν τοῦ Μετσοβίτου Ἀνήλικου, ἐνὸς ἐκ τῶν πλουσιωτέρων προυχόντων τοῦ Μετσόβου. Ἡ ἐν λόγῳ οἰκία διατηρηθεῖσα μέχρι πρὸ τριακονταετίας εὗρισκετο πλησίον τοῦ ἀρτοποιείου Κων. Γκαλιμάνου καὶ ἦτο ὀνομαστὴ διὰ τὸν πλούσιον ἐσωτερικὸν διάκοσμον, τὰ εὐρωπαϊκὰ ἐπιπλα, κομψοτεχνήματα καὶ τοὺς μεγάλους πολυελαίους. Μετὰ τριήμερον ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Ἀλβανικῶν ὀρδῶν κατώρθωσαν νὰ ἐπιστρέψουν οἱ κρυπτόμενοι εἰς τὰ γύρω ὄρη κάτοικοι τοῦ Μετσόβου διὰ νὰ εὗρουν τὰς οἰκίας των ἀποτεφρωμένας καὶ ἄνευ ἐπίπλων, εἰδῶν ρουχισμοῦ καὶ τροφίμων. Περὶ τοὺς 500 Ἀλβανοὶ ἐλιποτάκτησαν μετὰ τῶν λαφύρων των ἐπιστρέψαντες ἀπὸ τὰ Ζαγοροχώρια εἰς τὰς ἰδιαιτέρας πατρίδας των. Ἄλλοι Ἀλβανοὶ μετέφεραν τὰ λάφυρά των εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἰωαννίνων, ὅπου περιφερόμενοι μὲ τὰ ἱερὰ σκεύη, τὰς Ἀγίας εἰκόνας καὶ τὰ ἱερὰ ἄμφια καὶ βιβλία ἀνά χεῖρας ἐνέπαιζον καὶ περιῦριζον τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν καὶ ἤρχοντο εἰς διαπραγματεύσεις μὲ Ἕλληνας καὶ Ἑβραίους ἐμπόρους διὰ τὴν πώλησίν των. Ἄλλοι ὠδήγουν ὀλοκλήρους ἀγέλας μικρῶν καὶ μεγάλων ζώων, ἅτινα εἶχον ἀρπάσει ἀπὸ τοὺς δυστυχεῖς κατοίκους τοῦ Μετσόβου. Ἐπὶ πλεόν οἱ Τούρκοι μετέφεραν ἐκ Μετσόβου ἐπὶ πασσάλων τέσσαρας κεφαλὰς Χριστιανῶν, τὰς ὁποίας περιέφερον εἰς τὰς ὁδοὺς διὰ νὰ τονώσουν τὸ φρόνημα τῶν Τούρκων καὶ νὰ τρομοκρατήσουν τοὺς Χριστιανούς.

Τὰ Ἰωάννινα ἐπληρώθησαν προσφύγων, οἱ ὁποῖοι περιεφέροντο εἰς τὰς ὁδοὺς γυμνοὶ καὶ πεινασμένοι. Σχετικῶς μὲ τὰ γεγονότα τοῦ Μετσόβου ὁ Αὐστριακὸς ὑποπρόξενος ἐν Ἰωαννίνοις Χάας γράφει τὰ ἑξῆς: Ὁ βανδαλισμὸς ὁ διαπραχθεὶς ἐν Μετσόβῳ, οὕτινος οἱ εὐπίστοι κάτοικοι ἀντὶ νὰ δρέψουν τὴν δάφνην τῆς εἰρήνης, ἀντίκρουσαν τὸν πολεμικὸν δαυλόν, διὰ νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ δεικνύουν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν οἰκιῶν των τὰ ἔχνη τῆς ὀσμανικῆς ἀποθηριώσεως, ἔσχον καθ' ὅλον τὸν Νομὸν τῆς Ἠπείρου μίαν θρηνώδη ἀντήχησιν, εἰς τρόπον ὥστε ὄχι μόνον τὸ ἔργον τῆς εἰρηνεύσεως νὰ μὴν εὐοδωθῇ, ἀλλὰ τοῦναντίον ἡ ἀγανάκτησις καὶ ἡ ἐκδίκησις νὰ μεγενθυθῶσιν οὕτω. Ἡ Ἀγγλογαλλικὴ πολιτικὴ τῶν ἐνταῦθα προξένων ἐγένετο αἰτία νὰ δρέψῃ μέχρι τοῦδε ἡ Ἠπειρωτικὴ χώρα μόνον ζημίας. Οἱ δὲ χαρμόσυνοι κανονισμοὶ, οἱ ὁποῖοι ἐρρίφθησαν ἐκ τῶν ἐπάλξεων τοῦ Φρουρίου τῶν Ἰωαννίνων, δὲν ἀνήγγειλαν μόνον εἰς τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς φίλους αὐτῶν τὸ εὐχάριστον γεγονὸς τῆς εἰρηνεύσεως τοῦ Μετσόβου, ἀλλὰ διέλαλησαν καὶ εἰς τὸν κόσμον ὀλόκληρον τὸν θρίαμβον μιᾶς αἰσχυρᾶς πολιτικῆς ἐναντίον τῆς ἐλευθερίας ἐνὸς λαοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχε κάθε δικαίωμα νὰ τὴν ἀποκτήσῃ.

Μέχρι σήμερον διατηρεῖται ζωηρὰ ἡ ἀνάμνησις ὑπὸ τῶν γηραιότερων κατοίκων τοῦ Μετσόβου τῆς ἀπεριγράπτου αὐτῆς καταστροφῆς, τὴν ὁποίαν δὲν παραλείπουν νὰ μεταδίδουν εἰς τοὺς νεωτέρους ὅπως τὴν ἤκουσαν ἀπὸ τοὺς γονεῖς των ἢ πάππους των, ποὺ ὑπῆρξαν αὐτόπται μάρτυρες τῶν συνταρακτικῶν ἐκείνων γε-

1. Κ. Παπαγεωργίου «Ἠπειρωτικὴ Ἐπανάστασις 1854». «Ἠπ. Ἐστία» 1960.

γονότων. Ὁ ὄπλαρχηγὸς Δημ. Τσάπος μαζί με τὰ παλληκάρια του ἠκολούθησε τότε τὸν Θεοδωράκη Γρίβαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἣ ὅποια εἶχε ἐπαναστατήσει ὑπὸ τὸν Χριστόδουλον Χατζηπέτρον καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Λαμίαν, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη. Τὴν μεγάλην αὐτὴν καταστροφὴν τοῦ 1854 ἀπηθανάτισεν ἡ δημοτικὴ μῦσα εἰς τὰ ἀκόλουθα δημοτικὰ τραγούδια:

Α'

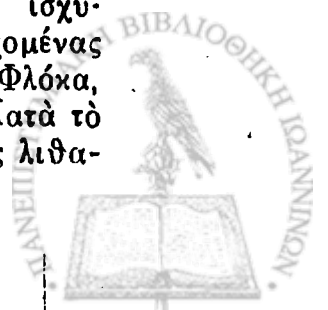
Σ' ὄλον τὸν κόσμον ξαστεργιά, σ' ὄλον τὸν κόσμον ἥλιος
καὶ τὸ καυμένο Μέτσοβο ὄλο καπνοὺς καὶ φλόγες.
Τὸ χτύπησαν τὸ πάτησαν τ' Ἀβδῆ Πασσᾶ τ' ἀσκέρια,
ἐννιά χιλιάδες ἦτανε κι' ὀκτὼ χιλιάδες μπῆκαν.
Ὁ Γρίβας ἀποκλείσθηκε ψηλὰ στοῦ Νικολέττα
μὲ σταυροφόρους ἕκατὸ καὶ μὲ διακόσιους ἄλλους.
Ψιλὴν φωνὴν ἐφώναξεν ὁ Χουσεῖν Βουώνης.
— Προσκύνα Γρίβα τὴν Τουρκιά, προσκύνα τὸν Φερούκη,
νὰ σοῦ χαρίσω τὴν ζωὴ, νὰ γίνουμε καὶ φίλοι.
Κι' ὁ Κόκκαλης ἐφώναξε ἀπὸ τὸ παραθύρι:
— Τί λὲς βρὲ Χουσεῖν Πασσᾶ, τί λὲς ζουρλὸ κεφάλι;
Φυσέκια στὶς μπαλάσκες μας εἶναι πολλὰ ἀκόμα.
Θὰ παίξῃ τὸ ντουφέκι μας, κουφάρια θὲ νὰ στρώσῃ,
κι' ὕστερα καρτερεῖτε μας μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι.
Παρασκευὴ ξημέρωνε, ἡμέρα χιονισμένη,
ὁ Γρίβας κι' οἱ λεβέντες του πουρνό, πουρνὸ ἀνεβαῖναν
τὰ μονοπάτια τοῦ Ζυγοῦ, ζερβὰ ἀπ' τὸ χαλίκι,
καὶ μόν' καὶ μόνον ἔλειπαν τέσσερα παλληκάρια.

Β'

Στὸ Μέτσοβο στὸν πλάτανο, μέσ' στὲς κρυὲς βρουσοῦλες
κλείσαν τὸν Γρίβα κλείσανε πέντ' ἔξ ὀκτὼ χιλιάδες.
Κ' ἦταν μέσα Ἀβδῆ Πασσᾶς κι' αὐτὸς ὁ Καρουφύλης.
Ἀβδῆ Πασσᾶς ἐφώναξε Ἀβδῆ Πασσᾶς φωνάζει:
Γρίβα μου ρίξε τ' ἄρματα, Γρίβα μου ξαρματώσου.
κι' ὁ Κόκκαλης ἐφώναξε ἀπὸ τὸ παραθύρι:
Τί λὲς μωρὲ Ἀβδῆ Πασσᾶ, τί λὲς ζουρλὸ κεφάλι;
Φυσέκια στὶς μπαλάσκες μας... κ.τ.λ.

Τὸ τραγούδι αὐτὸ ἔχει γραφῆ σὲ πλάκα γραμμοφώνου μὲ τραγουδιστὴ τὸν Γιώργον Νᾶκο ἀπὸ τ' Ἀγραφα.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἄνευ προηγουμένου καταστροφὴν ποὺ ὑπέστη τότε τὸ Μέτσοβον, πολλοὶ οἰκογένειαι ἐξιναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν κωμόπολιν καὶ νὰ καταφύγουν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Θεσσαλίας καὶ περισσότεροι εἰς τὰ Τρίκαλα, ἄλλαι εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἄλλαι εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς Ρουμανίαν, ὅπουθεν δὲν ἐπονήθησαν πλέον. Οἱ Τοῦρκοι κατέστησαν ἔκτοτε τὸ Μέτσοβον στρατιωτικὸν κέντρον—πραγματικὸν Τουρκόσταλον—καὶ ἐγκατέστησαν ἐκεῖ ἰσχυρὰν στρατιωτικὴν φρουράν. Ἐπέταξαν πρὸς τοῦτο 3—4 κεντρικὰς συνεχόμενας οἰκίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ ἀρχοντικὰ τοῦ Νικολέττα Λιόλιου καὶ τοῦ Φλόκα, καὶ ἐγκατέστησαν εἰς αὐτὰς προσωρινῶς στρατὸν καὶ πολεμικὸν ὕλικόν. Κατὰ τὸ 1868 ἰσοπέδωσαν τὸν πέριξ μεγάλον χῶρον καὶ περιέβαλαν αὐτὸν μὲ παχεῖς λιθα-

σβετοκτίστους τοίχους, καταστήσαντες αὐτὸν φρούριον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀνήγειραν ἐν συνφείᾳ μεγάλον στρατῶνα καὶ τζαμίον μὲ ὑψηλὸν μιναρὲν, ἀπὸ τοῦ ἐξώστου τοῦ ὁποίου Τοῦρκος Χότζας ἀνέπεμπε κάθε ἀπόγευμα δέησιν εἰς τὸν Ἄλλαχ καὶ τὸν Προφήτην αὐτοῦ τὸν Μωάμεθ. Παρήλθον ἔκτοτε ἀρκετὰ ἔτη καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Μετσόβου κατώρθωσαν νὰ συνέλθουν ἀπὸ τὸ μέγεθος τῆς καταστροφῆς χάρις εἰς τὴν ἐργατικότητά των καὶ τὴν λιτότητα, πὺ τούτους διακρίνει μέχρι σήμερον καὶ χάρις εἰς τὰ τακτικά καὶ μεγάλα χρηματικά ἐμβάσματα πρὸς τὴν Ἐφορείαν Μετσόβου ἀπὸ τούτους ἐν τῇ ξένη διαμένοντας πλουσίους Μετσοβίτας. Ὅπως ἀνέφερα καὶ εἰς τὰ προηγούμενα, τὸ Μέτσοβον μὲ τὴν ἀπότομον αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ του δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπαρκέσῃ διὰ τὰς βιοτικὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων λόγω τοῦ ὀρεινοῦ καὶ ἀγόνου ἐδάφους του. Μόνον οἱ κτηνοτρόφοι ἱκανοποιοῦντο ἐν μέρει ἀπὸ τὸ ἐπάγγελμά των καὶ μικρὸς ἀριθμὸς γεωργῶν, καλλιεργούντων τούτους περὶ τὸ Μέτσοβον ἀγρούς καὶ ἀμπέλους. Ἄλλοι ἐπαγγελματίαι, κτίσται ἰδία, ξυλουργοί, σαγματοποιοί, χρυσοχόοι καὶ βαρελοπιοί ὑπεχρεοῦντο μετὰ μικρὰν ἐν τῇ πατρίδι των παραμονήν, νὰ ταξειδεύουν εἰς Ἰωάννινα, Πρέβεζαν, Ἄρταν, Παραμυθιά, Τρίκαλα, Λάρισα, Βόλον, Φάρσαλα καὶ ἄλλας Θεσσαλικὰς πόλεις πρὸς ἀνεύρεσιν ἐργασίας, ἐγκατασταθέντες ἀργότερον μονίμως ἐκεῖ. Ἄλλοι ὅμως κατέφυγαν εἰς μακρυνὰς χώρας πρὸς ἀνεύρεσιν καλύτερας τύχης. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ ξενητευόμενοι καὶ μετέβαιναν κατὰ παλαιότερους χρόνους εἰς Κωνσταντινούπολιν, Βενετίαν, Λιβόρνον, Τεργέστην, Βιέννην, Βουδαπέστην, Ὀδησσόν, Μόσχαν, Ἰάσιον, Βουκορέστιον, Αἴγυπτον, Σουδάν, Ἰνδία, Ἀβησσυνίαν, ὅπου ἴδρυσαν σοβαροὺς ἐμπορικὸς οἴκους. Ἐκεῖ εἰς τὴν ξένην χώραν οἱ Μετσοβίται οὗτοι διὰ τῆς ἐργατικότητος καὶ τῆς σκληρᾶς οἰκονομίας κατώρθωσαν νὰ δημιουργήσουν περιουσίας καὶ πλούτη μεγάλα μερικοὶ ἐξ αὐτῶν. Οὕτω οἱ Ἀδελφοὶ Ἀποστολάκα, Δημήτριος καὶ Νικόλαος υἱοὶ τοῦ Χρῆστου Ἀποστολάκα μετέβαλαν τὸ «Ἀποστολάκας» εἰς «Ποστολάκας» δεῦτεροι ἐξάδελφοι μὲ τὸν Μιχαὴλ Αὐγ. Ἀποστολάκαν, πατέρα τοῦ μεγάλου Ἐθνικοῦ Ἐνεργέτου Γεωργ. Ἀβέρωφ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ Νικ. Τζαρτζούλη ἴδρυσαν ἐμπορικὰ γραφεῖα ἐν Βιέννῃ μὲ σοβαρὰς συναλλαγὰς μετὰ πολλῶν κέντρων τῆς Εὐρώπης καὶ Ρωσίας. Εἰς τὴν Ὀδυσσὸν ὁ Σταμέρωφ δημιουργεῖ κολοσσιαίαν περιουσίαν, ἐν Μόσχᾳ οἱ ἀδελφοὶ Ξυδιᾶ, δωρήσαντες μεγάλον χρυσοκέντητον ἐπιτάφιον θοῆνον εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καὶ διατηρούμενον μέχρι σήμερον. Ὁ Μιχαὴλ Τέρωφ καὶ ὁ Τριαντάφυλλος Τσουμάγκας, ὁ ἴδρυτής τοῦ ὁμωνύμου γηροκομείου ἐν Μετσόβῳ ἐπὶ οἰκοπέδου τῆς πατρικῆς του οἰκίας, τὸ ὁποῖον διατηρεῖται μέχρι σήμερον καὶ στεγάζει τὰ γραφεῖα τοῦ δημαρχείου Μετσόβου, τὸ Γυμνάσιον καὶ τὸ Ἀβερῶφειον Φαρμακεῖον πρὸ ἐτῶν. Ὁ Στέργιος Στάνος πλουτίζει ἐν Βενετίᾳ καὶ ἰδρύει τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν Σχολεῖον ἐν Μετσόβῳ. Ὁ Δημήτριος Ζαμάνης ἐξελίσσεται ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰς μέγαν ζώεμπορον καὶ ἀργότερον γίνεται προμηθευτὴς τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ τῆς αὐλῆς τοῦ Σουλτάνου καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀνακηρύσσεται ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Ἄρχων καὶ Παχάλνικος διὰ τὰς πρὸς Αὐτὸ πλουσίας δωρεὰς του. Ἀκολουθεῖ ὁ Κων)τίνος Φουρνίγκας, ὅστις πλουτίσας ἐν Ρωσίᾳ, κατεσκεύασε διὰ χρημάτων του τὸ μέγα ὑδραγωγεῖον τοῦ Μετσόβου, ὅπερ διασώζεται μέχρι σήμερον καὶ ἐξ αὐτοῦ ὑδροεῦται ὀλόκληρον σχεδὸν τὸ Μέτσοβον καὶ ἀρδεύονται οἱ πολλοὶ κῆποι τῶν Μετσοβιτῶν. Ἐκτίσε καὶ μεγάλην πλακοσκεπῆ κρήνην μὲ τρεῖς κρουνοὺς εἰς τὸ κεντρικώτερον μέρος τῆς κωμοπόλεως μὲ πλάκα μαρμαρίνην ἐντοιχισμένην εἰς τὸ ἑσωτερικὸν ταύτης καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀναγράφεται ὅτι ἐκτίσθη δαπάνῃ τοῦ Φουρνίγκα κατὰ τὸ ἔτος 1858. Ἀργότερον ἀναφαίνονται οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀναστασίου Γουσσίτσα, Μιχαὴλ, Θεόδωρος καὶ Νικόλαος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἑτάρτος Κωνσταντῖνος ἐν Λιβόρνω καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ ἐπ' ἀδελφῇ ἀνεψιὸς τῶν ἀνωτέρω Νικόλαος Στουρνάρης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Οὗτοι διὰ τοῦ ἐμπορίου τῶν

γυναρικών και τῆς βαμβακοφυτείας ἀπέκτησαν τεραστίαν περιουσίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν διέθεσαν μέρος διὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Παρθεναγωγείου ἐν Μετσόβῳ καὶ Πολυτεχνείου ἐν Ἀθήναις. Ἐπακολουθεῖ ὁ μέγιστος—διὰ τὴν τότε ἐποχὴν—τῶν εὐεργετῶν ἐκ Μετσόβου καὶ τοῦ Ἔθνους Γεώργιος Μιχ. Ἀβέρωφ ἢ Ἀγγέρου, ὅστις ἐτροίκισε τὸ Μέτσοβον μὲ διώροφον σχολικὸν κτίριον καὶ ἀπέστειλε κατ' ἔτος 500—1.000 λίρας Τουρκίας χρυσᾶς διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ σχολείου, τὴν πληρωμὴν τῶν μισθῶν τῶν κοινοτικῶν ἰατρῶν, διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν μὲ φάρμακα τῶν ὁμωνίμου φαρμακείου, χορηγοῦντος δωρεὰν φάρμακα εἰς ὅλας ἀνεξαιρέτως τὰς οἰκογενεῖας τοῦ Μετσόβου καὶ τῶν πέριξ πέντε προνομιούχων χωρίων, διὰ τὴν προικοδότησιν ἀπόρων κορασίδων τοῦ Μετσόβου, προτιμωμένων τῶν ὄρφανῶν τοιούτων, διὰ τὴν διανομὴν χρηματικῶν βοηθημάτων εἰς χήρας καὶ ὄρφανὰ καὶ ἀποκλήρους τῆς κοινωνίας ἐν γένει, διὰ τὴν ἀνέγερσιν ἐκκλησιῶν καὶ τὴν λιθόστρωσιν τῶν δρόμων τῆς κωμοπόλεως καὶ τὴν κατασκευὴν δευτέρου βοηθητικοῦ ὑδραγωγείου, τοῦ ὁποίου τὰ ὕδατα διωχετεύθησαν εἰς τὸ ὑδραγωγεῖον Φουρνίγκα, εἰς τὴν θέσιν Πολιτισιοῦρε, διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν ἐπισκευὴν κοινοτικῶν κρηνῶν, διὰ τὴν κατασκευὴν λιθοστρωμένων δρόμων (καλντερίμια) ἐντὸς τῆς κωμοπόλεως καὶ δι' ἄλλα παρόμοια κοινῆς ὠφελείας ἔργα. Ὁ Γεώργιος Τούλης, ταξειδεύσας εἰς Αἴγυπτον καὶ ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν καλλιέργειαν βάμβακος, ἐδημιούργησε μεγάλην περιουσίαν, ἐκ τῆς ὁποίας ἓνα μέρος διέθεσε διὰ τὴν ἴδρυσιν Ὁρφανοτροφείου Μετσόβου, τὸ ὁποῖον κοινῇ συμφωνίᾳ τῆς Κοινότητος Μετσόβου καὶ τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Σπυρίδωνος Βλάχου μετετράπη εἰς Ὑφαντήριον, εἰς τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου 1940 ἐξεπαιδεύοντο εἰκοσι ἄπορα κοράσια τοῦ Μετσόβου εἰς τὴν ὕφαντουργικὴν τέχνην, σιτιζόμενα ἐν ταῦτῳ εἰς τὸ ἴδρυμα. Τὰ μηχανήματα τοῦ ἐν λόγῳ Ὑφαντηρίου διηρπάγησαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κατὰ τὴν μαύρην κατοχὴν 1941—1944. Ἄλλος Μετσοβίτης ὁ Νικόλαος Τούλης προσέφερε τὸ 1881 εἰς τὸ θεραπευτήριον «Εὐαγγελισμὸς» τὸ ποσὸν τῶν 10.000 χρυσῶν λιρῶν. Ἐν Βραίλα τῆς Ρουμανίας ἕτερον τέκνον τοῦ Μετσόβου ὁ Στέργιος Μπότσαρης διὰ τῆς ἐνοικιάσεως ἀγροκτημάτων δημιουργεῖ μεγάλην ἐπίσης περιουσίαν καὶ ἐν ζωῇ εὐρισκόμενος ἐδώρησεν εἰς τὴν Κοινότητα Μετσόβου δέκα μεγάλας σιταποθήκας, εὐρισκομένας ἐν Βραίλα. Αἱ ἐν λόγῳ ἀποθῆκαι ἐξεποιήθησαν κατὰ τὸν πρῶτον Παγκόσμιον Πόλεμον ὑπὸ τοῦ ἐπιζήσαντος ἀδελφοῦ του, ἐκτελεστοῦ τῆς διαθήκης καὶ χαρτοπαικτικοῦ τύπου, τὸ 1917, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Ρουμανία εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ Γερμανικῶν στρατευμάτων. Δυστυχῶς ἡ Ἐφορεία κληροδοτημάτων Μετσόβου δὲν ἐφρόντισε, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ρουμανίας ἐκ τῆς Γερμανικῆς κατοχῆς, νὰ ἐνεργήσῃ διὰ τὴν ἀκύρωσιν τῆς πωλήσεως.

Κατὰ τὴν μακρονήν ἐκείνην ἐποχὴν πολλοὶ νεαροὶ Μετσοβῖται πληροφοροῦμενοι ὅτι συμπατριῶται των κατώρθωσαν νὰ δημιουργήσουν τεραστίαν περιουσίαν εἰς τὰ ξένα, ἀφήνουν τὰς χειρονακτικὰς ἐργασίας των καὶ ἐξοικονομοῦντες τὰ ναῦλα ἀπέρχονται κατὰ δεκάδας εἰς Ρουμανίαν καὶ Αἴγυπτον πρὸς ἀνεύρεσιν καλύτερας τύχης. Ἐλάχιστοι ὅμως ἐξ αὐτῶν ἠτύχησαν νὰ ἐπιστρέψουν μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν εἰς τὴν γενέτειράν των καὶ νὰ νυμφευθοῦν κορασίδας τοῦ Μετσόβου. Κατὰ τὰ τότε ἐπικρατοῦντα ἔθιμα ἐν Μετσόβῳ οἱ ἐν λόγῳ ξενητευμένοι μετὰ μικρὰν ἐν τῇ πατρίδι των παραμονὴν ἀπήρχοντο πάλιν εἰς τὰ ξένα ἐγκαταλείποντες τὰς νεαρὰς συζύγους των πλησίον τῶν γονέων των καὶ τῶν ἄλλων οἰκείων των. Ἐκ τῶν ξενητευμένων αὐτῶν ἄλλοι δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὸ Μέτσοβον καὶ ἀπέθανον ἐν τῇ ξενῇ χώρᾳ, ἄλλοι ἐπέστρεψαν εἰς βαθύτατον γῆρας μὲ ἐλαχίστας οἰκονομίας ἢ καὶ ἐντελῶς ἄποροι διὰ νὰ διέλθουν τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς των ὡς τρόφιμοι τοῦ Γηροκομείου Τριαν. Τσουμάγκα. Ὅλιγοὶ ἠτύχησαν νὰ ἐπισκέπτονται ἀνὰ 5—8 ἔτη τὰς οἰκογενεῖας των εἰς τὸ Μέτσοβον!! Οἱ τοιοῦτοι ἐκποι-

οὔντες ἀργότερον τὴν ἐν τῇ ξένη δημιουργηθεῖσαν κτηματικὴν περιουσίαν των ἐπανήρχοντο διὰ νὰ παραμείνουν ὀριστικῶς πλέον εἰς τὴν γενέτειράν των καὶ διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν τοιαύτην παραμονὴν των ἐφρόντιζον νὰ ἀγοράζουν ἀγροτικά κτήματα ἐν Θεσσαλίᾳ, Μακεδονίᾳ καὶ Ἑπιείρῳ, ἀποζῶντες οὕτω ἀπὸ τὰ γεωργικά προϊόντα των. Οἱ μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν εἰς τὰ ξένα Μετσοβίται ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν πατρίδα των, εἴτε διὰ νὰ νυμφευθοῦν, εἴτε διὰ νὰ παραμείνουν μικρὸν ἢ μεγάλο χρονικὸν διάστημα, ὄφειλον κατ' ἀπαράβατον ἔθιμον νὰ φέρωσι καὶ διάφορα δῶρα διὰ τοὺς οἰκείους των καὶ τοὺς στενοὺς συγγενεῖς των. Ἀπὸ τὰ δῶρα, τὰ ὅποια ἐκόμιζον, ἔξετιμάτο ἡ περιουσία καὶ ἡ προκοπὴ των γενικῶς καὶ τότε ἐγίνοντο εἰς αὐτοὺς ἀνάλογοι προτάσεις γάμου—εἰς τοὺς ἀγάμους—μέσω τρίτου προσώπου συνήθως, τοῦ προξενητοῦ ἢ μᾶλλον τῆς προξενητρίας, διότι γυναῖκες ἐπιτήδειοι ἠσχολοῦντο ἐπιτυχῶς μὲ τὸ δύσκολον ἔργον τῶν συνοικεσίων. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ προξενήτρια ἠμείβετο ὅταν ἔφερεν εἰς αἴσιον πέρας ἓνα τοιοῦτον συνοικέσιον, ἀναλόγως τῆς οἰκονομικῆς δυναμικότητος τῶν ἀρραβωνιζομένων. Ἀναφέρεται ὅτι Μετσοβίτης τις, Ἰωάννης Γκίκας ὀνόματι, ξενητευθεὶς εἰς μικρὰν ἡλικίαν εἰς Αἴγυπτον καὶ Σουδὰν καὶ μὴ κατορθώσας νὰ δημιουργήσῃ περιουσίαν παρ' ὅλην τὴν ἐργατικότητά του, παρέμεινεν εἰς τὰ ξένα τριάντα ὀλόκληρα χρόνια, χωρὶς νὰ ἐπικοινωνήσῃ δι' ἀλληλογραφίας του μὲ τὴν γερήντισσαν μητέρα του καὶ μίαν ὑπανδρὸν ἀδελφὴν του, τὴν Μαρίαν Μπουτέκα. Κάποτε ὅμως κατελήφθη ἀπὸ νοσταλγίαν καὶ ἀπὸ μίαν ἀκράτητον ἐπιθυμίαν νὰ ἴδῃ τὴν ζῶσαν μητέρα του, ἀπεφάσισε καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Μέτσοβον, ὅπου παρουσιάσθη μὲ ἄλλο ὄνομα καὶ ἄλλο ἐπώνυμον. Κατ' ἀρχὰς ἐπεσκέφθη τὴν ἀδελφὴν του Μαρίαν εἰς τὴν οἰκίαν της, εἰς τὴν ὁποίαν παρουσιάσθη ὡς φίλος τοῦ ἀδελφοῦ της Γιάννη καὶ ὡς καταγόμενος ἀπὸ κάποιον χωριὸν τοῦ Ζαγορίου. Ἦλθα—εἶπεν εἰς τὴν ἀδελφὴν του, ποῦ δὲν τὸν ἀνεγνώρισε—κατὰ θερμὴν παράκλησιν τοῦ ἀδελφοῦ σου Γιάννη, μὲ τὸν ὅποιον ἐργάζομαι μαζὶ ἐπὶ πολλὰ χρόνια εἰς τὸ Σουδὰν, γὰρ νὰ σὰς γνωρίσω τόσον ἐσένα ὅσον καὶ τὴν μητέρα σου, καὶ νὰ σὲ πληροφορήσω ὅτι ὁ Γιάννης εἶναι καλὰ καὶ ὅτι ἀργότερα θὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ Μέτσοβον. Γεμάτη χαρὰ ἡ ἀδελφὴ του τὸν περιποιήθηκε καὶ τὴν ἐπομένην τὸν ὠδήγησεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς μητέρας της, ὅπου ἡ μητέρα του δὲν τὸν ἀνεγνώρισεν ἐπίσης. Τὸν ἐφίλησε στοργικά, διότι ἐμάνθανε ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια γὰρ τὸν Γιάννη της καὶ τὸν ἐκράτησε 2—3 ἡμέρας εἰς τὸ σπίτι της, ρωτῶντας πάντα λεπτομέρειες ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ χαμένου παιδιοῦ της. Τὴν τετάρτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς του εἰς τὸ Μέτσοβον ὁ Γιάννης εἰδοποίησε τοὺς φιλοξενοῦντας αὐτόν, τὴν μητέρα του καὶ τὴν ἀδελφὴν του, ὅτι θὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὰ Ἰωάννινα προκειμένου νὰ μεταβῇ δῆθεν εἰς τὸ χωριὸν του εἰς τὸ Ζαγόρι. Ἡ γριῦα μητέρα του φορτωμένη μὲ ἓνα ἄδειο καλάθι γὰρ τὸν τρούγο—ἦτο μὴν Σεπτέμβριος—συνώδευσε τὸν Γιάννη μεταβαίνοντα περὶ εἰς τὰ Ἰωάννινα, μέχρι τῆς θέσεως Μπουϊάννου, ὅπου τὰ Μετσοβίτικα ἀμπέλια. Τὴν ὥρα πού ἐπρόκειτο νὰ ἀποχαιρετήσῃ τὴν μητέρα του ὁ Γιάννης δὲν ἠμύδρεσε νὰ κρατηθῇ καὶ πρὸς μεγάλην κατάπληξιν τῆς ἀτυχοῦς μητέρας ἀπεκαλύφθη εἰς αὐτήν, ἡ ὁποία τὸν ἐνηγκαλίσθη τότε καὶ τὸν κατεφίλησε στοργικά, ἐκλιπαρώντας αὐτὸν νὰ γυρίσῃ στὸ σπίτι καὶ νὰ ζήσῃ ἔστω καὶ πτωχικὰ κοντὰ της, γὰρ νὰ τῆ κλείσῃ τὰ μάτια, διότι καὶ τὰ τέσσαρα παιδιά της—ἀγόρια—εὕρισκοντο ἀπὸ ἐτῶν εἰς τὰ ξένα. Ἐστάθη ὅμως ἀδύνατον νὰ πεισθῇ ὁ Γιάννης, ὅστις τὴν ἐφίλησε γιὰ τελευταίαν φορὰν μὲ τὰ λόγια: «Ἐχε γειὰ καλὴ μου μάννα καὶ καλὴ ἀντάμωσιν στὸν ἄλλο κόσμον». Ἐφυγε γὰρ νὰ γυρίσῃ στὸ Σουδὰν καὶ νὰ ἀφήσῃ ἐκεῖ τὰ κόκαλά του. Τὸ ἀνωτέρω περιστατικὸν εἶναι γεγονός ἀνυμφισβήτητον καὶ γνωστὸν εἰς τοὺς γέροντας τῆς περιουσιμένης γενεᾶς. Ἄλλος Μετσοβίτης, Γιώργης ὀνόματι—ἐπώνυμόν του δὲν διεσώθη—σὲ νεαρὰ ἡλικία, μετὰ τὸ κάψιμο τοῦ σπιτιοῦ τοῦ ἀπὸ τοὺς ἀντάρτας τοῦ Γρηγόρη Λιακατᾶ τὸ 1821, ἔφυγε ἀπὸ τὸ Μέτσοβον κα

μετέβη εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου προσελήφθη ὡς τσομπᾶνος ἀπὸ κάποιον Τοῦρκο κτηνοτρόφο. Μετὰ παραμονὴν ὀλίγων ἐτῶν ἐκεῖ, μετέβη εἰς Αἴγυπτον καὶ ἀκολούθως εἰς Ἀβησσυνίαν. Ἐκεῖ κατετάγη εἰς τὸν στρατὸν καὶ ἐπολέμησε τὸ 1874 καὶ 1876 κατὰ τῶν Αἰγυπτίων καὶ τὸ 1880—1887 κατὰ τῶν Ἰταλῶν, ὅτε εἶχε προαχθῆ εἰς ἀξιωματικὸν τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἀργότερον εἰς στρατηγὸν—ρᾶς—διορισθεὶς Φρούραρχος τῆς πρωτεύουσας Ἀντίς-Ἀμπέμπα. Ἦτο νυμφευμένος μὲ Ἀβησσυνὴν γυναῖκα καὶ εἶχε πέντε υἱούς, ἅπαντας ἀξιωματικούς. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο μελαπὸς οὐδεὶς ἐγνώριζεν ὅτι οὗτος δὲν ἦτο Ἀβησσυνός. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἄλλος Ἡπειρώτης Χρησιδῆς τὸ ἐπώνυμον καὶ ἡλικίας 25—26 ἐτῶν, εὐρισκόμενος ἐν Ἀβησσυνίᾳ καὶ μετερχόμενος τὸν ἔμπορον Ἀφρικανικῶν προϊόντων (περὰ, δέρματα, ἐλεφαντιστοῦν) συνελήφθη ὑπὸ Ἀβησσυνῶν στρατιωτῶν καὶ ὠδηγήθη εἰς τὸ Φρουραρχεῖον, διότι φιλονικήσας μετὰ τινος στρατιώτου τὸν ἐκτύπησε καὶ τὸν ἐτραυμάτισεν ἑλαφρά. Ὁ Φρούραρχος Γκεώργη, ἀφοῦ τὸν ἠρώτησεν εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Ἀβησσυνῶν ἀπὸ ποῦ ἦτο καὶ ἀπὸ ποῖον χωρίον κατήγετο, τὸν ἐπέπληξε ἀσηχηρότατα ἐνώπιον τῶν ἄλλων καὶ τὸν ἀπέπεμψε μὲ τὴν ἀπειλὴν ὅτι ἐὰν ἐπαναλάβῃ τὴν παρεκτροπὴν του θὰ τὸν τιμωρήσῃ παραδειγματικῶς καὶ θὰ τὸν ἐξορίσῃ. Ὅταν ὁ Χρησιδῆς ἐφυγεν ἀπὸ τὸ Φρουραρχεῖον καὶ ἀπεμακρύνθη ὀλίγον, τὸν κατέφθασε Ἀβησσυνός στρατιώτης διὰ νὰ τὸν εἰδοποιήσῃ ὅτι τὸν θέλει πάλιν ὁ στρατηγὸς Γκεώργη. Ὁ Χρησιδῆς νομίσας ὅτι ὁ Φρούραρχος μετενόησε καὶ θέλει νὰ τὸν τιμωρήσῃ, εἰσῆλθε τρέμων εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ στρατηγοῦ καὶ ἀνέμενε τὴν νέαν ἀπόφασίν του. Ὁ ρᾶς Γκεώργη ὁμῶς διέταξε τότε τὸν κλητῆρα νὰ κλείσῃ τὴν θύραν καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ εἰς κανένα νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ γραφεῖον του. Καὶ τότε ὁ στρατηγὸς εἰς ἑλληνικὴν πλέον γλῶσσαν μὲ τὸ Ἡπειρωτικὸν ἰδίωμα, ἀνάμικτον μὲ Ἀβησσυνιακά, ἀφοῦ τὸν ἠρώτησε πλέον λεπτομερῶς περὶ τῆς Ἡλείρου, τοῦ εἶπεν ὅτι καὶ αὐτὸς ἦτο Ἡπειρώτης ἀπὸ τὸ Μέτσοβον καὶ ὑπὸ ποίας συνθήκας ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ μετὰ τὸ κάψιμον τοῦ σπιτιοῦ του καὶ τὴν συνέχαιαν τῆς περιπετείας του ὅπως ἐξέθεσα προηγουμένως. Συνέστησε τότε εἰς τὸν Χρησιδῆν νὰ μὴ ἀναφέρῃ τίποτε ἀπὸ ὅσα ἤκουσε καὶ ὅταν λάβῃ τὴν ἀνάγκην του νὰ μὴ διστάσῃ νὰ τὸν ἐπισκέπηται διὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ εἰς τὰς ὑποθέσεις του. Κατὰ τὸ ἔτος 1917 ὅτε γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος εἰς Ἀντίς· Ἀμπέμπα ἦτο ὁ Νικολόπουλος (αὐτοκτονήσας ἀργότερον ὡς πρεσβευτῆς ἐν Μόσχᾳ) κατὰ τὴν τελετὴν τῆς Ἐθνικῆς Ἑορτῆς τῆς 25ης Μαρτίου, μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐπισκεπτῶν, οἵτινες προσῆλθον τότε εἰς τὸ Προξενεῖον, παρουσιάσθησαν ἐκεῖ καὶ τέσσαρες ἀξιωματικοὶ Ἀβησσυνοὶ πανύψηλοι μὲ λευκὰς γενειάδας, οἱ ὅποιοι ἔφερον ἐπὶ μιᾶς πολυθρόνας ἕναν ὑπέρνηρον, ὅστις ἠυχήθη εἰς τὸν πρόξενον διὰ τὴν Ἐθνικὴν Ἑορτὴν εἰς γλῶσσαν Ἀβησσυνιακὴν μὲ μόλις ἀκουομένην φωνὴν—ἦτο τότε 115 ἐτῶν—καὶ προσέθεσεν εἰς τὸν πρόξενον ὅτι ἦτο Ἕλλην καὶ διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι δὲν ἐλησιμόνησε τὴν Ἑλλάδα, ἔστειλεν ἕνα ἐκ τῶν τεσσάρων τέκνων του, πού τὸν μετέφεραν ἐκεῖ, νὰ φέρῃ ἕνα φωνογράφων μὲ πλάκας, τὰς ὁποίας ἔβιλε νὰ παίξουν καὶ ἦσαν ὅλαι μὲ ἑλληνικὰ πατριωτικὰ τραγούδια! Ἄλλος Μετσοβίτης, ὁ Νικόλαος Γκίκας, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προαναφερθέντος Ἰωάννου Γκίκα, ἐργασθεὶς ἐπ' ἀρκετὰ ἔτη ἐν Κίνα ὡς διερμηνεὺς τῶν Ἀγγλων, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Μέτσοβον μὲ δέκα φορτώματα ἀπὸ πῆλινα ἀγγεῖα καὶ διάφορα ἀθύσματα Κινεζικῆς τέχνης, ὡς καὶ μὲ πλούσιον ἀτομικὸν ἱματισμὸν καὶ διάφορα μικρὰ δῶρα διὰ τοὺς συγγενεῖς του. Μὲ τὸ τέχνασμα αὐτὸ ἐπέτυχεν νὰ νυμφευθῇ τὴν κόρην τοῦ πλουσιωτέρου ἀρχοντος τοῦ Μετσόβου!!

(Συνεχίζεται)

κάνει νὰ σκεφτοῦμε ὅτι ἐπρόκειτο πι-
ώτατα γιὰ πασίγνωστο ἄρματωλὸ τῆς
ἐκείνης.

Γιὰ τὸ Θανάση Ἀγᾶ, παρατηροῦμε ἐ-
ως καὶ τὸ ἔξης σημαντικόν.

Αὐτὸς βρίσκεται στὴ δούλεψη τῶν ξέ-
νων, τὸ λιγώτερο δέκα χρόνια πρὶν ἀπὸ
τὸ Μπόντο· εἶναι ἀξιωματικὸς τοῦ Ἀλ-
βανικοῦ Συντάγματος τὸ λιγώτερο ἀπὸ τὰ
1811· σὲ καιρὸ δηλαδὴ, πού οὔτε ἡ Ἐνε-
ρη Δημοκρατία εἶχε καταλυθῆ οὔτε ἡ
Ἐβελίνα εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ τὸν Ἀλῆ,
καὶ ἀκόμα εἶχε ἀπ' αὐτὸν καταστραφεῖ
τὸ Σούλι.

Ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς Αἰκατερίνης τῆς
Ρωσσίας, εἶχεν ἐγκαινιασθῆ ἀπὸ τὴ Ρωσ-
σίᾳ, ἡ πολιτικὴ τῆς προστασίας τῶν ὑπό-
τακτων χριστιανῶν τῆς Βαλκανικῆς, μὲ
παρακτῆρα ἔντονα φιλελληνικόν. Ἡ πολιτι-
κὴ αὐτῆ, φυσικὰ, σκέπαζε σχέδια ἐπεκτα-
σῆς ἀλλὰ δυὸ Ρωσσοτουρκικοὶ πόλεμοι
οὐκ ἔγιναν στὸν καιρὸ τῆς βασιλείας της,
(1768—1774 καὶ 1787—1791), βελτίωσαν
μετὰ τὴ θέση τῶν χριστιανῶν τῆς Τουρ-
κίας. Ἄς μὴ λησμονοῦμε καὶ ὅτι στὰ 1770,
ἔβλεπε τὴν Ἑλλάδα, τὸ γνωστὸ ἀλλὰ τόσο
μυῆς γιὰ τοὺς Ἕλληνας κίνημα τοῦ
Ἰωάννου.

Ὁ Θανάσης Ἀγᾶς λοιπόν, παλαιὸς ἀρ-
χιεπίσκοπος τῆς ὑπόδουλης Ἑλλάδας, ἀπὸ πρὶν,
εἶναι νὰ ἦταν στὴ δούλεψη τῆς Ρωσσι-
ας φιλελληνικῆς πολιτικῆς. Κι' ἀπὸ τότε
εἶναι θὰ εἶχαν ἀρχίσει νὰ ὀργανώωνται
τακτικὰ ἀπὸ ὀπλαρχηγούς σώματα, ὅ-
πως π.χ. τὸ Ἑλληνικὸ Τάγμα, μετὰ τὴ συν-
θήκη Κοϊναρτζῆ, στὰ 1774, ἀφοῦ ὁ Θα-
νάσης Ἀγᾶς ἦταν κίβλας σηματοφόρος τῶν
Ἀλβανῶν, στὰ 1791.

Πρὸς κέρδος τῶν ἀδελφῶν Μπόντο, ἰδι-
ώτερα τοῦ Ἀποστόλι, κάνουμε τὴ σύγκρι-
σιν ὅτι, ὁ Θανάσης Ἀγᾶς, χρειάστηκε κοντὰ
ἑξήμισι χρόνια γιὰ νὰ προαχθῆ, ἀπὸ ἀλ-
φιέρι σὲ ὑπολοχαγόν, ἐνῶ στὸν Μπόντο, ἄρ-
χισαν μονάχα τὰ μισά.

Γ'—ΝΑΣΤΑ ΑΓΑΣ καὶ ΓΙΑΝΝΗ ΑΓΑΣ

Τὸν ἄρματολὸ Θανάση ἀγᾶ ἀλφιέρι

τῶν Ἀλβανῶν ἀπὸ τὸ 1791, στὶς 20;—
βρίου 1809, τὸν βρίσκουμε στὸ ἔγγραφο
1β, πενήνταρχο τῆς 5ης Κομπανίας τοῦ
δεύτερου Τάγματος τοῦ Σώματος τῶν Ἀλ-
βανητῶν.

Τὸ ἔγγραφο αὐτό, εἶναι συνταγμένο
ταυτόχρονα στὰ Γαλλικὰ καὶ τὰ Ἑλληνικὰ
Τὸ γαλλικὸ κείμενο, τὸν Ἀθανάσι ἀγᾶ τὸν
ὀνομάζει ὑπολοχαγόν, ὅπως σήμερα μετα-
φράζουμε τὴ λέξι λιτενάν. Κατὰ τὰ ἄλλα,
νά τι γράφει τὸ Ἑλληνικὸ κείμενο:

«Σῶμα τῶν Ἀλβανητῶν
δεύτερο Μπανταλιόνι Πέμπτη Κούμπαγνια.

Προστάζετε ὁ Κρος Θανάση Ἀγας πε-
νήνταρχος τῆς Ἄνο ἠοιμένης Κόμπαγνια
νὰ ἀπεράση εἰς τὴν Πάργαν διὰ νὰ κάμη
τὴν δούλεψιν τοῦ ἀξήνομα του, ἔχει τὴν Ἀ-
δειαν νὰ πάρη Μαζή του τοὺς Νάστα Ἀγα
καὶ Γιάννη Ἀγα στρατηότες τῆς ἄνω ἠ-
οιμενίς Κόμπαγνια.

Κορυφούς τας 20];—]βρίου 1809
Ο Κωλλ(νελος)
Μινὸ (γαλλιστὶ)

Κανένα ἄλλο στοιχεῖο δὲν ὑπάρχει, οὔτε
γιὰ τὴν ἀποστολὴ οὔτε γιὰ τὰ πρόσωπα
τῶν Νάστα (προφανῶς Ἀναστάση) ἀγᾶ
καὶ Γιάννη ἀγᾶ.

Ὁ συντάκτης τοῦ Ἑλληνικοῦ κειμένου
τῆς διαταγῆς, φαίνεται (Κομπάγνια, κω-
λονέλλος) νὰ εἶναι γάλλος ἑλληνομαθής.

Δ'—ΚΟΥΡΤΗΣ

7.—Τὸ ὑπ' ἀριθ. 1γ ἔγγραφο τοῦ ἀρ-
χείου Βασίλη Βλάχου, ἀναφέρεται στὴν
προαγωγή τοῦ «Κυρίου Κούρτη», στὸ βα-
θμὸ τῆς ὑποχιλιαρχίας. Ἀπὸ τὸ περιστα-
τικὸν ὅτι τὸ ἔγγραφο αὐτό, ἡμερομηνίας 7
Ἰουνίου 1823, περιλαμβάνεται στὰ κατὰ-
λογοὶ τῶν ἀδελφῶν Μπόντο, συμπεραί-
νουμε ὅτι αὐτοὶ ἢ τοὐλάχιστο ὁ ἓνας τους
θὰ ἔπρεπε νὰ ζοῦσε ἀκόμα στὰ 1823, καὶ
κατὰ συνέπεια, ὅτι εἶναι πιθανὸν νὰ ἔχουν
λάβει μέρος, ὁ ἓνας ἢ οἱ δύο τους στὴν
Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση.

Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ τὸ μεταφέρουμε ἐδῶ
ὅπως ἔχει :

(Ἐμπρόσθια ὄψη)
Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος
Οἱ ὑπουργοὶ τῶν πολεμικῶν
Πρὸς τὸν κύριον Κούρτην Περιόδ. Βα
ἀριθ. 326

Ἡ Σεβαστὴ Διοίκησις με διαταγὴν τῆς
ὑπ' ἀριθ. 1558 χάριν εὐγνωμοσύνης διὰ
ταῖς πισταῖς πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐκδουλεύ-
σεις σου, σὲ προβιβάζει εἰς τὸν βαθμὸν
τῆς ὑποχιλιαρχίας.

Τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο, ἐνῶ σοὶ πέμπει
εὐχαρίστως τὸ ἀντίγραφον τῆς διαταγῆς
ταύτης, σὲ συγχαίρει διὰ τὸν κατ' ἀξίαν
προβιβασμὸν σου, βέβαιον ὄν, ὅτι ἡ ἐκ μέ-
ρους τῆς Διοικήσεως τιμὴ αὕτη, θέλει ἐξά-
ψει εἰς τὴν ψυχὴν σου νέον ὑπὲρ τῆς Ἑλ-
λάδος ζῆλον καὶ περισσοτέρας ἐκδουλεύσεις.

Τὸ παρὸν ἐπέχει τόπον διπλώματος,
ἕως οὗ ἵα σοὶ δοθῇ τὸ καθ' αὐτὸ τακτι-
κώτερον ἐν καιρῷ ἀρμοδιότηρῳ.

Ἐν Τριπολιζῇ τῆ 7 Ἰουνίου 1823

Οἱ ὑπουργοὶ τῶν πολεμικῶν
* Α(;) (ἴσως Παπα)γεωργίου
* Χρ. Περραιβός

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Δημήτριος Τομαράς
(Σφραγίδα) (Ἐπουργεῖον Πολέμου)

(Ὁπίσθια ὄψη)
ἀριθ. 326

Πρὸς τὸν Γενναϊότατον ὑποχιλίαρχον Κ.
Κούρτην

Μινιστέριον τοῦ Πολέμου

Δὲν γνωρίζουμε πῶς βρέθηκε στὰ χέ-
ρια τῶν Μπόντο τὸ ἔγγραφο αὐτὸ τῆς προ-
αγωγῆς τοῦ Κούρτη· πιθανολογεῖται ὅμως
ἀπ' αὐτό, ὅτι μπορεῖ καὶ αὐτὸς νὰ ἦταν ἡ
πειρώτης ἀρματολός, πού εἶχε στενοὺς δε-
σμοὺς με τοὺς Μπόντο.

Ὁ ἕνας πάντως ἀπὸ τοὺς δυὸ ὑπουρ-
γούς πού ὑπογράφουν τὸ ἔγγραφο τῆς προ-
αγωγῆς τοῦ Κούρτη, ὁ Χρῆστος Περραιβός
ἔχει κάποιους με τὴν Ἡπειρο δεσμούς.

Κατάγεται ἀπὸ τὴ γειτονικὴ μας Θεσ-
σαλία. Ἀπὸ αἰτία τῆς σχέσεως του με
τὸ Ρήγα Φεραῖο, ἀναγκάστηκε νὰ κατα-
φύγῃ στὴν Κέρκυρα (1797) καὶ μπῆκε στὴ

Γαλλικὴ Στρατιωτικὴ ὑπηρεσία.

Εἶναι φανερὸ ἀπ' ὅλα αὐτά, ὅτι
Περραιβός, ἔχει πιθανότατα συνυπηρετη-
στὰ ἑπτανησιακὰ στρατιωτικὰ τῶν ἀρμα-
τῶν σώματα με τοὺς Μπόντο καὶ τοὺς
λους πιθανώτατα ἠπειρώτες ἀρματολ-
ποὺ ἀναφέραμε, καὶ ἴσως τῆς ἴδιας αἰ-
ἐποχῆς, νὰ ἦταν ἐκεῖ καὶ ὁ Κούρτης.

Πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκδηλῶσιν τῆς Ἑλληνι-
Ἐπανάστασης, ὁ Περραιβός κατέβηκε σὲ
Ἡπειρο καὶ συμμερίστηκε ὅλους τοὺς
γῶνες καὶ τὰ δεινοπαθήματα τῶν Σουλι-
τῶν· καὶ γιὰ μερικὸ καιρὸ, ἦτιν καὶ φε-
ραρχος τῆς Ρινιάσσας, πού εἶναι ἀνάμ-
Πάργας καὶ Πρόβεζας. Πολέμησε γιὰ
Σοῦλι με τοὺς ὀπλαροηγούς Δράκο
Ζάρμπα, καὶ κατόπι κατέφυγε στὴν Σ-
ρεά. Καὶ τότε ἐγένε καὶ ὑπουργὸς πολέμ-

Γνωρίζουμε δὲ ὅτι, οἱ Σουλιῶτες, μ-
τὴ συνθηκολόγησή τους στὰ 1822, κατέ-
γαν στὴν Ἐπὶτάνησο, καὶ ἀπὸ κεῖ δια-
ραιώθηκαν στὴ Στερεά.

Θὰ μπορούσε λοιπὸν κανένας νὰ ε-
φθῆ, ὅτι ὁ Κούρτης ἦταν ἄνθρωπος
Περραιβῶν, καὶ τὸν εἶχε αὐτὸς δοκιμα-
στοὺς ἀγῶνες τῶν Σουλιωτῶν στὴν Ἡ-
ρο, καὶ γι' ἀντιμοβῆ τῆς πολεμικῆς, καὶ
ἀξίας τὸν προήγαγε σὸν ἐπίζηλο βραβ-
τοῦ ὑποχιλίαρχου.

Ὅλες αὐτὲς αἱ σκέψεις, εἶναι βέβα
ἀπλὲς ὑποθέσεις· δὲ μπορεῖ ὅμως καὶ νὰ
ἰσχυρισθῇ κανεὶς ὅτι δὲν ἔχουν καὶ καμ-
βάση. *

31—VI—1950

* Ἡ μισθὴ μας αὐτὴ ἐργασία εἶναι, ὡς
κασιτικὰ πρόχειρη, σύντομη καὶ ἀτελής.

Ἡ περίοδος κατὰ τὴν ὁποῖα ἐζησαν οἱ
ἀδελφοὶ Μπόντο εἶναι—ὅπως καὶ ἀπὸ πάντων
δαμν—ἐξαιρετικὰ ταραχώδης καὶ γόνιμος
σημαντικώτατα γεγονότα στὴν Ἐπὶτάνησο καὶ
τὴν στεριανὴ Ἑλλάδα, ὅλοι αὐτοὶ οἱ
πρώτες ἀρματολῶν—καὶ πῶς ξέρει πόσοι
λοὶ ἀγνωστοὶ ἀκόμα—ἐπαιζαν ὁ καθένας
τὸ σημαντικὸ ἢ ὄχι ρόλο τους. Βδυστυχῶς
ἔχω στὴ διάθεσή μου οὔτε βιβλιοθήκες, καὶ
ἀρχεῖα, οὔτε συγγράμματα πού θὰ μοῦ ἐπέ-
παν νὰ εὐρύνω αὐτὴ τὴν ἐργασία.

Πάντως, ὡς σημειωθῆ ἔδω ὅτι, ἐκτός
τις προσίτες γιὰ ὅλους ἰστορικοὺς πηγές,

4-ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ (στό πρωτότυπο ή σὲ μετάφρασή τους ἀπ' τὸν ὑποφαινόμενο)

Ὁ Πρίγκηψ, καὶ Πρόεδρος τῆς Γερουσίας, τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας.

Διὰ νὰ ἤθελεν ἐκπληρῶνεται ὁ Νόμος, ἡ Διοίκησης νὰ ἔχη τὴν πρέπουσαν ὑπεροχὴν, ἡ Γερουσία μὲ τὸ νὰ ἐσύστησε ἔνοπλον τακτικὴν δυνάμιν τὴν Μακεδονικὴν, εἰς τὴν δούλευσιν τῆς Πολιτείας, μὲ τὸ νὰ στοχάζεται τὸν ἑαυτὸν σου ὡς ἰσχυρὸν ἀποστόλι Βόδο διὰ πινυρὸν καὶ ζηλωτὴν, σὲ ἔκλεξεν εἰς τὸν βαθμὸν, καὶ βάρος τοῦ Ἀλφιερίτης ὁ τῆς Κομπανίας εἰς τὴν ρηθεί- τακτικὴν Μακεδονικὴν δυνάμιν.

Ὅθεν διὰ τοῦ παρόντος Φανερωτικοῦ ἁμματος, ὑπογεγραμμένου παρ' ἡμῶν, ἀνθυπογεγραμμένου παρὰ τοῦ Ἐξαπορρήτων τῆς Ἐπικρατείας, καὶ ὀχυρωμέν- οῦ μὲ τὴν σφραγίδα τῆς Πολιτείας, εἶσαι ἰσχυρωμένος τοῦ νὰ μετέρχεσαι, καὶ νὰ ἐργεῖς καθὼς οἱ Νόμοι, καὶ ἡ Στρατιω- τικαῖς Διαταγαῖς διορίζουν, καὶ νὰ ἔχῃς ἑ- ἑνὸν τὸν τίτλον, καὶ τὰ προνόμια, ὅπου τὸν βαθμὸν σου ἀνήκουσιν.

Εἶναι θέληση τῆς Γερουσίας, ὅτι διὰ σου τοῦ παρόντος, ὅλοι νὰ σὲ ἀναγνωρί- νουν, νὰ σοῦ ὑπακούσουν, καὶ νὰ σὲ σέ- νωνται ὡς ἄνωθεν.

Ἐδόθη ἐκ τοῦ Παλατίου τῆς Γερου- σίας εἰς τὰς 24 τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς 105.

Αἰὸς Κομοῦτο Ηγεμῶν καὶ Πρὸς (πρίν- γος;)

Σ. Ὁ Ἐξαπορρήτων τῆς Πολιτείας Κ. Καβοδίστριας

Κολια

1805 οκτακοσίους πεντε, ἡμέρα 29: η-

εσσα στίς ὁποῖες καὶ τὸ βιβλίον τοῦ Δ. Κόκκι- νου «Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις», εἶχα ὑπ' ὄψιν μου καὶ τὴς ἐργασίας τῶν: 1ο Πέτρον Βουρζικῆ—«Νικόπολις—Πρέβεζα», στὰ Ἡ- πείρ. Χρονικά 1928—1929—1930, καὶ 2ο Ἀρι- στίδην Βρέζοση «Ἡ συνθήκη τῆς 21 Μαρ- τίου 1800 καὶ τὰ προνόμια τῶν ἡπειρωτικῶν πόλεων Πρέβεζης, Πάργας, Βονίτης καὶ Βου- δρωτοῦ», στὰ Ἡπειρ. Χρονικά τοῦ 1928. Κα- θὼς ἐπίσης καὶ Μαχαίρα «Ἡ Λευκάς» 1700 (1864, Ἀθήνα 1958 σελ. 54.

κοσιενέα τοῦ Νοεμβρίου μηνός, εἰς τὸ Κλάγγελο ἐμοῦ Νοταρήου. Ἐνεφανῆστη ο παρὸν Κυριος Ἀποστόλης Μπότος τοῦ πο- Δ;

τὲ (Στ)υμου(;) ἀπὸ τὴν πρεβεζαν, εβρη- σκόμενος καὶ κάτηκος κατὰ τὸ παρὸν εἰς τὴν παρούσαν χώραν, ὁ ὄπλος διὰ κάθε ονομα, τητηλο, καὶ ραπρεξεντάνιζα του, κά- νοντας εἰς τὸν πλέον καλλήτερον τρόπον οπου νὰ ἠμπορή, με τὴν δηναμην τῆς πα- ρούσης Νοτορικῆς Επιτροπῆς, εκκλεγι καὶ δημορθὸν δὴ Ἐπιτροπὸν του Γενικὸν καὶ ἔπη τὸ αὐτὸ τὸν ἀπόντια Ευγενὴ Κύριον Δυμήτριον λουρόπολο ἀπὸ τὴν αὐτὴν Πρέ- βεζαν, του ὄπλου δὴδη πληρεστάτην ἄδειαν καὶ ἐξουσίαν νὰ ἠμπορη νὰ ἀγγίρη εἰς ὄλλα του τὰ ἠντερέσα οὐδ' ἐνα ἐξηρημένο οπου ἔχει εἰς τὴν αὐτὴν πρεβεζα, διὰ ὄλλον τῶν κερὸν τῆς ἀπουσίας του ἀπὸ ἐκεῖ, δηλαδὴ νὰ (σ)εκουδάρη καρπούς ἀγαθῶν καὶ κρε- δητάτου, ἐπιμελητε καὶ φροντήζη δὴ καθε ὑπόθεσιν του, πλερόνη τα χρέη του εαν εχι καὶ παν αλλο: ετη δε, δὴ τὴν διαφέν- τεψην καὶ Γαραντηα των αγαθόν του διὰ εκοσίον κρέδητον, καὶ διὰ καθε ἄλλην δηα- φοραν καὶ Κρύσην, αρχησμένη ἡ οπου νὰ αρχήη, νὰ παρησίαζετε εἰς τὰ σεβασμηα κρουτήρηα τῆς αὐτῆς Πρεβεζας καὶ νὰ ζητή τὰ δανηά του, καὶ υπερ αὐτὸν ἀπηλογήτε τον καθενὸς ἀνθρωπον ὅπου κι χρηαστη, γραφαῖς προσφέρη, ὄρκους δόσι καὶ λαβι, καπίτολα καὶ ομπλατζιόνες πηόσι καὶ α- πλὸς τὰ πάντα πράξη ακούσι αποφάσεις τες προς βοηθειαν νὰ καμη νὰ μήνουν ενεργη- μένες καὶ τές ενενητες νὰ ἀπελάρη οθεν ακαρτερή, καὶ εξακολουθίσι αὐτὲς εος το τελος κανοντας καθε ατοθεληματηκο τοσον εἰς τα (Κρι)τήρηα οσον καὶ ἔξο: καὶ τελος παντον νὰ κανη εἰς καθε υποθεσιν τὸ ητοι ημπορουσε νὰ καμη ο αυτος δημορθοιτης εαν εκὴ ημπορουσε νὰ ηνε παρὸν σοματι- κός. το δὲ ἐνεργουμενο ὑπὸ τοῦ ἄνω(τερω) Κυρίου λουρόπουλου ὑπόσχεται αμετάτρο- πτον εἰς δεσμον καὶ (ἢ εἰς) τὰ ἐξης ουτος εζητησεν καὶ εγράπτη ενωπιον τῶν υπο- γεγραμμένων μαρτήρων, τῶν Κυρίων Γε- ωργίου Σταύρου τοῦ ποτε Ἰωαννου καὶ εὔσταθίου παπαδόπουλου τοῦ ποτε Θωμα, αμφοτερη μεριζιήρη εἰς τὴν παρούσαν χώραν.

Γεώργιος σάββρος μαρτηρας
 Στάθης παπαδόπουλος μαρτιρα
 Σπυρήδων Γασίλης Νατάριος λυμπ...(:)
 Spiridion Sauli Nod «Saber di
 Corfu»

Γαλλική Αυτοκρατορία

Δίδετε ἄδεια τοῦ Ἀποστόλου μπόντου
 καὶ χρίστου μπόντου ἀδελφοῦ του ἀπὸ Ἀ-
 γίαν Μαῦραν νὰ ὑπάγουν εἰς Κάλαμον καὶ
 εἰς τὴν σιερεὰν γῆν διὰ νὰ πραγματεύσουν.

Οἱ Κύριοι Ἀξιωματικοὶ τῶν στρατευ-
 μάτων τοῦ Ὑψηλοτάτου Ἀλὸ Πασσια βε-
 ζύρη τῶν Ἰωαννίνων εἶνε παρακαλεσμένοι
 νὰ τοὺς βοηθήσουν εἰς καιρὸν χρείας ὑπό-
 σχονται ἐκ μέρους μας τὴν ἀνταμοιβὴν εἰς
 ὁμοίας περιστάσαις.

Τὸ παρὸν θέλει ἔχει δύναμιν διὰ τρεῖς

μῆναις ἐκ τῆς Διοικήσεως Ἀγίας Μαῦ-
 ταις 22: Μαῖου 1808: ε : ν.

Πέτρος τζηναρόλος Διοικητῆς
 ὁ συμβαιν...: τῆς σκηπηταρίας Ψω

Σῶμα τῶν Ἀλβανητον
 δεφτερο Μπαταλιόνι

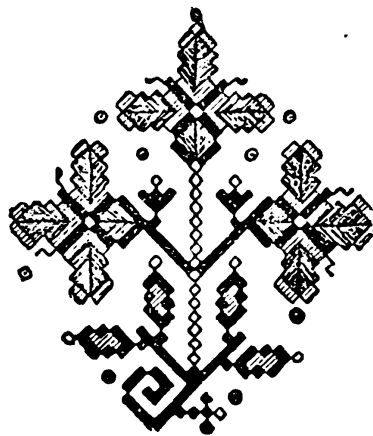
Πεμπτη Κούπαγνη

Πρόσταξετε ὁ Κρος Θανάσης Ἀγας]
 νηναρχος τῆς ἄνω ηριμενις Κόμπαγνη
 απεραση εἰς τὴν Πάργα διὰ νὰ κάμη
 δουλειαν τοῦ ἀξηοματου, ἔχη τὴν ἄδ
 νὰ πάρη Μαζή του τοὺς Νάστα Ἀγα
 Γηάνη Ἀγα στρατηότεο τῆς ἄνω ηριμε
 Κόμπαγνη

Κορυφὸς τὰς 20 9βρίου 1809

Ο Κωλλς

MINOT

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ, ἱερέως

ΑΓΙΟΓΡΑΦΟΙ ΚΑΙ ΑΓΙΟΓΡΑΦΟΙ ΧΙΟΝΙΑΔΩΝ*

Ε΄

Ἑρμηνεία

τῆς Ζωγραφικῆς Τέχνης

Ἐρευνῶντες ἐξ ἀρχῆς διὰ τὴν ἀνεύρεσιν στοιχείων πρὸς καταρτισμὸν τῆς παρούσης ἐργασίας, ἀνεύρομεν καὶ ἓνα χειρόγραφον Κώδικα ἐκ σελίδων 40 ὃ ὁποῖος εἰς τὴν δευτέραν αὐτοῦ σελίδα φέρει ἐπικεφαλίδα «Ἑρμηνεία εἰς τὴν Ἐπιστήμην τῶν Ζωγράφων». Οὗτος, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ μιᾶς ἐν αὐτῷ χρονολογίας, εἶναι παλαιότερος τοῦ 1820, ἀποτελεῖται δὲ ἐκ χάρτου δύο ποιότητων, λευκοῦ καὶ ὑποπρασίνου, καὶ ἐλλείπουσι ἐξ αὐτοῦ ἐν ἀρχῇ μὲν δύο σελίδες, εἰς δὲ τὸ τέλος, ἡ συνέχεια.

Ἡμεῖς, κατ' ἀρχάς, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ἰδίως τοὺς τοῦ τύπου Κώδικας τοῦ ἐκ Φουρνᾶ τῶν Ἀγράφων Διονυσίου, δὲν εἶχομεν καὶ τὴν ἀπόφασιν νὰ ἀσχοληθῶμεν ἐδῶ περὶ αὐτοῦ. Καὶ ὁ λόγος ἦτο, ὅτι ἐξ ἀρχῆς εἶχομεν σχηματίσει τὴν γνώμην ὅτι μὲ τοῦτο, δὲν πρόκειται νὰ παρουσιάσωμεν κάτι τι τὸ σπουδαῖον ἢ τὸ νεοφανές.

Ἀργότερον ὁμως, κατόπιν προτροπῶν καὶ συστάσεων τῆς Διευθύνσεως τοῦ Περιοδικοῦ καὶ ἄλλων φίλων τοῦ κύκλου τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας», ἄλλως σκεφθέντες, ἀπεφασίσαμεν χάριν τῆς Ἱστορίας τῆς Οἰκιακῆς αὐτῆς Ἀγιογραφικῆς Σχολῆς, ὅπως συμπεριλάβωμεν τῇ παρουσίᾳ καὶ τὸν λόγῳ Κώδικα, ὃ ὁποῖος περιῆλθεν εἰς χεῖρας ἡμῶν ἐκ τοῦ ἀρχείου τῶν ἀειμνήστων ἀγιογράφων Χριστοδούλου καὶ Θωμᾶ τῶν Μαρινάδων (1).

Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἐν λόγῳ Κώδιξ ἀποτελεῖ καὶ αὐτὸς ἓνα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς Ἀγιογραφικῆς Σχολῆς Χιονιάδων, διὰ τοῦτο καὶ τὸν καταχωροῦμεν κατωτέρω, ἔστω καὶ ἐὰν ἐν τῷ συνόλῳ του παρουσιάζει κενὰ διάφορα, ἔστω καὶ ἐὰν εἰς ὠρισμένα σημεῖα συμφωνεῖ μὲ τὸν τοῦ Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ.

Καὶ πρὶν ἢ ἀκόμη προβῶμεν εἰς τὴν καταχώρησιν αὐτοῦ, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ διατυπώσωμεν ἐδῶ, ὅτι ὁ τοῦ Διονυσίου Κώδιξ ἐξετυπώθη μόλις κατὰ τὰ 1893 καὶ 1902, (2) ἐνῶ ὁ εἰς χεῖρας ἡμῶν τοιοῦτος, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ μιᾶς ἐν

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 413.

1. Οἱ ἀδελφοὶ οὗτοι μετεχειρίζοντο καὶ ἓναν ἄλλον μεγάλου σχήματος, παλαιὸν χειρόγραφον καὶ πολυσέλιδον ἀλλὰ καὶ καλλιγραφικὸν Κώδικα, ὃ ὁποῖος ἀργότερον περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ νεωτέρου Χιονιάδου ἀγιογράφου Γεωργίου Ἐξάρχου ἐγγόνου (ἐκ θυγατρὸς) τοῦ Χριστοδούλου. Ὁ Κώδιξ οὗτος ὃ ὁποῖος περὶ τὸ τέλος εἶχε καὶ μερικὰς εὐχὰς περὶ Βαστανίας καὶ κτηνῶν—ἀν δὲν ἀπατῶμαι—, σήμερον δὲν εὐρίσκεται εἰς Χιονιάδες.

2. Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ «Ἑρμηνεία τῆς Ζωγραφικῆς Τέχνης» ἐκ χειρογράφου τοῦ ιη' αἰῶνος ἐκδοθεῖσα κατὰ τὸ πρωτότυπον αὐτῆς κείμενον ὑπὸ Ἀ. Παπαδοπούλου Κεραμέως. Τεῦχος πρῶτον ἐκτυπωθὲν δαπάνῃ τοῦ μακαρίτου Γρηγορίου Θεοδώρου Tchélitschew. Ἐν Πετροπόλει ἐκ τῆς τυπογραφίας τῆς Ἀγιωτάτης Συνόδου 1900...κτλ.

τῷ ἔξωφύλλῳ χρονολογικῆς σημειώσεως τοῦ 1823, (1) εἶναι παλαιότερος.

Ὡς ἐκ τούτου, δὲν πρέπει νὰ ὑποτεθῆ οὐδὲ καὶ νὰ σχηματισθῆ ἡ γνώμη ὅτι ὁ εἰς χεῖρας ἡμῶν χειρόγραφος οὗτος Κώδιξ ἀντεγράφη ὑπὸ τῶν Χιονιαδιτῶν Ἀγιογράφων, ἐκ τῶν Τύπου Κωδίκων τοῦ Διονυσίου.

Κατὰ δεύτερον δὲ λόγον, εἰρ' ὅσον εἶναι καὶ τὸ ἀναμφισβήτητον γεγονός ὅτι οἱ Ἀγιογράφοι τῶν Χιονιάδων μετέβαινον καὶ εἰργάζοντο καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Ὀρος, πιστευτὸν καὶ οὐδόλως παράδοξον νὰ ὑπῆρξε ἴσως καὶ ποιά τις συνεργασία μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ Διονυσίου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτος ἤκμαζε ἐν Ἅγιῳ Ὄρει (2).

Τέλος πάντων, ἡμεῖς ὡς πρὸς τὸ θέμα αὐτό, ἔχομεν καὶ ἓνα ἄλλον ἀκόμη λόγον ὅπως δῆποτε σοβαρώτερον, ὁ ὁποῖος συνηγορεῖ εἰς τὸ νὰ καταχωρίσωμεν ἐδῶ τὸν Κώδικα αὐτόν. Καὶ ὁ λόγος αὐτὸς εἶναι: νὰ προσφέρωμεν εἰς τοὺς εἰδικοὺς περὶ τὴν τέχνην τῆς Ζωγραφικῆς Ἱστορικούς, περισσότερα ὅσο τὸ δυνατόν στοιχεῖα, ἵνα δι' αὐτῶν μελετηθῆ πλήρως ἡ εἰδικὴ μορφή τῆς Ἀγιογραφικῆς ζωγραφικῆς τὴν ὁποίαν διεμόρφωσεν ἡ Σχολὴ τῶν Χιονιαδιτῶν ἀγιογράφων. Διὰ τοῦτο καὶ παρακαλοῦμεν τοὺς κ.κ. ἀναγνώστας ὅπως μὴ θεωρήσωσιν ὡς πολυπραγμοσύνην τὴν τοιαύτην ἐκ μέρους ἡμῶν ἐνέργειαν.

Οὕτως λοιπὸν ἐχόντων τῶν πραγμάτων, παραθέτομεν κατωτέρω ἐν ἀντιγραφῇ τὸν Κώδικα αὐτόν, ἀφοῦ πρῶτον διατυπώσωμεν ἐδῶ ὅτι τὸν διακρίνει κατὰ πολὺ ἡ ἀνορθογραφία, τὴν ὁποίαν ἐν πολλοῖς διωρθώσαμεν, τὸ δυσανάγνωστον, ἡ ἐφαλμένη διατύπωσις ὠρισμένων λέξεων, τὰς ὁποίας ἀπεκατεστήσαμεν, καὶ ἡ ὀλίγον εἰς τὴν Βυζαντινὴν ἀποκλίνουσα γραφὴ του.

Οὗτος ἔχει ὡς ἑξῆς :

Σελὶς 1.

Ἐρμηνεία διὰ τὸ πεζῆρι γιοῦ τὸ βερνίκι

Εἰ μὲν καὶ εἶνε τὸ πεζῆρι νέον βάλαι το εἰς τζουκάλιν νὰ βράση ἀπὸ μακρόθεν καὶ φυλάγου νὰ μὴν τὸ καύσης καὶ μυρίση κὲ σταλαῖζοντας ὀλίγον μὲ τζάκνον ἐπάνω εἰς σῆδρον κὲ (ἐὰν) μὲν κὲ σκορπίση εἶναι σημεῖον πως δὲν ἔγινε. εἰ δὲ κὲ σταθῆ κόνπος, (=κόμπος) ἔγινε. εἰ δὲ πάλιν κὲ εἶνε τὸ πεζῆρι μαλεδὸν (=παλαιὸν) καὶ εἶνε πηκτὸν ὡσὰν τὸ μέλι δὲν χρειάζεται πολὺ βράσιμον, μοναχὰ ἕως νὰ βράση ὀλίγον. Ἐπειτα βάλε τὰ χρομάτα ἤγουν πεζῆρι δράμη 50. ἀρετζίνα καθαρὴ δρ. 15 καὶ μαστίχην δρ. 15. κὲ τρίψε τα ἀντάμα καὶ βάλε τὸ πεζῆρι εἰς τὴν φωτιὰν νὰ βράση ὀλίγον. Ἐπειτα βγάλε το καὶ ρίχνε τὰ χρομάτα ὑπὸ ὀλίγον, ὀλίγον κὲ ἀνακάτονε μὲ ἓνα ξυλάκι. Ἐπειτα βάλε εἰς τὴν φωτιὰν νὰ βράση ὀλίγον καὶ ἀνακατόνοντάς το ἕως νὰ λίσουν τὰ χρομάτα. Ἐστερότερα εὔγαλέ το νὰ κρούση ὀλίγον κὲ τότε ἔχε πανὶ ψιλὸν κὲ στραγγίσον αὐτό. εἰ δὲ κὲ θέλης νὰ φέρης τὸ νέον πεζῆρι κὲ (εἰς) τὴν στάσιν τοῦ παλεοῦ, βάλε το (εἰς) τὸν ἥλιον (;) ἕως δέκα πέντε ἡμέρας ἕως νὰ πήξη εἰς τὸ μέτρον ὅπου χρειάζεται. κὲ ἂν θέλης βάνης μονάχα μαστίχη εἰς τὸ βρασμένο πεζῆρι ἐπειδὴ κὲ (ἡ) ἀρετζίνα κοκινίζη ὀλίγον τὸ βερνίκι ἀκόμη κὲ καένα δράμι σανδράκα.

Σελ. 2

Ἐρμηνεία εἰς τὴν Ἐπιστήμην τῶν ζωγράφων.

Περὶ τοῦ ἄ(μ)πολιοῦ τῶν εἰκόνων

Κιλαρμενὴ δράμη 9. μολύβι κόκκινον ἤγουν λαμπέζι ἓνα ταίταρον τοῦ δρα-

1. 1823 ἀπριλίου 18 ἐκάμαμαν λογαριασμὸν καὶ ξελαγαρίσαμεν.

2. Κατὰ μὲν τὸν Ἀ. Παπαδόπουλον Κεραμέα, ὁ ἐκ Φουρνᾶ Διονύσιος ἤκμαζε κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 18ου αἰῶνος, κατὰ δὲ τὸν Πορφύριον Οὐσπένσκη, ἡ Ἐρμηνεία τῆς Ζωγραφικῆς συνετάχθη ὑπ' αὐτοῦ—δηλαδὴ τοῦ Διονυσίου—μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1701—1733. (Βλέπε Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ «Ἐρμηνεία τῆς Ζωγραφικῆς Τέχνης» 1900 σελ. 1' ὑπὸ Ἀ. Παπαδοπούλου Κεραμέως).

μιού και ἄλημα (=ἀλειματοκέρι) ἓνα τέταρτον τοῦ δραμιού και τὰ ἐνώνης τρί-
βοντάς τα. ἔπειτα εἰς τὸ βάψιμον τρεῖς τέσερις σταλαματιῆς κόλας εἰς τόσον ἄ(μ)πόλι
ἕως τρία δράμια.

Ἑρμηνεία τοῦ ἄ(μ)πολίου τοῦ δὲ ἄλλου (:).

Βάφεις πρῶτον ἓνα χέρι ὄχραν πολιτικήν με τὴν κόλαν μοναχὰ μήτε πολὰ
νερουλὴν μήτε πολὰ πηχτὴν. ἔπειτα βάνης τὸ ἄ(μ)πόλι χωρὶς κόλαν ἓνα χέρι κὲ αὐτό.

Περὶ τοῦ βερνικίου

Σαντράκα δράμια 5. ἔρετζήνι δραμ. 10. ὅσο εἶνε αὐτά, τόσον νεύτι νὰ βάνης,
πρῶτα τὴν ἄρετζήνα λεπτά, λεπτὰ κομάτια. και ἂν λιώση χωρὶς νὰ βράση βάνης
τὴν σαντράκα μέσα ἔχοντας ταύτην τριμένην ὡσὰν ἀλεύρι. ἔπειτα τὴν ἀφίνεις και
βράζει ὅπου νὰ κοπῆ ὁ ἀφρός. και μετὰ ταῦτα τὸ κατεβάζης κὲ παρευθὺς χύνης
τὸ νέφτι ἀπὸ ὀλίγον κατ' ὀλίγον.

Ἑρμηνεία τῶν μέτρων τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀπὸ τὴν κορ(υ)φὴν ἕως κάτω ἕως τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν, πρόσωπα ἐνέα και μισόν.

Ἑ(ρμηνεία) διὰ νὰ λυ(ώ)ση τὸ μάλαμα.

Τὸ λυ(ώ)νεις τὸ μάλαμα, πρῶτον τρίβεις με τὸ κομήδι ἕως ὅπου νὰ ἀνακατοθοῦσι
τὰ φύλα. ἔπειτα τρίβεις μοναχὰ (;) με νερόν ἕως ὅπου νὰ τριφτῆ. ἔπειτα τὸ πλύ-
νης δύο χέρια ἕως ὅπου νὰ ἀγρικᾶς πῶς . . . . . κομάτι κομήδι.

Σελ. 3

Ἑρμηνεία ἄλλη δι(ὰ) ἄ(μ)πόλιον

Ὀχραν πολιτικήν δράμι 1 κελάρμενι δρ. 2 ὀλίγον αὐγὸ λεπτόν και ὀλίγον σαποῦνι.

Ἑρμηνεία διὰ νὰ κάμης κόλα.

Ἐπαρε τομάρι ἀλυκὸ (;) κὲ κόψε τὰ μαλιά του κὲ βάλε το νὰ βοάση ἕως μίαν ἡ-
μέραν ἕως νὰ λίση βράζοντας και νὰ γένη πηχτόν ὡσὰν τὸ μέλι. (εἰ) δὲ και γένη
πολὸ πηχτόν τὸ νερουλίνης με νερόν ὅσον θέλει.

Ἑρμηνεία τοῦ (γ)ύψου.

Ἐψηνε τὸν ὕψον. Ἐπειτα τὸν κοπανίζεις και εἰς τὸ σούρτισμά του (;) τὸν κό-
φεις τρία χέρια και ἂν εἶνε δυνατὸς τὸν κόπτης ἄλλο ἓνα χέρι. Ἐπειτα εἰς τὸ
δούλεμά του βίνης τέσερες σταλαματιῆς (μ)πεζίρι διὰ νὰ στρώνη. εἰ δὲ και εἶνε ἡ
ποσότης τοῦ (γ)ύψου πολλή, βάνης περισότερον πεζίρι. και ὅσον εἶνε τὸ πεζίρι,
τέσερες φορὲς τόσον βάνεις ἀσπράδι αὐγοῦ. ὅμως τὸ πεζίρι και τὸ ἀβγὸ τὰ βάνεις
εἰς τὰ ψησιὰ εἰς ἐνιά (;) χέρια κάμνοντάς τον μήτε πολὰ ἀπαλὸν τὸν ὕψον, διατὶ
πέφτει εἰς τὸ σιλίβομα, μήτε πολὰ δυνατὸν διατὶ ξεσχίζεται εἰς τὸ σηλήβομα.

Ἑρμηνεία διὰ κρεμέζη.

Τρίβεις πρῶτα κρεμέζη δράμια 5. και λότουρ δραμ. 2. ζογᾶν δράμι ἓνα χωρὶς νὰ
τὰ τρίψης. Ἐπειτα βάνης μίαν ὀκᾶν νερόν και βράζεις τὸ ζογᾶν μοναχὸν ὕστερα
τὸ στραγγίζεις ἔπειτα χύνεις τὸ κρεμέζι μέσα και τὸ ἀνακατόνεις. ἔπειτα χύνεις
και τὸ λότουρ ἀπὸ ὀλίγον κατ' ὀλίγον φυλάγοντας νὰ μὴν φουσκώση κ(αι) ὕστερα
τὸ στραγγίζεις με τὸ ἴδιον πανὶ μέσα εἰς κοῦπες κὲ κατασταλάζοντας.

Σελ. 4

ἓνα νυχτήμερον, μεταθέτεις τὸ νερόν εἰς ἄλλην κοῦπαν κὲ ἀφίνεις ἐκεῖνο ὅπου μέ-
νει κάτω ἕως ὅπου νὰ στεγνώση, και πάλιν κατασταλάζοντας και αὐτὸ ἕως ἓνα
νυχτήμερον, μεταθέτεις τὸ νερόν του εἰς ἄλλην κοῦπαν κὲ ἀφίνεις ἐκεῖνο ποῦ μέ-

νει κάτω ἕως ὅπου νὰ μὴν ἀπομείνη ὕλη εἰς τὸ νερόν. καὶ στεγνó(νο)ντας τὸ κάτω, τὸ πέρονεις μὲ τὸ μαχαῖρι ἀπὸ τὲς κοῦπες, καὶ ἔτσι κί(μ)νεις ὥστε νὰ μὴν μείνη τίποτε ὕλην εἰς τὸ νερόν.

Περὶ βερνικίου κίτρινου (·)

20 δράμ. σαντρακά καὶ 10 δράμ. ἀλόγη καὶ 50 δράμ. μπεζίρι καὶ ὀλίγον νεῦτι διὰ νὰ ἀπλόνη καὶ τρίψον αὐτὰ καὶ κᾶμε τα σκόνην καὶ βᾶλε τα εἰς τζουκάλι νὰ λυώσουν.

Περὶ σπύρτου βερνίκι.

ἔπαρε 20 δράμ σπύρτο καὶ σανδράκα δράμ. 10 καὶ τρίψε τα καλὰ καὶ βᾶλε πρῶτον τὴν σαντρακά νὰ λυώση μὲ τὸ σπύρτο καὶ ἔπειτα βᾶνε κὲ πέ(ν)τε δράμια πέγουλα καὶ ἄς βράση ὀλίγον νὰ γίνουν ὅλα ἓνα μίγμα καὶ ἔπειτα στράγγισον αὐτὰ ἀπὸ ψιλὸν πανὶ καὶ ἔτσι γίνεται καλόν».

Σημείωσις:

Ἐδῶ, τώρα, ἀπαντῶμεν τὰ μικροτέρου σχήματος καὶ χρώματος ὑποσπρασίνου φύλλα χόρτου, συμποσούμενα εἰς 10, ἦτοι σελ. 20.

Σελ. 5

«Ὁ ἄρχων μιχαήλ εἰς τὸ βιβλίον τοῦ.

«ἄρπα(γ)ες μοιχοὶ κλέπται καὶ λησταὶ καὶ πόρνοι, Ἴδετε καὶ τρέμετε τὴν σπάθην ταύτην».

Ὁ ἄρχων γαβριήλ. ἄγγελος.

«χαῖρε κεχαριτωμένη ὁ κύριος μετὰ σοῦ. Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν».
μαρ(ία).

«Ἴδου ἡ δούλη κυρίου γένοιτό μοι κατὰ τὸ ρῆμα σου».

εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Χ(ριστοῦ).

«δόξα εἰ ὑψίστοις Θεῶ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία».

εἰς τὴν βάπτισιν.

«οὗτος ἐστὶν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾧ ηὐδόκησα».

εἰς τὴν μεταμόρφωσιν.

«καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὁδε εἶναι εἰ θέλης ποιήσωμεν ἐνταῦθα τρεῖς σκηνάς, σοὶ μίαν καὶ μίαν ἡλία.....».

ὁ ἅγιος Γεώργιος.

ὁ ἅγιος ἐλέγχει τὸν βασιλέα τῶν εἰδώλων.

ὁ ἅγιος ἐτροπήθη εἰς τὴν κοιλίαν μὲ ἓνα κοντάρι.

ὁ ἅγιος κινεῖται ἀφ' ὑψηλοῦ μέρους.

ὁ ἅγιος καίεται εἰς ἀσβέστην.

ὁ ἅγιος βάλει τὰ φλογερὰ ὑποδήματα.

ὁ ἅγιος τύπεται μὲ βοῶν νεῦρα.

ὁ ἅγιος προσευχόμενος ἐπὶ νεκρικοῦ τάφου ἀνέστησε τό.....

ὁ ἅγιος ἀνέστησε τὸν βοῦν τοῦ γλυκερίου.

Σελ. 6

ὁ ἅγιος συντρίβη τὰ εἰδῶλα.

ὁ ἅγιος εἰς φυλακὴν βληθεὶς λαμβάνει τὸ(ν) στέφανον.

ὁ ἅγιος ἀποκεφαλίζεται.

ἐπὶ τὸ στήθος τοῦ ἁγίου πλάξ τις ἐβέβλητο.

Εἰς τὸν μέγαν ἀρχιστράτηγον μιχαήλ.

Σημείωσις:

Ἄκολουθοῦν τρία ρητὰ ἐκ τῶν ὁμοίων μόνον τὸ ἓνα θὰ καταχωρίσωμεν ἐδῶ.
 «Βροτοὶ βλέποντες τὸ ξίφος τεταμένον. ὅσοι βέβηλοι καὶ ράθυμοι τὸν τρόπον εἰ-
 σίν, στραφήτε πρὸς μετάνοιαν ἐν τάχει. ἦ.....».

Σελ. 7

τοῦ ἁγίου (Ἀποστόλου) Πέτρου.

«τὰς κλεῖς ἔχων σου τῶν ἀνακτόρων λόγε, θαρδῶν ἀνοίγω πᾶσι τοῖς δεομένοις».

τοῦ ἁγίου (Ἀποστόλου) Παύλου.

« . . . . . »

τοῦ Ὀνουφρίου.

«Μοναστῶν τὸ καύχημα ὀνούφριε παμμάκαρ.....Χ(ριστ)ῶ ὑπὲρ ὑμῶν τοῦ τάλα».

εἰς τὴν ὄσιαν μαρίαν τὴν αἰγυπτίαν.

«Γυνὴ μαρία μάρτυς ἢ φύσις. ἀνὴρ μαρία μάρτυς (οἱ) ἄθλοι καὶ πόνοι. οὐκ ἦν
 μὲν οὖν γύνανδρος ἀλλ' ὑπὲρ φύσιν, πρὸς τὸ κακῶσαι, ἔχων ἀνδρὸς καρδίαν».

Πέτρου Ἀλεξανδρείας.

«τίς σου τὸν χιτῶνα σ(ῶ)τερ διεῖλεν ὡς γυμνὸν ὀφθῆναι σου τῆς Θεΐ(ας) δόξης;
 μὴ δῆμος αὐθις ἑβραίων παρανόμων;».

ἀπόκρισις

«Οὗτος ὁ πανγκάκιστος Ἄρειος Πέτρε. οὐκοῦν Θεοκτονοῦσιν ἑβραῖοι πάλιν, ὁ δὲ
 ἄσεβης Ἄρειος ἀρᾶς προστάτης λόγοις βδελυροῖς τμητικοῖς ὑπὲρ ξίφος (ἀπαμφιά-
 ζει πατρικῆς) ἔξουσίας καὶ συναποστερεῖ με τῆς τιμῆς τῆς ἐνθέου».

Σελ. 8

Εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν ἄνω εἰς τὴν Παναγίαν.

«Ζωὴ φῶς Τράπεζα (;) τὸν νοῦν μου τρέφε. καὶ γάρ.....γλυκὴν ἄρτον φέρεις ὅς
 πάντι(α) πιστὸν μυστικῶς διατρέφ(ει) Χ(ριστὸς) αἵμασι τοῖς σοῖς ἐνζυμωθεῖς
 παρθένε (;)».

στίχοι εἰς (τὸν) Θεόν.

« . . . . . »

στίχοι εἰς πορταῖτισαν τῶν Ἰβήρων.

ὁ Θεὸς (;) πρὸς Χ(ριστό)ν.

«Κάμφθητι μητρὸς ἱκετηροῖς λόγοις Θεὲ κρατάναξ νιέ μου πλαστουργέ μου καὶ
 τῷ λαῷ παράσχου ἔλυσιν πταισμάτων.....ρῶου κυβέρνα σῶζε φύλαττε σκέπε».

Σελ. 9

Ὁ πρόδρομος πρὸς τὸν Χριστόν.

«Ἦκουσ(ας) Χ(ριστ)ὲ μητρὸς ἱκετηρίαν ἄκουσον καμοῦ τοῦ βαπτιστοῦ σου λόγε.
 (καὶ) δίδου τούτοις τῶν ἐπταισμένων λύσιν καὶ οἰκήτορας δεῖξον τοῦ παραδείσου».

ἕτεροι στίχοι εἰς εἰκόνα τῆς Θε(εοτό)κου.

«Ἔστηκε σύνους ἀκριβῶς ἢ παρθένος Θεὸν βρέφος φέρουσα.....»

τοῦ ἁγίου Ἰωάννου.

«Ἴδε (ὁ) ἄμνος τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου».

ἕτερον

«μετανοεῖτε ἤγγικε γὰρ ἡ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν. ἤδη δὲ (ἡ) ἀξίνη πρὸς τὴν ρίζαν τῶν δένδρων κείται. πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιῶν καρπὸν ἐκκόπεται καὶ εἰς πῦρ βάλεται».

δ(α)β(ι)δ.

«ἄκουσον θύγατερ καὶ ἴδε καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου καὶ ἐπιθυμήσει ὁ Βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου».

σ(ο)λ(ο)μ(ών).

«πολλὰι θυγατέρες ἐποίησαν δύναμιν, πολλὰι ἐκτήσαντο πλοῦτον, πολλὰι εὗραντο δόξαν, σὺ δὲ ὑπέρκεισαι, καὶ ὑπερῆρας πάσας».

μωϋσῆς. πλᾶξ Θεοχάρακτος,

«εἶδον ὅτι ἡ βᾶτος ἐκαίετο, καὶ οὐ κατεκαίετο πυρὶ».

Σελ. 10 ἄγραφος.

Σελ. 11

ἄαρών.

«ἡ ράβδος σὲ διετύπου τὴν ἀπείρανδρον».

ἕτερον.

«εἶδον ὅτι ἐβλάστησεν ἡ ράβδος ἄαρών εἰς οἶκον λευῖ καὶ ἐξήνεγκε βλαστόν».

ἡσαΐας.

«Ἴδου ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἔμμανουήλ».

Ἰερεμίας.

«οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτὸν ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν Ἐπιστήμης».

Ἰ(α)κώβ

«Ἴδου κλιμαξ ἐστηριγμένη ἐν τῇ γῆ ἧς ἡ κεφαλὴ ἀφικνεῖτο εἰς τὸν οὐρανόν».

Γεδεών. γέρων φαλακρός.

«καταλαβήσεται ὀλίγον ὑετὸς ἐπὶ πόκον καὶ ὡσεὶ σταγὼν ἡ στάζουσα ἐπὶ τῆς γῆς».

Ἰεζεκιήλ.

«ἡ πύλη αὕτη κεκλεισμένη ἔσται οὐκ ἀνοιχθήσεται καὶ οὐδεὶς οὐ μὴ διέλθῃ δι' αὐτῆς».

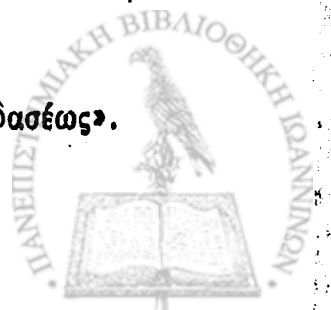
δανιήλ.

«.....ἀπετμήθη λίθος ἀπὸ ὄρους ἄνευ χειρὸς καὶ ἐπάταξε τὴν εἰκόνα ἐπὶ τοὺς πόδας τοὺς σιδηρούς».

Σελ. 12

Ἄβακούμ

«Ὁ Θεὸς ἀπὸ θαιμὰν ἤξει, καὶ ὁ ἅγιος ἐξ ὄρους κατασκίου δασέως».

Ἱερεμίας.

«οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτὸν ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης».

Ὁ προφήτης Ὡσηὲ

Γέρων στρογγυλογένης λέγων· «ποῦ σου θάνατε ἢ νίκη; ποῦ σου τὸ κέντρον ἄδης;».

ὁ προφήτης Ἰωὴλ

μέλαιναν ἔχων τὴν πολιὰν διὰ δύο κερωρισμένην ἦτοι μαυροδιχαλογένης καὶ μαδαροπώγων λέγων. «Ἰσχύς κύ(ριε)· ἐξεγειρέσθωσαν καὶ ἀναβαινέτωσαν πάντα τὰ ἔθνη εἰς τὴν κοιλάδα Ἰωσαφάτ».

ὁ προφήτης Ἀμμὼς

Γέρων στρογγυλογένης λέγων. «οὐαὶ οἱ ἐπιθυμοῦντες τὴν ἡμέραν κυ(ρίου) καὶ αὕτη ἐστὶ σκότος καὶ (οὐ) φῶς».

ὁ προφήτης Αὐδιοῦ μιξοπόλιος.

«ὄν τρόπον ἐποίησας, οὕτως ἔσται σοι τὸ ἀνταπόδομά σου ἀνταποδοθήσεται σοι εἰς κεφαλὴν».

Σελ. 13.

ὁ προφήτης Ἰωνᾶς.

Γέρων φαλακρὸς στρογγυλογένης λέγων.

«Ἐβόησα ἐν θλίψει μου πρὸς κύ(ριον) τὸν Θεόν μου καὶ εἰσήκουσέ μου».

ὁ προφήτης Μιχαίας.

νέος μουστακίζων λέγων.

«καὶ στήσεται καὶ ὄψεται καὶ ποιμανεῖ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ἐν ἰσχύϊ κύ(ριος)».

ὁ προφήτης Ναοῦμ (παράκλησις).

Γέρων κοντογένης.

«πρὸ προσώπου κυ(ρίου) τίς ὑποστήσετε καὶ τίς ἀντιστήσεται ἐν ὀργῇ θυμοῦ αὐτοῦ;».

ὁ προφήτης Ἀββακούμ.

νέος ἀγένειος ὀλίγον πλατοκούτελος.

«περιέβαλεν ἀμελῆς ἐξ ἀδικίας μετὰ δυνάμεώς σου τοὺς ἀρχηγούς τῶν ἀμαρτωλῶν».

ὁ προφήτης Σοφονίας (σκοπεύων)

Γέρων κοντογένης.

«φωνὴ ἡμέρας κυ(ρίου) καὶ πικρὰ καὶ σκληρὰ τέτακται οὖν αὕτῃ ἡμέρα σάλπιγγος».

ὁ προφήτης Ἀγγαῖος.

πάνυ γέρων μιξοπόλιος διχαλογένης λέγων.

«ἐγὼ σείω τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν καὶ καταστρέψω θρόνους βασιλέων».

ὁ προφήτης Ζαχαρίας (μνήμη Θεοῦ)

νέος ἀγένειος.

«καὶ ἤξει κύ(ριος) ὁ Θεός μου καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ οὐκ ἔσται φῶς».

ὁ αὐτὸς πλατοκούλιος λέγων.

«εὐλαβεῖσθω πᾶσα σὰρξ ἀπὸ προσώπου κυ(ρίου) αὐτοῦ ὅτι ἐξεγήρεται ἐν νεφέλαις».

ὁ προφήτης Μαλαχίας.

νέος ἀγένειος λέγων.

«Ἰδοὺ ἡμέρα κυ(ρίου) ἔρχεται (καιομένη) ὡς κλίβανος καὶ φλέξει καὶ ἔσονται (πάντες οἱ) ἄλλογενεῖς καὶ πάντες οἱ ποιοῦντες τὴν ἀνομίαν».

ὁ προφήτης Ἑσαΐας

.....γέρον μακρυγένης λέγων.

«Ἰδοὺ (γὰρ) ἡμέρα κυ(ρίου) ἔρχεται ἀνίατος θυμοῦ καὶ ὀργῆς θεῖναι τὴν οἰκουμένην ἔρημον καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀπολέσαι ἐξ αὐτῆς».

ὁ προφήτης Γεδεών

ἴσμοις τῷ προφήτῃ Ἑσαΐα.

ὁ προφήτης Δαβὶδ λέγων.

«ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου κύ(ριε)».

ὁ προφήτης Σολομῶν λέγων.

«στόμα δικαίου ἀποστόζει σοφίαν».

Σελ. 15.

ὁ προφήτης Δανιὴλ νέος λέγων.

«ἐγὼ δανιὴλ ἐθεώρουν ἕως οὗ θρόνοι ἐτέθησαν (εἰς κρίσιν) καὶ (ὁ) παλαιὸς τῶν ἡμερῶν ἐκάθισεν».

ὁ προφήτης Ἱερεμίας (ὑψουμένου κυ(ρίου)).

Γέρον κοντογένης οὐ πολλά.

«ἐγένετο λόγος κυ(ρίου) πρὸς με λέγων· πρὸ τοῦ με πλάσαι σε ἐκ κοιλίας μητρὸς σου ἐπίσταμαί σε, καὶ πρὸ τοῦ σε ἐξελθεῖν ἐκ μήτρας ἡγίακά σε».

ὁ προφήτης Ἰεζεκιὴλ (κράτος Θεοῦ).

Γέρον ὀξυγένης

«τάδε λέγει κ(ύριος) ἐγὼ δώσω εἰς τὰ δεξιὰ εἰς τὴν στρῶσιν (:) τοῦ προφήτου μωϋσέως. ὄψεσθαι τὴν ζωὴν ἡμῶν κρεμασμένην ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν».

Ὁ πατριάρχης Χρυσόστομος.

νέος σπανὸς λέγων

«τῶν πρὶν ἕκαστος εἶπερ ἕκστῃ σφαλμάτων, σωθήσεται πᾶς· ἐγ(γ)υῶμαι γνησίως».

Βασίλειος.

νέος (ὀ)ξυγένης λέγων.

«ψυχῆς τὸ κάλλος ἀσφαλῶς φρουρητέον· ταύτην ἀπαιτήσῃ Θεὸς κριτῆς ὁ δίκαιος ἐκ βροτῶν γένους».

Σελ. 16

Γρηγόριος ὁ Θεολόγος.

«ποιμὴν λογικῆς ἐγκαταστὺς ἀγέλης, ἀπλοῦς ταπεινὸς εὐμενὴς πραῦς ἔσο».

Ἔστι δὲ σφόδρα γέρον πλατυγένης φαλακρὸς σγουρὰς ἔχων τὰς τῆς κεφαλῆς τρίχας.

Γρηγόριος ὁ θαυματουργός

Γέρον φαλακρὸς σγουροκοντογένης.

Γρηγόριος ὁ Ἀκραγαντίνων.

Γέρον κοντογένης.

Γρηγόριος τῆς μεγάλης Ἀρμενίας.
 Γέρων κοντοπλατυγένης.
 Γρηγόριος ὁ Νύσσης.
 Γέρων κοντογένης, φλεβότομα.
 Σίλβεστρος ὁ Ρώμης.
 Γέρων μακρυγένης.
 Ἐλευθέριος.
 νέος στρογγυλογένης
 Χαραλάμπης
 μακρυγένης διχαλογένης.
 Ἀκεψιμᾶς
 Γέρων πολυγένης φαλακρός.
 Λάζαρος
 νέος μουστακίζων.

Σελ. 17

Μελέτιος
 Γέρων μακρυγένης εἰς τρία κεχωρισμένα ἔχων τὰ γένια.
 Βασίλειος Ἐπίσκοπος Ἀμασείας
 Γέρων ὀξυγένης.
 πρεσβύτερος Εὐδῖος
 Γέρων κοντογένης.
 Ἐρμόλαος Ἐπίσκοπος
 Γέρων μακρυγένης.
 Ἀειθαλᾶς διάκονος
 νέος μουστακίζων.
 Ρωμανὸς
 νέος ἀρχιγένης διάκονος κρατῶν κοντάκιον.
 Ρουφῖνος διάκονος
 Στέφανος ὁ πρωτομάρτης καὶ ἀρχιδιάκονος
 νέος ἀγένιος.
 Παρμενᾶς
 διάκονος ἀγένιος.

Σίμων διάκονος
 Εὐτλος διάκονος ἀγένιος
 στίχοι:.....σεπτὸς Εὐπλος λευίτης
 .....ὁ στερορὸς ὄντως ὀπλίτης.
 Ἀντώνιος λέγων

«Μὴ ἀπειτᾶ ὦ μοναχὲ χορτασία κοιλί(ας). ἡ ὑποταγὴ μετ' ἐγκρατείας (ὑποτάσσει
 τοὺς δαίμονας)».

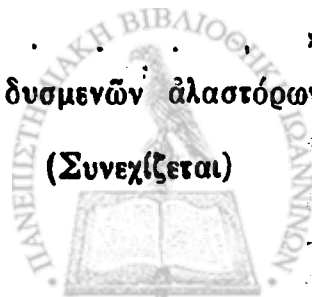
ἄλλον

«ἐγὼ οὐκέτι φοβοῦμαι τὸν Θεόν, ἀλλ' ἀγαπῶ αὐτόν. ἡ γὰρ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλ-
 λει τὸν φόβον».

ἄλλον

«ἄν(θρωπος) φυχὸν κυματοῦ τῆς βίου ἐχθρῶν ἰσάρκων δυσμενῶν ἀλαστόρων.
 βέλματα ξίφη φαρέτρας οὐ πτοεῖται».

(Συνεχίζεται)

ΥΡΟΥ Γ. ΜΟΥΣΕΛΙΜΗ

ΙΔΙΩΜΑΤΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΞΕΝΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΤΩΝ ΣΟΥΛΙΟΡΕΙΤΩΝ*

(ΕΠΑΡΧΙΑ ΣΟΥΛΙΟΥ - ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ)

(*Ανέκδοτα)

μήνα=μήπως.
μίλιοι (ἄριθ.)=χίλιοι. ρῆμα μιλιάζω.
ιδιάγ. μιλιούνη, μιλιγουνίστρα. Αἶνιγμα:
λιοι μίλιοι ντουφεξήδες ἓνα κούτσουρο
τιάζουν (τὰ μελίσια—ἡ κυψέλη). Τὰ πρό-
τα τοῦ Γιάννη χίλιασαν καὶ μίλιασαν
γέμωσαν οἱ ράχες.

μιντζιλίσι τὸ=Κρατική ἐπιτροπή πὺ
τάβαινε ἐπὶ τόπου, ἐπὶ τουρκίας καὶ ἐπι-
έφτονταν σκοτωμένο ἢ τραυματία, ἀπο-
λουμένη ἀπὸ τὸν ἀστικό γιατρό, τὸν πο-
ικό διοικητὴ καὶ τὸ διοικητὴ χωροφυ-
κῆς μὲ λίγους χωροφύλακες.

μισιακάρος (πληθ. μισιακαράιοι)=ἐ-
ίνος πὺ παίρνει ἢ δίνει σ' ἄλλον ζῶα
τὰ φυλάξει χρονικό διάστημα καὶ σὺ
λος νὰ τὰ μοιραστοῦν οἱ δύο τους.

μισιακὸς ὁ=ἐκεῖνος πὺ ἀνήκει ὁ μι-
ς στοῦ λόγου του κι' ὁ μισὸς σὺ τὸν ἄλλο.
ρ. παροιμ. Τὸ μισιακὸ βιὸ τὸ τρώει ὁ
ικός.

μισότριβος ὁ=μισοτριμμένος. φρ. Δὲν
ἄω μᾶνα σὺ πανηγύρι μὲ μισότριβη σεγ-
ῦνη, νὰ γελᾶν οἱ ἄλλες.

μνήσκω=μένω.

μοιραδιάσης ὁ=ἐκεῖνος πὺ γίνεται μέ-
οχος σὲ ἄλλου περιουσία καὶ παίρνει μοι-
άδι.

Μοκοβίνα ἡ=χωριὸ τῆς Θεσπρωτίας
τώρα Συκοχώρι) (*Αλβ. μόκενε=μυλό-
τετρα).

Μόλα ἡ=τοπωνύμιο σὺ Κακοσούλι.
*Αλβ. μόλε=μηλιά).

μολαίνω=μολύνω.

Μόλιστα ἡ=χωριὸ τῆς Κόνιτσας. (σλαβ.
μολίστε=κουτσουπιά).

μολογάω=διηγοῦμαι. φρ. παροιμ.: ὁ
παπᾶς ἀπὸ τὴν πόλη (ἔρχονταν) ἡ παπα-
διὰ μολόγαιε (χαμπέρια ἀπὸ τὴν πόλη).

μονᾶτος ὁ=σκέιος, μόνος καὶ μόνος.
φρ. ποιητ.: Τῆς λέει μονᾶτα ψέμματα, καὶ
πλάθει παραμῦθια.

μονιάζω (ἀπὸ τὸ δμόνοια)=ταιριάζω.

μονοβύζα ἡ=μονόμαστη, μονοβύζα βα-
σίλισσα πὺ σὲ κάθε Ἡπειρώτικο χωριό,
πὺ ὑπάρχουν ἀρχαῖα φρούρια, λένε πὺς
εἶναι τὸ κάστρο τῆς, δικό τῆς ἢ τοῦ παι-
διοῦ τῆς. Στὴ Στρούνη τῆς Λάγκας τοῦ
Μπότσαρη μῶδειξαν καὶ τὴ σαρμανίτσα
τῆς, ἓνα ἔβελο λιθάρι, πὺ τῶβαζε πάνω
καὶ τὸ κούνας καθὼς καὶ τὸ μνημα τῆς,
στὴ Βέλλενη (τώρα Χρυσουγι) τῆς Παρα-
μυθιάς, τὰ κίονια πὺ ξέκοβε ἀπὸ τοὺς
βράχους τοῦ Κορύλα καὶ τᾶρρινε καταπά-
νου στοὺς ἐχθροὺς πὺ πολέμαγαν τὸ παι-
δί τῆς καὶ σὺ τὴ Γκρίκα δύο τετρούγωνες με-
γάλες πέτρες (τὰ λιθάρια τῆς Μονοβύζας)
πὺ τὰ παράτησε ἐπειδὴς ἔμαθε πὺς σκο-
τώθηκε τὸ παιδί τῆς. Σὺ Μανιζάρι (τώρα
Κυπάρισσο) καὶ σὺ Γαρδίκι τῶν Φιλια-
τῶν παρόμοιες ἱστορίες μολογᾶν καὶ σ' ἄλ-
λα χωριὰ τὰ ἴδια.

Γιὰ κάθε παλιὸ προᾶμμα λένε: Ἄπὸ τὸν
καιρὸ τῆς Μονοβύζας.

μονόπατος ὁ=ἄντρας. ἐλαφρόμυαλος,
βόιδι μὲ στενὸ στήθος.

μονοφόρι τὸ=φόρεμα πὺ φοριέται

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 418.

πάντοτε, τὸ ἴδιο χωρὶς νὰ ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ ἄλλο.

μόντιλος δ=χαμός. Προηγείται αὐτοῦ ὁ σφόντιλος (δὲς λέξη). Πῆρε τὸ σφόντιλο τὸ μόντιλο, λένε γιὰ κείνον πὺν φεύγει ἀπὸ τὸ σπίτι του καὶ παίρει τὰ μάτια του νὰ χαθεῖ.

μόρα ἡ=ψείρα (Ἄλβ. μόρι). Ὅταν ἡ μάνα φωνάζει τοῦ παιδιοῦ κι' αὐτὸ τῆς ἀπολογιέται «τί λὲς μωρή!» κι' ὄχι μὲ τὸ «ὀρίστε», ἐκείνη θυμωμένη ἀνταποδίνει «μόρες καὶ κασιίδες».

μοραγάρα ἡ=ἀναργοδουλειά. φρ. μάστορα ἔμεινες μοραγάρα μοραγάρα καὶ δὲν τελειώνεις ποτὲ τὴ δουλειά. Πῶς πηγαίν' ὁ Χρῆστος πούηταν ἄρρωστος; Τί νὰ σοῦ πῶ ἀφέντη Νάση, ὄλο μοραγάρα μοραγάρα τῶχει.

μόρος δ=ὄγκος ὑπὸ τὸ δέρμα ἡ κι' ἐντὸς τοῦ σώματος.

μόστρα ἡ=ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση. φρ. Ὁ μανάβης βάνει ἀπάνου ἀπάνου τὰ καλλίτερα μῆλα γιὰ μόστρα καὶ μέσα στὸ καλάθι τὰ σάπια καὶ σκουλικιάρικα. «Ὁξω κούκλα, μέσα πανούκλα».

μότι (ἐπίρ.)=μόλις. (Ἄλβ. μῶτι).

μουαμπέτι τὸ=κουβεντολόι.

μουγκρίζω=κάνω «μούθουου» σὰν τὸ βόι.

μουδιάζω=μηρηγκιάζω. φρ. Κοιμήθηκα ἀπὸ ἓνα πλευρὸ καὶ μοῦ μούδιασε τὸ χέρι.

μουκαέτι τὸ=αἰτία, κατηγορία. φρ. Γιὰ νὰ ἰδοῦμε τί μουκαέτι θὰ μοῦ βροῦν νὰ μὲ στείλουν πάλι στὸ δικαστήριο.

μουμούδι τὸ=ζωῦφιο πὺν ζεῖ στὸ σπόρο τῆς φακῆς, παράγωγο, μουμούδω=νάνω.

μούντζα ἡ=ἀνοιγμα τῆς παλάμης μὲ δάχτυλα τεντωμένα σημάδι ἀποδοκιμασίας. Ρῆμ. μουντζώνω. φρ. Νὰ γιέ μου (καὶ συνάμα μουντζώνω κατὰ πρόσωπο ἐκείνον) πότε μ' εἶδες πὺν σῶφτακα τὰ σύκα πὺν λὲς γιὰ μένα;

μουντζούρα ἡ=κηλίδα. Ρῆμ. μουντζουρώνω.

μουντζουφλιά ἡ=χτυπησιὰ στὰ μούτρα μὲ ἀνοιχτὴ τὴν παλάμη, φοῦσκος, ράπισμα. Παράγ. μούντζουφλος, ρῆμ. μουντζουφλάω.

μούργα ἡ=τὸ ζουμί ἀπὸ τὸν ἐλαιό-

καρπο ὅταν θλίβεται. (Ἄλβ. μούργε) ζούτσα.

μούργκος δ=σταχτερός.

μουραφέτι τὸ=τρόπος. φρ. Κάθε δουλειὰ γιὰ νὰ γένει ἔχει καὶ τὸ μουραφέτι τὸ μούρη ἡ=πρόσωπο, εἰδή, φάτσα, σινοίκισμός, ἔξω ἀπὸ τὸ Μαργαρίτι. Λα καὶ Ἄλβ. μούρι=τοῖχος. Δὲν ἀποκλείεται τὸ μούρι νὰ ἔχει σχέση μὲ τὸ ὄνομα τῆς μουργιά.

μουρμούρης δ=παραπονούμενος ψιλοριστὰ (Ὅμηρ. Ἄλβ. μούρμουρη).

μουρντάρης δ=ἀκάθαρτος, ἀπαστραμμένος.

μουσαφίρης δ=φιλοξενούμενος. δεικνύεται δαιμονία: Ἡ κότα σειέται μουσαφίρη θύχομαι. Παροῦμ. Ὅσα ἔξω ὁ νοικοκύρης ἔχει τὰ ἔξω ὁ μουσαφίρης.

μουσαφίροντὰς δ=σαλόνη.

μουσίτσα ἡ=τὸ πλῆθος τῶν ζωῦφίων πὺν πέφτει στὶς κουκκίες καὶ στὶς φασαλιές ὅταν πηγαίνει βροχερὸς καιρὸς (Ἄλβ. μουσίτσε).

μουσκεύω=ὑγραίνω, ἀπαλαίνω. Παράγ. μούσκιο, μουσκίδι, μούσκεμα.

μούσκουρος δ=(δὲς «Ἡπ. Ἔστι» 1960 σελ. 825) (Ἄλβ. μούσκουρε=ἐκεῖνός ποῦ τὸ χρῶμα τοῦ βουβαλιοῦ).

μούσμουλο τὸ=μέσπηλο (Ἄλβ. μούσμουλε).

μουσούδι τὸ=πρόσωπο, εἰδή φρ. Ἰεξεσκέπασε τὸ παιδί νὰ ἰδῶ τί μουσούδι ἔχει;

μουστερῆς δ=ταχτικὰς πελάτης. ψωστής.

μούτα (ἐπίρ.)=μουχλιαρὴ μέρα, ὅταν

μουτεύω=μαδεύω, βγάζω τὰ φτεῖα τοῦ πουλιοῦ.

μουτουλιάκ (ἐπίρ.)=χωρὶς ἄλλο, ἐμπαντος.

μουτουπάκι τὸ=συνηθισμένο μέτρο πὺν κἀθεταὶ κάπιος, λότζιος.

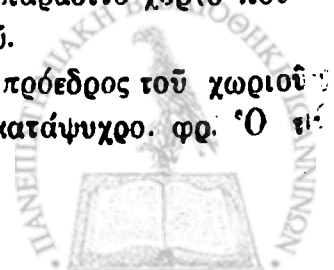
μούτρο τὸ=πρόσωπο.

μούτσιος δ=μικρὸ μαθητοῦδι. φρ. Παιδοροῖμ. Θέλει κι' ὁ μούτσιος καφὲ νὰ πιῇ μὲ τὰ γίδια.

μουχρίτσα ἡ=παράσιτο χόρτιο πὺν ἔχει στὶς φτεῖες ριζιοῦ.

μουχτάρης δ=πρόεδρος τοῦ χωριοῦ.

μπαγιάτι τὸ=κατάψυχο. φρ. Ὁ τί-

αὐτὸς ἔγινε μπαγιάτι καὶ δὲ βάνεται στὸ
σῆμα.

μπαγκάτι τὸ=μικρὴ ἀγέλη, κοπαδάκι.
μπαζαρκάνα ἢ=πονηρὴ. φρ. "Α μπα-
κάνα μπαζαρκάνα, πόσα ξέρεις ἐσὺ καὶ
οἱ ἄλλοι τὸν ἀδιάφορο.

Μπάθρα ἢ=τοποθεσία πεδινὴ στὸ
βόρειο τῆς Ἡγουμενίτσας (Ἰ. Ἀλβ. μπάθρε
ἀρχισσος).

μπαϊλίζω=λυγοθυμάω ἀπὸ γλύκα, πεί-
θειλιά, παιγνίδι. φρ. μπαίλισα στὸν
πόρο.

μπαϊράκι τὸ=σημαία, φλάμπουρο. Σ'
τὴν ὄρεινὴ Θεσπρωτία στοὺς γάμους,
οἱ σπῖτι τοῦ γαμπροῦ, στήνουν σημαία,
ὅταν πηγαίνουν νὰ πάρουν τὴ νύφη
τὴ προηγείται περιφερόμενη στὰ χέρια
ἡ βλάμη. Ἐπὶ τουρκίας ἔφερε κόκκινο
ἄστρο μ' ἄστρο σταυρὸ στὴ μέση. Σήμε-
ρα χειροκροτοῦν τὴν κοινὴ Ἑλληνικὴ ση-
μαία. Λένε πὼς τὸ προνόμιο νᾶχουν ση-
μαία στοὺς γάμους τὸ πῆραν οἱ Θεσπρω-
τοὶ ἀπὸ τὸν Ντουραχὰν Πασᾶ ἢ τὸν Σινὰν
Πασᾶ. Αὐτὸ μονάχα ζήτησαν οἱ ἀποστελ-
νοὶ ἀπὸ τὸν Πασᾶ. Ἡ σημαία κάθεται
σημμένη στὸ σπῖτι τοῦ γαμπροῦ σαράντα
ὄρες ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ γάμου. φρ. Τὴ
ναίκα μ' ἐγὼ τὴν ἔχω μὲ τὸ μπαϊράκι,
καὶ τὴν ἔκλεψα.

μπαϊράμι τὸ=πάσχα τῶν Τούρκων.
μπαϊράμι. Ποιὸς ρωτᾶει τὴ Φατιμὲ πότε
γεννιέται μπαϊράμι.

μπαϊραχτάρης ὁ=σημαιοφόρος.

μπάκακος ὁ=βάτραχος.

μπακαμπόντης ὁ=πονηρὸς, πανοῦργος.
μπακίρι τὸ=χάλκωμα.

μπακιριάζω = χαλκοσκουριάζω. φρ.
μπακίριασαν τ' ἀγγεῖα καὶ θέλουν καλάϊ-
μα.

μπάλα ἢ=μέτωπο, πλευρὸ τοῦ σπιτιοῦ,
ἕνα χόρτου. (Ἰ. Ἀλβ. μπάλ=μέτωπο).

μπάλαλα τὰ=χασοκουβέντες. (δὲς λέξη
μπαλαλα). φρ. "Αλαλα καὶ μπάλαλα ἔκαναν
τὴν Πράδαλλα μὲ μιὰ χούφτα μπάμπαλα.
Ἰ. Ἀλβ. μπαλαλάω.

μπαλαμπάνι (ἐπίρ.)=ἠλικιωμένο παι-
δί, πιασούμενο. φρ. "Ἐχεις μπαλαμπάν
παιδί Κώσταινα, τφοῦ νὰ μὴ ἀμασκαίνε-
ται, νὰ σοῦ ζήσει.

μπαλντούμι τὸ=περιγλούτιο.

μπαλώνω=ἐπιδιορθώνω, παραγ. μπά-
λωμα.

μπαμπαλίκι τὸ=τὰ ἐπιπλα τοῦ σπιτι-
οῦ. Παραγ. μπαμπαλικό.

μπαμπέσης ὁ=ἄπιστος. (Ἰ. Ἀλβ. παμπέσης).

Μπαμπούρι τὸ=χωριὸ περιφερείας Φι-
λιατῶν (παλιᾶς Βιργεντίας). (Ἰ. Ἀλβ. μπά=
χωρὶς, μπουρ=ἄντρας). Λένε πὼς κάποτε
ὁ ἀρχηγὸς μεγάλης ληστρικῆς συμμορίας
ἔστειλε τὰ παλληκάρια του νὰ ληστεύουν
τὸ χωριό. Ἐκεῖνοι ἐπειδὴ δὲν ἤθραν ἄν-
τρες, ἦταν ὅλοι ταξίδι, τὸχαν σ' ἀντροπὴ
κι' ἀνανδρία νὰ ληστεύουν γυναῖκες κι' ἐ-
πίστρεψαν ἄπραχτοι, καὶ σὲ ἐρώτηση τοῦ
ἀρχηγοῦ ἀπάντησαν: μπά μπουρ (=χωρὶς
ἄντρας). Ἔτσι ἔμεινε τὸ ὄνομα Μπαμπούρι.

μπαντάλι τὸ=ἔρημο.

μπανταλιάζω=ἔρημώνω. φρ. Μπαντά-
λιασαν καὶ γίνηκαν ρημάδια τὰ σπῖτια τῶν
Τσαπαρᾶίων καὶ λαλοῦν κουκουβάγιες.

μπανταλὸς ὁ=ξωπιρμένος.

μπανταξῆς ὁ=μεγάλος ψεύτης, γυναικάς.

μπαξὲς ὁ=κῆπος. Δημ. τραγούδι:

Ψὲς βῆκα νὰ σεργιανίσω
—μωρ' Βασιώ, μωρ' Βασιώ—
σὲ χουσὸ μπαξὲ μωρὴ
—Βάσιω καὶ Βασιλικὴ—
Βρίσκω κόρη ποὺ κοιμούνται
στὰ τριαντάφυλλα. κλπ.

μπαξίσι τὸ=δῶρο ποὺ δίνεται ὡς συγ-
χαίρια ἢ βρετικά.

μπάρα ἢ=βουρκολάσπη (Ἰ. Ἀλβ. μπάρε).

μπάρα μπάρα (ἐπίρ.)=ἰσοπαλία. φρ.
Μὲ τὸ στόμα μπάρα μπάρα, μὲ τὰ χέρια
κρατημάρα.

μπαράκα ἢ=ξύλινο σπιτάκι,

Μπάρδας ὁ=ἐπόνυμον διαφόρων οἰ-
κογενειῶν, (Ἰ. Ἀλβ. μπάρε=ἄσπρος).

Μπάρκα ἢ=τοποθεσία στὸ Πόποβο.
(Ἰ. Ἀλβ. μπάρε-κοιλιά).

μπαρκοκοίλης ὁ=προισκοκοίλης.

Μπαρμπαριά ἢ=τόπος τῆς βορειοδυτι-
κῆς Ἀφρικῆς, ἀπ' ὅπου ξεκίναγαν στὰ Βυ-
ζαντινὰ καὶ μετέπειτα χρόνια πολλοὶ πει-
ρατές. Δημ. τραγ.

«Δώδεκα χρόνους ἔκαμα (σκλάβος)
στῆς Μπαρμπαριάς τὰ μέρη...»

μπαριπέρης δ=κουρέας. Παραγ. μπαρ-
μπερειό. Ρήμ. μπαρμπερίζω.

μπασιτί τὸ=νόθος.

μπασιτίνα ἢ=γεωργ. κλήρος.

μπασιτόπιασμα τὸ=νοθοπιασμένο. φρ.
Γιὰ νᾶρθω νὰ σὲ πιάσω μπασιτόπιασμο
πὸ μού κυνηγᾶς τὰ γίδια;

μπάτσα ἢ=μουνιζουφλιά, ἐλάτινος
κλάδος πὸ μοιάζει ἀνοιγμένο χέρι χρησι-
μοποιούμενος γιὰ σάρωθρο στὰ ὄρεινὰ
χωριά.

μπάτσης δ=θεῖος.

μπάτσος δ=μπάτσα, μουντσουφλιά.

μπεάρι (ἐπίρ.)=ξάστερο (σλαβ. μπουϊ-
ἄρ=εὐγενής (βογιάρος).

μπεγεντιά=καταδέχομαι. φρ. Δημ.
τραγούδι.

κὸρη ποῦεσαι στὸν ἀργαλειὸ
πὸ ὑφαίνεις καὶ κρουσταίνεις
καὶ δὲ μπεγεντιᾶς νὰ κραίνεις.

μπεζεβένκης δ=πανοῦργος, κατεργάρης.
μπεζεράω=βαρουῦμαι. Παραγ. μπε-
ζέριο.

μπεζιλίκι τὸ=ψέλλιο τοῦ ντουφεκιού.

μπεκιάρης δ=ὀλομόναχος.

μπελιάς δ=ἔχθρα ἐξ αἰτίας φόνου.

μπέντιο τὸ=αἰτιολογία.

μπερατιανὸς δ=ἐκεῖνος πὸν κατάγεται
ἀπὸ τὸ Μπεράτι. Ὄνομαστοὶ στὸ λαλησιὰ
εἶναι οἱ μπερατινοὶ πετεινοί. Δημ. τραγ.:

Μιὰ παπαδιά μπερατιανὴ
παίνει μὲ τοὺς λεβέντες
γιὰ κι' ὁ παπὰς ἀπὸ κοντὰ,
κοντὰ παρακαλώντας.

μπερδεύω=ἀνακατεύω, περδικλώνω.

μπερμπάτης δ=πρόστιχος, γυναικάς,
κόλακας.

μπέσα ἢ=πίστη ('Αλβ. μπέσε). φρ.
Μπέσα γιὰ μπέσα Γιάννη, ἀπ' ἐδῶ καὶ
πέρα δὲ θὰ μαλλώνομε πιλιό.

μπίζ τὸ=εἶδος παιγνιδιού.

μπίκο-μπίκο (ἐπιφ.)=πρόσκλησης τοῦ
γουρουνιού.

Μπίλης δ=ἐπώνυμο στὴν Παραμυθιά.
(Ἄλβ. μπιλ=σπέρω).

μπιμ-μπιμ (ἐπίρ.)=θὰ σὲ χτυπήσω.
φρ. Κάτσε φρόνιμα νὰ μὴ σὲ κάμω μπιμ.

Μπίνα ἢ=καβάλα (ἦ). Πασ. Μπί
(ἐπώνυμο). Ρήμ, μπινεύω, ('Αλβ.).

μπινᾶς δ=θεμέλιο, βάση. Ρήμ. μ
νιάζω, ξεμπινιάζω=ἔξοντώνω.

μπίμιτσα ἢ=θολωτὸ ὑπόγειο χω
θύρα καὶ παράθυρα.

μπινέκι τὸ=ἄλογο τῆς καβάλας, κέλη
μπιντιαβὰ (ἐπίρ.)=τὸ πωλούμενο π
φτηνὰ πρᾶγμα. Παροιμ. Μπιντιαβα

ἀπέθανε κι' ὁ γυιὸς του πάει στὴν πό

μπιντούνι (ἐπίρ.)=γεμάτο, ὀλοῦθε κ
σμένο. Παραγ. μπιντούνικος.

μπιπ (ἐπίρ.)=χτύπος νὰ κάνει μπιπ
μπιρ (ἐπιφώνημα χαϊδευτικὸ)=πα

κι μου. ('Αλβ. μπίρι=τέκνο). φρ. τοῦ
λῆ-Πασᾶ: Ὡρὲ μπίρο μου Μάνθο, μὲ

τὸ καρδιά ἐκεῖνο τὸ Βελή-γκέκα.

μπιρμπίλι τὸ=σφυρήχτρα. ('Αλβ. μ
πιλ=ἀηδόνι). Δημ. τραγ.: Ἀηδόνια

μπιρμπίλια μου νὰ ζῆτε νὰ λαλῆτε.

μπιρμπιλομάτα ἢ=ἐκεῖνη πῶχει τὰ
τια σὰν τ' ἀηδονιού.

μπιρμπιλώνω=ράβω γύρα γύρα ὕ
σμα νὰ μὴ ξεφτύσει.

μπίσμπιλο τὸ=μεγάλο λιθάρι.

μπίστιη ἢ=πίστιη. φρ. Δημοτ. τρα
Μαρίγια μου στὴ μπίστιη σου, στὴ μπ

πὸν πιστεύεις, ποῖον ἀγαπᾶς καλλίτε

Λαϊκὸ ἀπόφθεγμα: Ζιτσιῶτες, Νησιᾶ
(Γιανιίνων) καὶ θηλυκὸ μολάρι μπ

καὶ νόμο δὲν ἔχουν.

μπιστινοῦνος δ=ὁ ἀκόλουθος τοῦ
νοῦ στὸ γάμο ἢ τὰ βαφτίσια. ('Αλβ. μπ

=οὐρά, νοῦνος=ἀνάδοχος, νουνός).

μπιστιόλα ἢ=κουμπούρα. φρ. Σκέω
μουν νὰ μὴ τὴν πάρω νύφη τὴ Λάμπω,
ἀλλὰ τί νάκανα; μ' ἀναψε ἢ μπιστιόλα τὸ
χέρια.

μπιστόβλιακος δ=ἐπιρρεπὴς σὲ πι
ρὲς βρωμοδουλιές. φρ. Ξέρεις τί μπι

βλιακη σκύλα εἶναι; Λίγω νὰ γύρω τὰ ἴ
τια ἐγώ, ἂ αὐτὴ νὰ μαγαρίσει τὴν τένε

ρη μὲ τὸ γάλα.

μπίτι (ἐπίρ.)=τέλος. Ρήμ. μπιτάω. Ἐ
πιφώνημα «τοῦ ξυλοπέτεινου» στὸ ὁμῶ

μο παιγνίδι, πρὸς τ' ἄλλα παιδιὰ, ὕστα
ἀπὸ τὴν ὁποία ἀρχίζουν τὰ πειράγμα

γιὰ νὰ τὰ κάμει νὰ κρίνουν ἢ νὰ γελάσ

Ἔνας παπᾶς ἀπὸ τὴ Ζίτσα (ἢ Βιά)
κι' ἀπὸ τὴν Ἀραχωβίτσα

ἔχεζε, παράχεζε,
 δυὸ σκαφίδια γέμωζε
 κι' ἓνα παλιογκόμπλιτο.
 Ὅποιος κρίνει καὶ γελάει
 ὅλα μπίτι θὰ τὰ φάει.
 Ἐγώεμαι ὁ ξυλοπέτεινος
 θὰ κρίνω, θὰ γελάσω.

μπίφ (ἐπίρ.)=χυτά. φρ. Ἡ φωτιά ἔ-
 ε μπίφ τὸν ἀνήφορο καὶ τᾶκαμε ὅλα
 ἴχτη.

μπιχλιμπίδι τὸ=στολίδι.

μπλάζω=τυχαίνω.

μπλέτσι (ἐπίρ.)=γύμνια. Παράγ. μπλε-
 νάρης.

μπλετσώνω=χορταίνω. φρ. Πῆγα στὴ
 νη τοῦ Κώστα καὶ μπλέτσωσα γάλα.

μπλετσοκέφαλος δ=φυλακρός.

μπλιάνα ἡ=σχίζα (κομμάτι) ξύλου.

μπλιχούρι τὸ=σιτάρι βρασμένο. (σλαβ.
 ουχ. ὕνε=κονιορτός).

μπογάτσια ἡ=εἶδος πίτας, ψωμί πλα-
 ρι. (Σερβ. πογάτσε).

Μπογντάνι τὸ=τοπωνύμιο στὴ Φροσού-
 Σουλίου καὶ Βρυσέλα. (Ἄλβ. μπογντάν
 ἰώμη, χωριό).

μπόζα ἡ=θυμοπερηφάνεια.

μποερὸς δ=ἀναστηματερός.

μποκανίκια τὰ=λεχωνικά, δηλ. πίτα
 ἄλλα δῶρα ποὺ πηγαίνουν στὴ λεχώνα
 ψυχοπιάκει. (Ἄλβ. πογανικ=συμπόσιο
 τετοῦ, σλαβ.=τίτα ἀφιερωμένη στὸ Θεό)

μπόκας δ=νάνος. Παράγ. μποκανάρης.

μπόλια τὰ=πολύσπορο καλαμπόκι μὲ
 εριὰ κουκκιά, ρεβύθια, φασόλια, βρα-
 ἔνο. Οἱ χωρικοὶ βράζουν πολλές φορές
 χειμῶνα καὶ ἰδίως τὸ βράδι, ξημερῶ-
 ντας τ' Ἀντριῶς.

Μπόλος καὶ Μπόλοσης δ=Ἐπώνυμο
 ἡ Φροσύνη, Κουκουλιούς, Παραμυθιά,
 παραρίτι (σόϊ). (Ἄλβ. μπόλε=φίδι χω-
 ρὸς φαρμάκι) δηλ. τὸ μπόλარი (τυφλομπού-
 ρο).

μπονιότα ἡ=τενεκιδένιο ἄγγειο γιὰ τὴ
 εταφορὰ τοῦ γάλατος.

μπινόζι (ἐπίρ.)=ἄλυωτο. φρ. Τὸν Κί-
 ο βρῆκαν μπουνιζι στὸν τάφο.

μπόπ (ἐπίρ.)=μπίμ.

μπόρα ἡ=καταιγίδα. (Ἄλβ. μπὸρ=
 πόρα).

Μποραζάνι τὸ=γέφυρα Μποραζανιοῦ

στὸν Ἄωο. (Ἄλβ. μποραζάνε=μέρος τοῦ
 μαχαιριοῦ κοντὰ στὴ λαβή).

μπόρεια=μποροῦσα. Μπόρεια, μπό-
 ρειες, μπόρεις, μπόρειαμαν, μπόρειαταν,
 μπόρειαν.

μπόριζι τὸ=χρέος. Ρῆμ. μπορτζεύω.

μποστάνι τὸ=λαχανόκηπος.

μπόσχι (ἐπίρ.)=ἄδειο. (Ἄλβ. μπόσε).

μπότι τὸ=πήλινο ἄγγειο γιὰ νερό, λά-
 δι, κρασί.

μπότσα ἡ=ντενεκιδένιο ἄγγειο γιὰ μι-
 κρὴ ποσότητα λαδιοῦ, λαδερό.

μπουγάζι τὸ=πορειά, πέρασμα.

μπούγιο τὸ=ὄγκος.

μπουγιούρ (ἐπίρ.)=κόπιασε, ὀρίστε.
 φρ. μπουγιούρ νὰ φᾶμε.

μπουγιουρντι τὸ=ἔγγραφη διαταγή.

Ἔτσι λέγεται σ' ὅσα μέρη τῆς Ἡπείρου
 διατηριέται ἀκόμα ἡ λέξη αὐτή, κι' ὄχι
 μπουγιουρουλουρντιὸ ὅπως γράφει ὁ Περ.
 Βιζοκίδης (Ἠπ. Χρ. τόμ. Β. σελ. 37). φρ.
 Δημ. τραγ.: Τὸ μπουγιουρντι διαβάστηκε
 Μπιρμπίλη νὰ κρεμάσουνε.

μπούζα ἡ=χεῖλος. (Ἄλβ. μπουῖζε).

μπουκουβάλα ἡ=μπαζίνα (δὲς «Ἠπ.
 Ἔστια» 1960 σελ. 823).

Μπούκουρας ὁ=Ἐπώνυμον. (Ἄλβ.
 μπούκου=ῶραϊος).

μπουκρίμα ἡ=ἔδαφος ξεκομμένο (ρίπα)
 ποὺ νεροκρατάει.

μπούλα ἡ=νυφιάτικος πέπλος (μαχρα-
 μάς). (Ἄλβ. μπύλε, σλαβ. μπουλε). Ρῆμ.
 μπουλώνω.

μπουλάρι τὸ=εἶδος φιδιοῦ χωρὶς δη-
 λητήριο. (Ἄλβ. μπουλάρ).

μπουλιουρι (ἐπίρ.)=μεγάλη ἐντροπή,
 μασκαραλίκι. φρ. Ἔμασα τὸ φουσιάνι ὡς
 ἀπάνου γιὰ νὰ περάσω τὸ ποτάμι καὶ γί-
 νηκα μπουλιουρι ἀπὸ τὸν κόσμο.

Μπουλμέτι τὸ=ὄνομα Ἡπειρ. χωριοῦ.
 (Ἄλβ. μπουλμέτ=ἄχρηστο).

μπουλούκι τὸ=φάλαγγο. Παραγ. μπου-
 λουξῆς=ἀρχηγὸς φάλαγγος. Δημ. τραγ.:

Μᾶς πῆρ' ἡ μέρα κι' ἡ (γ) αὐγή

—Χρῆστο Νταβέλη μπουλουξῆ—

μᾶς πῆρε τὸ μεσημέρι

—καπετὰν Χρῆστο Νταβέλη—

Μπούλτζι τὸ=χωριὸ στὸ Ζαγόρι. (Ἄλβ.
 μπούλτζι=μαγουλοφούσκωμα).

μπούμπα ή=ζούδιο τοῦ δάσους, ψείρα, ζωύριο, (σλαβ. καὶ Ἄβ, μπούμπ).

Μπούμπαλος δ=ιοπωνύμιο στὶς Κουκουλιούς Σουλίου. Παράγ. τοῦ μπούμπα. (Ἄβ.).

μπουμπούκι τὸ=βλαστὸς φυτοῦ. (Ἄβ. μπουμπούκ=δ κάλυκας τοῦ λουλουδιοῦ).

μπουμπούνα ή=δ ἦχος τῆς ἀσιροπῆς, μπουμπουνητό. Ρῆμ. μπουμπουνάω, μπουμπουνίζω.

μπούνα ή=ῶριμο ὀπωρικὸ (ὄχι οἱ ξηροὶ καρποί, ὅπως τὸ ἀμύγδαλο, τὸ καρύδι κ. ἄλ).

μπούντια ή=πλευρίτης. Ρῆμ. μπουντιάζω.

μπουνταλὸς δ=κουτὸς, βλάκας.

μπουραζέρης δ=ἀγαπητικὸς.

μπούρας δ=γειναῖες, ἄξιος, ὑγιής. (Ἄβ. μπουρι=ἄνδρας).

Μπουρέλεια ή=χωριὸ τῆς Ντουσκάρης (τῶσα Κουμαριά). Ὁ ἐξιολαμισμὸς γύρω τὸ 1500, ἔχτος ἀπὸ τ' ἀρβανιτόφωνα χωριὰ τῆς Τσαμοιριάς, πὺ εἶχαν τουρκέψει πολλὰ, εἶχε εἰσχωρήσει καὶ στὰ ἐπάνω τῆς Κακῆς Σκάλας τῆς Παραμυθιάς Ἑλληνόφωνα χωριὰ, ὅπως στὴ Σέλιανη, Γρανίτσα, πὺ ἀπ' αὐτὸ καλοῦνταν Τουρκογρανίτσα, Ζαραβούτσι, Μπουρέλεια κ' ἄλλα. Αἰτία τούτου μερικοὶ Σελλιανίτες μετοίκησαν στὴν Πελοπόννησο κ' ἴδρυσαν ἐκεῖ τὰ σημερινὰ «Σελλιανίτικα». Διηγοῦνται οἱ παλαιοὶ πὺς στὴ Μπουρέλεια οἱ τουρκεμένοι μὲ τοὺς χριστιανοὺς ἤρθαν σὲ μεγάλη ρήξη ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸ μῖσος καὶ ἀλληλοξοντώθηκαν. Ἔπεσαν πολλὰ ἀνδρικό κορμιά, ἀπὸ τὰ ὅποια πῆρε καὶ τὸ χωριὸ τ' ὄνομα «Μπουρέλεια» (Ἄβ. μπούρα=ἄνδρας, λέσια=κρέατα, πτώματα). Οἱ Μπουρέλεσιτες εἶναι λιγοζώητοι.

μπουρέκι τὸ=εἶδος ριζόπιτας μὲ πέτρα χωρὶς κρέας.

μπουρίμα ή=πηγὴ σχηματισμένη γούρνα. (Ἄβ. μπουριμ=πηγή).

μπουσουλάω=περπατάω τῆς κοιλιᾶς φρ. παροιμ. Πῶς πᾶνε τὰ παιδιὰ σου κῶρακα;—Πέρσι περπάταγαν καὶ φέτο μπουσουλᾶν.

μπουφιάρια ή=κότα πὺ ἐπειδὴς ἐγεννάει ἢ ἀνεὶ ζημιὰς κακολογίεται ἀπὸ τὴν νοικοκυρὰ τάζοντάς τὴν στὸ μπουφί φρ. Σιού, μπουφιάρης γεμώσαταν τὸ σπῆκουτσουλιές.

μπουφός δ=βύος. (Ἄβ. μπουφε).

μπουχαρὴς δ=καπνοδόχος.

μπόφκα ή=κούφια κουβέντα. φρ. Κουφεται στὸ μεσοχώρι καὶ ρίνει μπόφκες. μῶ-μῶ (ἐπιφών.)=πῶπῶ. (Ἄβ. λῆ-λέ).

μπράγκαλα τὰ=μικροπράγματα διαφόρων εἰδῶν. φρ. Λίγα λίγα μαζώθηκαν πὺ λὰ μπράγκαλα.

μπράστ (ἐπίρ.)=ἐξαφνικὴ τρεχάλα. φρ. Μπράστ τόκαμε ὁ λαγὸς ἀπὸ τὴν τούφα καὶ πάει.

μπραχτάω=ἐγκαταλείπω.

μπριάμι τὸ=σύβρασμα (δὲς τὴ λέξη πὺ ἔχει καὶ κοψίδια κρέας ἀπάνου ἀπάνου).

μπρίκι τὸ=χάλκινο κανάτι γιὰ νερό.

μπριῶς (ἐπίρ.)=μόλις.

μυριόρημος δ=δέκα χιλιάδες φορές ρημος.

μυτιὰ ή=λίγο ὅσο παίρει ἡ μύτη. φρ. Δὸ μου μιὰ μυτιὰ ταμπάκο γιὰτὶ δὲν ἔβρις.

μῶ=μωρὲ (ἀποκοπὴ τοῦ ρέ). φρ. Πῶς μῶ Γιάννη.

μωλωσιά ή=σημάδι φάνου. Πιθανὰ παράγεται ἀπὸ τὸ μῶλις=ὄρμος. φρ. Γούρνια ὄλον τὸν τόπο μωλωσιά δὲν εἶναι πουθενὰ ἀπὸ τὴν πρατίνα πὺ λείπει.

μωλωχτὸς δ=τονηρός, παράγεται ἀπὸ τὸ μῶλος—μωλώνω.

(Συνεχίζεται)

ΙΜ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

ΤΟΥΡΚΟ - ΠΕΡΣΟ - ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΣΤΟ ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΚΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ*

πατσλατζλίλα (ή) = μυρουδιά και
ιάσταση λύγδας ή μαγειριού· από τὸ
ιτσλά (δὲς λ.).

παχᾶς (οὐ) = τιμή, ἐκτίμηση· ας ἔχου
π—>· στὰ τ., μπεχᾶ = τιμή, τίμημα.

πέκι! = μάλιστα!.. σὺς διαταγές σας!..
ι ὀρίζετε!.. στὰ τ., πέκι = λίαν, πολὺ
ι ἔϊ = καλός.

πεκλαλλιά! = ὑπέροχα, ἔξοχα!· στὰ
πέκι (δὲς στή λ. πέκι) καὶ ἄ., ἄλ.
! ἄ = πολὺ καλά.

πεκμέζι (τοῦ πικμέζ') = στὰ τ., ἴδ.
ἴδ. σ.

πελτέκης (οὐ = κί'ς) = ἐπώνυμο· στὰ
τραυλός.

περβάζι (τοῦ — ἄζ') = πλαίσιο πόρ-
ης, παραθυριού· στὰ π., ἴδ. λ., στεφάνη,
λαίσιο, κορνίτζα.

περεκεντές (οὐ περικιντές) = ιπο-
νιος, πού ἄλητεύει, χαμένος, τμπέλης·
τὰ π., περακεντέ, διασκοπισμένος,
αραζαλισμένος, ἀμήχανος.

περσελιάνι (τοῦ πηρισιάν') = ἀπλω-
τό στῆθος, πλατὺ κόσμημα (πανταίφ)
τὰ π., περσιλιάν διασκοπισμένος.

περπερι (τοῦ πηριρι) = ἰμῆμα τῆς
καλῆς γιαννιώτικης φορεσιᾶς· στὰ τ., ἴδ.
, καὶ — ἰμ, φταχός.

πεσκέσι (τοῦ πισικέσι) = στὰ π., ἴδ.
, ἴδ. σ.

πεσκίρι (τοῦ πισιρί) = στὰ τ., καὶ
ι., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

πεστιμάλι (τοῦ πιστιμάλι) = χει-
ρόμακτρο· στὰ π., ντιστιμάλι, ἴδ. σ.

πιλάφι (τοῦ πλιάφ') = στὰ π., πι-
λάβ ἴδ. σ.

πισλίν = τοῖς μετρητοῖς, τὸν παρὰ

μπροστά· στὰ τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

πισιμάνης (οὐ — μάν'ς) = ἀρνητῆς
λόγου, πίστης, μετανιωμένος· στὰ π., ἴδ.
λ., ἴδ. σ.

πισιου (ή) = χαϊδευτικά, ἡ γάτα· στὰ
τ., πσίκι ἢ γάτα.

πισμελλέτ (τοῦ πισι μιλλέτ) = ἀ-
κάθαρο γένος, οἱ Ἑβραῖοι κατὰ τοὺς
Τούρκους· στὰ π., πῖς καὶ ἄ. μιλλέτ,
ἴδ. σ.

πίττα (ή) = στὰ τ., πιντέ ἴδ. σ. (λ. ξ.).

πίτσικο (τοῦ πίτσικου) = μικρού-
λικο, κούτσικο· στὰ π., πετσιέ νεογνό.

πλάτσικο (τοῦ — τσι'κου) = στὰ τ.,
παλάτσικα· καὶ ἴδ. λ., λεία.

πόλτσα (ή) = τραβηκτικὴ στὰ τ., ἴδ.
λ., ἴδ. σ. καὶ συναλλαγματικὴ (λ. ξ.).

πούλι (τοῦ πούλι) = γραμματόσημο,
χαρτόσημο· καὶ π., ταβλιού· στὰ τ., πούλ
ὀβολός· λέπι, πέταλο χρυσὸ ἢ ἀργυρὸ γιὰ
διακόσμηση φορεμάτων καὶ γραμματό-
σημο.

πούλια καὶ —ες (ή, οἱ — λίες) = τὸ
ὀμώνυμο ἀστέρι καὶ μικρότατοι χρυσό-
χρωμοὶ ἢ ἀργυρόχρωμοὶ δίσκοι γιὰ δια-
κόσμηση μαντηλιῶν κεφαλιού, φορεμάτων·
στὰ τ., πούλι, (δὲς λ.).

πολιτσάνος (οὐ) που — νους, = ἀ-
στυνόμος· στὰ τ., πολίς ἴδ. σ. (λ. ξ.).

πούπουλο (τοῦ — ου) στὰ τ., πό-
πλα ἴδ. σ.

πουρνάρι (τοῦ — ἄρ') = στὰ τ., ἴδ.
λ., ἴδ. σ.

πούσουλας (ή πούσιλα) = πρόχειρο
γραπτό (σημείωμα)· καὶ στῆ φράση «ἔχασα
τοῦ μπούσιλαμ», τᾶχισα, σάστισα, πολὺ
παραξενεύτηκα, θαύμασα· στὰ τ., πούσ-
λα, κατάλογος, σημείωση ἢ ἄλλη σημα-
σία, ἀπὸ τὸ ἰταλ., bussola μαγνητ. πυξίδα.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 424.

πουστακιὰ (ἢ πουσιτ—)=προβειὰ ἀρνιοῦ, κατεργασμένη μαζί με ἰδ. μαλλί, γιὰ σιρσοῖδι κιλ' στὰ π., πουστεκι καὶ ποστου, δέρμα προβάτου καὶ ἴδ. σ.

πούστιης (οὐ πούσιτ'ς)=παθητικὸς ὁμοφυλόφιλος· στὰ π., πούστι=ἡ ράχη καὶ ἴδ. σ.

πουστουλούκια (τὰ πουσιτλούκια καὶ —λίκια)=τρόποι, φερσίματα πούτη (δὲς λ.)· στὰ τ., πουσιτλουόκι ἔλ. λειψη πίστης, ἀτιμία.

πουτούρι (τοῦ π'τούρ')=βρακί ἐξωτερικό, πλατύ, σὰν τουμάνι· στὰ τ., πουτούρι ἴδ. σ.

πούφ!=στὰ π., φύσιμα, σβύσιμο φλόγας.

πράσα (τὰ)=στὰ τ., ἴδ. σ.

πριτσίνι (τοῦ πριτσίν')=κοντὸ συνδετικὸ καρφί, πὺν σιερρεώνει με διπλάτυνση χτυπώντας τὴ μιὰ κοριρὴ του· στὰ π., πριτσίν ἴδ. σ., μύτη λυγισμένη καρφιοῦ.

P'

ραβάνι (τοῦ—άν')=εἰδικὸς τροχασμὸς ἀλόγου με τὰ δυὸ ὁμόπλευρα κάθε φορά πόδια· πλαγιοτροχασμὸς· δὲς καὶ κ1ουστέκ1α· ἀλλὰ καὶ γενικὰ τροχασμὸς· στὰ ἀ., ρεχβάν=πέδη καὶ ἄλλογο πὺν βυδίζει κατὰ πέδην π., ρεβάν=ρέει, πηγαίνει.

ραβανή (ἡ)=στὰ ἀ., ρεβανόρέων (στὸ λάρυγγα;) (δὲς καὶ ρεβ—).

ραγιας (οὐ)=στὰ ἀ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ράκα (ἡ)=τὸ ρακί· στὰ τ., ἀράκ ἴδ. σ.

ρακί (τοῦ ἡ ἡ)=στὰ τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ράφι (τοῦ—άφ)=στὰ τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ραχάτι (τοῦ—άτ)=στὰ ἀ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ραχάτλουκούμ (τοῦ)=δὲς λουκούμ.

ραχατλής (οὐ)=αὐτὸς πὺν ἀγαπάει τὸ ραχάτι (δὲς λ.), ὁ ραχάτικος.

ραχατλήκι (τοῦ—ικ1)=ἡ κατά-

σταση τοῦ ραχατλή (δὲς λ.).

ραχμέτι (τοῦ—ετ)=ἔλεος, φιλοθροπία· στὰ ἀ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ραχμετλής (οὐ—ιτλής)=εὐσπλαχνικός, μακαρίτης· στὰ τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ρεβανί (ἡ)=στὰ ἀ., ρεμπανί=θεῖος, (ὑπέροχος) καὶ ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ρεβέντι (τοῦ ριβέντι)=ἱματικὸ φυτό· στὰ ἀ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ρεζαλέτ (τοῦ ρι—)=ντροπή, καταφρόνια, ρεζιλίκι· στὰ ἀ., ἴδ. λ., ἀτιμία αἰσχύνη.

ρεζές (οὐ ρι—)=στὰ ἀ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ρεζιλής (οὐ ριζιλ'ς)=δὲς ρεζιλί

ρεζιλί (τοῦ, καὶ οὐ ριζιλ'ς)=στὰ ἀ., ἴδ. λ., οὐσ. καὶ ἐπιθ. ἴδ. σ.

ρέντζελο (τοῦ—νιζιλου)=ράκος σὲ οἰκτρὴ κατάσταση φορεσιᾶς, ὑγείας, ἰθικοῦ· στὰ π., ρεντζίντε=προσβλημένος, καταθλιμένος, πληγωμένος καὶ νυρέτσι μαραμένος, ξεθωριασμένος (;)

ρεντίφης (οὐ—ίφ'ς)=ἔφεδρο στρατιώτης· στὰ ἀ. ρεντίφ ἴδ. σ. καὶ ἔφεδρεία.

ρεσμί=κατηγορηματικά, ὄρισμέν ἐπίσημα· στὰ ἀ., ἴδ. λ., ἐπίσημα.

ρετσλέλι (τοῦ ρι—έλι)=ἡδύποτο λικέρ· στὰ τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ρεφενές (οὐ ριφι—)=στὰ π., χιόκαθεις καὶ ἀ. νεφερ=ἄτομο, πρόσκοπα· δοτ. χέρενεφερέ.

ριτζιάς (οὐ)=παράκληση, ἱκεσίαι· στὰ ἀ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ρόκα (ἡ)=στὰ τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ρόμπα (ἡ)=στὰ τ., ρουμπά, φρεμα, ἐιδυμασία.

ρουμάνι (τοῦ—άν)=δὲς οὐρμά

ρουμπιές (οὐ)=τοῖρικο χρυσὸν μισμα· στὰ ἀ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ρουντιμπιές (οὐ)=βαθμὸς τούρικος· ἓνα παράσημο· στὰ ἀ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

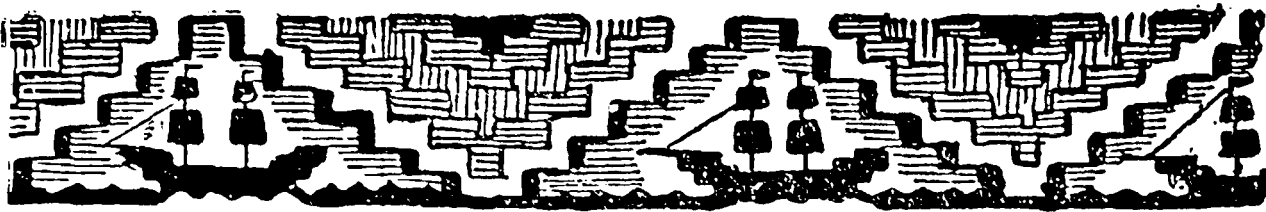
ροῦπι (τοῦ—οῦπ)=1]4 γροσιοῦ καὶ 1]8 τοῦ πῆχυν· στὰ ἀ., ἴδ. λ. τέταρτο.

ρουσπί (ἡ)=πύρην· στὰ π., ὄροσποῦ ἴδ. σ.

(Συνεχίζεται)

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Γ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητοῦ—Θεολόγου

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ ΠΑΡΑΧΕΛΩΙΤΙΔΟΣ

Μ Ε Λ Ε Τ Η

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΠΡΟΛΟΓΟ

Στὴ μικρὴ τούτη μελέτη μας θὰ συνάξουμε, σταχυολογώντας μιά-μιά καὶ ὄχι βέβαια ὅλες, γιὰ τὸ τοῦτο εἶναι ἀδύνατο, μὰ σὰν εἶδος δειγματοληψίας τὶς κοινόχρηστες λέξεις (ὀρήματα—ἐπίθετα—ἐπιρρήματα κλπ.) ποὺ χρησιμοποιοῦνται στὴ Παραχελωίτιδα (Αἰτωλικὴ καὶ Ἀκαρνανικὴ) καὶ ποὺ εἶναι γλωσσολογικῶς ἀποδεδειγμένες γνήσιας καὶ βεβαιωμένης ἐλληνικῆς προελεύσεως.

Ἡ ἐλληνικότητά τους δὲν ἀμφισβητεῖται πιά ἀπὸ κανένα σοβαρὸ γλωσσολόγο. Προδίδει δὲ τὴν ἐνότητα τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης καὶ ὑπογραμμίζει τὴν διάρκειά της μέχρι σήμερα καὶ τὴν ἱστορικὴ της συνέχεια. Γιατὶ ἡ γλῶσσα μας εἶναι ἐνιαία, ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ὡς τὶς μέρες μας. Οἱ διάφορες μεταλλαγές ποὺ ἔχει ὑποστεί, ὅσο καὶ ἂν φαίνονται πὼς τὴν διακόπτουν, σὴν οὐσία τονίζουν τὴν συνέχειά της. Λέξεις καὶ φράσεις δλόκληρες ἀρχαῖες ἐλληνικὲς λέγονται σήμερα ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ξωμάχους καὶ βωλοκόπους, δημορικὲς ἐκφράσεις διατηροῦν ὅλην τους τὴν ζωντανεία στὸ δημοτικὸ μας τραγούδι, ρίζες λεκτικὲς καὶ βάσεις γραμματικὲς καὶ συντακτικοὶ συνδυασμοὶ σχεδὸν ἀρχαιότυποι διατηροῦνται ἀκόμη καὶ ἀποτελοῦν ζωντανὸ συνθετικὸ στοιχεῖο τῆς ζωντανῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ.

Ἐκατοντάδες ὁμως ἀρκετὲς—ἂν ὄχι χιλιάδες λέξεων—σὰν εὐχρηστες στὸ πανελλήνιο καὶ αὐτοβεβαιωμένης ἀρχαιοελληνικῆς γνησιότητας δὲν ἔχουν θέσι στὴ παρούσα περιορισμένη σταχυολόγησι, ὅπως λ.χ. ἄβουλος, ἀγανός, ἀγενής, ἀγύρτης, ἄθλιος, αἰχμάλωτος, ἄμμος, ἄνοστος, ἀποβάλλω, ἀργῶ, ἀσπάζομαι, ἀφελής, ἄχυρον, βάρβαρος, βδέλλα, βλασιάνω, γενναῖος, γνώρισμα, γυμνάζω, δάκρυ, διαρκῶ, δωρεάν, ἐγγίζω, ἐλάχιστος, εὐκαιρία, ζάλη, ἠθική, θάμπος, ἰλαρά, καθόλου, καπνίζω, κέρδος, κολάζω, κυνηγῶ, λαθραῖος, λογισμός, λύσσα, μάλιστα, μνημόσυνον, μυστικός, ναυτικός, νωθρός, ξανθός, ξηρασία, οἰκόπεδον, ὁμόνοια, ὕστρακον, πάθημα, παραλία, πρόστιμον, ρόδινος, σημαίνω, σκοτεινός, στεγανός, τραυλός, τροφίμα, τυχόν, ὑγρασία, ὑποστατικόν, φακή, φράγμα, χλιαρός, χωρίζω, ψυχή, ὤμος κλπ.

Τέτοιες ἀπειρες θὰ συναντήσῃ κανεὶς στὸν προφορικὸ μας λόγο· ἡ γλῶσσα τοῦ Περικλῆ, ποὺς ἀμφιβάλλει πὼς χρησιμοποιεῖται καὶ σήμερα ἀπὸ τοὺς ἀγροδαιτους χωρικοὺς μας, ποὺ ἂν δὲν φιλοκαλοῦν πάντως, φιλοσοφοῦν σὶς πολυπράγμονες καὶ ἐνίοτε δξύθυμες συζητήσεις τους;

Οἱ αὐτούσιες ἀρχαιοελληνικὲς δὲν χρειάζονται προστασία. Προσοχὴ ἀπαιτεῖται γιὰ μερικὲς ἄλλες ποὺ μᾶς ξεγελοῦν. Προσοχὴ, μήπως χαρίσουμε στοὺς ξένους, ἄθελά μας, ὅτι μᾶς ἀνήκει. Ὁ ἀείμνηστος Γ. Χατζηδάκις γράφει σὶς Γλωσσολογί-

κὲς Μελέτες του, σελ. 180 τὰ ἐξῆς: «Ἐπιβάλλεται ἡμῖν πολλὴ προσοχή, ἵνα μὴ ἀταλαιπώρως ἀπονέμωμεν τοῖς ξένοις ὅσα ἀνήκουσι ἡμῖν».

Μερικὲς, λοιπόν, λέξεις μᾶς ξαφνιάζουν καὶ τὶς νομίζουμε γιὰ ξένες καὶ δανεισμένες· ἀπέχτησαν ξενοπρόφερτες καταλήξεις ἢ ἀλλοιώθηκαν μὲ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ σὲ σημεῖο ἀφάνταστο. Οἱ ἐξελίξεις ὅμως ποὺ ἔχουν σημειωθεῖ κατὰ τὸ πέρασμα τῶν αἰώνων μὲ τὶς ἐνδογενεῖς καὶ ἐξωτερικὲς ἐπιδράσεις πάνω στὶς λέξεις, εἶναι ἐξελίξεις ποὺ σημειώνονται σὲ κάθε ζωντανὴ παρουσία, δὲν κάνουν ἄλλο παρὰ νὰ τονίσουν τὴν ζωντανότητα τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης. Μένει ὅμως ἡ ἀρχικὴ ἐλληνικὴ καταβολὴ τους, ἡ ἀνόθευτὴ ἐτυμολογικὴ τους ρίζα, ποὺ βρίσκεται μὲ προσεχτικὴ ἀνίχνευσι. Γι' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἀνίχνευσι ἐργάσθηκαν ἐντατικὰ μὲ πολλὴ κούρασι οἱ μεγάλοι μας γλωσσολόγοι, ἐθνολόγοι, λόγιοι, ἱστορικοί, ὅπως οἱ: Χατζηδάκις, Ἀναγνωστόπουλος, Ἀνδριώτης, Τριανταφυλλίδης, Ἀμαντιός, Φιλήτας, Χαριτωνίδης, Φουρίκης, Κοραῆς, Βυζάντιος κλπ. καὶ ἀπὸ τὶς σελίδες τους (Ἐτυμολογικὰ Λεξικά, Περιοδικὰ, Ἐγκυκλοπαιδεῖες) γίνεται ἡ σχετικὴ ἀντίληψι. Ἔτσι ἡ λεξιλογικὴ ἀποθησαύρισι ἀποβαίνει εὐκολώτερη, γιὰ τὸν οἱ ἐπιστήμονες ἐρευνητὲς ἀσχολήθηκαν χρόνια καὶ χρόνια καὶ μερικὲς μονάχα ἀμφιβολίες παρέμειναν ποὺ ἦταν ἐπόμενο νὰ γεννηθοῦν.

Ὁ σταχυολόγος τῆς μικρῆς αὐτῆς ἐργασίας δὲν ἔχει τὴν ἀξίωσι νὰ παρουσιασθῇ σὰν σοφὸς γλωσσολόγος.

Ἡ ἐργασία του ἔρχεται σὰν συμπλήρωσι δύο ἄλλων προηγηθέντων ποὺ ἀφοροῦσαν ἢ μιὰ: Τὰ τοπωνύμια τοῦ Νεοχωρίου - Παραχελωτίδος καὶ ἡ ἄλλη τίς: Ξένες λέξεις ποὺ ἐμβολιάσθηκαν μὲ τὸν χρόνον στὴν τοπικὴ διάλεκτον τῆς περιοχῆς του.

Ἔτσι κλείνει ὁ κύκλος μᾶς ἐργασίας ποὺ νόμιζε πὼς ἔπρεπε νὰ τὸν ἀπασχολήσῃ σὰν Ἑλληνα ἐκπαιδευτικόν.

A

—ἀβλέμονας ὁ· ἀρχ. ἀβλέμων=βαθὺ μέρος γιαλοῦ, σὲ ἀντιδιαστολὴ πρὸς τὸ ἀβαθές.

Τέτοιοι ἀβλέμονες εὐρίσκονται στὴ λιμνοθάλασσα Αἰτωλικοῦ, μάλιστα στὴ βορειοδυτικὴ πλευρὰ τῆς.

—ἀγγειὸ τό· ἀρχ. ἀγγεῖον,

Συνήθως μὲ κακὴ σημασία: εἶσι ἕνα ἀγγεῖο!

—ἀγγούρι(ι) τό· μεσν. ἀγγούριον (ἄγουρος). Χρησιμοποιεῖται καὶ ἡ ὀνομασία καστραβέτσι.

—ἀγκάθ(ι) τό· μεσν. ἀκάνθιν (ἀρχ. ἀκάνθιον, ὑποκ. τοῦ ἄκανθα).

Ἀναρίθμητα φυτρώνουν τὰ γαῖδουράγκαθα στὸ Νιχωρίτικο κάμπο.

—ἀγκίδα ἢ· ἀρχ. ἀκίς.

(Μοῦ μπῆχι μιὰν ἀγκίδα στοῦ πουδάρ'!)

—ἀγκινάρα ἢ· ἀρχ. κινάρα, τὸ φυτὸν *cynara scolymus*.

Τραγουδιέται στὸ γνωστὸ σκοπὸ:

ἀγκινάρα μὲ τὰγκάθια
καὶ μὲ τὰ λουλούδια...

*Ἀγριαγκινάρες εἶναι γεμᾶτα τὰ χωρῖα ποὺ ἀφίνονται σὲ ἀγρινάπασι στὴ Παραχελωτίδα καὶ ποὺ τὶς μαζεῦουν φτωχογύναικες ἀποξηραμένες γιὰ προῖον ἀνάμμα τῆς φωτιᾶς.

—ἀγκομαχῶ: ἀγκώνω+ἐπιτ. κατάλ. μαχῶ (αὐτὸς ἀγκομαχάει στοὺν ἀνήφουρο).

—ἀγκωνὴ ἢ· ἀγκών+γωνία (συμφυρμὴ) (Μιὰ ἀγκωνὴ ψομί κόψιμ)

—ἀγκέουρας ὁ· φυτὸν πικρὸν, γαλατσίδειδος φλόμου δηλητηριώδους. Ἀρχ. ἄλβουρας) ἔλλεβουρας) ἄλλεβουρας) ἀγκέουρας.

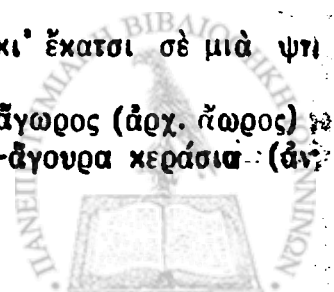
Ῥῆμα: ἀγκεουρίζω.

Τὸν ἀγκέουρα μεταχειρίζονται οἱ ψαράδες καὶ φλομώνουν ἔτσι τὰ ψάρια σὲ κλειστὰ μέρη, ὅπου τὰ συλλαμβάνουν ἐν μεγάλῃ ποσότητι.

—ἀγνάντια=ἐπιρ. ἀπέναντι, ἀπὸ τὴν στερητικὴν ἐκφορά: τὰ ἐναντία(ταῖνάντια)ταγνάντια τ' ἀγνάντια.

ἀγνάντια πῆγε κι' ἕκατσι σὲ μιὰ ψιραχούλα)

—ἄγουρας· ἐπιθ. ἄωρος (ἀρχ. ἄωρος) ἄγουρος νιὸς—ἄγουρα κερᾶσι (ἀν-

θετα γούρμα)
 ἀδράχι(ι) τό μεταγ. ἀτράκτιον, ὑποκ.
 τοῦ ἀρχ. ἀτρακτος
 Βλέπει κανείς στα χωριά μας ἀκόμη τὶς
 γρηοῦλες στὰ καιώφλια τους νὰ σφον-
 τυλᾶν τ' ἀδράχια.
 αἴνιτε! ἐμπρός! ἄγετε, προστ. τοῦ ἀρχ. ἄγω.
 Συνηθίζεται σὰν προτροπὴ στὸ φορτιά-
 ρικα ζῶα: αἴνιτε ντουρήμ!
 αἶρα ἢ=εἶδος φυτοῦ, ἀρχ. αἶρα, ζιζά-
 νιο τῶν δημητριακῶν
 (Μᾶς ἐπνίξι τοῦ στάρ' ἢ αἶρα!)
 ἀξός, λέγεται καὶ ἰξός, ὅπως ἀκριβῶς
 στὴν ἀρχαιότητα,
 Ὁ ἀξός εἶναι φυτὸν ποὺ ὁ καρπός του
 περιβλλεται ἀπὸ κολλώδη οὐσία χρησι-
 μοποιούμενος στὴν κατασκευὴ ἀξοβερ-
 γῶν γιὰ πουλιά.
 ἀκαμάτης ὁ ἐπιθ. ἀ-στερ+κάματος
 (Βρὲ παληουακαμάτ!)
 ἀκόνι τό μεσν. ἀκόνιον, ὑποκορ. τοῦ
 ἀρχ. ἀκόνη.
 (Γρούχα τοῦ ξουράφ' στὰκόνι)
 ἀκουρμαίνομαι, ἀκρουμάζομαι (μετα-
 πλασμός) ἀκροαμάζομαι (ἀρχ. οὐσιασ.
 ἀκρόαμα).
 (Νᾶκουρμένεσι τοῦ δάσκαλου κουτουρ-
 νιθ'!)
 ἀλαλιάζω, ἐκ τοῦ ἀλαλύσθαι (=φοβεῖ-
 σθαι)
 (Τοὺν ἀλάλιασι στοῦ ξύλου τοὺν ἔρμουι)
 ἀλαφιάζομαι, ἐκ τοῦ ἐλαφιάζομαι (ἐλ-ί
 φι—ἐλαφος)
 (Γιατὶ ἀλαφιάζεσαι χουρις ἀφουρμή;)
 ἀλεπού ἢ μεταγν. ἄλωπῶ (ἀρχ. ἄλώ-
 πηξ. Προφ. ἀλπού.
 Πασίγνωστη ἢ ἔκφρασι: βγῆκι ἢ ἀλπού
 στοῦ πιζάρ!)
 ἀλέτρι(ι) τό ἀρότριον, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ.
 ἄροτρον (τὸ ρ σὲ λ).
 Ὅπως στὴν Βυζαντινὴ ἐποχὴ ὑπῆρξε ἐ-
 πάννυμον Ἄροτραῖς (ἄροτρον) στρατηγός
 μάλιστα στὸ θέμα τοῦ Μωριά, ἔτσι καὶ
 σήμερα στὸ Νιχώρι ὑπάρχει πολὺκλαδὴ
 οἰκογένεια μὲ τὸ ἐπώνυμον Ἄλετραῖς (ἀ-
 λέτρι).

ἀλήτης ὁ ἀρχ. ἀλήτης (ἀλῶμαι=γυρίζω
 ἐδῶ καὶ ἐκεῖ)
 (κατάντοι ἀλήτ!)
 ἀλίμονο, ἐπιφ. ἀρχ. φρ. ἀλλ' οἴμοι.

—ἀλισφακιά ἢ ἀλισφακας (ἀρχ. ἐλελίσφα-
 κος(ἀπλολογία).
 Ὀνομάζεται καὶ ἀσφάκα, πάλιν ἀπὸ τὸ
 ἀρχαῖον φυτωνύμιον σφάκα.
 —ἀλλόκοτος—ἐπιθ. ἀρχ. ἀλλό—κοτος (=
 ἀσυνήθιστος, παράξενος)
 (Εἰσι ἀλλόκουτους ἀνθρουπους!)
 —ἀλυχτῶ, μεταγν. ἀλυκτῶ (ἀρχ. ὑλακτῶ)
 (Τὶ ἀλυχτᾶς μέρα·νύχτα!)
 —ἀμασχάλη ἢ ἀρχ. μασχάλη
 (Συγκάηκι ἢ ἀμασχάλημ!)
 —ἄμε=λήγαινε. ἀρχ. ἄγωμεν
 ("Ἄμε στὰ τσακίσματα!)
 —ἄμποτε=εἶθε. Ἄρχ. ὑποθ. φράσις: ἄν
 ποτε.
 —ἀμπῶθω—ἀμπώνω—ἀμπώνω—σπρώ-
 χνω, ἐκ τοῦ ἀρχ. ἀπωθῶ.
 (Μὴ μ' ἀμπόν'ς διάουλε!)
 —ἀνάσκελα=Ἐπιρ. ἄνω+σκέλη
 (ἔπισι ἀνάσκελα τοῦ χαιβάνι!)
 —ἀναφιλητὸ τό ἐκ τοῦ ἀρχ. ρ. ἀνα—φλύω
 (=ἀνακοχλάζω)
 (Τοὺν ἐπισι νᾶναφιλητό).
 —ἀντάμα' ἐκ τῆς φράσεως: ἐν τῷ ἄμα.
 —ἀντάρᾳ ἢ ἐκ τοῦ ρ. ἀν(α)ταράττω—Σή-
 μερα: ἀνταριάζω
 (ἀντάριασαν τὰ βνά!)
 —ἀντερο τό προφ. ἀντερου, ἀρχ. ἔντερον
 (Θὰ σ'βγάλου τ' ἀντιρα παληουζαγάρ!)
 —ἀντράκλα ἢ=εἶδος λαχανικοῦ ἀπὸ συμ-
 φυρομὸ τῶν ἀρχ. οὐσιαστικῶν: ἀνδράχνη
 +ἀνδράχλη.
 —ἀνώγι τό ἀρχ. ἀνώγαιον
 (Οὐ Μανώλης μὲ τὰ λόγια, χιτίζ' ἀνώγια
 κί' κατώγια!)
 —ἀρνοπόκι τό ἀπὸ τὸ σπάνιον ὄνομα ὁ
 ἀρῆν -- τοῦ ἀρνός, ἐδῶ ἀρνί+πόκος=
 μαλλὶ ἀνατέργαστο. Ἐπομένως: ἀρνο-
 πόκι=ἀρνίσιο μαλλί.
 —ἀπαντέχω—ἀρχ. (ὑπ—αντ—έχω). Οὐσ.
 ἀτανιοχή.
 —ἀπ(ει)κάζω=ἀντιλαμβάνομαι. Ἄρχ. ρῆ-
 μα ἀπεικάζω.
 (Δὲν μάπεικασι οὐ σκύλους!)
 —ἀπίδ(ι) τό μεσν. ἀπίδιον, ὑποκ. τοῦ
 ἀρχ. ἄπιον.
 (πόσα ἀπίδια πιάν' οὐ σάκκουσι!)
 —ἀπ(ι)θώνω=τοποθετῶ ἀποθώνω (ἀπο-
 θέτω).
 (ἀπίθουσέ του κάτ' νὰ ξανασάνς!)

- ἀποτάξω=ἀποκτῶ· μεσν. ἀποτάζω (ἀρχ. ὑπο—τάσσω.
(Νὰ μὴν ἀπουτάξης ποτέ! Λέγεται σὺν κατάρῳ)
- ἀπότομος· προφ. ἀπότουμος. Ἐπιθ. ἀρχ. ἀπότομος (ἀπο—τέμνω).
- ἀποφορὰ ἢ=δυσωδία, ἀρχ. ἀποφορὰ (ἀπο—φέρω)
(Ἔρχετι μιὰ ἀπουφορὰ ἀπ' τοῦ ρέμμα!
- ἀράδα ἢ ἀπὸ τὸ οὐράδα (οὐρὰ—Ἰσως καὶ ἀπὸ τὸ βενετσ. arada).
- ἀργάζω=ἀναδεύω, ζυμώνω, ἀρχ. ρ. ὀργάζω.
(Θὰ σ' ἀργάσω τοῦ τουμάς'!)
- ἀργαλειὸς ὁ· οὐδ. ἀργαλειὸ (μεταγν. ἀργαλειὸν (ἀρχ. ἐργαλεῖον.
Οἱ ἀργαλειοί, πολὺἀριθμοὶ στὰ χωριά μας, βγάζουν περίφημα ὑφαντά: μαντανιές, κιλίμια, χαλιά, κουβέρτες κλπ.
- ἀρμαθιὰ ἢ ἀρμάθι (μεταγν. ὀρμάθιον, ὑποκ. τοῦ ἀρχ. ὀρμαθός.
- ἀρμέγω—ἀρχ. ἀμέλω
(Τάρμιξα τοῦ κουπάδ'!)
- ἀσβός ὁ· τὸ ζῶο τρόχος ὁ κοινός, μεσν. ἄσβος, ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἄψος.
- ἀσχημος—Ἐπιθ. ἐκ τοῦ ἀρχ. ἀ—σχήμων.
- ἀσκι τὸ· μεσν. ἀσκίν (μετ' ἀσκίον, ὑποκ. τοῦ ἀρχ. ἀσκός)
- ἀστρέχα ἢ=ὑδρορροή τῆς στέγης' ἀστράκα (ἀρχ. ὄστρακον
- ἀτόφνος—ἐπίθετον· μεσν. αὐτόφνος (ἀρχ. αὐτοφνής
Ἄτόφιος=γνήσιος
- ἄτσαλος=κακός, ἀτημέλητος, βρωμιάρης· ἐπιθ. ἐκ τοῦ ἀρχ. ἀτίσθαλος
Ἄτσαλιὰ (=ἀκαθαροσία), ἄτσαλα (ἐπίρρημα)
- αὐλάκι τὸ· μεταγν. αὐλάκιον, ὑποκ. τοῦ ἀρχ. αὐλαξ
(μπῆκι τοῦ νιρὸ στ' αὐλάκι!)
- αὐτόφωρο τὸ· ἀρχ. ἐπιθ. αὐτόφωρος (=πιασμένος ἐπάνω στὴν κλεψιά)
Οἱ φουκαράδες χωριανοὶ μας τρέχουν ταχτικά στὸ αὐτόφωρο γιὰ μικροκαυγάδες καὶ ἀγροζημιές.
- ἀφάλι τὸ· μεσν. ἀφάλι (μεταγν. ὀμφάλιον, ὑποκ. τοῦ ἀρχ. ὀμφαλός.
Ρ. ἀφαλοκόβω.
- ἀφέντης ὁ· προφ. ἀφέντης. Ἄρχ. αὐθέντης (οὐ ἀφέντης οὐ Χριστός!)
- ἀφτι τὸ· ἀπὸ τῆ συνεκφορὰ: τὰ ὠτία) τοῦ οὐτία) τ' ἀφτία=τ' ἀφτι.
- ἀχαμνός, ἐπιθ. (ἀρχ. χαῦνος Ἄχαμνός=λιπόσαρκος. Ἐποκ.: ἀχαμνούτσικος καὶ ἀχαμνούλι (Εἶν' ἀχαμνὸ τᾶρνί μας)
- ἄχι(ι) τὸ· ἀπὸ τὸ ἀρχ. ρ. ἄχθομαι (=βαρύνομαι ἀπὸ τὸ φορτίο)
(βγάζου τοῦ ἄχι μου+τακτοποιῶ τὴν ἄχθραν μου).

B

- βαθρακὸς καὶ βάτραχος ὁ· ἀρχ. βάθρακος (βάτραχος. Ἐποκ. βατραγάκι.
- βαλανίδ(ι) τὸ· ὑποκ. τοῦ βάλανος—βαλανίδιον (=καρπὸς τῆς βαλανιδιάς).
- βαριά ἢ βαρέα (ἀρχ. βαρεία. Θηλ. τοῦ ἐπιθ. βαρύς. Βαριά=σφυρὶ σιδερά.
- βαρ(ι)κός=ὑγρός, βαλτώδης (δηλ. τῶπος). Ἐπίθετον ἐκ τοῦ βαρύς.
Κυριολεκτεῖται στὰ χωράφια: βαρκό χωράφι, ἀντ. ξερικόν.
- βάσανο τὸ· ἐκ τῆς ἀρχ. λέξεως ἢ βάσανος=δοκιμασία.
(τράβξα μιγάλα βάσανα!)
- βατεῦω=ὀχεύω. Μικρὴ παραλλαγή τοῦ βατέω=ἐπιβαίνω τοῦ θήλεος καὶ ὄχι ἀραβοπερσικὴ λέξις.
- βγάζω=ρῆμα ἐκ τοῦ ἐκβιβάζω)ἐγβιβάζω)ἐγβιάζω)βγιάζω.
- βλίτο τὸ· τὸ ἀρχαῖον βλίτον=εἶδος λαχάνου· τὸ φυτὸν ἀμάρανθος.
(αὐτὸς τρώει βλίτα=εἶναι κουτός).
- βογγάω—ὦ=γογγύζω. Ἐκ τοῦ γογγύζω—γογγύζω.
- βάλι καὶ βουβάλι. Ἐποκ. τοῦ ἀρχ. βοβαλος=εἶδος μεγάλου βωδιοῦ.
Στὸν βάλτο τῆς Κατοχῆς (σημερινὸν κτίμα «Λ-σίνοι» ἔβωσκαν ἐλεύθερα πολλὰ κτήρια βάλια, ἴσως ἀπὸ τῆ ράτσα ποῦ φερε ἢ Κυρὰ-Βασιλικὴ τοῦ Ἄλῃ-πασ ὅταν ἐγκατεστάθη στὸ βραχοστήλωτο κτηνοφαιλόχωρι τῆς Κατοχῆς.
- β(ου)κέντρα=μακρὸν ραβδί πὺν ἀπολέγει σὲ μιὰ σιδερένια ἀκίδα μὲ τὴν ὀκίαν κεντρίζονται τὰ ζεμένα βώδια.
Ἐποκορ. τοῦ ἀρχ. βούκεντρον—βουκέντρι—βουκέντρα.

βραχνός=βραχνιασμένος. Ἐπίθετον ἐκ τοῦ βραγχός.

Γ

γαλατσίδα ἢ αἰτιατ. (γαλατίδα) τοῦ γαλακτίς (γάλα

Γαλατσίδα=εἶδος φυτοῦ μὲ γαλατένιο χυμό.

γαλότσα ἢ προέρχεται ἐκ τῆς ἑλλην. καλόπους (=καλαπόδι) ἀφοῦ ἐπέρασεν ἀπὸ ἰσχυροῦς μετασχηματισμούς. Καλόπους (calopus) caloría) βενετσ. galozze) γαλότσα.

Γαλότσα=ξύλινο πέδιλο, τσόκαρο.

γδέρνω, ἐκ τοῦ ἐκδέρω (ἀφαιρῶ τὸ δέρμα) (*Ἐπеса κι' ἔγδαρα τοῦ γόναμ'!)

γδύνω, ἐκ τοῦ ἐκδύνω (=ἀφαιρῶ τὰ ἐνδύματα, γυμνῶ).

(Οἱ παληοκλέφτες μούγδυσαν τοῦ σπίτ'!) γέννημα=καρπός. Ἡ ἴδια ἀρχ. λέξις: γέννημα.

Λέγεται γιὰ τὰ γεωργικὰ προϊόντα

(Δὲν πρόκοψαν τὰ γεννήματα φέτους!)

γεράκι τό' ἐκ τοῦ μεσν. γεράκιν—ἱεράκιον, ὑποκ. τοῦ ἀρχ. ἱέραξ.

γίδα ἢ ἀρχ. αἰγίς, αἰτ. αἰγίδα, ὑποκ. τοῦ αἶξ.

(Πρόγκα τ' γίδα ἀπ' τοῦ φράχτ'!)

γιούλι τό' προέρχεται ἐκ τῆς λέξεως Ἴον μὲ ὑποκ. Ἴουλι.

Γιούλι=τὸ φυτόν Ἴον τὸ εὖσομον. μενεξές, μανουσάκι.

γλάστρα ἢ ἐκ τοῦ γράστρα—γράστρα (=κοιλιά ἀγγείου).

Ἄγγεϊο πῆλινο ὅπου φυτεύονται κοσμητικὰ φυτὰ.

(Γιὰ χάρη τοῦ βασιλικοῦ ποντίζιτι κι' ἢ γλάστρα).

γόμα ἢ ἰταλ. gomma (λατ. gummi) (ἀρχ. ἑλλην. κόμμι.

Γόμμα=δεντρόκολλα.

γουδί τό' ἐκ τοῦ μεταγν. ἰγδίον, ὑποκ. τοῦ ἀρχ. ἰγδισ=γουδί, δοχεῖο δηλ. βαθύ, ὅπου λειοτριβονται διάφορες ὕλες μαλακῆς ἢ σκληρῆς.

(φέρι τοῦ γουδί τσ' σκουρδαλιᾶς).

γούρνα ἢ ἐκ τοῦ γρώνη=κοίλωμα σὲ βράχους ἰδίως ὅπου μαζεύεται νερὸ καὶ κάθε λάκκος.

(ἐχύλσι ἢ γούρνα!)

—γουφάρ(ι) τό' ἐκ τοῦ γόμφος—γομφάριον. Γουφάρι=εἶδος ψαριοῦ, τεμνόμενος ὁ ἄλτης.

—γρασιδ(ι) τό' ὑποκ. (ὑγρασιδίων) τῆς λέξεως ὑγρασία.

(*Ἀμόλα τὰ πρόβata στοῦ γρασιδ').

—γυαλί τό' ὑίλιον, ὑποκ. τοῦ ἀρχ. ὕαλος—P. γυαλίζω.

(Μπήκани γυαλιὰ στὰ πουδάρια μ').

Δ

—δαδί τό' ἀρχ. δαδίον, ὑποκ. τοῦ ἀρχ. δάς.

—δαμάλι τό' δαμάλιον, ὑποκ. τοῦ ἀρχ. δάμαλις=θηλ. δαμάλα.

(*Ἐσφαξαν ἓνα δαμάλι!).

—δαυλί τό' δαυλίον, ὑποκ. τοῦ ἀρχ. δαυλός—Πληθ. δαυλιά.

(σῆμπα τοῦ δαυλί!)

—δεμάτ(ι) τό' μεταγν. δεμάτιον, ὑποκ. τοῦ δέμα.

(φέρ' ἓνα διμάτ' σανὸ γιὰ τὸν ντουρή).

—δεφτέρ(ι) τό' ἢ τεφτέρι (τουρκ. tefter (ἑλλ. διφθέρα (=δέρμα. βιβλίον δερμάτινο). Λέγεται καὶ ντιφτέρ.

—διακονία ἢ ἢ ἀρχ. διακονία (=ὑπηρεσία). Σημασία νεώτερη ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία μοναχῶν ποὺ μάζευαν τριγυρνώντας στὰ χωριά ἐλέη καὶ βοηθήματα γιὰ τὰ φτωχὰ μοναστήρια τους.

Διακονίσρης=ζητιάνος.

—δικράνι τό' δικράνιον, ὑποκ. τοῦ μεταγν. δίκρανον, ποὺ εἶναι οὐδετ. τοῦ ἀρχ. ἐπιθέτου δίκρανος (=δικέφαλος).

—δίμιτο τό' δις+μίτος (κλωστή).

Δίμιτο=ὑφασμα μὲ δυὸ κλωστῆς ὑφασμένον.

—δισάκκι τό' μεσν. δισάκκιον, ὑποκ. τοῦ δισακκος (δισ+σάκκος).

Δισάκκι=σάκκος διπλὸς ποὺ τίθεται στὰ σαμάρια τῶν ζώων.

—διχάλι ἢ διχάλα ἢ ντιχάλι· τὸ διχάλιον. ὑποκ. τοῦ ἀρχ. δωρικοῦ ἐπιθέτου διχάλος (=δί—χάλος).

—δοιάκι τό' μεσν. οἰάκιον, ὑποκ. τοῦ ἀρχ. οἰάξ (=τιμόνι).

—δραγάτης ὁ ἢ παραγωγή τῆς λέξεως κατὰ τὸν Α. Χατζῆ (περιοδικὸν ΑΘΗΝΑ) ἀπὸ τὸ ἐδρ—ἐργάτης) ἐδραῖος ἐργάτης).

Δραγάτης=ἀμπελοφύλακας.

—δραπέτ(ι) και τραπέτ(ι) τὸ πολὺ ξυνό.
Κατὰ τὸν Φ. Κουκουλὲ (περιοικὸν Α·
ΘΗΝΑ) ἀπὸ τὸ δραπέτης (οἶνος).
(ἔκαμῖς τοῦ φαῖ τραπέτ' ἀπ' τοῦ λιμόν'!)

Ε

—ἔγκατα=βάθη. Αὐτούσια ἀρχ. λέξις.
Ἐγκατα=ἐντόσθια, ἔντερα.
(βγῆκι ἀπ' τὰ ἔγκατα τσ' γῆς!)

—εἰδάλλως: Αὐτούσια ἀρχ. φράσις: εἰ δ'
ἄλλως.
(Εἰδάλλουσι μὴν ἔρχισι!)

—ἐφέτος: προφ. ἰφέτους. ἐπιρρ. ἐκ τῆς
ἀρχ. φράσεως ἐφ' ἔτος, ἀντι ἐπ' ἔτος.
(ἰφέτους εἶχαμι νερούποντές!)

Ζ

—ζάρ(ι) τό· μεσν. ζάρι (δξ—άριον), ὑποκορ. τοῦ ὄζος.
Ζάρι=κύβος ταβλιού.

—ζαρκάδ(ι) τό· ζαρκάδιον, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. ζορκὰς (δορκὰς).
Ζαρκάδι=ἀγριοκάτσικο.

—ζάφτω=χιτυπῶ. Ἐκ τοῦ διάφτω (ἀρχ. ἰάπτω (=βάλλω ἔξακοντίζω, χτυπῶ) (δὲν μὴ κάνο' ζάφι!)

—ζεύω και ζέβω=βάζω κάτω ἀπὸ τὸν ζυγόν.
Ἐκ τοῦ ἀρχ. ρ. ζευγνύω=ἔξευξα) ἔξεψα.

—ζουπῶ=πιέζω ζουπίζω (διοπίζω (=βγάζω τὸν ὀπὸν του).
(μὴ μὲ ζπᾶς ἀλλου!)

—ζόχος δ' φυτὸ λαχανῶδες ζόχος (ἀρχ. σόγχος (=τὸ φυτὸν ἐλμινθία ἢ ἐχιοειδής).

—ζυγούρ(ι) τό· ἐπιθ. ζυγὸς (=διπλὸς)+κατάληξις—οὔρι.
Ζυγούρι=ἀρνὶ δύο ἐτῶν.

—ζυμάρ(ι) τό· μεσν. ζυμάριν (ζυμάριον,

ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. ζύμη.
Προφ. ζμάρ.

Η

—ἦσκιος δ' μεσν. (ἀρχ. σκιά, κατὰ τὸ λῖος).

Θ

—Θαμπὸς=θολός. Μεσν. ἐπιθ. θαμβό προερχόμενον ἐκ τοῦ ἀρχ. οὖσ. θάμβος Ρ. θαμπώνω.

—θεμωνιά ἢ μεταγν. θεμωνιά (θεμών(=σωρός) τίθηται.

—θράκα ἢ ἀνθράκα, μεγενθυτικὸν τὸ ἀ·θράκι (ἀρχ. ἀνθράκιον (ἀνθραξ. Θράκα=ἀναμμένα κάρβουνα.

—θρούμπα ἢ και χαμάδα. Θρούμπα=λιά πὸν μαζεύεται πεσμένη χάμω.
Ἄρχαϊον ἐπίθετον δρυ—πετής (=καρπὸς πὸν ὠρίμασε στὸ δέντρο). Δρυπετέ (ἐλαῖαι) δρύπετη) δρύμπα) δρούμπα κατέλος «ἀπὸ συσχετισμὸ μὲ τὸ ἀρωματικὸν φυτὸ θρούμπα, μὲ τὸ ὁποῖον τῖς ἀρωματίζουν (θρουμπολιές) θρούμπα» (Ἰ· Ἀνδριώτη—Ἐτυμολογικὸ λεξικὸ τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς, Ἀθήνα 1951 σελ. 79).

—θρούμπη ἢ και τὸ θρούμπι. Εἶδος βετάνης τῆς οἰκογ. τῶν χειλανθῶν.
Ἄρχ. θρούμβη (θύμβρα.

—Θρούψαλο τό· ἀπὸ τὸ θέμα θρῦψ (μέλοντος και ἀορίστου) ρ. θρύπτω.

—θυμάρι τό· θυμάριον, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. θύμος μὲ σημερινὸν ὑποκορ. θυμαράκι (στὰ θυμαράκια ἔκατσα λίγο νὰ ξανσάνω).

(Συνεχίζεται)

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

ΔΕΚΑΕΤΕΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ (1960—1969)

ΥΠΟ

ΔΡΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΞΑΡΧΟΥ
ΚΤΗΝΙΑΤΡΟΥ

ΔΙΝΤΟΥ ΣΤΑΘΜΟΥ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Περιοχή 5. (Λεκάνη Ίωαννίνων). Το σύνολον τῶν καλλιεργουμένων ἐδαφῶν τῆς περιοχῆς ἀνέρχεται εἰς 99.000 στρέμματα, ὁ δὲ πληθυσμὸς τῆς εἶναι 21.155 ἄτομα, τὰ ὁποῖα ἀπαρτίζουν 4.170 οἰκογενείας. Ὁ μέσος οἰκογενειακὸς κλῆρος ἀνέρχεται εἰς 23,7 στρέμματα καὶ ὁ κατὰ κεφαλὴν εἰς 4,68 στρέμματα. Τὸ κατὰ στρέμμα καλλιεργουμένου ἐδάφους ἀναλογοῦν ζῶν βάρους εἶναι 42,3 χιλιογρ. ζῶων, τοῦ ὁποῖου τὰ αἰγοπρόβατα ἀποτελοῦν τὰ 56,8% καὶ τὰ ἵπποειδῆ τὰ 21,6%. Βασικαὶ καλλιέργειαι εἶναι, προκειμένου μὲν περὶ ἐτησίων καλλιεργειῶν, τὰ δημητριακά, ὁ καπνός, τὰ κηπαῖα καὶ τὰ χορτοδοτικὰ φυτὰ, προκειμένου δὲ περὶ πολυετῶν καλλιεργειῶν ἡ μηλέα, ἡ ἀχλαδέα, ἡ καρυδέα καὶ ἡ ἀμυγδαλέα.

Περιοχή 6Α. (Πεδινὰ Ὑποδειγματικῆς Ζώνης). Ἡ καλλιεργουμένη ἔκτασις τῆς περιοχῆς ταύτης ἀνέρχεται εἰς 47.000 στρέμματα. Ὁ πληθυσμὸς τῆς εἶναι 13.267 ἄτομα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν 3.159 ἀγροτοοικογενείας τῆς περιοχῆς. Ὁ μέσος οἰκογενειακὸς κλῆρος εἶναι 15,00 στρεμμάτων. Τὸ κατὰ καλλιεργούμενον στρέμμα ἀναλογοῦν ζῶν βάρους εἶναι 59 χιλιογρ. ζῶων. Τὰ αἰγοπρόβατα ἀποτελοῦν τὰ 54% τοῦ ζῶντος βάρους καὶ τὰ ἵπποειδῆ τὰ 27%. Βασικαὶ καλλιέργειαι, ἀπὸ ἀπόψεως ἐτησίων καλλιεργειῶν, εἶναι τὰ δημητριακά καὶ ἡ μηδικὴ καὶ, ἀπὸ ἀπόψεως πολυετῶν καλλιεργειῶν, οἱ ξηροὶ καρποὶ καὶ τὰ ὄπωροφόρα, κυρίως δὲ ἡ μηλέα.

Αἱ ἀντίστοιχοι κατ' ἐξοχὴν ὄρειναι ἔκτασις, παρουσιάζουν τὰ ἀκόλουθα χαρακτηριστικά :

α) Ὅρεινὰ Ὑποδειγματικῆς Ζώνης. Τὸ σύνολον τῶν καλλιεργουμένων ἐδαφῶν τῆς περιοχῆς εἶναι 42.000 στρέμματα, μὲ βασικὰς καλλιέργειας ἀπὸ ἀπόψεως μὲν ἐτησίων καλλιεργειῶν τὰ χορτοδοτικὰ φυτὰ, ἀπὸ ἀπόψεως δὲ πολυετῶν καλλιεργειῶν τοὺς ξηροὺς καρποὺς καὶ τὰ ὄπωροφόρα. Ὁ πληθυσμὸς τῆς περιοχῆς ἀνέρχεται εἰς 20.380 ἄτομα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν 5.067 ἀγροτοοικογενείας. Ὁ μέσος οἰκογενειακὸς κλῆρος ἀνέρχεται εἰς 8,3 στρέμματα καὶ ὁ κατὰ κεφαλὴν εἰς 2,05 στρεμ. Τὸ κατὰ καλλιεργούμενον στρέμμα ἐδάφους ἀναλογοῦν ζῶν βάρους εἶναι 178 χιλιογράμμα ζῶων τοῦ ὁποῖου τὰ αἰγοπρόβατα ἀποτελοῦν τὰ 80% καὶ τὰ ἵπποειδῆ τὰ 12%.

β. Ὅρεινὴ περιοχὴ Πωγωνίου. Τὸ σύνολον τῶν καλλιεργουμένων ἐδαφῶν τῆς περιοχῆς ἀποτελοῦν 36.000 στρέμματα. Βασικαὶ καλλιέργειαι ἀπὸ ἀπό-

ψεως μὲν ἐτησίων καλλιεργειῶν εἶναι τὰ δημητριακά, τὰ χορτοδοτικά φυτὰ καὶ ἐν μέρει τὰ ὄσπρια, ἀπὸ ἀπόψεως δὲ πολυετῶν καλλιεργειῶν τὰ ὄπωροφόρα καὶ οἱ ξηροὶ καρποί. Ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς τῆς περιοχῆς ἀνέρχεται εἰς 9.135 ἄτομα, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν 3.011 ἀγροτοοικογενεάς. Ὁ μέσος οἰκογενειακὸς κλῆρος 11,96 στρεμ. καὶ ὁ κατὰ κεφαλὴν 4 στρεμ. Τὸ κατὰ στρέμμα καλλιεργουμένου ἐδάφους ἀναλογοῦν ζῶν βάρους εἶναι 111,7 χιλίγραμ. ζῶων τοῦ ὁποίου τὰ 73,1% ἀποτελοῦν τὰ αἰγοπρόβατα καὶ τὰ 12,4% τὰ ἵπποειδή.

γ. Λοιπαὶ ὄρειναι περιοχαί : Τὰ καλλιεργούμενα ἐδάφη τῶν ἐν λόγῳ περιοχῶν εἶναι 465.000 στρέμματα ἀξιοποιούμενα ἀπὸ ἀπόψεως μὲν ἐτησίων καλλιεργειῶν διὰ δημητριακῶν, χορτοδοτικῶν φυτῶν καὶ ἐν μέρει διὰ λαχανικῶν, ἀπὸ ἀπόψεως δὲ πολυετῶν καλλιεργειῶν διὰ τῶν ὄπωροφόρων, ξηρῶν καρπῶν καὶ ἐλαιοδένδρων. Ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς τῆς περιοχῆς ἀνέρχεται εἰς 169.084 ἄτομα, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν 33.609 ἀγροτοοικογενεάς. Ὁ μέσος οἰκογενειακὸς κλῆρος ἀνέρχεται εἰς 13,03 στρέμ. καὶ ὁ κατὰ κεφαλὴν εἰς 2,75 στρεμ. Τὸ κατὰ στρέμμα καλλιεργουμένου ἐδάφους ἀναλογοῦν ζῶν βάρους, ἀνέρχεται εἰς 64,5 χιλίγραμ. ζῶων τοῦ ὁποίου τὰ 64,4% ἀποτελοῦν τὰ αἰγοπρόβατα καὶ τὰ 18% τὰ ἵπποειδή.

Συνεπῶς καθίσταται φανερόν, ὅτι εἰς ὅλην τὴν Ἠπειρον τὰ δημητριακά καὶ κατὰ, μικρὸν ποσοστὸν, τὰ βιομηχανικά φυτὰ, ἀποτελοῦν τὰς κυρίας καλλιεργείας. Ἡ παραγωγικότης τῆς κτηνοτροφίας τῆς εἶναι πολὺ χαμηλὴ, λόγῳ τῆς ἀντιοικονομικῆς διαρθρώσεώς της. Σήμερον εἰς τὴν Ἠπειρον τὰ αἰγοπρόβατα, δηλαδὴ τὰ πλέον ἀντιοικονομικὰ ζῶα, ἀντιπροσωπεύουν τὰ 62,4% τοῦ συνολικοῦ ζωϊκοῦ κεφαλαίου, τὰ ἵπποειδή, δηλαδὴ τὰ ζῶα ἐργασίας, τὰ 19% καὶ τὰ βοοειδή μόνον τὰ 14,6%.

Ἡ αὔξησις τοῦ ἀγροτικοῦ εισοδήματος καὶ τῆς ἀπασχολήσεως εἰς τὰς διαφόρους ὡς ἄνω περιοχὰς τῆς Ἠπειρου θὰ ἐπιδιωχθῆ διὰ τῆς εἰδικεύσεως ἐκάστης εἰς τὴν παραγωγὴν προϊόντων, τὰ ὅποια δύνανται νὰ τοποθετηθοῦν ἐπωφελῶς εἰς τὴν ἐγγύριον ἢ τὴν ξένην ἀγοράν. Εἰδικώτερον, αἱ κυριώτεραι καλλιέργειαι διὰ τὰς πεδινὰς περιοχὰς προβλέπονται ὡς ἀκολούθως :

1. **Περιοχὴ πεδινῶν Ν. Ἄρτης :** Ἐσπεριδοειδῆ—Μηδική.
2. **Περιοχὴ Λάμαρη καὶ Μπόϊδα—Μαυρῆ :** Τεῦτλα—Ἀραβόσιτος.
3. **Πεδιὰς Ἀχέροντος :** Τεῦτλα—Ἀραβόσιτος.

4. **Κάτω ροῦς Καλαμά :** Τεῦτλα καὶ βάμβαξ εἰς τὰ πεδινὰ καὶ ἐλαιόδενδρα εἰς τὰ πρανή.

4Α. **Πεδιὰς Μαργαριτίου :** Λαχανικά καὶ βάμβαξ εἰς τὰ πεδινὰ καὶ ἐλαιόδενδρα εἰς τὰ πρανή.

5. **Δεκάνη Ἰωαννίνων :** Καπνὰ VIRGINIA.

6Α. **Πεδινὰ Ὑποδειγματικῆς Ζώνης :** Μηδική—Ψυχανθῆ.

Εἰς τὰς ἀντιστοιχοῦσας κατ' ἐξοχὴν ὄρεινὰς ἐκτάσεις, αἱ κυριώτεραι γεωργικαὶ καὶ καλλιέργειαι προβλέπονται ὡς ἀκολούθως :

α. **Ὄρεινὰ Ὑποδειγματικῆς Ζώνης :** Μηδική—ὄπωραι—ξηροὶ καρποί.

β. **Ὄρεινὴ περιοχὴ Πωγωνίου :** Κηπαῖα καὶ χορτοδοτικά φυτὰ.

γ. **Λοιπαὶ ὄρειναι περιοχαί :** Ψυχανθῆ—ξηροὶ καρποί—Μηδική.

Εἰδικώτερον, διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς παραγωγῆς κτηνοτροφῶν, 20ετείς ἐργασίαι τοῦ Σταθμοῦ Γεωργικῆς Ἐρεῦνης ἐδείξαν ὅτι, ἐπειδὴ αἱ σημεριναὶ μορφαὶ ἐκμεταλλεύσεως δὲν εἶναι ἐνδεδειγμένον καὶ σκόπιμον νὰ συνεχισθοῦν, λόγῳ τῆς συνεχοῦς ὑποβαθμίσεως τοῦ ὄρεινοῦ χώρου, ἦν προκαλοῦν ἢ ὑποβόσκησις τῶν αἰγοπροβάτων καὶ ἡ διηνεκῆς ἐξάντλησις τῶν καλλιεργουμένων γαιῶν, κατεβλήθη ἀπὸ τοῦ 1946 καὶ μέχρι σήμερον προσπάθεια διὰ τὴν εὐρυτέραν εἰσαγωγὴν ἐν τῇ καλλιεργείᾳ τῶν ὄρεινῶν καὶ πεδινῶν γαιῶν τῶν πλέον καταλλήλων κτηνα-

τροφικῶν ψυχανθῶν, τὴν βελτίωσιν τῶν φυσικῶν λειμῶνων καὶ τὴν δημιουργίαν τεχνητῶν λειμῶνων, ὡς καὶ τὴν βαθμιαίαν ἀντικατάστασιν τῶν ποιμνιάκως διαμοιρῶντων μικρῶν μηρυκαστικῶν, δι' ἐκτροφῶν οἰκοστίων καὶ ἡμιοικοστίων ἀγελάδων, προβάτων καὶ αἰγῶν.

Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Σταθμοῦ Γεωργικῆς Ἐρεῦνης Ἰωαννίνων: 1ον) Ἀπὸ τοῦ 1946 καὶ μέχρι σήμερον εἰσήχθησαν καὶ ἐμελετήθησαν κατ' ἐρχᾶς πειραματικῶς περὶ τὰ 40 εἶδη διαφόρων κτηνοτροφικῶν φυτῶν, ἐξ ὧν ἐπελέγησαν τελικῶς ὠρισμένα εἶδη διὰ τὴν δημιουργίαν τεχνητῶν λειμῶνων καὶ ἐτησίων καλλιέργειῶν, τόσον διὰ ξηρικός ὄσον καὶ δι' ἀρδευομένας καλλιέργειας τῆς παραλίου Ζώνης, τῶν ὑψιπέδων καὶ τῆς ὑπαλιπικῆς περιοχῆς.

Οὕτως τελικῶς τὸ ἴδρυμά, ἐσγασθὲν τόσον εἰς τὸ Λεκανοπέδιον Ἰωαννίνων Κτῆμα Καταικᾶς ἀρδευόμενον, κτῆμα Δουρούτης ξηρικόν), ὄσον καὶ εἰς τὸ κτῆμα Πολιτῶν Μετσόβου (ὑψόμετρον 1350 μέτρα) κατέληξεν εἰς τὰ κάτωθι συμπέρασματα :

Εἰς τὴν παράλιον ζώνην καὶ διὰ εἰς τὰ ἀλατοῦχα ἐδάφη τῆς ζώνης ταύτης, δύνανται δι' ἀρδύσεως καὶ στραγγίσεως νὰ δημιουργηθοῦν τεχνητοὶ λειμῶνες ἔρποντος τριφυλλίου—λωτοῦ καὶ φέστουκας καλαμοειδοῦς. Εἰς τὰ ἐδάφη ταῦτα ἐπιτυγχάνεται ἡ καλλιέργεια τοῦ ἐτησίου ἀλεξανδρινοῦ τριφυλλίου, ὡς καὶ τοῦ πολυετοῦς τριφυλλίου τοῦ χαμαικεράσου (φραγκίφερουμ).

Διὰ τὴν χειμερινὴν διατροφήν τῶν ἀγελάδων εὐδοκιμοῦν εἰς τὰ ἀλατοῦχα αὐτὰ ἐδάφη τὰ τεύτλα, ἐφ' ὄσον προοδευτικῶς διὰ τοῦ λειμῶνος ἔχει προωθηθῆ ἡ ἀπόπλυσις τῶν ἀλάτων.

Εἰς τὰ ὑψηλότερα πεδινὰ τμήματα τῆς παραλίου ζώνης, ὅπου ἡ στραγγίσις δὲν εἶναι ἱκανοποιητικὴ, καὶ εἰς μὴ ἀλατοῦχα ἐδάφη, ἐνδείκνυται ἡ δημιουργία τεχνητῶν λειμῶνων ἔρποντος τριφυλλίου καὶ φέστουκας καλαμοειδοῦς. Εἰς τὰ καλῶς στραγγιζόμενα—ἀρδευόμενα ἐδάφη, εἶναι δυνατὴ ἡ δημιουργία λειμῶνων διὰ μηδικῆς καὶ μιγμάτων αὐτῆς, μετὰ φέστουκας καλαμοειδοῦς.

Οἱ λειμῶνες οὗτοι, τετραετοῦς διαρκείας, δεόν νὰ ἐναλλάσσωνται μετὰ ἐτησίων σκαλιστικῶν καὶ διὰ βάμβακος—τεύτλων καὶ ὑβριδίων ἀραβοσίτου, ὑψηλῆς ἀποδόσεως, διὰ καρπὸν ἢ σανὸν ἢ ἐνσίρωσιν.

Εἰς τὰς λοφώδεις ἀσβεστολιθικὰς πτωχὰς βοσκὰς τῆς παραλίου ζώνης, δεόν νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἐργασία βελτιώσεως, διὰ καταπολεμήσεως ζιζανίων καὶ καθαρισμοῦ τῶν βοσκῶν ἀπὸ λίθους κλπ. λίπανσις καὶ μόνον τὰ δυνάμενα νὰ καλλιερῶνθῶν τμήματα, ἐνδείκνυται νὰ ἀναχλοάσων διὰ μίγματος τριφυλλίου ὑπογείου, μηδικῆς ἔρπουσης, λωτοῦ, ποτηρίου σανγκουίζούρμπε καὶ φέστουκας καλαμοειδοῦς. Τὰ ἀγρονώτερα τμήματα τῶν λόφων ἀξιοποιοῦνται διὰ φυτεύσεως ἐλαιῶν.

Εἰς τὰ ὑψιπέδα τὰ πεδινὰ τμήματα, τὰ μὴ καλῶς στραγγιζόμενα, δύνανται νὰ ἀξιοποιηθοῦν διὰ τεχνητῶν λειμῶνων τῆς ἰδίας συνθέσεως μετὰ τοὺς τῆς παραλίου ζώνης ἀναφερθέντας. Τὰ καλῶς στραγγιζόμενα θὰ ἀξιοποιηθοῦν διὰ μηδικῆς καὶ μιγμάτων ταύτης μετὰ ἀγροστωδῶν.

Εἰς τὰς ὄρεινὰς περιοχὰς οἱ ὑπὸ ἐγκατάλειψιν παλαιοὶ ἀγροὶ ἐπὶ κεκλιμένων ἐδαφῶν δεόν νὰ ἀξιοποιηθοῦν ὡς λειμῶνες ξηρικοὶ μετὰ μίγματα μηδικῆς μετὰ δακτυλίδος λολίου πολυετοῦς κλπ. Ὡς πλέον ἀποδοτικὴ ἐτησίᾳ κτηνοτροφικὴ καλλιέργεια ἀρδευομένων πεδινῶν περιοχῶν τῶν ὑψιπέδων, ἐδείχθη ἡ καλλιέργεια ὑβριδίων ἀραβοσίτου, ὅταν διαδέχεται μηδικὴν ἢ τεχνητὸν λειμῶνα τριφυλλίου ἔρποντος. Εἰς τὰς ὄρεινὰς βοσκὰς καὶ μέχρι ὑψομέτρου 1.400 μ. ἐνδείκνυται ἡ καταπολέμησις ζιζανίων, ὁ καθαρισμὸς ἀπὸ λίθους κλπ., ἡ λίπανσις καὶ τέλος, εἰς τὰ δυνάμενα νὰ καλλιερῶνθῶν τμήματα, ἡ σπορὰ πρὸς ἀναχλοάσιν μιγμάτων τριφυλλίου λειμῶνων μηδικῆς, λωτοῦ, δακτυλίδος καὶ λολίου πολυετοῦς. Ὡς ἐτήσιαι καλλιέργειαι καὶ ἀπὸ ὑψομέτρου 600—1000 μέτρων ἐπιτυγχάνουν τὸ πῖσσον

Μ10. ἐνώ ἄνω τοῦ ὑψομέτρου τούτου μόνον ἡ καλλιέργεια γεωμήλων καὶ φασιόλων εἶναι ἀσφαλῆς.

2ον) Ἐμελετήθη ἡ φυτοκοινωνικὴ σύνθεσις τῶν φυσικῶν λειμώνων ὡς καὶ ἡ βελτίωσις τούτων διὰ λιπάνσεως, ἀδρεύσεως κλπ. Τὰ τελικὰ ἀποτελέσματα τῆς μελέτης ταύτης ἔδειξαν, ὅτι λόγω τῆς πτωχῆς εἰς νομεντικὰ συνθέσεως τῶν φυσικῶν βοσκῶν, ἐνδείκνυται ἡ ἐκχέρσωσις, ἡ καλλιέργεια σκαλιστικοῦ ἐπὶ ἐν ἔτος ἢ διετίαν καὶ ἡ ἐπανασπορά διὰ τῶν ἀναφερθέντων ἤδη μιγμάτων.

3ον) Ἐμελετήθη καὶ ἐφηρμόσθη τόσον εἰς τὸ ἴδρυμα ὅσον καὶ ἔξω τούτου (Λεκανοπέδιον Ἰωαννίνων—περιοχὴ Παρακαλάμου—Κόνιτσα) ἡ ἐνσίρωσις γλωροῦ ἰδία ἀραβοσίτου διὰ τὴν χειμερινὴν διατροφήν τῶν ἀγελάδων.

Ἡ πραγματοποίησις τῶν ὡς ἄνω μεταβολῶν θὰ ἀπαιτήσῃ χρονικὴν περίοδον τοῦλάχιστον 10 ἐτῶν, θὰ λαμβάνη δὲ χώραν παραλλήλως πρὸς τὴν προσπάθειαν ἀναπτύξεως τῶν γεωργικῶν γῶρων.

Ἡ προώθησις τῶν ὡς ἄνω καλλιεργειῶν εἰς ἐκάστην περιοχὴν, θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν παράλληλον ἀνάπτυξιν τῆς κτηνοτροφίας διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐσωτερικῆς καταναλώσεως, συνδυαζομένη δὲ μὲ τὴν ἴδρυσιν γεωργικῶν βιομηχανιῶν θὰ συμβάλῃ εἰς τὴν δημιουργίαν Κέντρου γεωργοοικονομικῆς ἀναπτύξεως, συμφώνου πρὸς τὴν χαρακτῆρα ἐκάστης περιοχῆς.

Ἡ προβλεπομένη ἀναδιάρθρωσις τῶν καλλιεργειῶν, ὡς καὶ ἡ ἀναμενομένη αὔξησις τῆς ἀκαθαρίστου ἀγροτικῆς προσόδου καὶ εἰσοδήματος κατὰ τὴν προσεχῆ πενταετίαν, ἐμφαίνεται εἰς τοὺς κατωτέρω πίνακας 2 καὶ 4:

Πίναξ 1. Στρεμματικὴ ἔκτασις καλλιεργειῶν Ἡπείρου 1959—1969

ΕΙΔΗ	1960	%	1964	%	1969	%
ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ	στρεμμ.		στρεμμ.		στρεμμ.	
1. Πρώιμα σιτηρὰ	352.000	29,4	237.400	16,9	184.900	12,2
2. Ὄψιμα σιτηρὰ	286.000	24,0	282.500	20,0	238.000	15,7
3. Τεῦτλα	—	—	46.500	3,3	46.500	3,0
4. Καπνὸς ἀνατ. τύπ.	19.000	2,6	33.600	2,4	33.600	2,0
5. " ἀμερ. "	—	—	23.500	1,7	48.500	3,2
6. Βάμβαξ	67.000	5,6	57.900	4,2	52.900	3,5
7. Λοιπὰ βιομ. φυτὰ	6.000	0,5	6.000	0,4	6.000	0,4
8. Κηπαῖα	111.000	9,2	160.500	11,4	179.000	11,8
9. Μηδική	28.000	2,3	70.250	5,0	97.750	6,4
10. Ψυχανθῆ	43.000	3,6	138.100	9,8	192.000	13,0
11. Ἐλαιόδενδρα	142.000	12,0	181.380	12,8	205.980	14,2
12. Ἀμπελοι	26.000	2,0	28.360	2,0	30.360	2,0
13. Ὀπῶραι	34.000	2,0	44.600	3,2	48.400	3,2
14. Ἐσπεριδοειδῆ	49.000	4,0	65.750	4,0	95.000	6,2
15. Ξηροὶ καρποὶ	33.000	2,9	41.140	2,9	48.750	3,0
ΣΥΝΟΛΟΝ	1.196.000	100%	1.417.480	100%	1.517.640	100%
ΔΕΙΚΤΗΣ	100		118		127	

Πίναξ 4. Έξελιξις άκαθαρίστου άγροτικης προσόδου και εισοδήματος Ήπειρου 1959—69 εις εκατομμύρια δραχμών

ΠΡΟΪΟΝΤΑ	1959	1964	1969
σιτηρά	188,0	181,6	174,4
εϋτλα	—	40,9	55,8
καπνός	24,6	127,0	159,9
άμβαξ	54,7	58,1	61,3
Οπωρά	201,1	329,1	517,2
αχανικά	135,6	222,4	270,6
λοιπά γεωργικά προϊόντα	76,7	120,5	190,8
κτηνοτροφικά προϊόντα	283,5	399,5	567,4
βασικά προϊόντα	55,0	62,0	69,0
Άλιεία	20,6	23,7	25,8
Σύνολον άκαθαρίστου προσόδου γεωργικής παραγωγής	1.039,8	1.564,8	2.184,2
Μείον δαπάναι	259,6	396,1	570,0
Καθαρόν προϊόν Γεωργίας	780,2	1.168,7	1.614,2
δείκτης μεταβολής καθαρού προϊόντος	100	149,8	206,8

Σημαντικάς προσόδους θά επιφέρη ή αύξησις τής παραγωγής καπνού (416%) πιπρωλαχανικών (63%), κτηνοτροφικών φυτών (188%) και κτηνοτροφικών προϊόντων (41%), ώς επίσης και ή εισαγωγή τής τευτλοκαλλιεργείας έν συνδυασμῶ ιρός τήν ίδρουσιν άντιστοίχου βιομηχανίας.

Αντιθέτως προβλέπεται ή μείωσις τής καλλιεργείας πρωίμων σιτηρών και εις τās επτά άναφερθείσας περιοχάς, κυρίως όμως εις τὰ πεδινά τής Άρτης και τής Πρεβέζης, εις τήν λεκάνην τών Ίωαννίνων και εις τὰ όρεινά τών τεσσάρων Νομών. Η μείωσις τών πρωίμων σιτηρών θά άπελευθερώσῃ έδάφη τὰ όποία, με τήν πρόοδον τής εκτελέσεως τών έγγειοβελτιωτικῶν έργων, θά χρησιμοποιηθούν εις τήν καλλιέργειαν κτηνοτροφικών και βιομηχανικών φυτών, δημιουργουμένων ούτω τών άπαραιτήτων προϋποθέσεων διά τήν άνάπτυξιν μιās ένσταυλισμένης κτηνοτροφίας χονδρών ζώων ύψηλών αποδόσεων.

Τόσον τὰ στρέμματα εκ τής μειώσεως τής καλλιεργείας τών σιτηρών δσον και τὰ νέα στρέμματα, τὰ αποδιδόμενα εις τήν καλλιέργειαν, απορροφούνται κυρίως από τὰ ψυχανθῆ και τὰ βιομηχανικά φυτά. Τὰ δενδρώδη καλύπτουν κατά πὸ 1959, 23,74% τών καλλιεργουμένων εκτάσεων και θά καλύψουν τὸ 1964 25,49% και τὸ 1969 28,91%.

Η αύξησις αύτη τών δενδρωδών καλλιεργειῶν, συνδυαζομένη με τήν αύξησιν τής κτηνοτροφίας μέσω τής τευτλοκαλλιεργείας, τών ψυχανθῶν και τής μηδικῆς, εμφανίζουσι εις τελευταίαν άνάλυσιν τοὺς δύο βασικοὺς προσανατολισμοὺς τοῦ Προγράμματος και τοὺς δύο βασικοὺς μοχλοὺς τής οικονομικῆς αναπτύξεως. Έκ τών δενδρωδών καλλιεργειῶν θά επιδιωχθῆ ή επέκτασις τής καλλιεργείας τών ελαιόδένδρων, τών όποιων θά εϋνοηθῆ ή μετατόπισις εις τὰ πρηνῆ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θά επιδιωχθῆ τριπλοὺς σκοπός: ή προστασία τοῦ εδάφους εκ τής δια-

βρώσεως, ή άξιοποίησις πτωχών έδαφών και ή διεύρυνσις του παραγωγικού υποστρώματος.

IV. ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ 1660—1969

Είς την κτηνοτροφίαν διά του 10ετούς προγράμματος προβλέπεται ριζική αναδιάρθρωσις του είδους των εκτρεφόμενων σήμερον ζώων, ώς και της μορφής υπό την οποίαν ταύτα εκτρέφονται. Συγκεκριμένως, κατά την μορφολόγησιν των προβλέψεων, έλήφθη σοβαρώς υπ' όψιν ή ανάγκη μείωσεως των βοσκοτόπων και ιδίως επί των επικλινών φλοισχωδών έδαφών των καταλλήλων προς αναδάσωσιν, ώς έπίσης και των πεδινών βοσκών, αί όποίαι μετά την εκτέλεσιν των έργων θα αποδοθοῦν είς την καλλιέργειαν.

Έλήφθη έπίσης σοβαρώς υπ' όψιν ή προβλεπομένη μείωσις των ζώων έργασίας, λόγω χρησιμοποίησεως γεωργικών μηχανών.

Έξ άλλου είς την Ήπειρον τδ αναλογούν σήμερον κατά στρέμμα καλλιεργουμένου έδάφους ζών βάρος είναι 52 χιλιόγραμμα. Τδ 20% του κεφαλαίου τούτου άπαρτίζουν τά ζάα έργασίας, τδ δέ υπόλοιπον κατά 77% άποτελείται από αίγοπροβάτα, ήτοι από τά χαμηλής άποδόσεως ζώα έν συγκρίσει προς τά λοιπά παραγωγικά τοιαύτα.

Αί περιοχαι των κυρίως κτηνοτροφικών χωρών ύπερτεροῦν της Ήπειρου όχι μόνον είς τδν όγκον του κατά στρέμμα καλλιεργουμένου έδάφους αναλογούντος ζώντος βάρους (διπλάσιον περίπου) και την κατά κύριον λόγον σύνθεσιν του ζώντος τούτου βάρους, από άγελάδας και γοίρους, αλλά άκόμη και είς τδ ότι και αυτός ό μικρός άριθμός άγελάδων της Ήπειρου από άπόψεως άποδόσεως ύστερεί σημαντικά έναντι των βελτιωμένων άγελάδων άλλων χωρών.

Έκτός από την αντιπαραγωγικήν διάρθρωσιν του κτηνοτροφικού κεφαλαίου, τδ σημερινόν χαμηλόν έπίπεδον του όγκου της κτηνοτροφικής παραγωγής της Ήπειρου όφείλεται είς τδν τρόπον διατροφής των ζώων και τās πηγάς προελεύσεως της διατροφής των.

Σήμερον είς την Ήπειρον ή αναγκαία ποσότης της ξηράς ούσιás διά την διατροφήν των αίγοπροβάτων, άντλείται κατά 95% από τους βοσκοτόπους και κατά 5% από παραγομένας ή είσαγομένας κτηνοτροφάς, διά δέ τά βοσειδῆ κατά 70% από τους βοσκοτόπους και κατά 30% από τās παραγομένας ή είσαγομένας κτηνοτροφάς.

Ή τοιαύτη έξάρτησις της διατροφής του ζωικού κεφαλαίου της Ήπειρου από τās βοσκάς έχει ώς άποτέλεσμα τδν ύποσιτισμόν των ζώων και έπομένως την χαμηλήν άπόδοσιν των.

Από πλευράς παραγωγής θα πρέπει νά σημειωθῆ, ότι είς την Ήπειρον έχομεν σήμερον 1.050 χιλιόγρ. γάλακτος κατά τόννον ζώντος βάρους παραγωγικών ζώων και 80 χιλιογρ. έσφαγμένου κρέατος, ένω αί περιοχαι των κτηνοτροφικών χωρών της Κεντρικής Ευρώπης έχουν 4.000 χιλιογρ. και 450 χιλιογρ. άντιστοίγως.

Διά την ανάπτυξιν της κτηνοτροφίας της Ήπειρου προβλέπεται ή αύξησις του κτηνοτροφικού κεφαλαίου είς γονδρά ζώα (βοσειδῆ) και είς γοίρους. Απεναντίας έπιδιώκεται, βάσει του σχεδίου, έντονος περιορισμός του κεφαλαίου είς αίγοπροβάτα, διά την μείωσιν της πίεσεως επί των βοσκοτόπων και ιδίως των επικλινών έδαφών των καταλλήλων προς αναδάσωσιν. Έξ άλλου, ό περιορισμός του άριθμού των αίγοπροβάτων καθίσταται αναγκαίος και λόγω της μείωσεως των πεδινών βοσκών, αί όποίαι μετά την εκτέλεσιν των έργων θα αποδοθοῦν είς την καλλιέργειαν. Κατεβλήθη προσπάθεια ή κατά περιοχάς κτηνοτροφική ανάπτυξις νά άνταποκρίνεται προς την ικανότητα του πληθυσμού εκάστης περιοχής νά βα-

στάση και ηυξημένον ζωϊκόν κεφάλαιον και ζῶα μεγάλων απαιτήσεων. Ἡ ἀναδιάρθρωσις αὕτη τῆς κτηνοτροφίας βασίζεται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγωγὴν ζῶων ὑψηλῶν ἀποδόσεων και κυρίως βοοειδῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν βελτίωσιν και τῶν νῦν ὑπαρχόντων διὰ τῆς διασταυρώσεως.

Ἡ εἰσαγωγὴ ἀγελάδων ὑψηλῶν ἀποδόσεων ὑπολογίζεται νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὕψος τῶν 5.000 κεφαλῶν. Ἐξ ἄλλου προβλέπεται ἡ εἰσαγωγὴ 1.200 κεφαλῶν χοίρων,

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ λοιπὸν ζωϊκόν κεφάλαιον, πλὴν τῆς μειώσεων τῶν αἰγοπροβάτων, προβλέπεται τοιαύτη και διὰ τὰ ἱπποειδῆ ἐργασίας και παραγωγικὰ τοιαῦτα, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους ἀνεφέρθησαν διὰ τὰ αἰγοπρόβατα, ἀφ' ἑτέρου δέ, διότι παρατηρεῖται συσσώρευσις ζωϊκῆς ἐλκτικῆς δυνάμεως ἐπαυξάνουσα τὸ κόστος τῶν γεωργικῶν προϊόντων. Ἡ μείωσις αὕτη τῶν ζῶων ἐργασίας ἀντικαθίσταται διὰ μηχανημάτων εἰς μικρότερον ὅμως βαθμόν. Πρὸς τοῦτο προβλέπεται ἡ εἰσαγωγὴ ἐτησίως 83 περίπου ἐλκυστήρων, οἱ ὁποῖοι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀντικαθιστοῦν τὴν ἀπόσβεσιν τῶν νῦν ὑπαρχόντων, ἀφ' ἑτέρου δὲ μᾶς ἐξασφαλίζουν εἰς τὴν γεωργίαν αὐξήσιν τῆς μηχανικῆς ἐλκτικῆς δυνάμεως. Διὰ τοῦ δημιουργηθησομένου νέου ζωϊκοῦ κεφαλαίου πραγματοποιεῖται πλήρης ἀναδιάρθρωσις τούτου, εἰς τρόπον ὥστε, ἐνῶ μειοῦται τὸ ζῶν βάρος, ἐν τούτοις αὐξάνει κατὰ πολὺ ἡ ἀπόδοσις τοῦ παραγωγικοῦ ζωϊκοῦ κεφαλαίου, λόγω ἀκριβῶς τῆς εἰσαγωγῆς ζῶων ὑψηλῶν ἀποδόσεων και κυρίως βοοειδῶν.

Ἡ προβλεπομένη ἐξέλιξις τοῦ ζῶντος βάρους τοῦ κτηνοτροφικοῦ κεφαλαίου ἐμφαίνεται εἰς τὸν κατωτέρω πίνακα 3.

Πίναξ 3. Διάρθρωσις ζωϊκοῦ κεφαλαίου 1959—69 (ζῶν βάρος)

	1959		1964		1969	
	Τόννοι	%	Τόννοι	%	Τόννοι	%
Βοοειδῆ	9.230	14,6	15.500	24,8	22.900	37,5
Αἰγοπρόβατα	39.380	62,4	33.200	53,0	24.900	40,8
Χοῖροι	1.110	1,8	2.200	3,6	3.300	5,4
Πτηνὰ	1.330	2,1	1.500	2,3	1.700	2,7
Ἴπποειδῆ	12.050	19,1	10.200	16,3	8.300	13,6
ΣΥΝΟΛΟΝ	63.100	100,0	62.600	100,0	61.100	100,0

Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου προκύπτει, ὅτι μεταξὺ 1959—64, τὸ ζῶν βάρος τῶν βοοειδῶν θὰ αὐξηθῆ κατὰ 68%, τῶν χοίρων κατὰ 100%, τῶν κτηνῶν κατὰ 10%, ἐνῶ ἀντιθέτως τὸ ζῶν βάρος τῶν αἰγοπροβάτων θὰ μειωθῆ κατὰ 16% και τῶν ἱπποειδῶν κατὰ 16%.

Βάσει τῶν ὡς ἄνω προβλέψεων, τὸ σύνολον τῶν ἐπενδύσεων διὰ τὴν αὐξήσιν τοῦ ζωϊκοῦ κεφαλαίου ὑπολογίζεται ὅτι θὰ ἀνέλθῃ εἰς 65 περίπου ἑκατομμ. δρχ. διὰ τὴν πενταετίαν.

Ἡ χρηματοδότησις τῆς ἐπενδυτικῆς αὐτῆς προσπάθειας θὰ ἐξασφαλισθῆ, συμφώνως πρὸς τὰ τελευταίως ληφθέντα ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως μέτρα, διὰ τῶν ὁποίων προβλέπεται ἡ παροχὴ δανείων μέχρις 8 ἐτῶν μὲ ἐπιτόκιον 2% ἐτησίως (ἐναντι 5 ἐτῶν και ἐπιτοκίου 8% μέχρι τῆς λήψεως τῶν ἐν λόγω ἀποφάσεων) καλυπτόντων δλόκληρον τὴν ἀξίαν τῶν ἀγοραζομένων ζῶων.

Πλὴν τῆς ἐν λόγω εὐνοϊκῆς χρηματοδοτήσεως, ἐνίσχυσις προβλέπεται και διὰ δαπάνας ἐγκαταστάσεων ἐνσταυλισμοῦ ζῶων και λοιπὰς ἐγκαταστάσεις, αἱ

ὅποια ὑπολογίζεται ὅτι θὰ ἀνέλθουν εἰς 80 περίπου ἐκ. δραχμῶν δι' ὅλην τὴν πενταετίαν.

Παραλλήλως πρὸς τὰς προσπάθειας ἀναπτύξεως βελτιωμένης κτηνοτροφίας εἰς τὴν Ἠπειρον, προβλέπεται ἡ μερικὴ ἀντικατάστασις ζώων ἐργασίας διὰ γεωργικῶν μηχανῶν, δαθέντος ὅτι ὁ σημερινὸς ἀριθμὸς τοιούτων ζώων εἶναι ὑπερβολικός. Ὑπολογίζεται οὕτω, ὅτι ἐνῶ ἡ Ἠπειρος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξυπηρετηθῇ μετὰ 6.460 τόνν. ζῶντος βάρους, ἀπασχολεῖ ἔλξιν ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς 13.473 τόννους ζώων ἐργασίας.

Ἡ πίεσις τόσον ὀγκώδους ζωϊκοῦ κεφαλαίου ἐργασίας ἐπὶ τῶν βοσκοτόπων, ἐπὶ τῶν καλλιεργουμένων ἐδαφῶν καὶ συνακολούθως ἐπὶ τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, καταλήγει ὄχι μόνον εἰς ὑποσιτισμὸν ὀλοκλήρου τοῦ ζωϊκοῦ κεφαλαίου, ἀλλὰ, εἰς τὴν τελευταίαν ἀνάλυσιν, καὶ εἰς τὴν μείωσιν τῶν διαθέσιμων τροφῶν διὰ τὰς τοπικὰς ἀνάγκας διατροφῆς.

Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ζώων ἐργασίας ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐπαρκοῦς ὀδικοῦ δικτύου, εἰς τὴν μορφολογίαν τοῦ ἐδάφους, εἰς τὸν πολυτεμαχισμὸν τῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων καὶ εἰς τὸν αὐτοκαταναλωτικὸν χαρακτῆρα τῶν μικρῶν ἀγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων.

Ἐφ' ὅσον καὶ καθ' ὃν χρόνον θὰ ὑπερνικῶνται τὰ ἀναφερθέντα μειονεκτήματα, θὰ καταστῇ δυνατὸν ἢ μὲ ταχύτερον ρυθμὸν ἀντικατάστασις τῶν ζώων ἐργασίας δι' ἐλκυστήρων καὶ ὁ περιορισμὸς αὐτῶν μέχρι τοῦ ὅριου τοῦ προσδιοριζομένου διὰ τὴν μορφολογίαν τοῦ ἐδάφους ἐκάστης περιοχῆς τῆς Ἠπείρου.

Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τοῦτο θεωρεῖται καὶ ὡς προϋπόθεσις ἀναπτύξεως τοῦ ζωϊκοῦ κεφαλαίου εἰς παραγωγικὰ ζῶα, διὰ τοῦ παρόντος προγράμματος ἐπιδιώκεται ἡ ἀντικατάστασις 3. 430 τόννων (ζῶντος βάρους) ζώων ἐργασίας δι' ἀντιστοίχου μηχανικῆς δυνάμεως (27.455 Π. Ρ.)

Τὸ σύνολον τῶν ἐπενδύσεων διὰ τὴν προαναφερθεῖσαν ἐκμηχάνισιν τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας τῆς Ἠπείρου θὰ εἶναι τῆς τάξεως τῶν 92 ἐκατ. δραχμῶν διὰ τὴν εἰσαγωγὴν 33.815 μηχανικῶν ἵππων, ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς προαναφερθείσης μειώσεως τῶν ζώων ἐργασίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν ἀντικατάστασιν τῶν ἤδη ὑπαρχόντων καὶ κατὰ 50% ἀποσβεσθέντων ἐλκυστήρων καὶ λοιπῶν μηχανῶν.

Εἰδικώτερον, κατὰ κλάδους, δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν τὰ κάτωθι :

Μόνοπλα : Ἡ ἐκτροφή ἵππων μειοῦται σταθερῶς εἰς ἀπάσας τὰς πεδινὰς περιοχάς. Ἡ τιμὴ τῶν ἵππων ἔχει σημειώσει σοβαρωτάτην κάμψιν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν παραγωγῶν περιορίζεται εἰς τὴν διατήρησιν θηλέων ἵππων πρὸς παραγωγὴν ἡμίδνων, οἵτινες ἐξακολουθοῦν νὰ ἔχουν μίαν ἱκανοποιητικὴν τιμὴν, λόγω μὴ ὀλοκληρώσεως τοῦ ὀδικοῦ δικτύου τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς καὶ ἐντὸς τῶν ὑπὸ ἐκμετάλλευσιν δασῶν. Οἱ ὄνοι ἐξακολουθοῦν ἐκτρεφόμενοι διὰ τὴν ἐκτέλεσιν μικρομεταφορῶν ἐντὸς τῶν ὀρίων τῆς Κοινότητος.

Διὰ τὴν προσεχῆ δεκαετίαν, φρονοῦμεν, ὅτι ὁ Σταθμὸς Ἐπιβητόρων Ἰωαννίνων δέον νὰ ἐφοδιασθῇ διὰ 20 εἰσέτι ἐπιβητόρων ὄνων τῶν φυλῶν Κύπρου—Σικελίας καὶ Ποατοῦ καὶ διὰ 20 ἐπιβητόρων ἵππων τῶν φυλῶν Πηνειᾶς καὶ Ἀραβικῆς, οἱ ὅποιοι νὰ καλύπτουν τὰς εἰς ἐπιβήτορας ἀνάγκας τῆς Ἠπείρου καὶ τῶν Νήσων.

Ἡ διαταχθεῖσα ἀπαγόρευσις διενεργείας ἐπιβάσεων ἐπὶ φορβάδων διὰ ὄνων, κατὰ τὴν γνώμην μας, ὄχι μόνον δὲν ὠφελεῖ τὴν ἵπποπαραγωγὴν, ἀλλὰ τουναντίον θὰ ἐπιταχύνῃ τὴν ἐκποίησην τῶν εἰς χεῖρας τῶν παραγωγῶν φορβάδων ἀκόμη καὶ ὡς σφαγίων εἰς Ἰταλίαν.

Πιστεύομεν ἐπίσης προσωπικῶς, ὅτι ὁ σημειούμενος ρυθμὸς μειώσεως τοῦ

κεφαλαίων τῶν μονόπλων ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν σχετικὸν πίνακα ἐν τῇ πράξει θὰ εἶναι ταχύτερος.

Βοοειδῆ: Διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν ἐκτρεφόμενων ἐν Ἡλείῳ βοοειδῶν ἐφηρμόσθη ἀπὸ τοῦ 1946 καὶ μέχρι σήμερον συστηματικὸν πρόγραμμα βελτιώσεως τῶν ἀγελάδων ἐπιτελεσθέντων μέχρι σήμερον τῶν κάτωθι:

α) Ἐκ τῆς ἐκτροφῆς ἀγελάδων Φαιὰ Ἄλπεων προελεύσεως Ἀμερικῆς τοῦ Σταθμοῦ Ἐρεῦνης διατίθενται ἐτησίως ἅπασαι αἱ πλεονάζουσαι μοσχίδες δι' ἀναπαραγωγὴν εἰς τὰς πέριξ τοῦ Σταθμοῦ Κοινότητος τοῦ Λεκανοπεδίου τῶν Ἰωαννίνων, ὡς καὶ ἅπαντα τὰ παραγόμενα ταυρίδια εἰς τὴν ὄρεινὴν κυρίως περιοχὴν τῆς Ἡλείου.

Οὕτω, μέχρι σήμερον διετέθησαν παρὰ τοῦ Σταθμοῦ 180 μοσχίδες καθαρῶν καὶ 178 ταυρίδια. Τὰ διατεθέντα ταυρίδια ὑπολογίζεται ὅτι ἐνήργησαν συνολικῶς 25.000 ἐπιβάσεις ἐπὶ ἐντοπίων βραχυκερατικῶν ἀγελάδων. Σήμερον ἡ ἐντοπία βραχυκερατικὴ ἀγελάς ἔχει περιορισθῆ σοβαρῶς, διότι ταυρίδια καθαρῶν αἱματῆς φυλῆς Φαιὰ τῶν Ἄλπεων, ἔχουν διατεθῆ καὶ χρησιμοποιηθῆ καὶ εἰς τὰς πλέον ἀπομεμακρυσμένας περιοχὰς τῆς Ἡλείου.

β) Ἀπὸ τοῦ 1952 λειτουργεῖ συνεργεῖον τεχνητῆς γονιμοποιήσεως ἀγελάδων εἰς τὸ λεκανοπέδιον τῶν Ἰωαννίνων, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐνεργήσει μέχρι σήμερον 8.400 ἐγχύσεις σπέρματος ἀρίστων ταύρων φυλῆς Φαιὰ τῶν Ἄλπεων εἰς τὰ ἐντόπια καὶ διασταυρούμενα ζῶα τοῦ Λεκανοπεδίου τῶν Ἰωαννίνων.

Ἀπὸ τοῦ 1954, συνεργεῖον τεχνητῆς γονιμοποιήσεως λειτουργεῖ εἰς τὴν πεδινὴν περιοχὴν τῆς Ἄρτης καὶ Πρεβέζης καὶ ἀπὸ τοῦ 1960 κινεῖται εἰδικὸν συνεργεῖον τεχνητῆς γονιμοποιήσεως ἀγελάδων εἰς τὰς περιοχὰς Παρακαλάμου καὶ Κονίτσης. Τὰ δύο ταῦτα συνεργεῖα ἐνήργησαν ἐγχύσεις ἐπὶ 4.000 ἀγελάδων.

Διὰ τῆς δράσεως τῶν διατεθειμένων καθαροαίμων ταυριδίων καὶ τῶν συνεργείων τεχνητῆς γονιμοποιήσεως ἤδη ἐν Ἡλείῳ ἔχει παραχθῆ ἱκανὸς ἀριθμὸς ἀγελάδων, αἵτινες δεχόμεναι συνεχῶς αἷμα τῆς φυλῆς «Φαιὰ τῶν Ἄλπεων» ἐπὶ 3 καὶ πλέον γενεάς, δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς καθαρῶν αἱματῶν ζῶα.

γ) Διὰ τὴν ταχύτεραν βελτίωσιν τοῦ ζωικοῦ κεφαλαίου τῆς περιοχῆς εἰσήχθησαν κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῆς Α.Τ.Ε. περίπου 200 κεφαλαὶ καθαροαίμων ἀγελάδων φυλῆς Φαιὰ τῶν Ἄλπεων (μονταφόν) ἐκ Γιουγκοσλαβίας ἐπ' ἐσχάτων δὲ καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1960 καὶ 1961 ἕτεροι 400 καθαρῶν αἱματῶν ἀγελάδες τῆς αὐτῆς φυλῆς ἐξ Αὐστρίας καὶ Γιουγκοσλαβίας. Μελετᾶται ἡ κατὰ τὸ 1961—1962 εἰσαγωγὴ 1.000 καθαρῶν αἱματῶν ἀγελάδων.

δ) Διὰ τὴν ὑγειονομικὴν περίθαλψιν τῶν εἰσαχθεισῶν ἀγελάδων, προσελήφθησαν ὑπὸ τοῦ Προγράμματος Ἡλείου 3 κτηνίατροι, οἵτινες ἐτοποθετήθησαν εἰς τὴν ὑπαιθρον καὶ ἰδρύθησαν ἀγροτικὰ κτηνιατρεῖα εἰς Ἰωάννινα, Κόνιτσαν, Παρακάλαμον, Μέτσοβον, Παραμυθίαν κλπ. Εὐρίσκονται δὲ ὑπὸ ἴδρυσιν καὶ νέα τοιαῦτα εἰς Ἄρταν, Δελβινάκιον, Πρέβεζαν κλπ.

ε) Ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ Σταθμοῦ Ἐρεῦνης, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Δ)σεως Γεωργίας Ν. Ἰωαννίνων καὶ τῶν ἀναλόγων Ἐνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν, Ὑπηρεσία ἐλέγχου γαλακτοπαραγωγῆς καθαροαίμων ἀγελάδων φυλῆς Φαιὰ τῶν Ἄλπεων καὶ προϊόντων ἡμικαθαροαίμων ζώων τῆς φυλῆς ταύτης εἰς Ἰωάννινα, Κόνιτσαν καὶ Παρακάλαμον, ὅπου ὑπηρετοῦν 4 ἐλεγκταὶ γαλακτοπαραγωγῆς, ἐκπαιδευθέντες εἰς τὸν Σταθμὸν Γεωργικῆς Ἐρεῦνης Ἰωαννίνων.

στ) Διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ παραγομένου γάλακτος ἀγελάδος, τὸ Πρόγραμμα Ἡλείου, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἀρμοδίων Ἐνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν προέβη εἰς τὴν ἴδρυσιν καὶ λειτουργίαν δύο Συνεταιρικῶν Βιομηχανικῶν Τυροκομείων ἐν Κονίτση καὶ Καλπακίῳ, μετεκάλεσε δὲ εἰδικὸν τυροκόμον ἐκ Γαλλίας, διὰ τὴν κατασκευὴν εὐγενῶν εὐρωπαϊκῶν τυρῶν (γραβιέρας—ροκφόρ). Ἐπί-

σης εδρίσκεται υπό μελέτην ή ανέγερσις δύο μεγάλων τυροκομείων εις Ίωάννινα και Προβέξαν.

ζ) Η έμπορία τών παραγομένων καθαροαίμων μόσχων τής φυλής Φαιά τών Άλπεων ένεργείται σήμερα υπό τών παραγωγών βοηθουμένων υπό του Πρόγραμματος Ήπειρου και τών Δ)νσεων Γεωργίας. Μέχρι σήμερα αι έπιτυγχανόμεναι τιμαί τών μόσχων είναι λίαν ικανοποιητικάί.

Ταυτα έν συντομία τά μέχρι σήμερα έπιτευχθέντα εις τόν τομέα τής άγελαδοτροφίας. Η σχετική έργασία, άρξαμένη πρό 15ετίας έσχόπει άφ' ένδς μέν εις τήν αύξησιν τών παραγομένων κτηνοτροφών, άφ' έτέρου δέ εις τήν βελτίωσιν του ζωϊκού κεφαλαίου τών άγελάδων.

Τά έπιτευχθέντα αποτελέσματα δύνανται να θεωρηθούν ως μέτρια εις τόν τομέα αύξήσεως τών κτηνοτροφών και ως λίαν ικανοποιητικά εις τόν τομέα βελτιώσεως του ζωϊκού κεφαλαίου.

Ηδη ύπάρχει έν τή περιοχή άρκετόν ύλικόν καθαροαίμων ζώων και έπιτυγχανομένης τής προβλεπομένης εισαγωγής και έτέρων 1.000 καθαροαίμων άγελάδων καθίσταται άπαραίτητος ή δημιουργία γενεαλογικών βιβλίων τών άγελάδων τής φυλής Φαιά τών Άλπεων, ίνα τό πολύτιμον τουτο ζωϊκόν ύλικόν αξιολογηθή αναλόγως τής ικανότητος έκάστου άτομου και χωρήσωμεν εις πλέον παραγωγικας δραστηριότητας έν τή άγελαδοτροφία.

η) Έν Ελλάδαδι δέν ύπάρχει έτέρα περιοχή εις τήν όποίαν να έκτρέφονται και αναπαράγωνται καθαρόαιμα ζώα τής φυλής Φαιά τών Άλπεων εις τόσον άριθμόν (έξαιρουμένων ίσως τών άστικών Βουστασιών Άθηνών και Θεσσαλονίκης), δι' ό τό Υπουργείον Γεωργίας συνεφώνησε με τήν πρόβυσίν μας δια τήν έν Ήπειρω πρώτην καταβολήν ώργανωμένης προσπάθειας δια τήν δημιουργίαν βιβλίων τής άγελάδος Φαιά τών Άλπεων.

Επειδή έν Ελλάδαδι ούδαμού λειτουργούν γενεαλογικά βιβλία ζώων και δέν ύπάρχει έπομένως ή σχετική πείρα ώργανώσεως και λειτουργίας γενεαλογικού βιβλίου, έζητήσαμεν δια του Ο.Ε.Ο.Σ. τήν εις Ήπειρον άποστολήν του ειδικου ζωοτέχνου κ. POLY, Δ)ντου του Ίνστιτούτου βιολογικών έρευνών επί τών ζώων έν Γαλλία.

Ο κ. POLY άφίχθη τό πρώτον εις Ίωάννινα τήν 1—5—61 και παρέμεινε μέχρι τής 7—6—61 έπισκεφθείς μεθ' ήμών τήν ζώνην Πειραματισμού και Έπιδείξεως προς μελέτην του ύπάρχοντος ζωϊκού πληθυσμού καθαροαίμων ζώων έπιτοπίως και καταρτισμόν έκθέσεως επί τών άπαιτηθησομένων έργασιών δια τήν δημιουργίαν του γενεαλογικου βιβλίου τών άγελάδων τής φυλής «Φαιά Άλπεων Ήπειρου» δια τήν γενετικήν βελτίωσιν τούτων.

Ο κ. POLY συνέταξεν έν συνεχεία έκθεσίν του επί του άντικειμένου τούτου, εις ήν σκιαγραφώνται :

- α) Αί κατευθυντήριαί άρχαι του ίδρυθησομένου γενεαλογικου βιβλίου.
- β) Ο πρακτικός τρόπος τηρήσεως του γενεαλογικου βιβλίου.
- γ) Τό στάδιον τό άνταποκρινόμενον προς τόν χρόνον καταρτίσεως του βιβλίου και
- δ) Τά συμπεράσματα.

Τόν Αύγουστον του 1961 ό κ. POLY έπανήλθεν εις Ήπειρον μετά του ειδικου τεχνικου κ. LEROUILLY. Ο κ. POLY παρέμεινε εις Ίωάννινα επί 10ήμερον συσκεφθείς μεθ' ήμών, του ειδικου κτηνοτροφίας τής Δ)νσεως Έφαρμογών κ. Ι. Μήλιου, του αντιπροσώπου τής Δ)νσεως Κτηνοτροφίας του Υπ. Γεωργίας κ. Τζοάννου και έτέρων 5 Έλλήνων Δ)ντών Κτηνοτροφικών Ίδρυμάτων Βορείου Ελλάδος, έφ' όλων τών λεπτομερειών του καταρτισθησομένου γενεαλογικου βιβλίου. Κατά τό διάστημα τουτο οι κ. POLY και LEROUILLY έπέ-

δειξαν εις τούς Έλληνας τεχνικούς τὰς μετρήσεις, ἄς δέον νὰ ἐνεργήσουν εις τὰ Ἰδρυμάτα των, ὡς καὶ τὸν τρόπον ἐπεξεργασίας τῶν στοιχείων γαλακτοπαραγωγῆς τῶν ἀγελάδων, αἵτινες εὐρίσκονται ὑπὸ ἔλεγχον γαλακτοπαραγωγῆς τὸσον τῶν κρατικῶν Ἰδρυμάτων ὅσον καὶ τῶν ἰδιωτῶν.

Τέλος, κατόπιν ἐνεργειῶν μας, τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας ἐνέκρινε τὴν πρόσληψιν τοῦ ἀπαραιτήτου ἐξ Ἑλλήνων τεχνικοῦ καὶ διοικητικοῦ προσωπικοῦ, διὰ τὴν ἄμεσον ἔναρξιν καταρτίσεως τοῦ γενεαλογικοῦ βιβλίου τῶν ἀγελάδων «Φαῖα τῶν Ἄλπεων Ἠπείρου» καὶ ἀνέθεσε τὴν ἐργασίαν ταύτην εἰς τὸν Σταθμὸν Γεωργικῆς Ἐρεῦνης Ἰωαννίνων.

Οὕτω, μὲ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ξένων ἐμπειρογνομόνων κ. κ. POLY καὶ LEROUILLY, ὁ Σταθμὸς Ἐρεῦνης Ἰωαννίνων συνεχίζων τὴν ἀπὸ 15ετίας ἀρξαμένην ἐργασίαν βελτιώσεως τῆς ἀγελαδοτροφίας ἐν Ἠπείρῳ, ἐλπίζει ὅτι ἐντὸς τοῦ προσεχοῦς ἑξαμήνου θὰ ἐπιτύχη τὴν δημιουργίαν καὶ ἐφαρμογὴν τοῦ γενεαλογικοῦ βιβλίου τῶν ἀγελάδων «Φαῖα τῶν Ἄλπεων Ἠπείρου», γεγονός ὅπερ θὰ ἀποτελέσῃ τὸ ἐπιστέγασμα τῆς συνεχοῦς καὶ ἀδιαλείπτου προσπαθείας του διὰ τὴν ἀνέλιξιν τῆς Ἠπειρωτικῆς ἀγελαδοτροφίας εἰς πρωτοπόρον προσπάθειαν καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ γεωμορφολογία καὶ τὸ κλίμα τῆς Ἠπείρου, προσιδιάζουν τὰ μέγιστα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βελτιωμένης ἀγελαδοτροφίας. Θὰ πρέπει νὰ βελτιώσωμεν καὶ τὰς λοιπὰς συνθήκας, ὥστε οἱ Ἠπειρώται νὰ γίνουν καὶ πάλιν «Ἐξοχοὶ ἀγελαδοτρόφοι», ὅπως ἔχαρκτηρίζοντο εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἑλλάδα.

Εἰδικώτερον πρὸς τὸ θέμα τῶν φυλῶν, θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ ὑπομνήσωμεν ἐνταῦθα τὴν ἐπὶ 25ετίαν πείραν μας ἐν Ἠπείρῳ εἰς τὰ κάτωθι :

α) Εἰς τὴν Ἀλπικὴν—ὕπαλπικὴν καὶ ὄρεινὴν περιοχὴν, φρονοῦμεν ὅτι ἡ φυλὴ «Φαῖα τῶν Ἄλπεων» θὰ ἐξακολουθήσῃ ν' ἀποτελῇ τὴν πλέον κατάλληλον φυλὴν. Ἐνδεχομένως, εἰς ὠρισμένας περιοχὰς καὶ διὰ πολὺ μικρὰς ἐκμεταλλεύσεις, θὰ κρατηθῇ καὶ ἡ ἀγελάς Τζέρσεϋ, ἐφ' ὅσον καταστῇ δυνατὴ ἡ ἀξιοποίησις καὶ ἡ πληρωμὴ τοῦ γάλακτος βάσει τῆς εἰς λιπαρὰ περιεκτικότητος αὐτοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι μᾶλλον ἀβέβαιον, δεδομένου ὅτι ἤρχισεν ἤδη νὰ συζητῆται ὁ ἔλεγχος τοῦ γάλακτος βάσει τῆς εἰς λεύκωμα περιεκτικότητος αὐτοῦ, ὅτε καὶ ἡ τιμὴ αὐτοῦ θὰ ποσοσαρμοσθῇ πρὸς τὸ λεύκωμα καὶ οὕτω τὸ μέγα τοῦτο προσὸν τῆς Τζέρσεϋ θὰ ἐξαλειφθῇ. Τέλος, εἰς τὰς ἐκτεταμένας κᾶπως ἡμιορεινὰς κοιλάδας καὶ τὰ ὑψιπεδα, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν παράλιον ζώνην καὶ ὅπου ἐκτελοῦνται σοβαρὰ ἐγγειοβελτιωτικὰ ἔργα, ἡ γενικὴ τάσις τῶν παραγωγῶν εἶναι ἡ ἀντικατάστασις τῶν καθαροαίμων ζῶων φυλῆς «Φαῖα τῶν Ἄλπεων», ὡς καὶ τῶν διασταυρομένων ζῶων τῆς φυλῆς ταύτης διὰ ζῶων λευκομελάνων τῆς φυλῆς Φλισλανδίας, λόγῳ τῆς ὑψηλοτέρας γαλακτοπαραγωγῆς τῶν ζῶων τούτων.

Παρὰ τὴν ἐπίσημον τακτικὴν τῶν Ὑπηρεσιῶν, αἵτινες εὐνοοῦν τὴν ἐν Ἠπείρῳ ἐκτροφὴν τῶν ἀγελάδων φυλῆς Φαῖα τῶν Ἄλπεων, οἱ ἰδιῶται παραγωγοὶ καὶ δὴ οἱ πλέον προοδευτικοί, εἰσάγουν καὶ ἐκτρέφουν ἀγελάδας λευκομέλανος φυλῆς Φλισλανδίας. Φρονοῦμεν, τέλος, εἰς τὸ ζήτημα τῶν φυλῶν, ὅτι ἡ ἐπιλογὴ τούτων δέον νὰ ἀφίνεται εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐκτροφέων, οἱ ὅποιοι γνωρίζοντες ἤδη καλῶς καὶ τὰς τρεῖς ἀναφερθείσας φυλάς, εἶναι εἰς θέσιν μόνοι των νὰ ἐπιλέγουν ἐκάστοτε τὰ πλέον κατάλληλα ζῶα.

Ἐν τῇ ἀγελαδοτροφίᾳ ἐπίσης, δέον συνεχῶς νὰ εὐνοῆται ἡ δημιουργία ἐξειδικευμένων ἀγελαδοτροφικῶν ἐπιχειρήσεων ὅπου νὰ διασφαλίζεται ἡ ἐκτροφή 3—10 ἀγελάδων κατὰ ἐπιχειρήσιν, ὅποτε καὶ ὁ ἐκτροφεὺς θὰ ἐξειδικευθῇ εἰς τὴν ἀγελαδοτροφίαν. Ἡ μέχρι σήμερον ἀσκηθεῖσα, κοινωνικὴ μᾶλλον, πολιτικὴ διαθέσεως μιᾶς ἀγελάδος κατὰ γεωργικὴν ἐκμετάλλευσιν, ὑπεβοήθησε λίαν τὴν ἀγροετικὴν οἰκογένειαν διὰ τὴν διασφάλισιν καλλιτέρας διατροφῆς τῶν μελῶν τῆς οἰκο-

γενείας διὰ γάλακτος καὶ ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν πρόσχησιν μερικῶν γνώσεων ἀγελαδοτροφίας, δὲν δημιουργεῖ ὅμως ἐξειδικευμένους ἐπιχειρήσεις, αἵτινες νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ παράγουν κτηνοτροφικὰ προϊόντα εἰς τιμὰς ἀνταγωνιστικὰς καὶ εἰς ποιότητα κατ'ἀλλήλον δι' ἐπεξεργασίαν τοῦ γάλακτος παρὰ γαλακτοκομικῶν βιομηχανιῶν. (Ἀδύνατος ὁ ἔλεγχος τῆς ποιότητος μικροποσοτήτων 3—10 γλ.γ. κατὰ ἀμελίξιν, ὡς καὶ ἡ ἐκπαίδευσις τῶν γυναικῶν, αἵτινες σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἀσχολοῦνται μὲ τὴν μίαν ἀγελάδα).

Βασικὴ κατὰ ταῦτα δέον νὰ εἶναι ἡ δημιουργία ἐκτροφῶν μὲ 5 κατὰ μέσον ὄρον κεφαλῆς ἀγελάδων κατὰ ἐπιχειρήσιν, πρῶγμα ὅπερ εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν κλῆρον τῶν 40 στρεμμάτων, ὅπου διὰ τῆς ἀγελαδοτροφίας θὰ ἀξιοποιηθῇ ἡ παραγωγή κτηνοτροφῶν ἐπὶ ἐκτάσεως 25 στρεμμάτων (5 στρέμματα ἀρδευόμενα κατὰ κεφαλὴν ἀγελάδος παραγωγῆς 3.000 γλ.γ. ἐτησίως).

Τὰ ἀναφερθέντα ἤδη μέτρα βελτιώσεως τῆς ἀγελαδοτροφίας θὰ ἐνταθῶν κατὰ τὴν προσεγῆ 10ετίαν διὰ:

1) Εἰσαγωγῆς 5.000 κεφαλῶν εὐγενῶν γαλακτοφόρων ἀγελάδων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

2) Δι' ἐπεκτάσεως τῆς λειτουργίας συνεργείων τεχνητῆς γονιμοποιήσεως εἰς ἀπάσας τὰς πεδινὰς περιοχὰς τῆς Ἡπείρου καὶ διαθέσεως ἱκανοῦ ἀριθμοῦ ταυριδίων φυλῆς Φαῖα τῶν Ἄλπεων εἰς τὰς ὄρεινὰς καὶ ἡμιορεινὰς περιοχὰς.

3) Δι' ἰδρύσεως συγχρονισμένων γαλακτοβιομηχανιῶν, αἵτινες θὰ παράγουν εὐγενῆ προϊόντα ἀρίστης κατὰ τὸ δυνατόν ποιότητος.

4) Διὰ λειτουργίας γενεαλογικοῦ βιβλίου, ὥστε νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ἐν τῇ περιοχῇ ὀργάνωσις ἐμπορίας καθαροαίμων ζώων ἀναπαραγωγῆς, ἥτις καὶ τὴν λοιπὴν γῶραν θὰ ἐφοδιάσῃ διὰ καταλλήλων ζώων καὶ τὰ ἔσοδα τῆς Ἡπείρου θὰ αὐξήσῃ. Καὶ

5) διὰ τῆς λήψεως μέτρων ἐκπαιδεύσεως τοῦ πληθυσμοῦ εἰς ζητήματα παραγωγῆς, διακινήσεως καὶ ἐμπορίας τῶν κτηνοτροφικῶν προϊόντων.

Εἰς τὸν πίνακα τοῦ ζῳϊκοῦ κεφαλαίου ἐμφανίζεται, ὅτι τὸ 1959 ὑπάρχουν 9.230 τόννοι ἢτοι 31.000 κεφαλῆαι ἀγελάδων μέσου βάρους 300 γιλιογράμμων. Τὸ 1964 προβλέπεται ἡ ὑπαρξίς 15.500 τόννων ζῶντος βάρους ἀγελάδων, ἀντιστοιχοῦντος εἰς 39.000 κεφαλῆαι ἀγελάδων μέσου βάρους 400 γιλιογράμμων. Ἡ αὐξήσις τοῦ μέσου ζῶντος βάρους τῶν ἀγελάδων θὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῶν εἰσαχθῆσομένων καθαροαίμων ζώων, διὰ τῆς τεχνητῆς γονιμοποιήσεως καὶ τῆς χρησιμοποίησεως καθαροαίμων ταύρων καὶ διὰ τῆς καλλιτέρας διατροφῆς τῶν παραγῶν κατὰ τὴν νεαρὰν αὐτῶν ἡλικίαν.

Τὸ 1969 τὸ ζῶν βῆρος τῶν ἐν Ἡπείρῳ ἐκτραφησομένων βοσειδῶν θὰ ἀνέλθῃ εἰς 22.900 τόννους, ἀντιστοιχοῦντος εἰς 50.000 κεφαλῆαι ἀγελάδων μέσου βάρους 450 γιλιογράμμων. Καὶ ἡ νέα αὐξήσις τοῦ μέσου ζῶντος βάρους τῶν ἀγελάδων θὰ προέλθῃ ἐκ τῶν αὐτῶν λόγων.

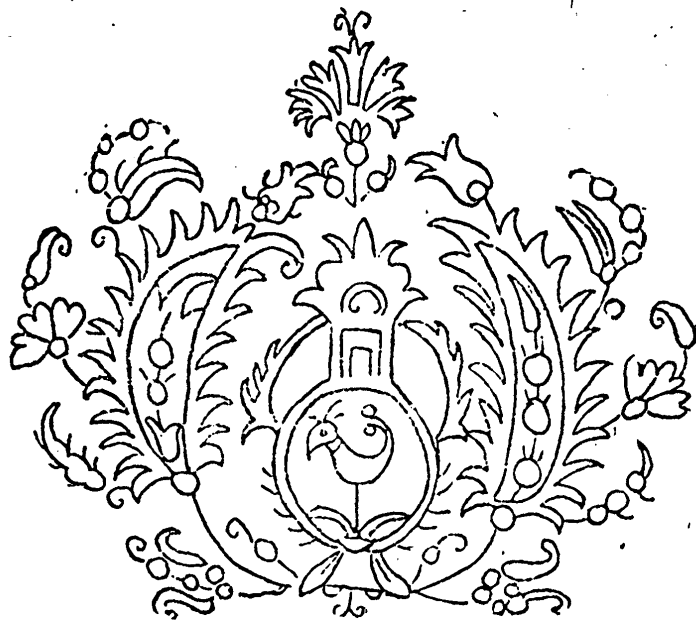
Διατροφή: Ἴνα ἡ ἀγελαδοτροφία ἀποτελῇ προσοδοφόρον ἐπιχείρησιν ἐν Ἡπείρῳ καὶ ἀφήνῃ κέρδος μὲ τιμὴν γάλακτος 2,20—2,50 δραχ. κατὰ γιλιόγραμμα, εἶναι ἀπαραίτητον ὅπως ἡ ἐκτροφή στηρίζεται εἰς ἰδίαν παραγωγὴν γονοειδῶν τοῦλάχιστον τροφῶν (ἀγύρου—γῆρου ξηροῦ—γῆρου γλωροῦ—ἀραβοσίτου καὶ ἀραβοσίτου ἐνσιρωμένου). Τοῦτο δύναται νὰ διασφαλισθῇ μόνον εἰς τὰς ἀρδευόμενας ἐπιφανείας διὰ καλλιέργειας 20 στρεμμάτων μηδικῆς ἢ μίγματος τριφυλλίου ἔρποντος καὶ φέστουκας καλαμοειδοῦς, ἐξ ἧς θὰ συγκομισθῶν 20.000 γιλιογρ. ξηροῦ γῆρου τοῦλάχιστον καὶ ἐκ 5 στρεμμάτων γλωροῦ ἀραβοσίτου 20.000 γιλιόγραμμα ἐνσιρωμένου ἀραβοσίτου. Οὕτω, διὰ τῶν δύο τούτων τροφῶν θὰ διασφαλισθῇ ἡ καθ' ὅλον τὸ ἔτος διατροφή διὰ 11 γιλιογράμμων ξηροῦ ἀναλόγου γλωροῦ (44 γλ.γ.) γῆρου καὶ ἡ ἐπὶ ἑξάμηνον (Νοέμβριος—τέλος Ἀ

πριλλου) διατροφή δι' ενσιρωμένου αραβοσίτου και δια 20 χιλιογράμμων ημερησίως και κατά αγελάδα.

Βασική προϋπόθεσις τίθεται πάντοτε ή ύπαρξις μέσου κλήρου 40 αρδευομένων στρεμμάτων, εκ τών οποίων 25 διατίθενται δια την διατροφήν 5 γαλακτοφόρων αγελάδων (20 στρεμ. μηδική ή τριφύλλιον Λαντίνο και 5 στρέμματα επίσπορος καλλιέργεια χλωροῦ αραβοσίτου δι' ενσίρωσιν) και τὰ υπόλοιπα δι' έτέρας γεωργικὰς καλλιεργείας.

Δεδομένου ότι υπολογίζομεν έξ εκάστης αγελάδος πρόσοδον ακαθάριστον 8.000 δραχ. (2.500 χιλιογρ. γάλα $X2,50=6.250+1.750$ αξία μόσχου 3 μηνών = 8.000 δραχ.) έτησίως, ή επιχείρησις θα έχη συνολικόν ακαθάριστον πρόσοδον εκ τών 5 αγελάδων 40.000 δραχ. (μη υπολογιζομένης τής αξίας τής παραγομένης κόπρου).

(Συνεχίζεται)

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Τ Ο Τ Ζ Α Μ Ι Α Σ Λ Α Ν

Ὁ ψηλὸς καὶ κομψὸς μιναρὸς τοῦ ψηλῶναι
ὡς φωνὴ προσευχῆς, ταπεινῆς ἰκεσίας.
Ἡ εὐσέβεια τώχισε, σύμβολο πίστεως
καὶ περὶ τεχνό βλέπει ψηλά
πρὸς τὸν ἄπειρο Νοῦ, πρὸς τὸν Ἔνα,
πὸν τὸν νοιώθουμε ὄλοι
καὶ ζητῶμε σιμά Του
τῆ χαμένη γαλήνη...
Ὁ Θεός, ὁ Ἀλλάχ, ὁ Γιαχβέ,
(ὀμίλια τῆς ἰδίας ἐννοίας)
εἶσαι Σὺ, τὸ λαμπρὸ καὶ αἶδιο φῶς,
πὸν τὰ πάντα πληροῖ καὶ φωτίζει...

Στὸν ἀπλόχωρο τροῦλο του,
πὸν φανιάζει ψηλά,
οὐρανὸς λυπημένος,
δὲν ἐσβύσαν ὀλότελα
κι' ἀντηχοῦνε καὶ τώρα σᾶν τότε
τὰ μωρὰ τῶν ἀνθρώπων αἰτήματα,
τῶν ψυχῶν οἱ ποικίλες φωνές.
Ὡς μᾶς δέρνει ἡ ἀνάγκη
καὶ τὰ φίδια γυροῦν σιτὴ ψυχῆ μας,
μὲ ταπεινώση γόνυ θὰ κλίνουμε
πρὸς τὸν Ἔνα, πὸν νοιώθουμε πιδ κόντινότερα
σιτοὺς ναοὺς, πὸν μὲ πίστη,
τὸν ζητοῦν καὶ λατρεύουν, τ' ἀνθρώπινα πλάσματα δίχως
τὰ ρηχὰ μισαλλόδοξα κύμματα
νὰ μειώνουν τὸ θεῖο σκοπὸ τους.

Οἱ πολλὲς τους καντῆλες,
πὸν μὲ σέβας ἀνάβαινε,
προσφορὰ καὶ θυσία σιτὸν Ἔνα
δὲν ὑπάρχουνε πιά. Τὸ μυστήριον ὀμως
πὸν πληροῦσεν ἀπόκοσμο
τὸν ἀπλόχωρο θόλο δὲν ἔσβυσεν
ἀλλ' ἀκόμα φωτίζει τὸ χῶρο
πὸν σκεπάζει ὁ κομψὸς καὶ πολύγωνος τροῦλλος...

Κι' ἂν οἱ λέξεις ἀλλάζουν,
ἀναλλοίωτη μένει ἡ οὐσία, γιὰ τὸ
τὸ φωτίζει καὶ τώρα,
ἡ σικὶ τοῦ Θεοῦ.
Πρὸς τὸν Ἔνα νὰ γίνῃ ναός,
εἶναι πρέπον ξανά,
ἂν μ' εὐλάβεια κάποιος κρεμάσει

μιὰν εἰκόνα Χριστοῦ,
φωτισμένη θαμπά,
μὲ τὸ φῶς μιᾶς καντήλας...

Ι. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΕΣΣΕΡΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΑΡΑΝΤΟΥ ΠΑΥΛΕΑ

Ο Ρ Κ Ο Ι

Κι' ἐμεῖς ποὺ δοκιζόμασταν πὼς ἐπιθυμούσαμε σὺν πεθάνουμ
ζεστές οἱ στήχτες μας νὰ γίνουν πάλι ἕνα, ὅπως διαν ζούσαμε,
τώρα γιὰ πράγματα ἀσήμαντα χωρίσαμε
καὶ ζοῦμε μακριὰ ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλονε γιὰ πάντα.

Τ Υ Φ Ω Ν Α Σ

Τυφώνας νὰ πάρει τὰ σπῖτια μας, τυφώνας νὰ σκορπίσει τὴ ζεστασιά μας
κοῖμα, νὰ μὴν μποροῦσε νὰ χοριάσουμε καὶ νὰ ντύσουμε
τοὺς γυμνοὺς καὶ πεινασμένους.
Τυφώνας θὰ πάρει κάποτε τὰ σπῖτια μας, τυφώνας θὰ χαλάσει κι εἶναι βέβαιο
τὴν ἔνοχη ζεστασιά μας.

Θ Α Λ Α Σ Σ Α

Τὴν πατρικὴ μου θάλασσα μ' ἀρέσει νὰ σᾶς τραγουδᾷ
ποὺ σιτὸ μπουρίνι συνήθιζε τὸ κῦμα τῆς νὰ βράζει
σ' ἀκρογιαλιές μοναχικές, καταχνιασμένες
μ' ὄλα τὰ βότσαλα τὰ χρωματιστὰ σ' ὄλα τοὺς τὰ μεγέθη
νὰ ἐνώνονται μὲ τὴν ἀσπράδα τοὺς κάποτε πέρα ἀπὸ τοὺς ἀφροὺς
ἢ γαληνεμένη τρικυμία τῶν γλάρων.

Κ Α Κ Ι Α

"Απληστοὶ οἱ ἄνθρωποι, ἀδηφάγοι, ἐνθουσιωδῶς μαροί,
τὸ φάντασμα τῆς ἀλήθειας σείον καὶ τὸ φοβοῦνται,
κινοῦνται γύρω ἀπὸ τὴν τροχιά τοῦ ἑαυτοῦ τοὺς
μακριὰ ἀπὸ τὸ Θεό.
Καλωσύνη δὲν ὑπάρχει, κι' ἂν τὴν βρεῖς πουθενά, καλωσύνης εἶναι ὑποκρισία
δὲν ὑπάρχει ἀνδρεία, κι' ἂν τὴν βρεῖς πουθενά, εἶναι τὸ παραχάραγμά τῆς,
ἢ ἀδικία θεωρεῖται γιὰ δικαιοσύνη
νόμος εἶναι ἢ ἀρπαγή,
κυλιόμαστε σιτὸ ψέμα καθὼς ὁ κάπρος σιτὰ τέλματα τῶν βατράχων.

ΠΑΝΟΥ ΓΡΙΣΠΟΥ

Ο ΕΜΠΡΕΣΙΟΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Λέγοντας 'Εμπρεσιονισμός, κατόντησε να έννοοῦμε τήν τεχνική του 'Εμπρεσιονισμού. 'Αλλά πέραν ἀπό τήν τεχνική, ὑπάρχει καί ἡ καλλιτεχνική οὐσία, αὐτήν πού τόσο συχνά τήν ξεχνᾶμε.

Πρὶν δ' 'Εμπρεσιονισμός γίνη Σχολή καί μάλιστα Σχολή τῆς Ζωγραφικῆς, ὑπῆρχε σάν στοιχεῖο τῆς Τέχνης καί ἀνευρίσκειται τόσο στοὺς παλαιότερους ζωγράφους, στοὺς Τζιορτζόνε, Τιτσιάνο, Βερονέζε, Τιντορέττο, Γκρέκο, Βελάσquez, Γκόγια καί ἄλλους, ὅσο καί σέ νεώτερους, ὅπως στοὺς Ντελακρουά, Κορό, Ντομπινέ, Κουρμπέ κ.λπ. Βέβαια οἱ ζωγράφοι αὐτοὶ δέν εἶναι εμπρεσιονιστές, ἀλλ' ἄς τοὺς ποῦμε μέ ἓνα ὄνομα, κλασσικοί. Ὅπως ὅμως ὁ 'Εμπρεσιονισμός προϋπήρξε τοῦ Ε. τοῦ τελευταίου τέταρτου τοῦ 19ου αἰῶνα, ἔτσι ἐξακολουθεῖ νά ὑπάρχει σάν στοιχεῖο τῆς Τέχνης, μέσα στήν μεταεμπρεσιονιστική Τέχνη, δηλ. στή Σύγχρονη Τέχνη.

'Αλλά ὁ Ε. στό τελευταῖο τέταρτο τοῦ 19ου αἰ. δέν στάθηκε μόνο Σχολή ζωγραφικῆς. 'Αγκάλιασε καί τή Μουσική, μέ ἀρχηγό τὸν Ντεμπισύ στή Γαλλία καί τή Λογοτεχνία, μέ πολλοὺς ἐκπρόσωπους καί ἔγινε ἔτσι Καλλιτεχνικό κίνημα. Καί σάν κίνημα ἔδειξε μεγάλη ἀντοχή ἐπιβίωσης, ἰδιαίτερα στήν 'Ελλάδα, ὅπου τώρα μόλις ἡ Μοντέρνα Τέχνη κατάφερε νά τὸν κἀμψη καί νά τὸν ξεπεράσῃ. Αὐτό ὅμως δέν σημαίνει ὅτι ὁ Ε. ἔπαψε νά φωλιάζει μέσο στὰ σπλάχνα τῆς μοντέρας Τέχνης καί νά συνεχίζει τή ζωή του, ὄχι σάν ἐπιβίωμα, ἀλλά σάν στοιχεῖο ὄργανικό.

Κι' αὐτὸ ἀκριβῶς σκοποῦμε νά δείξουμε, ὄχι στὸν τομέα τῆς ζωγραφικῆς, διότι τότε θά ἔπρεπε νά παροθέσουμε ἔγχρωμα κλισέ, ἀλλὰ στὸν τομέα τῆς Λογοτεχνίας, πού εἶναι πιὸ καλὴ βολή.

'Ὅμως πρὶν δείξουμε τὰ σημάδια τοῦ Ε. στό κορμὶ τῆς σύγχρονης Λογοτεχνίας θά πρέπει νά καθορίσουμε τὸ εἶδος καί τὸ ποιὸν αὐτῶν τῶν σημαδιῶν, γιατί πάνω σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ὑπάρχει μεγάλη παρανόηση. Κι' ἴσως θάπρεπε πρῶτα νά ποῦμε τί δέν εἶναι Ε. γιὰ νά ξεχωρίσουμε ἔπειτα τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν στοιχείων ἐκείνων πού τὰ παίρνομε σάν εμπρεσιονιστικῆς ὑφῆς.

'Η οὐσία τοῦ εμπρεσιονισμού. Εἶπαμε στήν ἀρχή, ὅτι παίρνομε γιὰ εμπρεσιονισμό, τήν τεχνική ἢ τεχνολογία τοῦ Ε., ξεχνώντας συχνά τήν οὐσία. 'Η τεχνική τοῦ Ε. ἀναφέρεται στή χρωματολογία του, στήν πρισματική ἀνάλυση τοῦ φωτός, στήν προτίμηση τῶν θερμῶν καί τὴν ἀποφυγὴ τῶν ψυχρῶν χρωμάτων, στήν ἀρνηση τοῦ μαύρου καί γενικά τῶν γαιωδῶν, στή χρήση ἔγχρωμων σκιῶν, στή μὴ ἀνάμιξη τῶν χρωμάτων στή παλέττα, δηλ. στή χρήση καθαρῶν χρωμάτων, στή χρήση τοῦ λεγόμενου τρίγωνου τοῦ Ντελακρουά καί τοῦ ταυτόχρονου κοντράστου τοῦ Σερά. Στήν κατάργηση τοῦ κοφτοῦ περιγράμματος καί τὴν νιοθέτηση τοῦ ἀσαφοῦς (ἀπὸ αὐτοῦ ἢ κατηγορεῖται ὅτι οἱ εμπρεσιονιστές ἀννοοῦσαν τὸ σχέδιο). Κονταλογίς, μιὰ τεχνολογία βγαλμένη ἀπὸ τὸ ἐργαστήριο τῆς Φυσικῆς καί τῆς Χημείας, ἀπὸ τίς μελέτες πάνω στὸ φῶς ἐπιστημόνων, ὅπως οἱ Σερβέλ, Χέλμοιτς, Ο. Ν. Χούντ, Κάρολος 'Ενρὺ καί ἄλλοι. 'Ακόμα στήν εμπρεσιονιστική τεχνολογία πρέπει νά κατατάξουμε καί τὸ ποαντιγιάζ καί τὸν φωβισμό, ἀν ἐπεκτείνουμε, ὅπως καί πρέπει, τὸ εμπρεσιονιστικὸ κίνημα καί στὸν νεοεμπρεσιονισμό.

Όλα αυτά, όμως, δὲν εἶναι ἡ οὐσία τοῦ Ε., εἶναι τὰ μέσα. Μὲ αὐτὰ ὁ Ε. πιδιώκει τὴν πραγματικὴ ἢ φυσικὴ ἀλήθεια στὸ χρῶμα, τὸ πλαστικὸ μοντελάριμα, τὸν ζωντανὸ παλμό, τὴν ἐσωτερικὴ κίνηση, τὴ σύλληψη τῆς φευγαλέας στιγμῆς, τῆς στιγμιαίας ἐντύπωσης. Μέσα στὸν ἔμπρεσιονιστικὸ πίνακα πρέπει νὰ ἰχμαλωτιστῇ ἡ ἔκφραση ἑνὸς τοπίου, ἢ γενικώτερα, ἑνὸς μοντέλου, στὴ μοναδική, ἢ ἀνεπανάληπτη μορφή της. Αὐτοῦ πρέπει νὰ ἀναζητοῦμε τὴν καλλιτεχνικὴ οὐσία ἑνὸς πίνακα.

Γιὰ νὰ πετύχη αὐτὸ ὁ ἔμπρεσιονιστὴς ζωγράφος, καταφεύγει σὲ τεχνάσματα. Ἰσχύει γιὰ μανιέρα; Αὐτὸ θὰ μᾶς τὸ πῆ τὸ ἀποτέλεσμα. Ἀφίνεται στὴ δύναμη καὶ τὴν ἀξία τοῦ καλλιτέχνη, τὸ τέχνασμα νὰ σταθῇ σὲ καλλιτεχνικὸ ἐπίπεδο ἢ νὰ ἐπέση σὲ μανιέρα. Ἀλλὰ ὅπως κι' ἂν ἔχει, ὁ καλλιτέχνης δὲν μπορεῖ νὰ κάμη μαφορετικά. Τὰ τεχνάσματα αὐτὰ εἶναι: τὸ συγκεχυμένο περίγραμμα, τὸ περίλυτο φῶς, ἡ κομματιασμένη πινελιά, ὁ ιτ βιζιονισμὸς κλπ.

Τὰ τεχνάσματα αὐτὰ, ποὺ δὲν εἶναι ἡ οὐσία τοῦ ἔμπρεσιονισμοῦ, μπορεῖ νὰ εἶναι καλὰ γιὰ τὴ ζωγραφικὴ, δὲ σημαίνει ὅμως πὼς μποροῦν νὰ μεταφερθοῦν σὲ μιὰ ἄλλη μορφή Τέχνης, ὅπως στὴ Λογοτεχνία. Ἀφίνεται στὴν ἰκανότητα τοῦ Λογοτέχνη νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἔμπρεσιονιστικὴ ἔκφραση, ὅπως ὁ ζωγράφος μόνος του βρῖσκει τὰ μέσα γιὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἔμπρεσιονιστικὴ ἔκφραση.

Δὲν μποροῦμε νὰ ἀντιγράψουμε τὰ μέσα τῆς ζωγραφικῆς καὶ νὰ τὰ μεταφέρουμε στὴν περιοχὴ τῆς Λογοτεχνίας. Ὅχι μόνο διότι αὐτὸ εἶναι ἀντιγραφή, ἀλλὰ διότι δὲν πετυχαίνουμε τὸ σκοπὸ μας, δὲν κάνουμε δηλ. ἔμπρεσιονισμό.

Κι' ὥστόσο, ἡ Κριτικὴ, μᾶς προσφέρει δείγματα ἔμπρεσιονιστικῆς Λογοτεχνίας, ποὺ μᾶλλον σὰν παραδείγματα γιὰ ἀποφυγὴ θὰ πρέπει νὰ τὰ πάρουμε. Τὰ ὄνόματα τῶν Μαροῦλ Προῦστ καὶ Ἀντρέ Ζίντ κατέχουν ξεχωριστὴ θέση στὸ στερέωμα τῆς Γαλλικῆς Λογοτεχνίας μὲ παγκόσμια προβολή. Μᾶς ἔχουν δώσει ἀξιόλογο ἔργο ποὺ κατὰ τίποτε δὲν μειώνεται ἡ ἀξία του, ἂν παρουσιάζει ἐδῶ καὶ κεῖ κάποιες ἀποτυχημένες σελίδες. Οἱ Προῦστ καὶ Ζίντ φαίνονται σὰν νὰ μῆχαν βαθεῖα στὸ νόημα τοῦ ἔμπρεσιονισμοῦ. Μᾶς τὸ δείχνουν τὰ πάρα κάτω ἀποσπάσματα παρμένα ἀπὸ τὰ βιβλία τους «Χαρές καὶ Ἡμέρες» τοῦ Προῦστ, τὸ ἕνα, καὶ «Ἐπίγειες τροφές» τοῦ Ζίντ, τὸ ἄλλο.

Γράφει ὁ πρῶτος: «Ὁ ἥλιος εἶχε γείρει καὶ ἡ θάλασσα ποὺ ἐσχώριζε μισοκρυμμένη ἀνάμεσα στὶς φυλωσιές ἀπὸ τίς μηλιές ἦταν μαβιά. Ἀνάλυφρα σὰν φωτεινὰ ξεφτισμένα στεφάνια, κάποια βαθυγάλανα καὶ ροδόχρωμα συννεφάκια, ταξίδευαν στὸν ὄριζοντα, ἐπίμονα σὰν νοσταλγίες. Μιὰ μελαγχολικὴ δενδροστοιχία ἀπὸ Λεῦκες μὲ γοιθικὲς κορφές, βούλιαζε μέσα στ' ἀπόσκιο. Οἱ στερνὲς ἠλιαχτίδες, χωρὶς νὰ φωτίζουν τοὺς κορμούς των, χτυποῦσαν πάνω στὰ πιὸ ψηλὰ κλωνάρια κι' ἔμοιαζαν σὰν νὰ κρεμοῦσαν φωτεινὲς γυρλάντες στὰ σκοτεινὰ ἀκροκλώναρα...».

Νά καὶ ὁ δεύτερος: «Αὐτὸ ποὺ σιάνθηκε ἡ χαρὰ μου αὐτὴ τὴ μέρα, θὰ μὲ πιστέψης ἂν σοῦ πῶ ὅτι ἦταν ἡ ἀπλὴ ἀναδοσιὰ ἀπὸ τὸ φῶς; Καθόμουνα στὸν κῆπο. Δὲν ἔβλεπα τὸν ἥλιο, ἀλλὰ ἡ ἀτμόσφαιρα λαμποκοποῦσε ἀπὸ περίχυτο φῶς, σὰν νὰ εἶχε ὑγροποιηθῇ τὸ οὐράνιο χρῶμα καὶ σὰν νὰ ἔβρεχε φῶς. Ἀλήθεια, ἔννοιωθε κανένας τὴν παρουσία κυμάτων ἀπὸ φῶς, ἔννοιωθε τὸν κραδασμὸ τους, σταγόνες ἀπὸ φῶς στραφιάλιζαν πάνω στὴ γλῶση καὶ σ' αὐτὴ τὴ μεγάλη δεντροστοιχία θὰ νόμιζε κανεὶς, πὼς ἔρρεθ κάποιο ποταμάκι ἀπὸ φῶς καὶ πὼς χρυσαφένιοι κυματισμοὶ ἔμεναν στ' ἀκρόκλωνα, σὰν δροσοσταλίδες ἀχιδοβροχῆς».

Φτιαχτός, ψεύτικος, κατὰ συνταγή, ἔμπρεσιονισμὸς. Ἐμπρεσιονισμὸς ποὺ ἀδυνατεῖ νὰ προχωρήσῃ πιὸ βαθειά, ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια ἑνὸς τοπίου. Ἐμπρεσιονισμὸς περιγραφικὸς, δίχως συγκίνηση. Ποὺ δὲν τολμάει νὰ καταπιαστῇ μὲ τὴν ἐξημερία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, τοῦ ἐσωτερικοῦ ἑαυτοῦ μας. Ποὺ δὲν ξέρει νὰ

στρατοκοπήση πρὸς τὰ βαθύτερα στρώματα τῆς ψυχῆς. Πού δὲν μπορεῖ νὰ ἀνασύρη συγκινήσεις ἀπὸ τὰ βάθη της. Σταματᾷ ἐκεῖ, στὶς μαβιὲς θάλασσες καὶ στὰ χρυσαφένια συννεφάκια. Δὲν εἶναι αὐτὸ ἡ οὐσία τοῦ ἔμπροσγιονισμοῦ.

Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ Ἐμπροσγιονισμοῦ. Αὐτὰ εἶναι:

1. Ἡ σύλληψη τῆς φευγαλέας στιγμῆς, ἡ ἐντύπωση ἀπὸ μιὰ ἀνεπανάληπτη ἔκφραση. Τὸ αἰώνιο γίνεσθε τῆς κάθε στιγμῆς.

2. Τὸ πλαστικὸ μοντελάρισμα, ἡ ἀπελευθέρωση τοῦ ἀντικείμενου ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ καθορισμένου, τοῦ κοφτοῦ περιγράμματος, πού ἐπιτρέπει στὸ ἀντικείμενο νὰ ἀναπνέει λεύτερα, νὰ ζῆ, μὲ δικό του παλμό, μὲ ἔσωτερικὴ κίνηση.

3. Τελευταῖο χαρακτηριστικὸ εἶναι ὁ φωτισμός, τὸ χρῶμα, τὸ ζωγραφικὸ στοιχεῖο, πού εἶδαμε πῶς στὸν Προυστ καὶ στὸν Ζιζντ γίνεται τὸ ἀπαντο τοῦ λογοτεχνικοῦ ἔμπροσγιονισμοῦ.

Κοπιαστικὸς στάθηκε ὁ δρόμος γιὰ τοὺς ζωγράφους ὡς βίου βροῦν τὴν ἔμπροσγιονιστικὴν ὄραση. Δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τοὺς λογοτέχνες, μ' ὄλο πού κι' αὐτοὶ εἶχαν τὰ ἴδια προβλήματα νὰ λύσουν. Ἀλλὰ καθένας τους τὰ ἀντιμετώπισε μὲ δικό του τρόπο, σύμφωνα μὲ τὴν προσωπικότητά του, κι' ἔδωσε προσωπικὲς λύσεις. Αὐτὸ εἶχε τὸ πλεονέκτημα ὅτι δὲν δημιουργήθηκαν ἔτσι συνταγὲς καὶ φόρμουλες, ὅπως ἔγινε μὲ τὴ ζωγραφικὴ, κι' αὐτὸ ἐπέτρεψε στὸν ἔμπροσγιονισμό, ν' ἀπλώση ρίζες καὶ νὰ πάρη θέση σὰν θεμελιακὸ ἀγκυνάρι στὴ Λογοτεχνία, ὅχι σὰν γύψινη διακόσμηση στὸ ὑπεροικοδόμημα. Ὅσο γιὰ τὶς λύσεις πού δόθηκαν στὰ προβλήματα πού ἔθεσε ὁ ἔμπροσγιονισμὸς στὴ Λογοτεχνία, στάθηκαν τόσες, ὅσοι καὶ οἱ Λογοτέχνες.

Γι' αὐτὸ εἶναι προτιμώτερο καὶ πιὸ ἐνδιαφέρον, ἀντὶ νὰ μιλήσουμε ἀκαδημαϊκὰ γι' αὐτές, νὰ τὶς δοῦμε στὴν πράξη, σὲ συγκεκριμμένα παραδείγματα.

Τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὰ παίρνω ἀπὸ μιὰ μικρὴ συλλογὴ διηγημάτων, ὅχι πολὺ γνωστὴ στὸ μεγάλο κοινό, ἀλλὰ τὴν προτιμῶ γιατί εἶναι πολὺ γνωστὴ στὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας». Πρόκειται γιὰ τὴ συλλογὴ τοῦ Δημοσθένη Κόκκινου, μὲ τὸν τίτλο «Χωρὶς Ἐξώφυλλα», πού ἐξεδόθη τὸ 1958 στὰ Γιάννινα.

Ἐκεῖνο πού χαρακτηρίζει ὅλα τὰ διηγήματα τῆς συλλογῆς αὐτῆς εἶναι ἡ βραχύτατη χρονικὴ τους διάρκεια. Εἶναι ἀκριβῶς ἡ σύλληψη, ἡ τουλάχιστον ἡ ἀπόπειρα γιὰ τὴ σύλληψη τῆς ἐντύπωσης ἀπὸ μιὰ φευγαλέα στιγμὴ, καὶ μάλιστα τῆς ὄνειαρτικῆς ἐντύπωσης, γι' αὐτὸ δίνεται ἔτσι κομματιαστὰ καὶ ἀσύνδετα, μὲ ἀνακατωμένη τὴ συνέχεια. Ὅσο ὑπάρχει κάποια χρονικὴ διάρκεια πού ἐπιτρέπει τὴν ἐξέλιξη τοῦ μύθου, ἀλλὰ πόσο σύντομη!

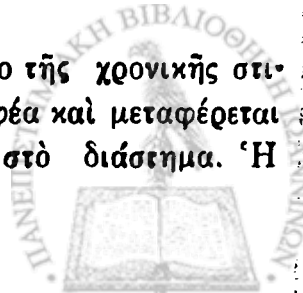
Στὸ πρῶτο διήγημα, τὸ «Ἐπὶ σκοπόν», ἡ ὑπόθεση (ἂν μπορούμε νὰ μιλάμε γιὰ ὑπόθεση) ἐξελίσσεται σὲ χρόνον μικρότερον ἀπὸ δυὸ ὥρες. Ὅσο δηλ. διαρκεῖ μιὰ κινηματογραφικὴ παράσταση πού παρακολουθεῖ ὁ ἦρωας τοῦ διηγήματος, ἢ ὁ συγγραφέας.

Στὸ δεύτερον, τὸ «Συλλογισμένα κρούσταλλα» εἶναι ζήτημα ἂν μπορούμε νὰ ποῦμε πῶς διαρκεῖ δέκα λεπτά, ὅσο δηλ. διαρκεῖ ἕνας σύντομος ὑπνᾶκος κλειμμένος στὴν παλάμη τοῦ χεριοῦ μας.

Στὸ ἔκτον, τὸ «Χωρὶς ἐξώφυλλα» φαινομενικὰ διαρκεῖ ἕνα τέταρτον τῆς ὥρας, ὅσο δηλ. διαρκεῖ μιὰ πόζα γιὰ ἕνα πορτραῖτο.

Στὸ τελευταῖον, τὸ 8ο, τὸ «Ἡμερολόγιον» διαρκεῖ μιὰ στιγμὴ, ὅσο χρειάζομαστε νὰ ρίξουμε μιὰ ματιὰ στὸ ἡμερολόγιον καὶ νὰ διαβάσουμε τὴν ἡμερομηνία πού γράφει ἐκεῖνη τὴ στιγμὴ.

Ἐπὶ τοῦτον, λοιπόν, στὰ μικρὰ αὐτὰ διηγήματα τὸ στοιχεῖο τῆς χρονικῆς στιγμῆς, πού πιάνεται στὴ σκέψη καὶ στὴ φαντασία τοῦ συγγραφέα καὶ μεταφέρεται στὸ χρόνο καὶ στὸ χῶρον, πάνω στὴ Γῆ καὶ πέραν ἀπὸ τὴ Γῆ, στὸ διάστημα. Ἡ

«Τὸ ποτάμι διπλώνωνταν στὸ λευκὸ τραγούδι του». Οἱ σκιές του (τὰ σκοῦρα ἢ γκριζὰ χρώματα) εἶναι ἔμπρεσιονιστικὰ ἐγχρωμες: «ἓνα εἶδωλο ποῦ ἀναδεδύονταν στὸ πρασινωπὸ καὶ γκριζο φῶς ἀπὸ ἡσυχα βαλτόνερα». (Ἄμφιστομη χειραψία). «Τότε ἦρθε ἀπὸ τὰ βουνὰ ἓνα φῶς κόκκινο, ἀνάλαφρο, γιομάτο ἀπὸ βαθειοὺς ἴσκιους» (ἀπὸ τὸ ἴδιο)...«οἱ καταθλιπτικοὶ ὄγκοι (τῶν βουνῶν) γίνονταν σύγνεφα καθὼς καίγονταν στὴν ἄκρη τ' οὐρανοῦ». (τὸ ἴδιο). κλπ. Αὐτὰ γιὰ τὸ χρωματισμό. Ὅσο γιὰ τὴν πλαστικότητα τῶν ὄγκων, τὴν ἀκαθοριστία τῶν περιγραμμάτων κλπ., αὐτὴ βρῖσκεται ὁλότελα μέσα στὸ ἔμπρεσιονιστικὸ κλίμα καὶ σὲ ἀρμονία μὲ τὴν ἀφαίρεση: «Μακρὰ στὸν ὄριζοντα τὰ ὑψώματα γίνονταν ἐλαφρά. Ἔχαναν τὴν ὕλη τους. Καὶ χάραζαν ἀπαλὰ σὰν ὄνειρα ἢ σὰν ιδέες μετὰ τὸ ἡλιοβασίλεμα». (Ἄμφιστομη χειραψία).

Τὰ διηγήματα τοῦ Κόκκινου δὲν εἶναι ἔμπρεσιονιστικά. Ἀνήκουν στὴν ἀφηρημένη τέχνη καὶ μάλιστα στὴν ὄνειρική. Γι' αὐτὸ δὲν εἶναι σωστὸ αὐτὸ ποῦ λέγω γιὰ κάθε διήγημα, ὅτι διαρκεῖ δυὸ ὥρες, ἢ δέκα λεπτά, ἢ ἓν τεταρτο τῆς ὥρας. Στὴν πραγματικότητα δὲν διαρκοῦν περισσότερο ἀπὸ λίγες στιγμές, ὅσο ἓνα ὄνειρο, ἢ μιὰ ὄνειρική κατάσταση. Ἀλλὰ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀνήκουν στὴν μοντέρνα Τέχνη, ὁ ἔμπρεσιονισμὸς βρῖσκεται θρονιασμένος στὰ βάθρα καὶ στὰ θέμελα τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ οἰκοδομήματος ποῦ φιλοτέχνησε ὁ συγ. πάνω σὲ μοντέρνα σχέδια. Αὐτὸ δείχνει ὅτι ὁ ἔμπρεσιονισμὸς συνεχίζει τὴ ζωὴ του, ὄχι σὰν ἐπιβίωμα, οὔτε σὰν ἀπολίθωμα, ἀλλὰ σὰν ὄργανικὸ στοιχεῖο, σὰν οὐσιῶδες ζωντανὸ κύτταρο στὸ κορμὶ τοῦ καλλιτεχνικοῦ ὄργανισμοῦ, ἀφοῦ ξεπέρασε τὴν κρίση ποῦ θέλησε νὰ τὸν ὑψώσῃ σὲ αὐτοδύναμο καλλιτεχνικὸ κίνημα.

ΑΝΟΙΞΙΑΤΙΚΟΣ ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ

Στή μνήμη τοῦ Α. ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ

I

Κρυμμένος ἀπ' τὶς γρίλλιες
φειτοῦ παραθυριοῦ μου
τὴν ἄδολη τὴν ὥρα,
αἰεὶ σὰν φῶς καὶ σιγοτρέμει
πρὸς ἀρχὴν καὶ τέλος
θωινὸ ἀνοιξιάτικον ἥλιο
σὰν κλέφτης πειρασμένος
μέγας βαρεῖα γεμάτες
πυλῶν στὴ θέα βιτρίνες.

II

Δεῖλὰ κι' ὁ ἀχὸς ὡς φτάνει
πολλὰ ζεστὰ καὶ νέα
πρὸς βήματα στὸ δρόμο,
πρὸς μου παίρνει τὴ γραμμὴ του
ἀρχὴν καὶ δίχως τέλος,
ταχέϊα τὶς σαϊτιές μου
σὰν ἄγριος μαῦρος λύκος
παρὰ μου νὰ ζαλίσω,
ὡς μου τέχνης λείψανα ἴσως.

III

Κι' ὅπως χρυσώνεται ἡ σκόνη
πὸν ὄλο θαρρεῖς καὶ παιγνιδίζει
μὲ τὰ λευκὰ λουλούδια, πὸν εἶναι
αἶνος στὸν πλάστη του, κι' ἀκόμα
μιὰ παρουσία ἀθῶα καὶ νέα
ἐμπόδιο στ' ἄγρια βλέμματά μου,
ὄλο καὶ νοιώθω νὰ μὲ καίη
τὸ φῶς πὸν μέσα μου ἀχνοφέγγει
παρηγοριὰ τῆς δύνாமῆς μου.

IV

Πίσω κρυμμένος ἀπ' τὶς γρίλλιες
τοῦ πειρασμοῦ παραθυριοῦ μου
νοιώθω τὸν ἥλιο, ὡς ἀγκαλιάζω,
σὰ θεία πνοὴ νὰ μὲ χαϊδεύη
κι' ἄργὰ μὰ σίγουρα νὰ παίρνω
ξανά τὴν πρώτη μου ἀλήθεια
σὲ σχῆμα προσταγῆς καὶ χρέους,
πὸν μὲ καλεῖ γιὰ πάντα νᾶμαι
ἄνθρωπος νέος, ἄνθρωπος πάλι!

ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΑΜΟΣ

ΚΥΝΗΓΩΝΤΑΣ ΤΟΝ ΗΛΙΟ

Κυνηγᾶμε τὸν ἥλιο
σ' ἀνατολὲς καὶ σὲ δύσεις,
μ' ἀδύναμα φτερὰ
μ' ἀκαταλόγιστο πείσμα,
καὶ μένουμε ἄθλιοι στρατοκόποι
καρτερώνας τὴν αὐγὴ...
χαιρετῶνας ψυχρὰ τὸν καινούργιο τὸν ἥλιο.
Ἡ θωριά μας μαγνήτης στὴ φλόγα,
ἡ δῆρα μας κλάμα καὶ πόνος.
Καὶ τρέχει ὁ χρόνος
καὶ τρέχει ὁ ἥλιος,
βουλιάζοντας τὴ δύση
στ' ἀπύθμενο χάος τῆς νύχτας.

*Κι' ἡμεῖς κνηγώντας τὸν ἥλιο
σκοντάφτουμε ἀκόμα
στ' ἀγκάθια τῆς ἄσπαρτης γῆς μας.
Μ' αὐτὸς φωτεινὸς καὶ πολὺκαφτος,
ἀπορροφάει τὴ ματωμένη σπονδὴ μας...
πίνει πάντα μὲ δέος τὸ ποτῆρι,
τὸ ποτῆρι τῶν ἀγριῶν παθῶν μας.*

ΛΑΜΠΡΟΣ ΜΑΛΑΜΑΣ

ΣΤΗΝ ΑΣΠΡΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

"Ασπρη πού εἶναι ἡ μέρα! "Ασπρη πού εἶναι ἡ πολιτεία!
Παγερός ἄνεμος φυσάει, βοριᾶς ὀργισμένος
πού χτυπάει ἀνελέητα ὅ,τι βρῖσκει στὸ δρόμο του...
Χτυπάει μὲ λύσσα τὰ πάντα.
Κλυδωνίζονται τὰ σκάφη στὸ πέλαγος,
κι' ἔχουν πονέσει πιά τὰ σκαριά τους
νὰ γέρουν χωρὶς ἀναπαμὸ στὰ πλευρά τους
σὰ νὰ κραυγάζουνε: "Ἐλεος!
Στὴν πόλη ἄσπρισαν οἱ δρόμοι, ἄσπρισεν ὁ οὐρανός,
ἄσπρισαν τὰ πάντα.
Τ' ἄσπρισε ἡ ἀγέρωχη ἐξουσία τοῦ ἀνέμου
πού καλπάζει — καλπασμὸς Βαλκυριῶν — ἀνάμεσα
ἀπ' τὶς ὑπάρξεις καὶ τὰ πράγματα
πού ταλαντεύονται σὲ ὑποταγή...
Κι' ἔτσι, ὅπως σκύβουνε τὶς κορφές τους
κάτι πανύψηλα δέντρα τῶν πάρκων καὶ πάλι καὶ πάλι,
ἀφοῦ ὀρθώνονται πέρ' ἀπ' τὴν κατακόρυφη γραμμὴ τους
καὶ μοιάζουν σὰν γυναῖκες ὀλολύζουσες
στὸν ἄφατο πόνο
καὶ βουερό θρήνο ξεχύνει τὸ πλῆθος τῶν δέντρων,
τότε, πόσο παράξενη κι' ἐκπληκτικὴ,
τί γλυκὸ ξάφνιασμα γιὰ σένα, γιὰ τὴν ἄσπρην ἡμέρα,
γιὰ τὴν καρδιά τοῦ χειμῶνα,
ὅταν ἀκούγεται τὸ τραγοῦδι κάποιου πουλιοῦ,
κάποιου σκλάβου πουλιοῦ,
πού τραγουδάει τοὺς ἐνοραματισμοὺς
καὶ τὶς προσδοκίες του...

ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΓΑΛΑΝΑΚΗ — ΒΟΥΡΛΕΚΗ

Ο ΓΑΤΟΣ ΚΙ' Ο ΓΕΡΟΠΟΝΤΙΚΟΣ

Μετάφραση : Α. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΥ

Κάποτε διάβασα σ' ἓναν ἀρχαῖο μυθᾶρη,
 πὼς κάποιος Γάτος—Δαρδοφάης, Ἀλέξαντρος σωστός—,
 πληγῆ τῶν ποντικῶν, ἴδιος ὁ Ἀτίλας ὁ γνωστός,
 πάνω στὰ χεῖλη τοὺς ἔψενε τὸ ψάρι.
 Διάβασα, λέω, σὲ κάποιαν ἱστορία γραφτῆ,
 πὼς τὸν γάτον ἐκείνο τὸν ξολοθρευτῆ,
 τὸν Κέρβερο, τὸν ἔτρεμε τὸ ἄθλιο ποντικομάνι,
 τί βάλθηκε, μονὸς-διπλός, νὰ τοὺς ξεκάνη.
 Τί ἦταν γι' αὐτὸν οἱ φάκες καὶ οἱ σανίδες;
 τὸ πολυβογγημένο, τί ἦταν, φαρμάκι;
 τί χαρτωσιὰ ἔπιαναν οἱ ποντικοπαγίδες;
 Παιγνίδια! Τέλος βλέπει, ὄξω ἀπ' τὸ κονάκι,
 νὰ μὴν κοιτᾷ τὸ ποντικίσιο νὰ φανῆ μπαϊράκι.
 Σκάζει ἄδικα ὁ πολέμαρχος: δὲ βγαίνει οὔτε ποδάρι.
 Κάνει τὸν ψόφιο, τὸ λοιπὸν, κρεμιάται ἀπ' τὸ πατάρι,
 μὲ τὸ κεφάλι χαμηλά. Μὰ—ὦ, ἡ κακούργα γέννα!—
 εἶχε τὰ πόδια μὲ τριχιὰ καλὰ σιγουρεμένα.
 Τὰ πονίικια φωνάζουν: «δίκαιη εἶναι ἡ κρίση.
 Κάποιο ψητό, κάποιο τυρὶ θὲ νᾶχη φάει·
 Κάποιο γρατσούνισε· κάτι ἔχει μαγαρίσει·
 γιὰ τοῦτο τὸν κρεμάσαν τὸν χαραμοφάη».
 Ὅλα, τῆ μέρα πού θὰ θάψουν τὸν λεβέντη,
 τρικουβερτο, φωνάζουν, θὲ νὰ στήσουν γλέντι.
 Βγάζουν τῆ μούρη· δείχνουνε τῆ μύτη·
 τρουπώνεν νάλι μέσα στῆ φωλιά·
 ξεμυτίζουν ξανά, πᾶν πίσω, πᾶν μπροσιὰ,
 μυρίζουν, ξεθαρρεύουν, βγαίνουν ἀπ' τὸ σπίτι.
 Μὰ βρίσκουν τὸν μελεᾶ τους ἀπ' τὸν μακαρίτη.
 Ἄνεστη ὁ ψόφιος ἐκ νεκρῶν! Στήνεται στὸ ποδάρι·
 γραπώνει τοὺς πιὸ δκνοὺς καὶ τοὺς μασάει.
 «Ἔρει τέχνες πολλὲς ἔ ἄξιο τὸ παλληκᾶρι,
 τοὺς λέει· ἢ τρύπα σας καθόλου δὲ φελάει.
 Μὴ χάνεστε· δὲν θὰ σᾶς γίγη ἢ χάρη:
 ἢ κοιλιὰ τούτη ὄλους θὰ σᾶς φάη».
 Προφήτεψε ὁ γλυκύτατος σωσιὰ· τί ξανά πάλι,
 μὲ πονηριὰ τοὺς ξεγελάει, τοὺς ἀφανίζει.
 Τώρα τῆ γούνα του μὲ ἀλεῦρι πασπαλίζει,
 κι ἔτσι, μὲ δανεικὰ ντυμένος κάλλη,
 μουλῶνει σ' ἓνα ἀμπάρι καὶ ἀπὸ κεῖ βιγλίζει.

Σοφή ήταν σκέψη, ἀπὸ σοφὸ κεφάλι.
 Στὸ χαμὸ τρέχει ἡ κοντοπόδαρη σπορά.
 Μὰ κάποιος γέρος Ποντικός δὲν πάει νὰ μυριστῆ
 ἦταν πολύξερος· πολλὰ εἶχε σοφιστῆ,
 σὲ κάποια μάχη μάλιστα ἔχασε τὴν οὐρά.
 «Ὁ σωρὸς τοῦτος τοῦ ἀλευριοῦ μυρίζει συμφορά,
 φωνάζει αὐτὸς ἀπὸ μακρὰ σιῶν γάτων τὸν ἀντριώτερο,
 μυρίζομαι κειμέσα δὰ καινούρια μηχανή.
 Ἄς εἶσαι ἀλεῦρι, δὲν μὲ τρῶς, μὴ σοῦ κακοφανῆ.
 Καὶ σακκὶ νᾶσουν, δὲν θὰ ζύγωνα περσότερο».

Ἐγὼ εἶμαι μὲ τὴ γνώμη του, γιατί τᾶπε χρυσᾶ
 ἦτανε γνωστικός καὶ μυαλωμένος.
 Ἄπ' τὴν προφύλαξη δὲν πάει κανεὶς χαμένος.
 Ὅποιος φυλάει τὰ ροῦχα του, ἔχει πάντα τὰ μισά.

Ο ΚΑΚΟΠΑΝΤΡΕΜΕΝΟΣ

Ἄν ἡ ὁμορφιά κι' ἡ καλωσύνη ταίριαζαν συχνά,
 ἀπ' αὔριο κιόλα θάψαχνα γιὰ ταῖρι.
 Μὰ ἀφοῦ χωρίσανε στὴ γῆ μας πὸν γυρνᾶ
 καὶ σπάνια αὐτὰ τὰ δυὸ τ' ἀντίδικα τὰ μέρη,
 στὸ ἴδιο κορμὶ θὲ νὰ τὰ βρῆς ἀδελφωμένα,
 δὲν κάνει βέβαια ἡ παντροιὰ γιὰ μένα.
 Σωρὸ εἶδα ἀντρούγυνα κι ἐθρήνησα τὸ χάλι τους.
 Μὰ τῶν θνητῶν τὰ τέσσερα σχεδὸν τὰ μερικὰ
 θαρρετὰ ρίχνονται σὲ ἀγιάτρευτα κακά
 σινοὺς τοίχους ὕστερα χτυπᾶνε τὸ κεφάλι τους.
 Ἄπ' αὐτοὺς κάποιος, ποῦχε μετανοιώσει,
 καὶ πὸν δὲν ἔβρισκε ἄλλο τρόπο νὰ γλυτώσῃ,
 εἶπε νὰ στείλῃ τὴν κνρὰ μακρὰ καμπόσα μίλια,
 γιατί ἦταν ὄλο γλῶσσα. τοιγγουνιὰ καὶ ζήλεια
 γκοίνιαζε μὲ ὄλα. Μὲ ὄλους ἔστηνε καθγά!
 Πλαγιάζαν ἐνωρίς· ξυπνοῦσαν πολὺ ἀργά.
 Βογγοῦν οἱ δοῦλοι· ὁ ἄντρας τῆς ὄλο βαρυννωμάει.
 «Ἐκεῖνος τοῦτο, ἐκεῖνος τᾶλλο, ὅ,τι τῆς κατέθει.
 Ὁ κύριος εἶναι ἀνέμελος· ὁ κύριος σπαταλάει
 ὁ κύριος τρέχει· ὁ κύριος ραχατέθει».
 Κι ἐκεῖνος βλέποντιὰς τὴν νὰ τοῦ ψέλῃ τόσα,
 βαρέθηκε στὸ τέλος τὴν κακιὰ τῆς γλῶσσα,
 καὶ σοῦ τὴν στέλνει στὸ χωριό, στὰ γονικά τῆς,
 γιὰ νὰ σινέλιθῃ στὰ λημέρια τὰ παλιὰ,
 μαζί μὲ κάποια Δάφνη, ποῦθοσκε γαλιὰ
 καὶ κάποιον Εὔμαιο, πὸν ἦτανε τῶν χοίρων ἐπιστάτης.
 Μὰ τὴν ξανάφερε στὴν πόλῃ μὲ καιρό,
 γιατί εἶπε πὼς τὴν γκοίνια πιὰ θὰ τὴν ἀφήσῃ.
 «Ἐ! πὼς τὰ πέρασες, τῆς εἶπε, στὸ χωριό;
 Σὰν πὼς σοῦ φάνηκε ἡ ζωὴ μέσα στὴ φύση;»

«Καλή, τοῦ λέει. Μὰ τῶχα γιὰ μαράζι,
 πὸν ὄλοι τους ἦταν σιὴ δουλειά τους βαρετοί.
 Γιὰ τὰ κοπάδια τους καθόλου δὲν τοὺς γνοιιάζει.
 Τοὺς τᾶψελνα· γινόμεον μισητή,
 σ' ὄλον τὸν κόσμον αὐτὸν τὸν ἀκαμάτη».
 «Ἐ! μά, κυρά μου, λέει ἐκεῖνος παρευθὺς,
 σὰν εἶσαι κακορριζικιά χορτιάτη,
 τόσο πὸν σὲ βαρυνέται ἀμέσως ὁ καθεὶς,
 ὁ ξένος, πού, ὅπου τὸν καλεῖ ἡ δουλειά του θὲ νὰ τρέξῃ,
 καὶ πὸν σὲ βλέπει μοναχὰ σιὴ χάση καὶ σιὴ φέξῃ,
 γιὰ πὲς, ὁ δοῦλος, πῶς νὰ σὲ ὑπομένη,
 πὸν σὲ βλέπῃ ὅλη μέρα ἄγρια κὶ ὠργισμένη;
 Καὶ πῶς νὰ σὲ βασιάξῃ ὁ ἄντρας σου, στοχάσου,
 πὸν τὸν θέλεις νὰ στέκῃ ὀλημερίς κοντά σου;
 Γύρισε πάλι σιὸ χωριό. Κι' ἂν σιὴ ζωὴ μου πίσω
 σὲ φέρω καὶ θελήσω νὰ σὲ ἰδῶ ξανά,
 σιὸν Ἄδη δυὸ γυναῖκες τέτοιες ἄς ποχτήσω,
 πὸν νὰ μὲ τυρανῶν ἐκεῖ παντοινά».

ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΕΝΟΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥ ΤΗΣ ΜΟΓΓΟΛΙΑΣ

Ἐνας Μογγόλος κάποτε εἶχε ὄνειρευτῆ
 κάποιον Βεζύρη, μέσ' σιὰ Ἡλύσια. Τοῦχε χαριστῆ
 μιὰ εὐδαιμονία ἀκύμαντη κὶ ἄσωτη. Σ' ἄλλο μέρος,
 σ' αὐτὸν τὸν ἴδιο φάνηκε σιὸν ὕπνο κάποιος γέρος,
 Δερβίσης, πὸν καιγότανε σὲ μιὰ φωτιά θρεμμένη,
 ἔτσι, πὸν τὸν λυπόντανε κὶ οἱ πιὸ βασανισμένοι.
 Τὸ πρᾶμα ἐφάνῃ σόλοικο καὶ διόλου ταχτικό.
 Ὁ Μίνως θάχε γελαστῆ σὲ τούτη ἐδῶ τὴν κρίση.
 Ἐύπνησε αὐτὸς καὶ τοῦμοιασε τ' ὄνειρο παραφύση.
 καὶ μιᾶς καὶ ὑπόθεσε σ' αὐτὸ ἓνα νόημα μυστικό,
 ἔτρεξε σ' ἓνα ὄνειρομάντη, νὰ τοῦ τὸ ξηγήσῃ.
 Κι' ὁ μάντης τοῦπε: «διόλου αὐτὸ μὴ σὲ ξιπάζει
 νόημα βαθὺ ἔχει τ' ὄνειρο, γι' αὐτὸν πὸν τὸ ξετάζει.
 Κι' ἂν εἰς τὴν τέχνη μου γνωρίζω κάτι τί,
 θεῖο εἶναι μῆνυμα: σὰν ἦταν σιὴ γῆ τούτη,
 εἰς τὸν Βεζύρη ἢ μοναξιά ἦτανε ποθητή.
 Ὁ ἄλλος ἀπ' τὴν ἐρημιὰ ἔτρεχε σιὸ παλάτι,
 ὅπου ἐλιβάνιζε τὴ δόξα καὶ τὰ πλούτη».
 Σιὰ σοφὰ τοῦτα λόγια, ἐγὼ ἂν προστέσω κάτι,
 τὴν μοναξιά θὰ ὑμνήσω: εἶναι αὐτὴ γιομάτη
 γλύκες, γι' αὐτοὺς πὸν τὴν ποθοῦν, κάθε στιγμὴ, κάθε ὥρᾳ
 φέρνει ἀγαθὰ ἀνεχτίμητα κὶ ἀμόλευτα θεῖα δῶρα.
 Ὡ μοναξιά, πὸν μαγεμένο ἢ γλύκα σου μ' ἐκράτει
 φύση πὸν πάντα ἀγάπησα, δὲν θὰ μπορέσω πιά
 σιὴν ἀγκαλιά σου νὰ χαρῶ τὴ σκιά καὶ τὴ δροσιά,
 μέσ' σιὰ Ἰσκιερά σου σύδεντρα, πὸν τόσο λαχταροῦσα,
 μακρὰ ἀπ' τίς πόλεις, τὴν Αὐλή! Ἀχ! πότε, πότε ἡ Μοῦσα

θα μὲ κυριέψη δλόβολο; πότε θα μὲ διδάξη
 τῶν ἀστεριῶν τὴν κίνηση, καὶ τὴν οὐράνια τάξη,
 τῶν λαμπερῶν ἡλιῶν τ' ὄνομα, ποῦ αἰῶνια φέρνου γύρα,
 καὶ ποῦ ἡ τροχιά τους μυστικὰ μᾶς κυβερνάει τὴ μοῖρα.
 Μά, χαρὲς τέτοιες ὁ Θεὸς γιὰ μὲ ἂν δὲν ἔχει δοίσει,
 πλάϊ σ' ἓνα ρυάκι τὴν γλυκειὰ ἄς ἀπολαύσω φύση
 τὴν ἀνθισμένη ἄς ψάλω λαγκαδιά. Ἡ Κλωθὴ, ἂν θέλει,
 ἄς μὴ μοῦ ὑφάνη τὴ ζωὴ μὲ χρυσαφένιο τέλι.
 Δὲν θα γνωρίσω ἔτσι ποτὲ τὴ δόξα καὶ τὸν πλοῦτο.
 Μά, θᾶναι τάχα ὁ ὕπνος μου χειρότερος γιὰ τοῦτο;
 Ἡ ἀνάπαυή του εἶναι, γι' αὐτό, λιγώτερο γλυκειά;
 Ὡρες καλὲς τοῦ ἀφιερῶνω ἐγὼ στὴν μοναξιά.
 Κι' ὅταν ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτὸ τὸ σῶμα μου θὰ λείψῃ,
 ἀφοῦ ἔχω ζήσει ξένοιαστος, θὰ φύγω δίχως τύψη.

Κ Α Θ Ε Π Ο Υ Π Λ Η Σ Ι Α Ζ Ω...

Κάθε πού πλησιάζω καὶ λέω νὰ ἔτσι
 τὰ χέρια μου θὰ τὸ φτάσουν
 ἐκεῖνο μακραίνει καὶ πάντα πιὸ πέρα
 λάμπει μ' ἀνείπωτη ὀμορφιά. Ὁραση
 πού ἡ καρδιά μου ὄνειρεύεται στὴν ἔρημο
 καὶ ὁ δρόμος μοιάζει ἀτέλειωτος.
 Κάθε πού πλησιάζω ἡ ἀγάπη μεγαλώνει
 τὸ φῶς γίνεται πρόσωπο φιλικό
 κι' ἀκούω τὸν ἀπόηχο
 ἀπ' τὸ τραγούδι τῶν ἀγγέλων.

ΤΑΚΗΣ ΣΩΤΗΡΧΟΣ

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΟΙ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΣΠΑΝΟΥ

Στὸ Νησί βρίσκεται, πραγματικὸ στολίδι του, καὶ ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς Τέχνης καὶ ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς Ἱστορίας, τὸ περίφημο μοναστήρι τοῦ Σπανοῦ. Γιατὶ οἱ κτίτορες του, οἱ ἄρχοντες Φιλανθρωπινοί, ἰδιαίτερα ὁ τελευταῖος, φρόντισαν νὰ ἱστορηθῆ τὸ κτίμα τους σὲ ὁλόκληρη τὴν ἐσωτερικὴ του ἐπιφάνεια, πρᾶγμα σπάνιο καὶ στὸν τόπο καὶ ἀλλοῦ. Ἡ εἰκονογράφηση βέβαια δὲν ἔχει, ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα μικρὸ της μέρος—ὅπου εἶναι ἐμφανὴς ἡ προσπάθεια γιὰ σύνθεση καὶ ἡ βαθειὰ ἐπίδραση ἀπάνου στὸν τεχνίτη τῆς θρησκευτικῆς του πίστεως—μεγάλες καλλιτεχνικὲς ἀξιώσεις· εἶναι ὅμως σημαντικώτατη γιὰ τὶς πολύτιμες πληροφορίες πὺν παρέχει σχετικὰ μὲ τὴν ἐνδυμασία, τὸν ὄπλιμό, τὰ ἦθη, τὰ εἶδη τῶν θανατικῶν ἐκτελέσεων, σὲ περασμένες ἐποχὲς καθὼς καὶ γιὰ τὸ ἰσχυρὸ ἐνδιαφέρον πὺν γεννᾷ στὸν ὁποιοδήποτε ἐπισκέπτη. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ Μοναστήρι Σπανοῦ πρέπει νὰ προσεχτῆ σὰν κόρη ὀφθαλμοῦ. Δυστυχῶς, σὲ μιὰ τελευταία μου ἐπίσκεψη, εἶχα τὴν κακὴ εὐκαιρία νὰ διαπιστώσω πὺς οἱ τοιχογραφίαι τῆς Μονῆς ἀπειλοῦνται ἀπὸ ἄμεση καταστροφὴ. Ἐνα μέρος ἔχει καλυφθῆ ἀπὸ ἓνα λεπτὸ ἄσπρο στρώμα νίφου, πὺν ὅταν εἶναι νωπὸ, καθαρίζεται εὐκόλα μὲ ἓνα πανί, ὅταν ὅμως παλιώσῃ, πετροποιεῖται, καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀφαιρεθῆ παρὰ μόνον μαζὶ μὲ τὸ λεπτὸ στρώμα τῆς ἐμπέρας, πὺν εἶναι ὁ φορέας τοῦ ζωγραφικοῦ ἔργου. Συνεπῶς, στὰ μέρη πὺν ἔχουν προσβληθῆ, ἡ εἰκονογράφηση καταστρέφεται. Δὲν εἶναι ὅμως μονάχα αὐτὸ: ἄλλα τμήματα τῆς ζωγραφισμένης ἐπιφάνειας ἔχουν προσβληθῆ ἀπὸ ἓναν εἰδικὸ μικροσκοπικὸ μύκητα, γιὰ εἶδος λειχήνας, πὺν συντηρεῖται, καθὼς φαίνεται, ἀπὸ τὸ αὐγὸ πὺν περιέχεται στὴν ἐμπέρα. Ἔτσι, σημαντικώτατα τμήματα τῶν ἱστορημένων τοίγων ἔχασαν γιὰ πάντα τὴν θραύα τους εἰκονογράφηση, μὲ κίνδυνο νὰ καταστραφοῦν τελείως, μέσα σὲ ἐλάχιστα χρόνια, οἱ κόποι τῶν παλιῶν γενεῶν. Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη νὰ ληφθοῦν ἀμέσως μέτρα γιὰ τὴν καλὴ συντήρηση τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μονῆς, γιὰ νὰ μὴν ἀδικηθοῦν καὶ ἡ ἱστορία καὶ ἡ τέχνη καὶ ἡ πόλις. Ἀπὸ εἰδικὸ ἔμαθα ὅτι, ἐκτὸς φυσικὰ ἀπὸ ὅ,τι ἔχει ὀριστικὰ καταστραφῆ, ἡ διατήρηση τοῦ ὑπολοίπου ἀπαιτεῖ περισσότερες φροντίδες καὶ λιγώτερα οικονομικὰ μέσα. Πάντως περιθώρια γιὰ ἀναβολὲς δὲν ὑπάρχουν καὶ οἱ εὐθύνες εἶναι ὄχι βαρῆς.

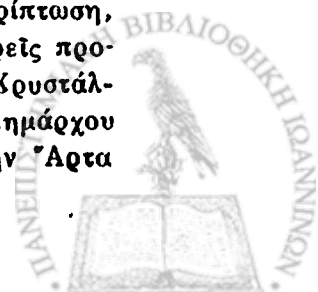
Α. Γ.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ

Στὴν ἐφημερίδα «Ἡπειρωτικὸς Ἀγὼν» (φύλ. 862), δημοσιεύθηκε, πὺς ἡ προτομὴ τοῦ μεπισκόπου Κυροῦ Σπυριδωνοῦ, τὴν ὁποία φιλοτεχνήσῃ ἀπὸ φυσικὴ πόζα ὁ γνωστὸς γλύπτης κ. Παῦλος Βρελλῆς, δόθηκε, γιὰ τὴν ἀδειά του, στὸν γλύπτη κ. Νικόλα νὰ φτιάξῃ, βάσει αὐτοῦ τοῦ προπλάσματος, τὴν ἐκτελεστικὴν ἀπόδειξιν, πρᾶγμα πὺν ἐπιβλέπει ὁ κ. Νικόλα.

Καίτοι τὸ δημοσίευμα, καθὼς στηρίζεται σ' ἀδιάφωστο τεκμήριον (μιὰ φωτογραφία, στὴν ἑκδοτικὴν ἀπόδειξιν ἡ ὁποία εἶναι τὸ πρᾶγμα πὺν ἐπιβλέπει ὁ κ. Βρελλῆς φτιάχνει τὴν προτομὴ τῆς ἐκτελεστικῆς ἀπόδειξιν ἡ ὁποία εἶναι τὸ πρᾶγμα πὺν ἐπιβλέπει ὁ κ. Βρελλῆς π.χ. εἶναι κατώτερός του; Τὸ ἐρώτημα τοῦτο, δυστυχῶς, δὲν ἀφορᾷ μονάχα τὴν προκειμένην περίπτωσιν, γιὰ τὸν κ. Νικόλας ἔχει φτιάξῃ ἄλλες τρεῖς προτομὰς στὰ Γιάννινα (τῶν ποιητῶν Κ. Κρουσάλλη καὶ Γ. Ζαλοκώστα καθὼς καὶ τοῦ Δημάρχου εὐεργέτου Β. Πυρσινέλλα) καὶ δὲν στὴν Ἄρτα

στο. Γιατὶ, πέρ' ἀπ' τὶς ὁποῖες ἀπαιτήσεις πὺν μπορεῖ νὰ στηρίξῃ ὁ κ. Βρελλῆς, πιστεύομε πὺς θὰ ἔπρεπε. τόσο γιὰ λόγους οὐσιαστικοῦς ὅσο καὶ γιὰ λόγους τυπικοῦς, νὰ εἶχε δοθῆ τοῦλάχιστο ἡ ἀδεια κ' ἡ γνώμη του γιὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῆς δικῆς του προτομῆς στὸ ἐργαστήριον τοῦ Νικόλα. Θὰ εἶταν—σὲ διαφορετικὴν περίπτωσιν—τὸ λιγώτερον ἀκατανόητο νὰ περιφρονοῦνται ἔτσι τὰ δικαιώματα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς καὶ διάνοιας πάνω στὰ δικά της δημιουργήματα. Κι' ὕστερα, γιὰ νὰ μιλήσουμε κ' ὡς Ἡπειρώτες κ' ὡς ἄνθρωποι πὺν μποροῦν νὰ ἔχουν κάποια γνώμη: γιὰ τὴν αὐτὴν ἡ προτίμησιν πρὸς τὸν κ. Νικόλα; Ποῖος μπορεῖ νὰ μᾶς πείσῃ πὺς αὐτὸς εἶναι ὁ μοναδικὸς γλύπτης ἢ πὺς ὁ κ. Βρελλῆς π.χ. εἶναι κατώτερός του; Τὸ ἐρώτημα τοῦτο, δυστυχῶς, δὲν ἀφορᾷ μονάχα τὴν προκειμένην περίπτωσιν, γιὰ τὸν κ. Νικόλας ἔχει φτιάξῃ ἄλλες τρεῖς προτομὰς στὰ Γιάννινα (τῶν ποιητῶν Κ. Κρουσάλλη καὶ Γ. Ζαλοκώστα καθὼς καὶ τοῦ Δημάρχου εὐεργέτου Β. Πυρσινέλλα) καὶ δὲν στὴν Ἄρτα

(του ευεργέτου Α. Ζάρρα και του στρατηγού του 1821 Μακρυγιάννη).

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

✠

Η ΕΤΗΣΙΑ ΕΠΙΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΩΔΕΙΟΥ

Την 1η Ιουλίου έγινε η πρώτη ετήσια επίδειξη των μαθητών του αριστούστατου Ωδείου μας. Μολονότι ο διαθέσιμος χρόνος ήταν πολύ μικρός, χάρις στις φιλότιμες προσπάθειες των καθηγητών των διαφόρων Σχολών και στην προθυμία των μαθητών—που μερικοί άλλωστε απ' αυτούς ήταν παλαιότερα μαθηταί του Έλληνικού Ωδείου—η επίδειξη γνώρισε μιὰ καλή επιτυχία. Αυτό έξ' άλλου δὲν έχει και πολύ μεγάλη σημασία, οὔτε και μεγαλύτερες αξιώσεις μπορούσαν νὰ ἐγερθῶν ἀπέναντι ἐνὸς ἰδρύματος πού μόλις ἔχει στηθῆ στα πόδια του. Ἐκείνο πού εἶναι βρασικό και σπουδαῖο εἶναι ὅτι τὸ Ὡδεῖο εἶναι πιά μιὰ πραγματικότητα, εἶναι θεσμός με Ὄργανισμό και σημαντικούς πόρους και ὁρμηγιά γιά ζωή. Ὅλα αὐτὰ προοιωνίζονται ἕνα γόνιμο μέλλον γιά τὴν μουσική κίνηση τοῦ τόπου και ὑψωση τῆς στάθμης τοῦ πολιτισμοῦ της, ἔάν, μακρυνὰ ἀπὸ κάθε ἐριστική διάθεση, ὁ κάθε πολίτης ἀγκαλιάσει με πίστη και ἀγάπη τὸν νέο θεσμό. Αὐτό εἶναι τὸ χρέος ὄλων μας.

Α. Γ.

***

Κ Ρ Ι Τ Ι Κ Η
ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΑΚΑΘΙΣΤΟΣ ΥΜΝΟΣ (ACATHISTUS HYMNUS)

Ὁ ἀρχιμανδρίτης κ. Τίτος Καράντζαλης ἐξέδωκε ἕνα βιβλιαράκι με τὸν παραπάνω τίτλο, τὸ ὁποῖον πραγματεύεται τὰ κατὰ τὸν Ἀκάθιστο Ὑμνο.

Ἡ ἐκδοση αὐτὴ στερεῖται δυστυχῶς φιλολογικῆς ἀξίας. Μπορεῖ νὰ τὸ ἔγραψεν ὁ κ. Καράντζαλης ἀπευθυνόμενος στοὺς πολλὺς χριστεπώνυμο πλήρωμα, ἔπρεπεν ὅμως νὰ τὸ σημειώσει αὐτό.

Δὲν ἀντιλέγω ὅτι τὸ ἐσωτερικό σφριγος, τὴ γενναιότητα και τὴν ἀκατάβλητη πίστη στα δίκαια κάθε ἀγώνα τὰ ὀφείλει ἡ Ἑλληνική ψυχὴ στη δύναμη τῆς θρησκείας, ἀλλὰ τὰ ὀφείλει και στη δύναμη τῆς παράδοσης, τῆς μακραίωνης ἱστορικῆς μας παρήδοσης.

Ὁ ἀρχιμ. κ. Τίτος ἀποδίδει μόνον τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. Δὲν ἀποδίδει ὅμως και τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι. Μᾶς ἐξιστορεῖ ὅτι ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος, οἱ Χαιρετισμοὶ τῆς Παναγίας, εἶναι συνδεμένοι με τὴν πολιορκία τῆς Κωνσταντινούπολης ἀπ' τοὺς Ἀβάρους και τοὺς Πέρσες κατὰ τὸ ἔτος 626.

Εἶναι ὅμως και πολλοὶ ἐκείνοι πού ὑποστηρίζουν, ὅτι ὁ Ἀκάθ. Ὑμνος δημιουργήθηκε κατὰ τὴ λεγόμενη σίτση τοῦ Νίκα κατὰ τὸ ἔτος 532. Ἡ σίτση αὐτὴ ὡς γνωστὸν προῆλθε ἀπ' τὸν ἀνταγωνισμό τῶν «Δήμων» στὸν Ἰππόδρομο.

Οἱ «Δῆμοι» ἦταν εἶδος λαϊκῶν κομμάτων, πού διακρινόνταν σὲ «Πράσινους» και σὲ «Βένετους» ἀπ' τὸ χρῶμα τῆς ἐνδυμασίας πού εἶχαν οἱ ὀπαδοί, οἱ ἀγωνιστὲς τῶν κομμάτων αὐτῶν. Οἱ «Πράσινοι» ἐχθρικά διακείμενοι πρὸς τὴν αὐτοκράτειρα Θεοδώρα πυρπόλησαν πολλὰ τμήματα τῆς Πόλης, μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων και τὸ ναὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας, πού εἶχεν ἀνεγείρει ὁ μέγας Κωνσταντῖνος. Τὴ σίτση αὐτὴ τὴν κατάπνιξαν στοὺς αἶμα οἱ στρατηγοὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ Βελισσάριος και Μοῦνδος κατασφάζαντες, ὡς λέγεται, πάνω ἀπὸ 30.000 στασιαστὲς.

Οἱ χειρότεροι πόλεμοι τῶν διαφόρων ἐθνῶν και πῶς πολύ τοῦ πανένδοξου ἀλλὰ και δύσμοιρου ἔθνους μας, εἶναι οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι. Εἶναι ἡ διχόνοια πού κατὰ τὸ μεγαλόστομο ποιητὴ τῆς Ἐλευθερίας κρατᾶ εἶνα σκῆπτρο ἢ δολερὴ και τὸ προτείνει ὡς ἐπαθλο στα δυὸ ἀντιμαχόμενα μέρη. Καὶ ὅπως λέει ὁ Μέγας Βασίλειος: «Ἐν ἀμίλλαις πονηραῖς ἀθλιέστερος νικῆσας».

Στὴ σίτση τοῦ Νίκα ἡ Θεοτόκος βοήθησε τοὺς Βασιλεῖς νὰ νικήσουν τοὺς ἐχθρούς τους. Χαρακτηριστικοὶ εἶναι οἱ στίχοι:

Χαῖρε, τίμιον διάδημα Βασιλέων εὐσεβῶν.
Χαῖρε, τῆς Βασιλείας τὸ ἀπόρθητον τείχος.

Ἡ ἄλλη ἐκδοχὴ εἶναι ὅτι ποιήθηκε κατὰ τὴν ἐπιδρομὴ πού μνημονεύει ὁ κ. Καράντζαλης. Οἱ Ἀβάροι και οἱ Σλαῦοι, σὲ συνεννόησιν με τὸν Χορσὸν, τὸ Βασιλεῖα τῶν Περσῶν, ἐπιχειροῦν τὴ μεγάλη ἐπιδρομὴ με σκοπὸ τὴν ἐκπόρθηση τῆς Κωνσταντινούπολης. Τμήμα Περσικοῦ στρατοῦ κατάρθωσε νὰ φθάσει ὡς τὴν Χαλκηδόνα γιά νὰ συνεργασθῆ με τοὺς Ἀβάρους.

Ἡ πολιορκία διήρκεσεν ἕνα μῆνα, ἀλλὰ νὰ πρωτεύουσα ἀμύνεται σταθερὰ ὄχι μόνον κατὰ ἀπ' τὴ διοίκηση τοῦ Πατριάρχου Σέργιου, ἀλλὰ και τοῦ μεγάλου πρωθυπουργοῦ Βῶνου.

Εἶναι τότε πού ὁ αὐτοκράτορας Ἡράκλειος πολεμοῦσε στήν Ἀσία τοὺς Πέρσες γιά νὰ λευθερώσει ἀπ' τὰ χέρια τους τὸν Τίμιο Σταυρό. Ἀπελπισθέντες οἱ ἐπιδρομεῖς λίσουν τὴν πολιορκία και φεύγουν ἄπραχτοι. Ὁ λαὸς τοῦ Βυζαντίου, τῆς «Βασιλεύουσας», ἀποδίδει τὴ σωτηρία του στήν προστασία τῆς «Θεομήτορος».

Ὁ Ἀκάθ. Ὑμνος εἶναι ἕνα ἀπ' τὰ μεγάλα λειῶδη και φωτοβόλα ἀστέρια τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ποιήσης, εἶναι τὸ ὠραιότερο και ὑψητεράτερο ποίημα τῆς Ἑκκλησίας μας.

Ἀποτελεῖται ἀπὸ: 1) Προοίμιον, 2) 24 στροφές καλούμενες «οἴκοι» και 3) ἐφύμνιον.

Στοὺς περιττοὺς ἀριθμοὺς ὡς ἐφύμνιο ἔχει τὴ λέξη «ἀλληλουῖα» και στοὺς ἀρτίους 13 στίχους ἀρχίζει με τὴ λέξη Χαῖρε... και τελειώνει με τὸ στίχο «Χαῖρε νύμφη ἀνύμφευτε».

Σκοπὸς μου δὲν εἶναι νὰ ἀναλύσω τὸ ποίημα γιὰ τὴν θὰ ξεμακρύνω πολὺ ἀπ' τὸ θέμα μας.

Ἄς ἐξετάσουμε τώρα ποιὸς εἶναι ὁ συγγραφέας τοῦ θαυμάσιου τούτου ἔργου.

πὰ πᾶσαν πιθανότητα συγγραφέας του εἶναι ὁ κ. Καραντζελής, ὁ Ρωμανός ὁ Με-

τὰ μὰ μπορούσαμε νὰ πεινὼμε ὡς συγγρα-
 φῆναι τὸ Ρωμανὸ τὸ Μελωδὸ, ἂν πορα-
 με πῶς ὁ Ὑμνος ψάλλθηκε πρώτη φορά
 ἰστάση τοῦ Νίκα. Ἄν ὅμως ψάλλθηκε
 ἑτη φορά μετὰ τὴ λύση τῆς πολιορκίας
 Βάρων, τότε πολὺ πιθανὸν συγγραφέας του
 ἰ ὁ Πατριάρχης Σέργιος (610—659).

Ὁ Χριστὸς ἐπικαλεῖται κάποιο χωρίο τοῦ κώ-
 ξε Μαρξιατῆς Βιβλιοθήκης γιὰ νὰ γνω-
 α ὅτι ποιητῆς του ἦταν ὁ Σέργιος. Ἀλλὰ
 με καμμιά ἐνδειξη ὅτι ὁ Πατριάρχης Σέρ-
 αν ποιητῆς. Ἐπειτα ὁ Πατριάρχης Σέρ-
 αν αἰρετικὸς ἀρτηγὸς τῆς οἴρεσης τῶν
 λητῶν καὶ δὲν μπορούσε φυσικὰ νὰ εἰ-
 ουργὸς ἔργου κατάφορτου ἀπὸ θρη-
 οῖς δογματισμοῖς.

λά καὶ τὸ ἐκ' ἀριθ. 41 χειρόγραφο τῆς
 τῶν Βλατέων στὴ Θεσσαλονίκη ποὺ ἀνα-
 τι «οἱ θεῖοι αὐτοὶ οἰκοὶ οὐκ εἰσιν ὡς τι-
 οισι Σεργίου τοῦ Πατριάρχου, ἀλλὰ τοῦ
 ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ» δὲν εἶναι κι' αὐ-
 πιστο. Τὸ ἔφος καὶ ἡ τεχνοτροπία τῶν
 ρων διαφέρουν πολὺ ἀπὸ τὸ ἔφος καὶ
 ροπία τοῦ Ρωμανοῦ. Τὸ ὅτι ὅπως, ἰσχυ-
 ε μερικοὶ, πρᾶγμα ποὺ ἐπικαλεῖται καὶ ὁ
 πᾶς, μερικὲς λέξεις καὶ ἔνοιες τοῦ περι-
 ποντακίου του στὴ γιοιτῆ τῶν Χριστου-
 («Ἡ Παρθένος σήμερον τὸν ὑπερούσιον
 ε) ἀνευρίσκονται καὶ στὸν Ἀκάθιστο Ὑ-
 w εἶναι ἰσχυρὸς λόγος νὰ μᾶς πείσει ὅτι
 φέας καὶ τοῦ Ὑμνου εἶναι ὁ Ρωμανός.
 πνὸς ὅμως ἤσκησε μεγάλη ἐπίδραση στοὺς
 ποτέρους τοῦ ὑμνογράφου καὶ πολὺ πι-
 πὰ δανείσθηκε λέξεις καὶ ἔνοιες τοῦ Ρω-
 και ὁ ὑμνογράφος τοῦ Ἀκάθιστου Ὑμνου.
 πειτα ὁ Ρωμανὸς ἔζησε κατὰ τὸν ΣΤ'
 και δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑμνησε γεγο-
 ῶ συνέβησαν μετὰ τὸν...θάνατό του. Ἐ-
 ἂν ἀν παραδεχθῶμε πῶς πρώτη φορά
 πὲ ὁ Ὑμνος κατὰ τὴ στάση τοῦ Νίκα (13
 ρίου 532), ὅπως προαναφέραμε.

Ἡ παραδεχθῶμε μάλιστα ἔχεινους ποὺ
 ἔχουν, ὅτι Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς ἔζησε
 πῶς χρόνους Ἀναστασίου τοῦ Α' (491—
 ὡτε ἀποκλείομε ὀλως διὰ λόγους τὸ Ρωμανὸ
 γραφέα τοῦ θεοπέσιου τούτου ἔργου, ἂν
 παθηγητῆς μας κ. Τωμαδάκης δὲν τὸν
 και τόσο θεοπέσιο.

μερικοὶ ἀποδίδουν τὴ συγγραφή τοῦ Ἀ-
 ἔμνου στὸν Ἀπολλινάριο, ἀλλὰ κι' αὐτὸς
 αἰρετικὸς. Ἐπειτα καὶ ὁ Ἀπολλινάριος ἔ-
 ἔλε προγενέστερα, κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα.
 πνὸς λοιπὸν μπορεῖ νὰ εἶναι συγγραφέας
 του.

οἱ ἀποδίδουν τὴ συγγραφή στὸ Γεώργ-
 ῶν, διάκενο καὶ χαρτεφυλάκα τῆς Ἀ-
 ρίας, σύγχρονο τοῦ Πατριάρχου Σέργιου.
 ἰ ὁ Πισίδης ἦταν βέβαια ἕνας δεξιότα-
 ουργός, ἀλλὰ χωρὶς πολλὰς ἀξιώσεις. Τὰ
 ἔργα του μᾶς πείθουν, ὅτι δὲν μπο-

ρεῖ νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ συγγραφέας τοῦ Ὑμνου. Ἐ-
 κτὸς τούτου τὰ ἀρχαιότερα χειρόγραφα τοῦ Ἀ-
 κάθ. Ὑμνου δὲν εἶναι παλαιότερα τοῦ Γ' αἰῶνα.
 Εἶναι γεγονός ἐξ ἄλλου ὅτι τὸν Ἀκάθ. Ὑμνον
 ἀγνοοῦσε καὶ αὐτὸς ὁ μεγάλος Φώτιος.

Κατὰ τὴ γνώμη μας ἡ «Ἀκάθιστος Ἀχο-
 λουθία» ποὺ πρωτοψάλλθηκε γιὰ τὴ λύτρωση τῶν
 δειπῶν τῆς «Βασιλείουρας» ὡς εὐχαριστία πρὸς
 τὴν Ὑπέρμοχο Στρατηγὸ ἀποτελέσθηκε ἀρχικὰ
 πρὸς τὴν καὶ ἦταν τρόπον τινὰ συμπλήρωμα ἀπ'
 τοὺς ὑπάρχοντας τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὕμνους καὶ
 ψαλμοὺς πρὸς τὴν Θεομήτορα.

Ἡ Ἀκολουθία ποὺ ἔχομε σὲ χρῆση φαίνε-
 ται πῶς δὲν εἶναι δημιούργημα τῆς στιγμῆς, οὔ-
 τε πιστὸς ἀντίλαλος τῆς νίκης καὶ τοῦ ἐνθου-
 σιασμοῦ τοῦ κατεῖχε τότε τὰ πλήθη, τὰ ὅποια
 σηκωτρῶθηκαν καὶ πρόστρεξαν νὰ δοξολογή-
 οουν καὶ νὰ ὑμνήσουν τὴν ἀήτητη Παρθένον.

Ὁ μεγάλος ποιητῆς τῶν Χαιρετισμῶν κατὰ
 τὴ σύνθεσή τους εἶναι πρὸ ἡρέμας, πρὸ φιλοσο-
 φημέος, πρὸ κατασταλαγμένος καὶ οἱ ὕμνοι του
 πρὸς τὴν Θεοτόκον τὴν ἀνύμφευτη γύμνη εἶναι
 μακρινὸς ἀντίλαλος καὶ σὺν εὐγνώμονες ἀναυτη-
 σεις ὄλων τῶν εἰεργειῶν τῆς πρὸς τὴ Βασι-
 λεία σὲ παραξημενες ἐποχές.

Ἀργότερα λοιπὸν δημιουργήθηκε τὸ μεγα-
 λόπνοο τούτο ποίημα, ὅπως βρῖσκεται καὶ σήμε-
 ρα.

Ἄλλως τε ἀπ' τὴς 144 ἐγκωμιαστικὲς προ-
 σωνημῖες ποὺ ἀποδίδει ὁτὴν Θεοτόκον ὁ ποιητῆς
 του μόνον 4 μιλοῦν γι' αὐτὴ ὡς προστάτιδας.

Χαῖρε ὡς βροντὴ τοὺς ἐχθροὺς κατακλήσουσα...
 Χαῖρε, τῆς Βασιλείας τὸ ἀπόρθητον τεῖχος...
 Χαῖρε, δι' ἧς ἐγείρονται τρόπαια...
 Χαῖρε, δι' ἧς ἐχθροὶ καταπίπτουσιν...

Ποῖος λοιπὸν ἔγραψε τὸν Ἀκάθιστο Ὑμνο;
 Ἀπ' τὴν καθαρότητα καὶ τὴν πλαστικότητα τῆς
 γλώσσας του εἰκάζομε, ὅτι θάγινε τὴν ἐποχὴ
 τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ τῆς ἀναζωπύρωσης τῆς
 ὅλης πνευματικῆς ζωῆς τῆς αυτοκρατορίας, κατὰ
 τὰ τέλη τοῦ Θ' καὶ τὴς ἀρχῆς τοῦ Γ' αἰῶνα. Γι'
 αὐτὸ καὶ πολλοὶ θεωροῦν ὡς συγγραφέα καὶ
 τοῦ ποιήματος τούτου τὴ μοναχὴ Κασιανή, ποὺ
 ὁ ἡμέτερος ἀείμνηστος Στ. Λάμπρος τὴν ἀπο-
 καλεῖ Σαπφῶ τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ καθηγητῆς τῆς Ριζαρείου Σχολῆς κ.
 Ἀνδρεόπουλος σὲ σειρά ὠροῖων καὶ ἐμπνευσμέ-
 νων ἀρθρῶν του γιὰ τὸν Ἀκάθιστο Ὑμνο ὑπο-
 στηρίζει ὅτι ἡ σύνθεσις τοῦ Ὑμνου μὲ ἀκροστι-
 χίδα τὰ 24 γράμματα τοῦ Ἀλφαβήτου, πρᾶγμα
 ποὺ πολυσεινιθίζοταν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνη,
 δὲν εἶναι δυνατὸ πρὸς κάτι νὰ ὑποκρίπται γιὰ
 τὸν ποιητὴ του καὶ διαπιστώθηκε τὸ ἔξῃς περι-
 εργ...:

Ὅτι τὰ 24 γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, ἂν
 τὰ ὑπολογίσουμε κατὰ τὴν ἀριθμητικὴ τους ἀ-
 ξία δίνουν τὸ ἀθροῖσμα 3993, τὸ ἀθροῖσμα δηλ.
 ποὺ δίνουν καὶ τὰ γράμματα τῆς φράσεως «Κα-
 σιανὴ καπνὴ δούλη τὸν δε Ἀκάθιστον πλέκω
 Παρθένον», ὑπολογιζόμενα κι' αὐτὰ ἐπίσης κα-
 τὰ τὴν ἀριθμητικὴ τους ἀξία. Ἡ γραφὴ τῆς Κασ-

σιανής με ένα σ, όπως υποστηρίζει και ο Κρουμβάχερ, είναι η όρθότερη και προέρχεται απ' την Κασία, την θυγατέρα του 'Ιώβ. Επίσης και η γραφή ταπιή με ι κι' όχι με ει ήταν συνειθισμένη γραφή στους Βυζαντινούς που ακολουθούσαν το λεγόμενο Ιωτακισμό. Μόνον έμπερίστατη μελέτη και έρευνα όλων των κωδίκων που σώζονται μπορεί να μᾶς οδηγήσει στη διαλεύκανση του πραγματικού ποιητή του 'Ακάθ. Ύμνου.

Εκείνο που έχω να σημειώσω και να προσθέσω περσίνοντας τη βιβλιοκρισία μου, είναι ότι τον κανόνα στον 'Ακάθιστον Ύμνο «Χριστού Βίβλον έμψυχον κλπ.» έποίησεν 'Ιωσήφ ο Ύμνογράφος, Έκκλησιαστικός ποιητής του Θ' αιώνα κι' αυτό, έπονομαζόμενος και Σικελιώτης, ως γεννηθείς στη Σικελία. Έπιγράμματα στον 'Ακάθ. Ύμνο έγραψεν: Κάλλιστος Νικηφόρος ο Ξανθόπουλος, που ως μονιχός μετονομάσθηκε Νεϊλος συγγραφέας και ποιητής του ΙΔ' αιώνα.

Ο 'Ακάθ. Ύμνος ένέπνευσε και πολλούς καλλιτέχνες.

Η όρχσιότερη όμως είκονογραφία του που σώζεται, όπως υποστηρίζει ο Ξυγκόπουλος στην «Έπειρηίδα των Βυζαντινών σπουδών» είναι του ΙΔ' αιώνα που βρίσκεται στη Βιβλιοθήκη της Μόσχας.

Πολλοί εξέδωσαν το κείμενο του 'Ακαθ. Ύμνου, εκτός φυσικά απ' τις εκδόσεις που περιλαμβάνονται στα λειτουργικά βιβλία και που

είναι άπειρόριθμες.

Έκδόσεις με έρμηνευτικά σχόλια έχω των έξης:

Ευ. Κοφινιώτου. 'Αθήν. 1901, Ι. Μαρτίν 1906 και Γ Φαμελιάση. 'Αθήν, 1925.

Έρμηνεία στον 'Ακάθ. Ύμνον εξέδωσε ο Κερκυραϊός κληρικός 'Αρσένιος Λευθεριώτης (1855—1911).

Στη γαλλική μετάφραση τον 'Ακάθ. Ύμνον ο Έλληνας λόγιος Θωμάς Κατάνης (ΙΖ' αιώνας).

Παρά τις έλλειψεις και τις παραλείψεις η έργασία του πανοσιολογιωτάτου κ. Τίτου Βράντζαλη μᾶς είναι πολύτιμος γιατί γνώρισε έκανε κτήμα στο πλατύτερο κοινόν, την ώρα τητα, την ιερότητα και τη σπουδαιότητα των Χαιρετισμών της Παναγίας, μᾶς υπέροχης δήλωσης της λατρείας και της ευγνωμοσύνης μας προς τη μητέρα του Θεού μας, αλλά προς την Ύπερμαχο και άκατανίκητη Στρατιμας, απ' τα Βυζαντινά χρόνια ως τις πολυτάχες μέρες μας.

ΚΩΣΤΑΣ ΑΘ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΠΡΟΣΘΗΚΗ

Στο τεύχος 121—122, στο άρθρο του Σαλαμάγκα «Άγνωστοι Ήπειρώτες Όπλα χηγοί», σελ. 411, στίχος 8, πριν από το δ να προστεθῆ το ρήμα πίστευαν.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Εικοστή έβδομη περίοδος 2 έως 23 Σεπτεμβρίου 1962

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΩΦΕΛΕΙΑΣ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑΘΕΣΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΧΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

ΜΟΝΑΔΙΚΗ ΒΑΣΙΣ ΚΑΙ ΙΔΑΝΙΚΗ ΑΦΕΤΗΡΙΑ
ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΙΝ ΤΩΝ ΕΞΑΓΩΓΙΜΩΝ
ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΧΩΡΑΣ
ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ.

ΚΑΤΑΛΛΗΛΩΣ ΕΞΩΠΛΙΣΜΕΝΟΣ ΧΩΡΟΣ ΕΤΗΣΙΑΣ
ΦΘΙΝΩΓΩΡΙΝΗΣ ΕΠΙΔΕΙΞΕΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΑΓΟΡΑΣ
ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΤΩΝ
ΠΡΟΟΔΩΝ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΜΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΠΕΔΙΟΝ
ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΑΥΤΗΣ
ΠΡΟΣ ΤΑ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΑ ΞΕΝΑ ΤΟΙΑΥΤΑ.

ΔΗΛΩΣΑΤΕ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΝ ΕΜΠΡΟΘΕΣΜΩΣ
ΕΠΙΣΚΕΦΘΗΤΕ ΤΗΝ. ΣΑΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΙ.

Πληροφοριαί : - 'Αθήναι τηλ. 30-959

Θεσσαλονίκη τηλέφωνα :

Συμμετοχών : 'Εσωτερικού 22-377
'Εξωτερικού 22-366

**'Η 'Αγροτική Τράπεζα χορηγεί εις
τάς Καταθέσεις Ταμιευτηρίου τό
μεγαλύτερον έπιτόκιον έξ όλων
τών Τραπεζών, ήτοι 4 καί 3)4%.**

Ένεργούνται υπό της 'Αγροτικής Τραπεζης ασφαλίσεις επί των άγροτι-
κών προϊόντων καί του γεωργοκτηνοτροφικού κεφαλαίου των άγροτών
κατά των κινδύνων ΧΑΛΑΖΗΣ—ΠΑΓΕΤΟΥ—ΘΝΗΣΙΜΟΤΗΤΟΣ ΜΕ-
ΓΑΛΩΝ ΖΩΩΝ—ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ—ΑΣΤΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ
ΤΡΙΤΩΝ—ΠΥΡΟΣ—ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ. 'Επίσης ασφαλίζονται τά ΣΩΜΑΤΑ
ΑΛΙΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΥΤΙΚΩΝ ΣΚΑΦΩΝ.

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΣΟΦΟΚΛΗ

ΟΙΔΙΠΟΥΣ ΤΥΡΑΝΝΟΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ :

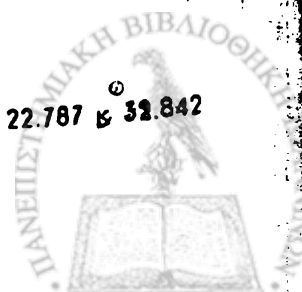
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ (Β' Γυμνασιάρχου)

ΕΚΔΟΣΗ Β'—1962

ΠΩΛΕΙΤΑΙ ΔΡΧ. 25

ΓΕΝ. ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ Κ. ΚΑΤΣΑΡΗΣ ΠΛ. ΚΑΡΥΤΣΗ 3 ΤΗΛ 22.787 & 32.842

ἩΠΕΙΡΩΤΙΚῆ ἙΣΤΙΑ

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1962

